

Fondazione Diabete To
Museo del Diabete
Libri Antichi

DAL XVI AL XVIII SECOLO

1 **ACTUARIUS (Johannes Zachariae filius)**. Libri VII de Urinis - Parisiis, Gazellum, 1548 - In 8° p. pergamena d'epoca, pp. (16) - 304 con 1 figura rappresentante un vaso per l'analisi delle urine. In controcopertina bel ex-libris nobiliare di Victor de Laprade uno dei quaranta de l'Academie Française. Perfetto esemplare.

L. 2.500.000

(Wellcome, I, 27; Durling, 2578. Medico bizantino del XIII secolo esercitò alla Corte di Costantinopoli sotto Andronico III, con grandissimo successo. "Actuarius was first to use a graduated glass for its examination. He describet paroximal haemoglobinuria"; Garrison-Morton, 2666 ed. 1529). Assai raro e completo trattato medioevale di urinoscopia.

BS35

ACTVARIIO-

ANNIS ZACHARIAE

FILII, MEDICI PRAESTAN-

tissimi, Libri VII. de Vrinis, Am-

brofio Leone Nolano interpre-

te: ad Græcorum exempla-

rium fidem à Iacobo Gou-

pylo recogniti.

Aristotelis Stagiritæ lib. de coloribus.

Antonij Thylesij Cosentini

de eadem re liber.

CVM PRIVILEGIO

ad sexennium.

PARISIIS

Apud Iacobum Gazellum, sub insigni
scuti Coloniensis.

1 5 4 8.

VRBANVS HENARDVS RVTHENVS &

MEDICINÆ CHIRVURGIAE &

PROFESSOR.

INDEX LIBRORVM DE
Vrinis, sapientis uiri Actuarij.

De differentijs omnibus vrinarum,	lib. 1.
De iudicijs vrinarum,	lib. 11.
De causis vrinarum,	lib. 11.
De præuidentijs ex vrinis,	lib. 11.

AMPLISSIMO PROFESSO-
rum medicinae apud Parisiorum Lutetiam
collegio, Iacobus Goupylus S.

VM Actuarij libros de vrinis, ab
Ambrosio Leone Nolano in la-
tinū sermonē conuersos, ad tria
exemplaria Græca recensuissem,
multaq; cōperissem malè è Græ-
cis conuersa, tātā obscuritatē
afferre, vt à paucis intelligerentur: locos omnes,
in quibus interpres auctoris sensum non expo-
suit, vel exemplaris, quod sequebatur, vitio fal-
sus est, emendaui simpliciter, & sine vlla exor-
natione, quòd res ad explicandum difficiles sint,
& ὁμοῦ δ' εἰς, nec tam ἀνθυπογραφεῖσθαι possunt, quàm
videntur. Id tamē perfecisse D. Iacobi Hollerij
medici doctissimi, qui multis hui⁹ auctoris locis
magnam lucem attulit, opera mihi videor, vt
magno cum fructu hi commentarij legi possint,
sine quibus ἡ περὶ διαγνώσεως πραγμάτων absoluta esse
non potest. In quo mihi ipse non assentiar, nisi
planè idem probetis, vestro enim iudicio stare
volo.   Valetē.

1711
1712
1713

1714
1715
1716
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723
1724
1725
1726
1727
1728
1729
1730
1731
1732
1733
1734
1735
1736
1737
1738
1739
1740
1741
1742
1743
1744
1745
1746
1747
1748
1749
1750
1751
1752
1753
1754
1755
1756
1757
1758
1759
1760
1761
1762
1763
1764
1765
1766
1767
1768
1769
1770
1771
1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800

1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

ANDREAS LEENNIUS

Ornatissimo Medico, Philippo

Buchamero ὀφθαλμιάτρῳ.

Vrerum maximè necessariū suus apud seculum uetus inuentoribus honos sit habitus, eosque cælo dicarit, & in Deorum numerum retulerit, ex iugi optimorum autorum lectione, Ornatissime Philippe, tibi unguiculis proprijs est notius. Qua de re, uelut equo Troiano, tantus Deūm exercitus prodijt, dum singulis singula beneficia pro merito accepta referre antiquitas conata est, ut iam Deis sint omnia plena. Hinc ob repertas fruges, caput Ceres redimita coronis. Bachum uini datorem agminatim undiq; ebria turba stipat. Vulcanus monstratum ignis ob usum celeber & clarus. Atque id genus alios non paucos ob inuentionem etiam rei quandoque non perinde repertu difficilis, sed usibus tamen idoneæ, si non alio beneficio, tamen nominis memoria, ἱσθ' ἰσθ' & ceu talione uetustas grata rependit. Quæ certè ratio, ut multorum animos eadem faciendi inflammauit, atq; æmulationis præbuit ansam, ita à nullo non cordato uehementer probari debet. Nos profecto ubi earum rerum subit animum recordatio, simplicem & summā gratitudinem ueterum erga benefactores suos protinūs exosculamur ut qui maximè, cū antea quoque habeamus persuasum, ingratitude nullum aliud esse uitium uel detestabilius, uel quod hominem dedeceat magis. Quòd si prisci tantum honoris, ijs qui & uulgaria primū adinuenerunt, se dictis factisque debere testati sunt,

nos eorum qui in re omnium preciosissima, nempe corporis salubritate tuenda, non dicam gustus, sed uberrimos haustus in medium dedere, memoriam obsolescere, ceu parum grati, sustinebimus? Eorum qui adeo nobis consultum bene uolunt, bene dicta oblivionum tenebris illini sinemus? Quorum ex albo uel primæ classis censetur apud Græcos Actuarius in arte Peonia, tum unice in ijs quæ ad urinæ dignotionem faciunt adeo præstitisse, ut impræsentiarum quotquot eius farinæ tractandæ suscepere operam, longo interuallo post se reliquerit. Facebant igitur aliorum steriles paleæ, atque oppidoquàm uerbis inanibus suffarcinata commentaria, dum hic sub compendio quæ eius Medicinæ partis studioso usui futura, conuerrens, doctiorem multò abs se lectorem ableget unica lectione, quàm si aliorum Canones decies reuoluas. Isacus præter alios, ingens æquor De urinis prospectandum, potiusquam studiosis sui traiciendum ostentat. Hippocratem & Galenum alioqui in mediæ facultate absque cōtrouersia principes, demptis admodum paucis aphoristicis sermonibus, idq; sparsim & obiter, super eadem re solidos sermones exarasse haud dum constat. Hanc uerò cognitionem à ueteribus quidem cæptam, Actuarius ijs epitomis absoluit, & supremam manum imposuit. Digna autem tractatio quæ ab omnibus, præcipuè Medicinæ studiosis, obuijs quod aiunt, ulnis excipiatur. Quippè ea nobis & morborum tempora, augmentum & declinationem suggerit, quæq; alea morbi casura portendit. Ex ea ualetudinis traduntur auguria. Si enim mane urina candida, dein rufa fiat: illo modo concoquere, hoc concoxisse significatur. Mala semper sunt signa rubra: pessima nigra. Viridis urinæ color

uiscerum

viscerum affectum designat. Pallida bilis rubens, sanguinis est nota. Mortifera, quæ odore graui est. Huiusmodi urinarum significationes unâ cum ratione suppeditabit abundè medicorum frequens lectio, in primis uerò Actuarij. Porro quòd ex urina iudicio morborum pèdeat præfagium, hinc colligas licet. Sanguis cùm formam suam substantialem à formatiua hepatis uirtute ind p scatur, fit ut secundum sanguinis, cuius urina est superfluitas, qualitatem, colatura quæ in renibus formatur, ut Theophilo placet, & confirmat Egidius, æqua proportionè respondeat. Hinc manifestum, ex urina non modò renum, sed in primis hepatis, atque uenarum dispositiones posse iudicari. Vnde & non difficile est ratione assequi, cùm materia illa aquosa ex qua fit urina, & secernitur in renibus, plurimum à uenis atque hepate patiatur, membra colaturæ à natura demandata, affectum aliquem præter naturam præfagire. Certam igitur in morbis hepatis, & uenosi generis partibus urinam habere significationem, inficias ibit nemo. Quemadmodum uerò salubritatis custodi corpora in morbos tendentia præseruare fuerit procliuius, atque etiam tutius, quàm iam aucta ægritudine in priscarum uirtutum symmetriam restituere, eò maiori studio omnes adniti par erat medicos longè uenienti occurrere morbo, Nasonis illius memores: Sero medicinam consueuisse parari, Dum mala per longas inualuere moras. Quam morborum præuidentiam aliundè uix hauseris felicius, atque ab hoc nostro Actuario libris postremis ab urinae iuditio est, tradita. Hanc D. Hippocrates tanti fecit cùm alibi, tum in libro eius nominis titulo, ut nihil perindè medico conducibile duxerit. Si enim (inquit) apud ægros præterita, præ-

sentia, & futura nouerit, prædixeritque, nihil quod illis
usui fuerit ignorare putabitur. Quo fit, ut audētius ho-
mines medico sese committant. Atque is medicus demum
perquam salutarem adhibebit curationem, qui futuras
affectiones cognitās perspectāsque habuerit. Quippe præ-
ter aliorum morem, qui cūnīs βαλῶν ἐργοντων, οὐ δὲ ἀντιθε-
τοντικῶν τὰς νόσους, comite prouidentia, admirandum
se præstabit medicum. Quos enim superstites fore cogno-
uerit, eos rectius quoque seruabit. Atque uicturos mori-
turosque præsentiens prædicēnsque, omnem uitabit calu-
mniā. Proinde cūm a re uix alia medico sit gloria maior,
decens erit totis uiribus huic assequendæ operam tutò in
aliquo autore reponere, quo duce salubriter hominū mor-
bis prospiciatur, eaturque obuiam, ne, quod dici solet, τυ-
φλὸς τυφλῷ ὁδὸν ἴδῃ. Quamobrem hos septem Actuarij li-
bros, ne & huic parti artis deesse quippiam ab eius stu-
dio quæri posset, in Enchiridij formam contrahēdos, sub
incudem reuocauimus, erroribus nostra prius opella re-
uulsis. Quæ doctissime Philippe, tibi inscribitur: nō ut quid
corporibus humanis sit ex usu, te posse latere sperem (quæ
ea non minùs calles, ac ipsa natura huius fabricæ autor et
nutrix) uerū potius, quò nostræ amicitiae pignus atque
μνημόσυνον te penes delitescens, nostri subindē renouet me-
moriam. χαῖρε καὶ γίνετο σοι πάλως. Basileæ pridie Calendas
Iunias, Anno M. D. XXIX,

AM-

AMBROSII

LEONIS NOLANI

in Actuarium de Vrinis,

ad Camillum filium

Præfatio.

Peram arti Medica iamiam daturō ti-
bi Camille fili, scias summoperē opus
esse, ut duas comites habeas, easque nō
comites solum, verumetiam explora-
trices ac fides, certasque nuncias rerum
et viarum, per quas tutē iter factu-
rus es: Quarum altera, est exacta pulsuum scientia, altera
urinarum exquisita cognitio. Quandoquidem sine comi-
tibus his ipsis, tanquam in denso inuioque nemore viarū
ignari uiatores eundo aberrant, ita in arte medica, qua
uelis parte procedant medici, quorsum tendant, halluci-
nantur. Quod ut medicis res est omnium turpissima, ita e-
tiam ægrotis et summo periculo, et incommodo maximo
esse reperitur. Medici enim malē sanos curādi spē frustra-
ti erubescunt, ac dimittuntur, domoque turpius eiciun-
tur: illi pro ualerudine recuperanda uel dolorem subeunt
ingentem, uel mortem citam appetūt. Nullum enim dam-
nosius medicamen adhiberi ægris posse uidetur, quā
ignari medici consilium. Veruntamen scientiam de pulsu,
optimē tractatam à Galeno discere licebit. Vrinarum ue-
rō cognitionem, ut à nullo alio doctorum capere poteris,
ita plenam et exactam Actuarius Græcus auctor literis
mandasse comperitur. Quod opus, de Græca oratione in

co
duo mult
multū imo
oio mltip
cia uicm
at pulsu
fidentia

Latinam uertimus, idque ut ipsum legeres, disceresque in primis: atque ut duces duos summos summè necessarios, quos sequaris, haberes. In quo quemadmodum Aëturius super omnibus medicis qui superioribus seculis illuxerāt, censuit, ita nos quoque iudicauerimus de cæteris qui ab Aëturi temporibus adusque nostram tempestatem excelluisse creduntur. Monuit enim uir ille, neminem philosophorum medicorumue qui ante ipsum floruerant, neque exquisitè de urinis disputasse. Quamobrem artem Medicam hoc ueluti pede carētem, eatenus claudam iuisse, mactamque iacuisse, demonstrauit. Quam deindè summis ipse lucubrationibus, studiisque assiduis adhibitis sanauit, atque perfectam reddidit. Nos uerò etiam affirmamus, nullum ullubi, quantum legendo cognouimus, post Aëturiū apparuisse philosophum medicumue qui de urinis disputare sciuisset. Rasis enim & Aliabas, & Isacus, & Aui-cenna, qui inter Arabes medicos præstitisse leguntur (Latinos taceo, qui nihil super urinaria materia præter paucula quædam carmina literis tradiderunt) dum etiā non lecto Aëtuario, animaduertērēt medicam artem mutilam esse, quòd explicatam non haberet urinarum cognitionem, summa ope nixi sunt illam tractare atque comple-re. Sed tamē ut maximis conatibus sperauere opus exigē-re, ita operam oleumque perdiderunt. Tractatibus enim de urinis, quos scripsere, non modò omnis analexis & ordo omnis abest, uerumetiam confusio ingens, & profunda obscuritas, incertaque sententia, atque plurima falsitas insita est. Neque mirum id cuiquam esse debet. Arabes enim tam philosophi quàm medici omnem diligentia adhibentes referendis aliorum, & Galeni sententijs, uim tra-

arabes
qui de
uicinis
fœd præstent

Studium
arabum qd fudit,
quale

tractandi artisque prudentiam neglexerunt. Rasis nanque maximum librum congeffit, aliorum solummodo praecepta rescribens. Aliabas item usque adeo inhaesit Galeni dictorum recitationibus, ut simia Galeni à posteris appellatus sit. Auicenna quinimò prae^{ter}quam quòd transcriptor fuit Aliabatis, & Rasis, etiam interpretem Galeni sese fassus est. Nam interpres idem dicit, quod antea ab eo, quem interpretatur, dictum est. Nec aliter fecisse Isacum atque ceteros, compertum est. Ob eam rem accidit, ut sicuti imperitis hi maximè periti apparent, ita à uerè doctis iudicantur indocti. Siquidem rescribendo aliena, uidetur multa calluisse. Suapte uerò ingenio ubi eorum quisquam rem de urinis non ab alijs antè tractatam docere studet, is manifestè arguitur ignorasse. Insula enim est omnis, quam fecerunt, de urinis tractatio. Auerrois quoque interpretando Aristotelem, frequentius expositiones Graecorum interpretum retulit ut suas. Quamobrè latinis hominibus, qui Graecas literas ignorarunt, uisus est apprimè doctus. Vbi uerò suis nauigare uelis est ausus, nauem impigit. Nā prae^{ter} cetera, in tractatu suo de substantia orbis, prae^{ter}quam quòd multas sententias falsas inculcauit, non etiam est conspectare analesim ullā alicubi, uel doctrinam quae ordine ullo procederet, ut latius in castigationibus aduersus ipsum demonstratum est nobis. Quinetiam Auicenna dum res naturales & diuinas ingenio proprio tractare aggressus est, usque adeo argutulè disputauit, ut prosperata gloria, mali philosophi nomen indeptus sit. Actuarius autem de urinis scripturus, nihil habuit antiquius, quam ut omnem cognitionem urinarum analetica, & artificiosa tractatione colligeret. Septem enim libros

aliabas
firma gal-
affili it

Rasis, aliaby
auicenna
indocti
inducti
docti
ab indocti
et periti

de urinis composuit, quorum primus de differentiis urinarum est. Secundus ac tertius, de earum iudiciis. In quibus diligentissime explicata comperitur omnis ratio quæ spectat ad momentum, quod An res sit, appellatur ab artis demonstratiuæ magistris. Quartus uero & quintus liber causas docent eorum quæ prætractata erant in superioribus. In quibus libris absoluitur alterum analecticae facultatis momentum, quod illi uocant Quamobrem; uel propter quid sit. Sextus item ac septimus habent præuidentias ex urinis, & prognosticas meditationes: quorum mens nihilo minus est propter quid Hoc solo differens à superiore. Nam illic causa redditur effectuum præsentium: in præuidentiarum libris, causa comminiscitur effectuum; qui necessario sunt prouenturi. Præter hæc, de Actuario non hætenus apud quenquam historicum qui nos doceret, qui uir is, & cuius esset, legimus. Sed tamen in ijs, quæ ipse disputauit, clarè spectare est: uiri diuinum ingenium, scientiamq; rerum profundam usque adeò, ut nemini cedens, aut metuens, aut obsecutus, sua Minerva potius uigens, atque fretus, rem omnem propositam doctissime uideatur explicuisse. Siquidem præter hosce septem libros, qui de urinis sunt, etiam magnum opus composuit, in quo omnes medicæ facultatis ideæ summa diligentia & arte tractatæ continentur. Tuum itaque posthac est, fili mi, ut te habilem, accinctumque tanto magistro pares, atque offeras, ut & optimo præceptori optimè discipulus respondeas, & munus laborémque nostrum hunc, quem, ut te muniremus, subiuius, benè locatum in te esse ostendas. Utque demum (quod omnium maximum est) ægroti, qui curationibus tuis salutem sui corporis sint commissuri, neque

*in yodum
Cuius sit
actuarius
ut qui sit*

CAMILLVM FIL. PRAEFA.

que opinione, neque spe concepta pacto aliquo frustra-
ti à te esse uideatur. Quibus gradibus, nō solum doctus
atque amplis fortunæ bonis ditatus euaseris,
uerum etiam Deo charus, cunctisque mor-
talibus qui te norint, perquam gratus
extiteris: quo nihil melius opor-
tibiliusque homini contingere
re posse comper-
tum est.

ANNOTATIO CAPITV M

*eorum quæ in libro de Differentijs
urinarum continentur.*

Quòd cognitio quæ de vrinis, utilis sit. Cap. 1

Quòd nemo antiquorum vsq; ad nostra tempora, de vrinis exactè tractauerit. Cap. 2

Quòd tria sint statuta, & prima principia humani corporis. Cap. 3

De apparatu sanguinis atque reliquorū humorū in quo de vrinæ generatione. Cap. 4

De superfluitatibus, quæ in vnaquaque concoctione sequestrantur. Cap. 5

Aduersus eos qui opinantur inutilem esse considerationem quæ fit ab vrinis. Cap. 6

Quòd nihil è significantibus passionibus, sufficiens sit ad vniuersam considerationem de passionibus. Cap. 7

De differentijs colorum qui in corpore vrinæ videntur. Cap. 8

De differentijs substantiarum ipsius vrinæ. Caput 9

Aduersus eos qui opinati sunt, causam qua crassescunt vrinæ, esse à frigore foris assistente. Caput 10

De differentijs colorū earum rerum, quæ in vrinis continentur. Cap. 11

De differentijs substantiæ contentorum in vrinis. Cap. 12

De

De differentijs locorum contentorum in vrinis. Cap.	13
De læuitate & oppositis contentorum in vrinis. Caput	14
De hypostasi orobea, furfurea, laminea, atq; similacea. Cap.	15
De differentijs eorum quæ complicantur in contentis vrinarum. Cap.	16
De differentijs eorum quæ natant in superficie vrinæ. Cap.	17
De bullarum differentijs, & de diffinitione coronæ. Cap.	18
De differentijs coronarum corporis vrinæ, quæ sunt alterius generis. Cap.	19
De variatione colorum & substantiarum vrinarum. Cap.	20
De varietatibus contentorum & ordine, & inordinatione vniuscuiusq; eorum. Cap.	21

ACTVARI

IOANNIS ZACHARIAE

FILII DE DIFFERENTIIS

*Vrinarum lib. I. Ambrosio Leone No-
lano interprete, summa cura &
diligentia à Iacobo Gou-
pylo recogniti.*

CVM magno olim studio in his uersa-
rer, quæ gratiam & delectationē tan-
tis per adferunt, dum leguntur, dignum
aliquid alacritate atque egregia illa
mea uoluntate posteris relinquere in
animo habebam. Verum cum alijs di-
sciplinis eruditus, in rebus tamen inanibus operam pone-
re: deferendum hoc studium putavi, in eamque commen-
tationem mihi incumbendum duxi, quæ (si qua in me scri-
bendi facultas esset) utilitatem aliquam adferret. Si qui-
dem qui argumenta hæc inania tractant, magnam dicē-
di uim, qua persuadeant, cum uenustate coniunctam ad-
ferant oportet, qua nos eatenus indigemus, ut sermone
res ipsas ostendere possimus. Si quis autem optima argu-
menta tractanda suscepit, etsi elegantis orationis orna-
tus ei defuerit, persuasurum tamen eis qui utilitatem au-
dierint, quam sermone pollicitus fuerit, puto: atque ita
eos damnum quod ex incompta oratione erit, toleranter
laturos. Quæ cum consyderarem, neglecto orationis orna-
tu, dicendi genus quod simplex ratio postulat, amplexus
sum. Ita enim simplicibus & orationis artificio minime

eruditæ utilitatē me allaturū putavi. Cū igitur multiplex uariūmque sit scribendi argumentum, aliq̃ue alia dicant, & suadeant: nullum tamen maiore omnium approbatione, quā quod de humani corporis natura est, tractandum suscepimus. Etenim si qui neque de corpore neque de anima quidquam scripserint, sic probantur, ut magnam hominum uitæ utilitatē attulisse uideantur: multò magis laudandi sunt, qui ea literis mandârunt quibus humani corporis natura compræhenditur. Quare cū hæc ita se habeāt, lubētius in his uersabor, quæ utilitatē aliquā allatura sunt, quā in his quæ delectationem aliquā tantisper allatura sunt, dum audiūtur. Varia igitur cū sit humani corporis consyderatio (alia enim de elementis: alia de fœtus formatione: alia de corporum incisione tractatio est) tractationi quæ de morbis est, cū & ipsa uaria, & multiplex sit, quatenus ad eorum cognitionem pertinet, insistam.

Quòd tractatio de urinis utilis sit. Cap. I.

VM multæ res sint ex quibus morbos, quibus afficimur cognoscere possimus, tū quæ de urinis tractatio est, ad morborum cognitionem multum confert. Quæ una res me impulit ut hanc tractationem præsertim, cū uiderem rem hanc à nullo adhuc tractatam, simul & quā magno ea usui esse possit. Igitur cū omnis de urinis disputatio à nobis in quatuor diuisa sit: * In differentiam, iudicium, causam, & præuidentiam: differentias primū adiuuante

* εἰς διαφορὰν
δηλονότι καὶ
διαγνωστικὴν καὶ
πρὸς τὰς αἰ-
τίαν καὶ πρὸς
γνώσιν.

adiuuante Deo attingam.

Quòd nemo antiquorum nobis cognitorum
perfectè hanc rem tractarit. Cap. I I.

VANDOQVIDEM autem uiri
harum rerum periti, qui nos anteces-
serunt, parū accuratè de his, nescio quo
modo, scripsere (Sapientissimus enim
Hippocrates cum pauca quædā *συνόψιν*
lib. i. sparsim de urinis dixisset, imper-

fectam tractationem reliquit. Galenus quoque huius rei
maximè & ipse intelligens, hanc medicinæ partē parum
accuratè tractasse uidetur. Eatenus enim hanc attigit,
quatenus utique par erat ipsum persuadere multitudini
urinarum consyderationem humanis corporibus utilem
esse: quod reliquum est, neglexit. Quin & magnus Ale-
xander, & Theophilus, ac alij quidam, qui in hanc rem
diligentiùs quàm alij incubuisse uidentur, hanc tracta-
tionem imperfectam reliquerunt, ut qui ab ipsa uelut ex-
perientia orsi, neque differentias, neq; causas, neque alia
quibus tractatio absoluitur, posuerint. (Cum inquā medi-
cam artem tum Hippocratis & Galeni monumentis, tum
aliorum uirorum qui post hos multa inuenerunt, illustris-
simam atque excultissimam uiderem: eam uerò partem
quæ de urini sueluti claudam, & aliquo qui eam attolle-
ret indigentem, hunc laborem mihi iniunxi, disputatio-
nemque hanc Dei immortalis uerborum suppeditoris
ope fretus, aggressus sum. Si igitur à nobis pro artis di-
gnitate tractata sit, gratia Deo agatur omnis sapientiæ

A ij.

* εἰδὲ πολλῶν
τῶν σωδῶν κα-
τ' ὅτι.

* τὸ δ' ἰόντος, ab
eo quod de-
corum est, &
perfectum.

nobis auctori. * Quòd si quod contendebamus consequuti non sumus, nemo ob id nos reprehendat: ut qui quod volebamus & contendebamus non obtinuerimus: humanū enim est ab * eo quod decet aberrare, quin potius iudicio præditus ueniam det, & quæ haud recte dicta sunt, expungat, in eorūque locum meliora substituat, ut enim nemo non laudauerit eorum egregiam uoluntatem, qui quomodolibet de Republica benè mereri student: ita malos, bonoque publico inuidentis habere eos oportet, qui animi alacritatem eorū criminantur qui meliora sequuntur: atque id quidem me à crimine uindicauerit, quòd amicorum qui me eò pertraxerūt precibus paruerim. Cū autem ars medica quo loco urinas tractat, manca sit, futurūque sit ut ob multorum reprehensionē omninò negligatur, de urinis tractationem aggredi, maximè rationi consentaneum mihi uisum est. Sic igitur sermonem nostrum auspicemur.

Quòd tria sunt prima principia ex quibus humanum corpus constituitur. Cap. I I I.

V M tria sint quæ uitam humanam constituent: scilicet Cor, hepar, & Cerebrum, Córque primas habeat partes, ut quod sit uelut thesaurus, * naturalis caloris ac uitalis roboris, & affectus ex quacunque causa, tum ipsi accidentes, arteriarum perpetuo motu indicet, tum qui in reliquis corporis partibus fiunt, quæ cum eo ueluti principe communionem habent. Hepar uerò secundæ dignitatis sit, ac caloris cordi insiti magis particeps sit quàm

* ἐμφύλῳ δὲ
μὲντος, i. insiti
nobis caloris.

sit quàm aliæ corporis partes, idq; per uenam cauam appellatam, quæ omnium uenarum principium est, sicque ei faciendi sanguinis uis ab opifice natura commissâ. Tertium autem cerebrum sit, sensum motumque ac actionem in uoluntate corpori suppeditans: communicentque inter se, ac consortij lege patiantur, cum una sit in omnibus confluxio & conspiratio, nos de ui hepatis insita dicere proposuimus. Siquidem hepar uim sanguinis efficiendi à natura habet: urina uerò sanguinis colatura est. Sed ut sermo clarior sit, de sanguinis apparatu prius disputare par est, deinde de urina, ut sermo serie quadam procedat.

De apparatu sanguinis & reliquorum humorum in quo de urinæ generatione. Cap. III.

IB O igitur in uentriculo alterato & concocto, cum mesaraicæ uenæ, quæ originem ab hepate habent, per ^a ramalem uocatam uenam, uentriculum ipsum & intestina exsuxerint, & ueluti emulserint quod purius est, cibum in chylum mutatum tanquam per colum trahentes, ipsum ad cauam hepatis partem traiciunt, uirtutiq; sanguinis effectrici tradunt, hic igitur (si nihil impedimento fuerit) dum in sanguinem alteratur quicquid tenue ac acrius in eo fuerit, id omne uesica* bilē excipiens, ^b * χοληδόχος. ad gibbum hepatis collocata attrahit, pauco admodum exactam illam* secretionem ad aliquam utilitatem effu- ^c * διάκρισιν. giente. Siquid autem terrestris & melancholici humoris ^d * ἀντιπαρά- genitū sit in sanguine, id ipsum lien* qui è regione adia- ^e * κενός.

A iij.

* *ἐπὶ τῶν αἰσθη-
τικῶν, quasi di-
cas, à natura
reconditus est.*

* *ἀδύνατον.*

* *διὰ τὴν
ἀναμεικτικὴν
ἐν τῇ σφύρ-
τι τὴν αἵμα-
τι, i. per
ἀναμεικτικὴν, &
ἐν τῇ σφύρ-
τι.*

* *ἐν τῇ σφύρ-
τι.*

cet attrahit, naturalibus quibusdam tractionibus, uno-
quoque id quod proprium est attrahente. Tertium uerò,
qui serosus humor est, relinquitur. Veruntamen non etiā
in hoc loco humor is uacuatur, sed ad maiorem usum, *
seruatur à natura: quandoquidē tam ratione quàm sensu
compertum est, sanguinem crassiorem esse ac ineptum ad
penetrandas uenas paruas, hunc uerò humorem serosum
et facile transeuntem esse: tum ob id natura * indiscretū
ipsum seruauit, tū etiā quòd ipsa erat à concavis hepatis
partibus ad conuexas chymum traiectionura, et uenae cauae
coniunctura, ducēte seroso humore. Quae deindē coniun-
ctos humores parum alterauit in uenae cauae ramo, qui à
figura lambda Graecae literae lambda uocatur: concessit re-
nibus, ut traherent et secernerent serosum humorem.
Quātum uerò sanguinis restitit, id per uenam * labdeam
atque amplam cordis, ceteris quae deinceps sunt, uenis di-
uisum distribuit. Sanguis uerò qui hinc ad profundiora
loca concedens cogitur in alterationem carnis, non prio-
rem quam habebat rubedinem seruans, sed à quarta uo-
cata concoctione decidens in * diminutam albedinem:
quandoquidem eiusmodi concoctio ad ualdē remissam ru-
bedinem, qui sanguinis color est, ac in eam quae carnis est
transmutat. In hac enim et reliquis partibus similari-
bus finis nutritionis est. Et quantum congruens atque pu-
rum illic est ingenitum, id rori persimile fit indicibili na-
turae dispensatione. Quoniam uerò illic etiam superflua
congeri ab exacta illa concoctione necesse est haec si sub-
tilia, et magis aëria sint, oportet ut ita dissoluta, per oc-
cultam spirationem abeant, sensum ipsum latentia. Sed
quoniam aliquid nos fugit id sermoni adiiciendum est.

^a *σεληνιαία*, i. quæ instar trunci est. Galenus scribit initio li. *περί φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν ἀνατομῆς*, venam eam quam vocant *ἡπατὶν καὶ κοίλῃ*, *οἷον* πρῶτον ὑπάρχον τῶν κατ' ὅλον τὸ σῶμα φλεβῶν, i. venam iecorariam aut cauam appellant esse veluti truncum omnium venarum quæ in corpore sunt.

b Galenus scribit in fine lib. 6. *ἀνατομικῶν ἰσχυρήσεων χολῶδες πόρος* nō esse in gibba parte hepatis & *κυστὶς* esse ἐν τῷ μεγάλῳ λοβῷ τῆς ἡπατός. Id quod etiam in corporum incisione videre licet, legendum igitur videtur in Græcis exemplaribus *κοίλῃ* pro *κυστὶ*.

c Locus hic sic legitur in Græcis exemplaribus *καπεῖθεν ἐκ συνωμλύνουσιν μικρόν τι παραλλάξασα τὰς χυμὸς ἐν τῷ λαμβδῶδες τῆς κοίλης φλεβός*, id est, quæ & illic adhuc coniunctos, humores vacuauit in ea venæ cauæ parte, quæ τῷ λαμβδῶδες similis est, Theophilus in lib. *περί ὄρων*. hunc locum exponit.

De excrementis quæ in vnaquaque conco- ctione excernuntur. Cap. V.

VATVOR sunt (ut arbitror) cōcoctio-
nes generales, quæ in diuersis locis corporis
fiunt. Prima in uentre perfecitur. Secun-
da in * ramali uena mesaraicæ, & in
caua parte hepatis, quemadmodum ter-
tia in gibba hepatis parte ac uenis quæ hinc profiscun-
tur. Vltima in extremis corporis partibus, & in illis fit
appositio quædam & * compago, atque assimilatio. Ha-
rum concoctionum primæ excrementa sunt, quæ uomun-
tur, atque per uentrem descendunt. Secundæ uerò humo-
res sunt ^a alterius speciei. Tertiæ ^b sunt urina, & quæ
urinæ subsistentia continentur, in ultima & quarta su-
perfluunt, tam ea quæ latenter & per spirationē abeunt,

* *σεληνιαία*.

* *πρόσφυσσις*
agglutinatio.

cum subtilia sint, quàm quæ crassiora, quum sint in superficie, uelut efflorescunt. Cum igitur omnes concoctiones hæc proprium munus obeant, tunc urinae congruum colorem atque consistentiam ostendunt, & contenta proprium locum habentia, & leuia, & æquabilia conspiciuntur. Urina enim (inquit Hippocr.) optima est illa, quæ albam & leuem & æquabilem hypostasim habet. Item alij quidam perficiendo definitionem dixere. Urina optima est, quæ sit hominis secundum omnia temperati, ac magnitudine respondente ei quod bibitum est: colore * subaureo uel subcroceo, hypostasi uerò alba, leui & æquabili. Nāque per quasunque concoctiones contigerit sanguinem aberrare ab eo quod decet, urina etiam manifestè transmutatur: atque per quas causas transmutata sit, indicat inuenire. Siquidem humoris, qui in uenis est, per totum corpus concedentis excrementa, apparent in matellis. Decenter hæc certò ostendere possunt quomodo peccatum est in concoctionibus, ueluti clarè res apparet in abscessibus. Nāq; si album & leue, & parum uel nihil olens fluxerit pus, neque quicquam diuersi generis continuerit, demonstrat bonam * ulceris fieri concoctionem. Si uerò quicquam horum defecerit, indicat concoctionem peccasse, ita ut hinc liceat cōiectare, uel malignum redditum esse ulcus, uel * retardari, uel nigrescere, uel aliquid maius uel minus pati ad proportionem peccato, quod in concoctione fuit, ita in urinis uidere est. Nāque quantitates urinarum, si minus seruarint proportionem, & consistentiæ non seruauerint mediocritatem: colores uerò si susceperint tincturæ intensionem, uel remissionem, contenta neque consistentiam, neque colorem, neque locum, neque leuitatem, & æquabilitatem

* ὑπόχρουν ἢ
ὑπόξανθον, sub-
ruffo uel sub-
flauo.

* ἕλκος.

* χρόνιον, i.
diurnū esse

bilitatem seruauerint, decenter significauerint effugisse naturæ statutum, & moderationem ipsam, atque noxam aliquam tum aliquā factā esse in corpore. Siquidem magnas intemperaturas simularium, & organicarum partium, & obstructions, & intensos humores, concoctionesque & cruditates, atque reliquas quāsque non contemnendas passiones, urinæ ipsæ demonstrant illi qui inuentis methodis usus fuerit.

* ἐπιτάσεις δὲ καὶ
δύστικτον χυμῶν,
intēssiones hu-
morum, id est
redundantias.

a ἑτέροισδε χυμοῖς, i. diuersæ speciei, vel alieni & ad nutriendum corpus minimè apti.

b τὰ τοῖς ὕροις παρυφιστάμενα, i. quæ vrinis continentur, cuiusmodi sunt: nebulae, sublimamenta & sedimenta.

c μηδὲν ἑτέροισδε ἢ ὑπερβύμενα, neque aliqua quæ aliena sint à natura, vt sunt: pili, lapilli & alia corpuscula.

Aduersus eos qui opinantur inutilem esse consyderationem vrinarum. Cap. V I.

VONIAM quidam tractationem de
urinis ut rem inutilem aspernantur, con-

* διαλείπονται.

Q tenduntque obnixè nihil conferre uel ad
iudicium, uel ad præuidentiam: ouium

* διάγνωσιν.

uel equorum, uel canum, uel aliorum ani-

malium urinis imperitos decipientes. Nos aduersus eos

hæc paucula ubi dixerimus, reliqua deinceps explicanda

aggrediemur. Cùm urinam esse colaturam sanguinis di-

ctum sit à uiris harum rerum peritis, & quæ memorata

sunt animalia sanguinea naturâ sint, quid miri erit, si

* ἴσχυμα.
* καὶ οὐκ.

& urinæ horum animalium, ad urinas hominū mutuam

quandam rationem habuerint? Ea certè ratione urinæ

hominum & animalium illorum, inter se differre pote-

* *in quibus in-*
sta vires.

runt, quòd non eandem concoctionem in omnibus fieri cō-
tingat, siquidem neque alimenta, neque exercitia, neque
* *genuina vires, & temperatura, omnibus eadem sunt.*
Neque mirari id oportet in ijs animalibus quæ specie dif-
ferunt, cum uel maximè animalium eorundem specie, atq;
sanorum urinæ multo differentes inspiciantur, ob differē-
tias temperaturæ, & alimentorum, & ætatum, & con-
suetudinum, & locorum, & eorum omnium quæ aliud
alterare solent. Nam interdum urinæ, quæ in quibusdam
sanis cernuntur, in alijs ægrotantibus eadem spectantur.
Senum quoque urinæ si in pueris inspiciantur, demonstrāt
eos minus rectè habere: & quæ puerorum sunt in senibus
si inspiciantur, ostendunt in eis sanitatem perturbatam
esse. Quinetiam in ægrotantibus multas differētias uide-
ris, secundum morborum qui contingunt differentias. Ita-
que interdum contingit animalium irrationalium urinis,
similes esse urinas malè sanorum hominum: quemadmo-
dum ait Hippocr. de conturbatis urinis hominum, quæ si-
miles sunt urinis iumentorum. At uerò ipse aliquando de-
creui de urinis, quæ uidentur in animalibus* nobis con-
suescentibus tractare, ne à uersutis hominibus nobis im-
ponatur. Sed cum intempestium censerem cum his lude-
re, qui stulta in naturam loquuntur (Otio enim abuti iu-
re is dici possit qui inde artem laudare conetur, præsertim
cum intelligat, contingere, ut brutorum urinæ, cum ho-
minum urinis specie in quibusdam affectibus conueniāt)
cum inquam intempestium hunc sermonem superuaca-
neum esse ducerem, & ea quæ satis esse debent antè ostē-
dissem, his qui in re seria & graui ludunt, ab eis abstinui.
Reliqua nunc oratione persequi tempestium fuerit.

Quod

* *quæ in domo*
domesticis,
nobiscum a-
gentibus.

Quòd nihil è significantibus passiones, sufficiens sit ad vniuersam consyderationem de passionibus. Cap. VII.

Vpienti uel exquisitè dignoscere, uel prædicere morbos qui accidunt: non solum opus est * cognoscere urinarum differentias, ubi etiam ipsæ urinæ solæ satis esse uidentur, ad infestantes morbos consyderandos, uerum etiam pulsus ipsos tangere, atque deiectiones spectare, & motionem respirationis, & posituram faciei, & corporis totius decubitus, atque linguæ prolationem: ^a ut horum unoquoque proprium munus suppeditante, non etiam existimatis ipsis quæ mutuis afficiantur affectibus, reddi possit certum iudicium, & præuidentia certa. Pulsus enim primum * uim caliditatis & frigiditatis indicant. Urinæ uerò demonstrant quantitatem, & qualitatem humorum. Deiectiones ostendunt uentris concoctiones, & cruditates. Sermonis enim pronuntiatio testatur * actionem uirtutis rationalis. Qualitates insuper decubitus totius corporis, ac faciei affectus, alia quædam tibi demonstrant, ueluti ex aliis libris cognoscere est. Quædoquidem neque pulsus ipsi omnes morbos, neque deiectiones, neque urinæ, neque alia quæ inuenta sunt ad faciendum iudicium de morbis qui nos affligunt, detegunt. Sed horum alia aliis * promptiora ad cognoscendas ægri- tudines. ^b Et quantum ad uniuersalem passionum consyderationem faciendam, contemplatis de urinis, creditur esse post pulsus: quantum etiam post spiritus. humorum substantia per omnia transit, tutior tamen & promptior

* *ἡ πρὸς τὴν πρῶτην αἰτίαν*
consyderare.

* *πρὸς τὸν θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἵπλος, ἰ. quæ magnus sit calor.*

* *τὸν ἡγεμονικὸν ἐνέργειαν*
i. actionē facultatis re-
ctricis.

li. i. prognost. Hippo.

* *ἡτοιμότερα, ἰ. quibus promptius morbos cognoscimus.*

disciplina de urinis, quàm quæ de pulsibus est, extitit. Nam quæ de urinis disciplina est, omnia sub oculos exponit: illa uerò rem omnem tactui committit. Et fortè facilius est visu quàm tactu iudicare, & prorsus exactam cognitionem capere. Quare promptius urinarum doctrina dijudicabuntur passiones. At uerò dijudicaturopassiones per pulsuum tactus, opus est puro intellectu, atque manus optimo sensu, & attentione summa, ut diligenter metiri ualeat motionem, spacia, atque quietum, & spaciorum tempora, & * intercedentes spissitudines, & quæcunque de pulsibus disciplina pertractat. Quæ quidem etsi exacta sint, & suscepta ad iudicandas ægritudines: tamen difficilia ad compræhendendum sunt. Veruntamen illum qui utramque cognitionem de pulsu, & urina calluerit, aut nihil, aut perparum fugerit, quod & ad iudicium & præuidentiam conducit. Sicuti & qui altera destitutus, in multos errores incidit, non minus conferente disciplina de urina ad indicandas ægritudines, quàm disciplina de pulsibus. Sed tamen hæc eo pacto iacta sunt. Nunc uerò cùm proposuissemus de urinarum differentiis disputare, primum de differentiis colorum facta disputatione, deindè de reliquis dicemus, ueluti quæcunque in urinis inspiciuntur. Quòd igitur species colorum in urinis sigillatim appareant, non facile est docere, quòd plurimi colores ob quasdam humorum mistiones, atque concoctiones, inspiciuntur. ^c Licet tamen ex his principales species ratione definire, ut à quibusdam definitis signis: etiam cæteros colores coniectare, qui definiti ratione hætenus non sunt, defectu nominum priorum.

* καὶ τὰς τῶν
εἰρημωτῶν -
τῶν πυκνότητων,
i. interceden-
tium, frequen-
tias.

* διαγνωσις.

^a Locis

a Locus hic sic in Græcis exemplaribus legitur ἵνα τὸ διεισὶν αἰσῶς ἐπιχορηγῶτος ἰνάσῃ, καὶ μὴ ταῖς ἀλλήλων συμπαθείαις ἐπιμενομένων, ἀσφαλῶς ἀποδεδείκνῃ ἢ πρόγνωσις καὶ διάγνωσις, id est, ut singulis quod proprium est, nullo intercedente sup-
peditantibus, & non dijudicatis secundum cōsensum, quem
inter se habent, ut certa sit præfagitio & cognitio.

b Interpres hoc loco exemplari à nostris diuerso usus vi-
detur. In nostris enim ita hic locus scriptus est. τῷ γίμῳ λό-
γῳ τῆς κοινωνίας καὶ τῇ διὰ πάντων ἀφίξῃ τῶν χυμῶν καὶ τῶ
πνεύματος, ὃ διαλανθάνει ραδίως τῶν παθῶν τὰ γινόμενα καὶ το-
σούτοις καὶ οὐκ ἐν τῶν παθῶν ἐπίσκηψιν ἢ τῶν ὅρων θεωρία ὁρῆσαι
μετὰ τῆς συγκυρίας, ὅσα καὶ μετὰ πνεύμα διὰ πάντων, χυμῶν ὅσῃα
διαπεφοίτηται. Quorum verborum hic sensus est. Ob id porro
quòd spiritus & humores communionē habent cum omni-
bus partibus corporis easque peruadunt, qui fiunt morbi
haud facile nos latent, & tantò ad vniuersalem morborum
cōsyderationem, vrinarum contemplatio posterior inuen-
ta est pulsibus, quantò omnium humorum substantia poste-
rius spiritibus per omnes corporis partes peruasit.

c ἐν τῷ γίμῳ τῶν κατωτέρων διοριδέντων τῷ λόγῳ ἐν τούτοις ὡς ἀ-
ποδέντων ὁρισμένων σημείων καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ στοιχάζοντα χρωμά-
τω. Licet tamē his quæ præcipua sunt definitis, ex his velut
à quibusdam signis definitis & reliquos colores conijcere.

De differentijs colorum, qui in corpore
vrinæ videntur. Cap. VII.

V Rinarum aliæ sunt albæ, aliæ spicæ, aliæ
aureæ, aliæ crocæ, aliæ rubæ, aliæ uineæ,
aliæ passæ, aliæ uenetæ, aliæ nigre. ^a Nec
in hisce omnes species colorū absolutæ sūt,
sed etiam in horum medijs, & submedijs,

tanquàm hinc plures essent collectæ colorum species. ^b Albarum uerò urinarum aliæ sunt crystalleæ, aliæ niueæ, aliæ ut aqua pura. Et hæ ipsæ sunt summæ cruditatis. Quoniam uerò colorum genera capiunt intensiorem & remissionem, quæ memorata sunt, albedinis intensæ habentur. Post hæc referamus, quot sunt albedinis remissæ. Nāque à summa albedine remissus, color extitit lacteus, ita uocatus, quòd similis sit lacti, qui melior est aqueo, & crystalleo, sed tanto intervallo à glauco (qui secundum lacteum est) relinquitur, quanto charopus à glauci albedine distedit. Nam glaucus color est ueluti cornu pellucidus: charopus uerò, qui similis est pilis subalbidis cameli, uel *
 * ^{δινιχίτην.} ungui lapillo sic appellato. At uerò postquàm aliquā tincturam urinæ capiunt, longè à cruditare discedentes, primum *
 * ^{ὑπωχρᾶ.} subspiceæ existunt, deindè *
 * ^{ὠχρᾶ.} spiceæ, ita ut aliæ uideantur similes bili quæ mediocriter feruerit, infusa humori, aliæ uerò ei quæ multum feruerit. ^c Quòd si cupieris aliam comparationem, illa hæc est. Puta humorem corticis, & cici mali punici decocti. Neque contendam de succis perquàm similibus, & de nomine * spicei coloris, quod ob consuetudinem neminem fugit. Igitur si parum eiusmodi *
 * ^{ὑποχρᾶς.} spicei humoris expressi inieceris succo alicui *
 * ^{ὀρρώδης.} claro, *
 * ^{ὑπωχρόν.} subspiceum colorem: & si plus addideris ex eodem effeceris *
 * ^{ὠχρᾶ τὰ χρώματα.} colorem spiceum: quorum alter ab altero capit appellationem. Porro cùm concoctio processerit, tum tinctura plus colorabit *
 * ^{ὠχρόληα.} spiceū, atque *
 * ^{ὑπόπυρρα.} suffulua, siue subaureæ dicas, urinæ (quas mediocres, & temperatas esse, inter omnes ratione compertum est) gignuntur, quæque non usquequaque similes sunt puro auro. Post hæc, urina est *
 * ^{πύρρον.} aurea siue fulua uocata, quæ potius obrizo ac puro auro
 similis

* ^{δινιχίτην.}

* ^{ὑπωχρᾶ.}

* ^{ὠχρᾶ.}

* ^{ὠχρόληα}
i. pallidi coloris.

* ^{ὑποχρᾶς.}

* ^{ὀρρώδης.}

* ^{ὑπωχρόν.}

* ^{ὠχρᾶ τὰ}

^{χρώματα.}

* ^{ὠχρόληα.}

* ^{ὑπόπυρρα.}

subruffi.

* ^{πύρρον.}

similis est. Discere poteris id ipsum si uersatus fueris in
 conclavi, ubi diuitum pecuniæ reponuntur (si tibi aurum
 purum non fuerit) * Subcrocea uerò una post hasce collo- * ὑποξανθον
 catur, quæ colore similis est * cartamo. Nouerunt quàm- subflaua.
 plurimi florem herbæ huius uocati cartami, qui colore in- * κινω.
 ferior est flore croci. Quamobrem hinc oportet æstimare * ὑποξανθον
 colore * subcroceū. Quæ urina uerò est * exactè crocea, * ἀκριβώς ξαν-
 hæc nihilò differre uidetur à croco Coriceo: cùm omnes θον exquisitè
 croci aliorum locorum differant præstantia coloris à cro- flaua.
 co Coriceo. Veruntamen ne nominis peregrinitate falla-
 ris, opinatus crocum Coriceum ualdè differre, colore à re-
 liquis crocis, ego loco huius tibi propono crocum qui ab
 Atho importatur, cuius colore duce tu procedas. Verùm
 ne te oportet animum intendere coloribus qui apparent
 in cartamo, & croco: nō enim parum aberraueris. * Sub- * ὑπερυδρα γὰρ
 rubei enim & rubei, illorū colores sunt. Sed intendas co- ὑδρα.
 loribus illorum, cùm illorum flores fuerint ex aqua triti.
 Sequuntur hasce, urinæ subrubeæ atque rubeæ: quibus
 satis fuerit ad rei huius ostensionem colores qui apparent
 in cartamo, & croco, ut dictum est. Id etiam discas si sub-
 rubeum colorem esse similem intellexeris Armenio bolo,
 & Lemnio sigillo. Rubeum uerò, & * puniceum similem * ποινυα.
 cogitaueris illis pomis, quæ rubeum colorem præ se ferūt:
 ueluti cerasis * malis, & alijs id genus, quæ leuitate corti * μήλοις.
 cis, & maturitate, coloribus differre uidentur. Urina *
 uinea memoratis succedit, quæ nomen id accepit à uino δινωδρ.
 quàm rubrum est, nigriore, coloremque hepatis habet.
 Quamobrem oportet eum qui sæpe uiderit hepar anima-
 lis irrationalis, si non hominis: & sæpe uinum huius co-
 loris biberit, indè uineum colorem æstimare. Memini sæ-

penuerò eiusmodi uinum in foro uidisse à mercatoribus conuectum, quod adeò erat uineo colore perfusum, ut cados etiã quibus uectum fuerat, proprio colore infecisset. Quinetiam parum eiusmodi uini plurimæ aquæ mistum, etiam rubicundo colore spectatur. * Passeus uerò color est, qui ex intensione uini constat, maximè similis * passo, quod & hepsema dicitur: fit autem, (quandoquidem & sunt qui hoc ignorant) ex musto decocto usque ad tertiam partem: addit quoque & orationis claritati, cerasi fructus color, qui ad * nigredinem inclinat. Iam uerò ubi de passeo colore nouisti exactè, nunc reliquos disce. * Venetus, uel cæruleus dicas, color omnibus, ut arbitror, notus est, qui ex puro albo, atque nigro æqua ratione permixtis, gignitur. Et si id ipsum etiam sensu uelis nosse, cerussam, uel albißimam calcem, uel aliquod aliud simile attramento, uel pici, uel * bitumini, alijsq; synceris nigris si miscueris æquis ponderibus, * uenetum colorem eo modo productum uideris. Veruntamen de uiridi colore, ubi primum hoc modo disputarimus, & de oleaceo, & liuido, deinde de nigris dicemus. * Viridium igitur colorum, alius est, ut qui in folijs brassicæ, alius, ut qui in folijs graminis erugine & smaragdo, ita ut ex his acceperint appellationem. Discere ergo oportet colores hos è rerum illarum coloribus, illos hisce conferendo. At uerò oleacearum hoc modo genere communi appellatarum urinarum, alia apparentiam habet olei, alia est olei coloris, alia oleacea est, quæ generi cognominis est. De colore uerò primæ speciei harum trium ambigitur, an aqueus, an oleaceus sit, ob tenuitatem coloris tingentis humorem. In secunda uerò specie color olei euidentis urinæ colorem intendens. Oleaceam uerò urinam quæ

* τὸ μέλαν αὐτὸν
τὸ χρώματος, i.
cyaneus color.

* σιρσίω.

* μελάνιρον.

* φαιδρ. i. fusc
pallidus.

* ἀσφαλτίω.

* φαιδρ.

* χλωρὸν χρω-
μάτων τὰ μὲν
πραμιβίζοντα τὰ
δ' αὖ χλοάζοντα
ἰώδη ἢ καὶ σμα-
ραγδίζοντα.

quæ tertia est species ratio definiuit, quod colori olei simili sit. Sed tamen hæ species non sunt crassæ substantiæ, & coloris intensi, sed potius sunt substantiæ subtilis. Quæ uerò sunt intensi coloris * illæ potius congruunt cum speciebus quæ sub genere uiridium collocantur. Quoniam uerò sufficienter dictum est de differentiis uiridium & oleacearum urinarum, consequens est, dicamus de * liuidis * * πελιδνῶν καὶ
& nigris urinis apparentibus. Liuidum igitur colorem * μελάνων.
esse * plumbi colorem si quis dixerit, magnam claritatem * μολυβδόχρον.
rei attulerit. Quare & ex hoc illud conijcere oportet. Veruntamen tantum ad nigrum accedit, quantum à colore
* ueneto recedit. Quamobrem si duplicationem nigrum. * φαιδ.
ad album in mixture habebit: hinc exactè cognosci possunt, quæ sint liuida. Atque ita eiusmodi liuida se habent.
* Nigros uerò colores nemo, ut arbitror, ignorat, qui cun- * μελανά.
ctis euidentes sunt. Harum igitur rerum studio deditum oportet commemoratos colores apud se expendere, eosque in animi tabellis depingere, ut qui per eos multa iudicaturus atque præcogniturus sit. Cogitare insuper eum oportet, an colores qui definiti non sunt propter nominum priorum paupertatē, supra dictos colores remissos & dilutos, an intensos & saturos habeant. Itaque si quis descriptos à nobis colores rectè nouerit, facile eos, qui ab eis deciderunt nosse poterit. Quare non est quod diutius tractationi de colorum differentiis insistamus. ^f Fundamentibus enim disciplinæ partem, si explicata sint ea quæ decent artem, hæc satis sunt. Et sæpe si quisquam non omnes colligēs dixerit colores, qui possunt constitui: illi tamen qui collecti sunt, satis esse possunt ad disciplinam usuram eis. Eo itaque pacto finem sortiatur oratio, quæ est de dif-

ferentijs colorum urinarum. Veruntamen hic confert disputare de differentijs substantiarum, quæ sunt corporis ipsius urinæ.

a Græca hic adscribenda putauimus, quòd ad intelligendū faciliora sunt quàm latina: τῶν ὕρων τοίνυν τὰ μὲν λουὰ τὰ δ' ὠχρά, τὰ δὲ πυρρὰ τὰ δὲ ξάνθα, ἴτερα δ' ἱρὺ θρά, τὰ δ' δινωπα, γυνάναϊ ἐπὶ ἰσίοις, καὶ χλωρὰ καὶ μίλανα φαίνεται. de significatione aut harum vocum, legendus est liber Aristotelis περὶ χρωμάτων quem adscribendum huic libro curauimus, & Galenus in his locis in quibus ea vocabula exposuit: vt vocis πυρρῶς expositio petenda sit ex j. κρίσιων. χλωρῶ, autē ex commentarijs in 1. & 2. προγνωστικῶν Hippocrat.

b Verba hæc sic in nostris Græcis exemplaribus leguntur τῶν ὤν λουῶν ὕρων, τὰ μὲν κρυσαλλοειδῆ, τὰ δὲ χιονοειδῆ τὰ δὲ ὡς ἀνραιφνὲς ὕδωρ πέφυκε καὶ ταῦτα μὲν ἂν εἴη λουῶδητος, interpretes verò pro λουῶδητος legisse videtur ἰσχάτης ἀπιψίας quæ lectio reiicienda non est.

c εἰ δὲ βύλοιο καὶ ὄϊον τὸ ἀπὸ τῆς ῥοιᾶς τὸ φλοῖον καὶ περικαρπίς ζίσχυλος ἰκείνως νόμισον, Si vis reputa apud te humorē in quo cortex & caro mali punici cocta illo modo fuerint.

d ἐλαιωδῶν ὕψω τῷ νοισῶ γίνε καλχυμένον, τὰ μὲν ἐλαιοφανῆ ὁμοῦς τῷ νοισῶ γίνε λέγεται. de his autē urinis vide li. 3. Epid.

e ἰκείνα γὰρ τοῖς ὑπὸ τὸ χλωρὸν ἀρμόζει μᾶλλον εἶδει, ille enim cū speciebus viridis magis cōueniunt: verba autē hæc præcedentia (Quæ verò intensi sunt coloris) ab interprete addita videntur vt res clarior esset.

f Hic locus sic in Græcis exemplaribus legitur τοῖς γὰρ τοιμέρος παιδίᾳς τὰ τῇ τέχνῃ τιθειμένοις σωδᾶια, ὃ δ' ἂν πάντα τὶς σωελῶν πολλάκις φαίη τὰ ἐνδεχόμενα συνίστασθαι χρώματα, πρὸς ἰσοχρῶσαν τέτοις διδάσκαλίου ἀρμόζει. id est, neq; enim si quis quàm omnes colores qui accidere possunt collegerit satis scerit his qui præclaram artem nihili pendunt.

De dif-

De differentiis substantiarum ipsius
vrinæ. Cap. IX.

Rina in matulis emictæ, omnes ferè sub-
 tiles apparent, cum calidæ adhuc sunt.
 Calor enim naturalis eatenus præstans,
 non sinit in * flumem ipsum, quod uri-
 næ corpus est, cogatur atque crassescat
 propter aliquam causam. Veruntamen calore eo abeunte,
 aliquæ urinae uelociter, aliquæ tarde crassescunt. Quemad-
 modum aliquæ crassæ emeiuntur, aliquæ contra ut mictæ
 sunt, ita manent. Crassescentium uerò aliquæ tenuantur,
 aliquæ * indiscretæ, ut à principio erant, manent. Quinetiam
 huiusmodi crassescetium, aliæ perquam mediocriter crasse-
 scunt turbinis similes, aliæ magis crassescunt, aliæ plurimum.
 Oportet etiã differētias, quæ in hisce secundum magis, et mi-
 nus sunt, intelligere. * Quæ uerò tenuantur, aliæ, quod cras-
 sius cõtinebāt, id in fundum matulæ colligunt, sed ipsæ etiã
 crassæ restāt, aut turbidæ* aut tēperatæ, et tenues rema-
 nent, crassitudine tota in fundum cōcedente. Quãobrem oportet
 diligenter etiã ediscere differētias harum, quæ nō pa-
 rum conferent disputationibus, quæ de iudicio et præui-
 dentia habebuntur. Eodem modo oportet discere diffe-
 rentias urinarum tenuium, tanquam non omnes eadem
 tenuitate consistenter, sed earum, alias ualdè tenues esse,
 * nihilque differentes ab aqua tenuissima, alias ab huius
 substantia discessisse. Quinetiam alias tenuiores esse, alias
 declinare ad mediocrem consistentiam. Atque ex his suf-
 ficienter dictum esse de differentiis substantiarum existi-
 mari potest.

* χύμα, quæ
 vox significat
 (ut ipsi loquū-
 tur) corpus
 vrinæ.

* ἀδιάκριτα. nō
 secretæ. i. pse-
 uerates crassæ

* τῶν ὑδατῶν
 μένων, qua vo-
 ce significari
 videtur vrinæ
 crassæ emictæ.

* σὺμμετρα, i.
 mediocrē cō-
 sistētiam ha-
 bentia.

* ἔδην τι τὸ διγ-
 διατὸς διενέ-
 νοι, nihil
 differētes ab
 eo quod ma-
 ximè clarū &
 perspicuū est.

Aduersus eos qui opinati sunt, causam qua crassescunt urinæ, esse à frigore foris assistente. Ca. X.

ED quoniā nō defuerunt imperiti iudicandi de urinis, qui urinas ipsas non proprietate quadam dispositionum eis contingentium sed externo frigore accidēte crassescere putauerint, idq; fieri credunt maximē ubi uiderint miētas

urinas tenues, paulò post crassescere. Idcirco aduersus eos conuertenda oratio est, & quomodo ipsi decipiantur, demonstrandum. Aiunt secedente calore ab urinis, frigidum uincens, quod foris est, ipsas crassas facere. At uerò id tantum abest à ueritate, ut ab ijs quæ quotidie cernuntur, cognoscere sit eorum ignorātiā: uidelicet cū semper urinæ obiectæ externo aëri frigido, non semper crassescant. Ad hæc uerisimilē est aliquando urinas crassescere, cū scilicet ambiens aër fuerit perquā frigidus. At si urinæ sub dio etiā pernoctauerint, fortasse gelaſcēt potius quā crassescēt. Adde quòd si urinæ ad occurrens frigus semper crassescerent, ob caliditatē ambiētis aeris tenuari possent. Sed tamē uidere licet hyeme urinas tenuissimas manere, nec unquā ab externa frigiditate superari: & æstate crassissimas, calido nihil dissolvente. Quid etiam dicent* oculati urinarum spectatpres, ubi hodiē uiderint urinā tenuem, cras autem crassescere, eodem aëre nos ambiente utriusque diei constituto? At uerò quonam pacto poterunt præuidere, quidnam sibi uelit ea mutatio, & quas ob causas fieri contingat? mihi uidentur multum delirare, excidētes à ueri-

*ἀπὸ τοῦ
δiligē-
tes & graues
quod dictum
est εἰς ποσὸν
ab
auctore.

à ueritate. Quibus autem signis in urinis nouerint multitudinem humorum, aut eorum crassitudinem, aut concoctionis principium non potentes in totum definire urinarum crassitudinem? Præter hæc eorum rationem stabilire conati sunt, matulam in aqua calida ponentes, eamq; ad breue aliquod tempus calido occurrentem, ostendunt tenuem factam, nequeunt intelligere, quòd calidum artificiale non minus quam naturale, urinas dissoluere possit, si aliquid crassitudinis habeant. Sed ne hoc quidem satis est eis ad defensionem, quòd si duæ matulæ in eodem aëre posita sint, altera crassescat, altera ita, ut erat, appareat. Quisnam huius reddere aliquam rationem poterit, nisi eā quam nos suo in loco reddituri sumus. Siquidem si aëris ambientis frigiditatem causam faciant, uereor ne decipi conuincantur, altera matula tenui manente. Verum cum magnam eorum ruditatē, quod à nobis dictum est satis redarguit, ad ea quæ consequuntur, pergamus. Cum igitur demonstratum sit, quòd urinarum aliæ crassæ sint, aliæ tennes, aliæ mediocres, diuiserimusque eas ut decebat nunc operæ precium erit, ut de differentiis * eorum quæ in urinis insistent disputemus.

* περιφρα-
γμένη.

De differentiis colorum earum rerum, quæ
in urinis continentur. Cap. XI.

Urinarum, quæ secundum naturam sunt, contenta si alba & leuia & æquabilia fuerint, atque substantia mediocri, & ad fundum matulæ concesserint, tunc tertia cōcoctio secundum naturam perfecta est. Veruntamen si con-

* ἢ ἰαλείῳι τῇ
κατὰ φύσιν τῶ-
νων γνωρίσμα-
των, i. si defe-
cerint ab his
indicijs eorū,
quæ secundum
naturam sunt.

* ἐν τῷ ἰπ/ον/α &
τοῖς τε συμμέ-
τρῳ παρυφιστά-
μεν & deciden-
tia ab hac me-
diocritate cō-
tenti.

* τὰ δ' ἢ δὴ ὑπὸ
χρᾶ καὶ ὠχρᾶ
φαίνονται. i. sub-
pallida & pal-
lida.

* δὲ αἰμά τε καὶ
ὀρρυνώδης φαίνεται
δὴ καὶ μέλαι-
να, i. cruenta &
obscura, fusca
que & nigra.

tenta ea excefferint, * uel defecerint ab eiusmodi indi-
cijs quæ secundum naturam sunt, etiam sanitas deprava-
ta esse demonstratur. Dicendum ergo primum de colori-
bus quos in hisce esse contingit. Deinde de reliquis con-
gruente oratione tractandum. Igitur contentorum alia
sunt colore mediocri, quæ secundum naturam subalbida
esse uolunt. * Alia decidentia ab hac ipsa mediocritate:
quorum alia sunt intensa albedine, * alia uerò subspicea,
atque spicea, alia uerò procedentia, magis coloratur, adeo
ut uideantur bilea, atq; orobea, etiam subrubea, & ru-
bea, & * cruenta, & umbrida, & ueneta, atque nigra.
Hi ipsi, & huiusmodi sunt colores contentorum in urinis.
Sed tamen ex hisce oportet considerare de alijs coloribus
qui nunc dicti non sunt, quemadmodū in capite De diffe-
rentijs colorum corporis urinæ disputauimus. Sed de diffe-
rentijs colorum contentorum quàm breuissimè fieri po-
tuit, sic dictum est: nunc de eorum substantia dicemus,

De differentiis substantiæ contentorum in urinis. Cap. XII.

Mediocritatem substantiæ contentorum
in urinis, qualis sit experientia docuit.
Sed ut ratione quoque definita sit, hoc
pacto dici mus de substantia mediocri
contentorum. Contenta quæ mediocri
sunt substantia, crassiora sunt. * ipso hu-
more toto urinæ: ob hanc etiam rationē manifestum ui-
sui extitit, nec ita habet ut sic uisio transeat per ipsum cō-
tentum,

* τὸ χύματος.

tentum, ut transit per humorem urinæ. ^a At uerò quia de mediocri substantia humoris urinarum superius orationem audiuiſti: licet iam tibi (tanquam factò principio à ^{* αἰσθανῆς.} certo signo) posse & tenuia & crassa contenta cognoscere, quamuis decentia explicentur à nobis hoc pacto. Tenuium contentorum quæ magis consentiunt cum colore corporis urinæ, ea minus apparent, quàm quæ magis discrepant à colore corporis urinæ. Quare oportet etiã hoc pacto ratione definire. Namque horum ipsorum quædam parum decidere à mediocritate, quædam magis, quæ sanè non facile quispiam uideat: quædam uerò plurimum decidunt, quæ uix etiam si radium solis per matulam traieceris, uidere poteris. Contentorum autem quæ uersus crassitudinem à mediocritate uergunt, quædam ^{* παρὸν} paruo <sup>* μίσης παχύ-
τερα.</sup> crassiora uidentur, ita ut non facile uisus ea penetret, quædam magis uergunt, ita ut uisus in ipsis terminetur: ratione uerò putatur plus etiam crassitudinis inesse. Quædam etiam plurimum uergunt, ut nihilominus quàm uisus, ratio ipsa terminatur: non enim possibile est crassitudinem maiorem reperire illa, quæ in contentis est, quæ substantia similia sunt puri. Scire autem oportet hæc nos dicere ea ratione qua diceretur de omnibus cōtentis, siue hæc fuerint tertiæ concoctionis, ueluti ^{* περιττώματα.} superfluitates: siue humorum ^{* κόμματα.} crudorum ^{* τμήματα.} segmenta, siue pus, siue internorum uasorum ^{* τμήματα.} frustula. Iudicia namque de ipsis (concedente Deo) suis in locis referemus. Nunc uerò quæ deinceps sequuntur, per seriem dicamus.

^a Exemplar quod interpres sequutus est, hæc tantum verba quæ hic leguntur habuisse uidetur, neque plura etiam in vno nostrorum sunt. Alia tamen duo huic loco hæc adscripta

habent, ἀλλὰ πρῶται ἐπιβολαῖς αὐτῶ ἀναπανομένης τῇ περιόρ-
σῃ δὲ καὶ τῷ διαπραγμαμένῃ, id est, Sed primo obtutu subsi-
stit atque cessat, circumspectando tamen per eam transit at-
que transcit.

De differentiis locorum contentorum in
vrinis Cap. XIII.

* τὸ τοῦτο δια-
σμήματος τὸ χύ-
ματος τριχῇ δι-
γρημένῃ, i. cum
ipsum urinae
corpus, tria
interualla ha-
beat.

* τὸ κατὰ τὸ σχῆ-
μα.

* διασμήματος.

* ἀπὸ τῆς αἰώ-
ρας.

* ἀπὸ τῶ δὲ
δὴ ποτε τὸ χύ-
ματος παρυφί-
σταται, in quo
cunq; loco &
spacio corpo-
ris urinae infi-
stat.

* ἐπιδιδῆναι.

Altitudine corporis urinae trifariam di-
uisa, ut in fundum & in am regionē
matulae, superficiem supremamue re-
gionem utrarumq; harum extrema-
tum medium. Ea igitur contenta quae
in fundum matulae descendunt, hypo-

stases, hoc est, subiecta uocauere qui harum rerum periti
fuerunt, à uerbo ὑφίστασθαι uidelicet praepositione sub, si-
gnificante * infernam habitudinem. Quae uerò concess-
runt ad medium totius * altitudinis, appellauerunt ἐναο-
ρήματα (hoc est, sublatoēs, uel dicas sublimia) arbitror de-
riuantēs * ab elatione, tanquam aequo spacio secederent
ab utrisque extremis. Quae uerò peruenerunt usque ad
superficiem uocauere nubes, tanquam à terra summè se-
cederent, putantes fundum matulae proportionē respon-
dere ipsi terrae. Quoniam ad ipsum fundum grauiā de-
scēdunt. Communi & generali nomine haec omnia παρυ-
φίσταμενα (hoc est contenta dicta sunt) eò quòd * in quali-
bet altitudinis parte corporis urinae insistant, & conti-
neantur. Atque eo pacto de loco contentorum iam pridē
medici, disputarunt tanquam principia ponerent eorum
quae in arte medica sunt theorematum. Sed tamen licet
quoque * diuidere sermonem hoc pacto. Quae diuisio mul-
tum

tum conferet & ad iudicia, & praevidētias. Igitur hypostasium (uti autē oportet hoc modo positis nominibus) aliae occupauere locum inculpabilem, cum neq; totae tāgant fundū matulae, neque abiungantur ab eo. Aliae uerò quae propriū & inculpabilē reliquerūt, quae quoq; diuiduntur ratione. Namq; earū aliae totae hærēt fundo, aliae minus, ac plus quàm eis cōueniat abiungūtur, ueluti sibi definitum locum defugere conantes. Enaeoremata uerò quae exactē medium locum totius consecuta sunt, hae exactam rationem enaeorematum adeptae sunt. Quae uerò siue inferius, siue superius quàm medium est, māserint, hae quoque sublimia appellata sunt abusu nominationis, nam ab utrisque extremis secesserunt. Plurimum uerò hae ita definita tractationi quae de urinis est, conferre reperiuntur. Quamobrem oportet ut putemus tria esse sublimiū loca. Nubium autem aliae parum ab eo absunt ut superficiē attingant, aliae in ipsa superficie natant. Quoniam uerò nubes hae tertio loco indiguerunt (nanque non licuerat superius concedere deficiente humore, & corpore urinae) tanquam necessitas cogeret respondere è regione fundo matulae, prae uiribus sibi agnatæ sunt: perinde ac cum experirentur medium ipsarum, & superficiē locum delere, ita exactē ubi terminauerint humoris altitudinem, hærere superficiē urinae, ut polypi lapidibus exactē (ut aiūt) adhærerent. Quoniam igitur demonstratum est, tres locos generalissimos contentorū esse, quorum singulos in ternos nos diuisimus, accidit ut omnes sint nouem, quos benè cognoscere discētes oportet, nanq; magnoperè utiles sunt. Veruntamen ut clarius cernere possis id quod dictum est, omnem rationem de locis contentorum per hoc exemplum

* διαγνώσας.

* προγνώσας.

* ἀμεμῶτον na

turalem, me-

diocrem, de

quo queri nō

possimus.

* ἐπὶ διαρῶνται.

* γινώσκοντας.

* ἓνα δὲ ἐπὶ τῷ
πρῶτῳ μὲν τῶν
ὑποστάσεων,
ἀρχῇ δὲ τῶν
ἐναωρημάτων,
vnum in fine
hypostasium,
in principio
verò enœore-
matum.

* ὁ δὲ ὑφ' ἑαυτοῦ
οἶον καὶ ὑποπε-
πλυνώς, qui ve-
rò subinissus
est & veluti
subiacet.

* ὁ δ' ἐπιπλοῦν
ὑπορημένος,
ὁ ἀνέστραφει
ἐπὶ πυθμῆος
πρῶτος, qui aūt
præter modū
se extulerit,
reuersus in
fundū, sit pri-
mus.

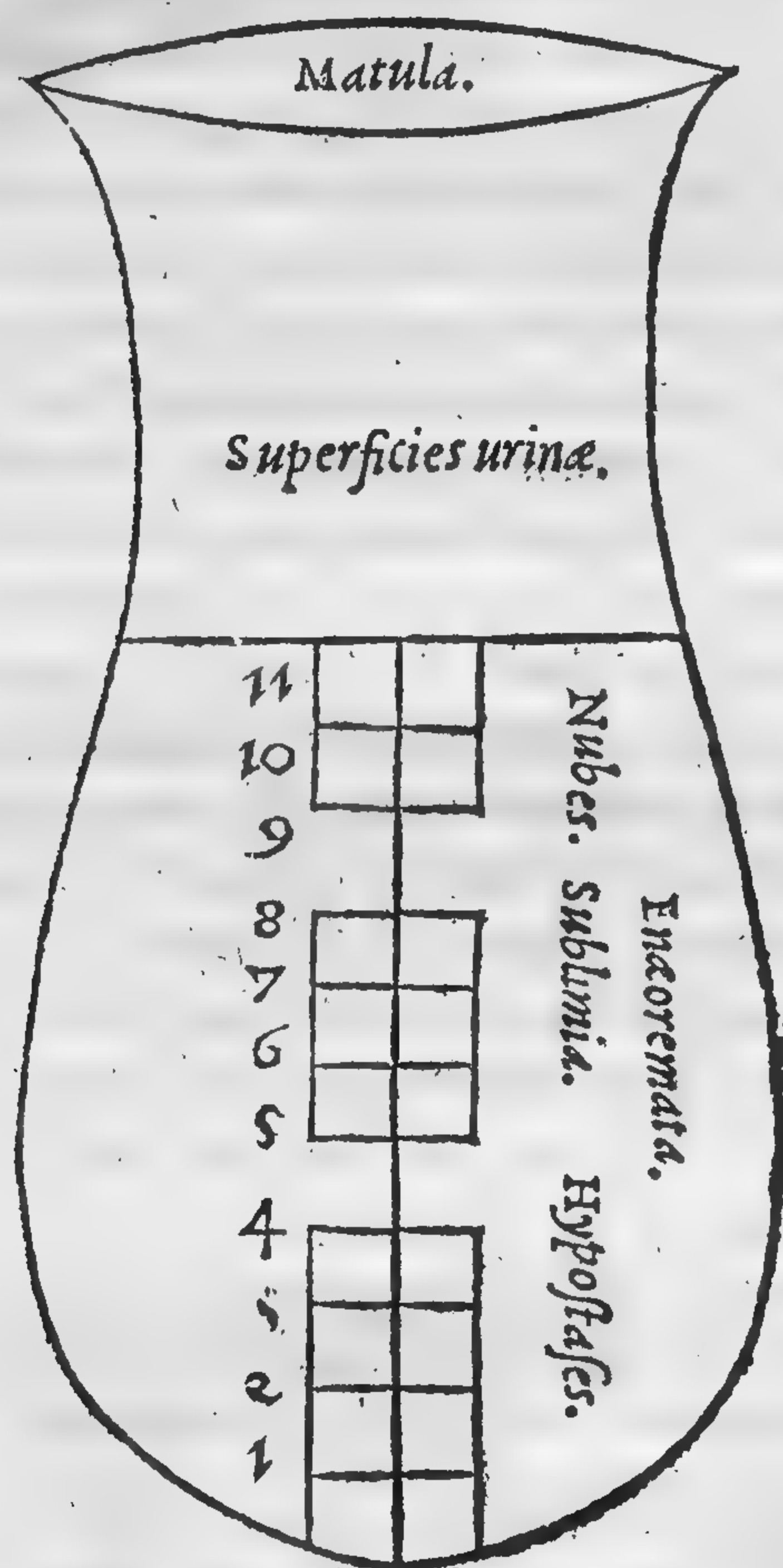
* ὡς περὶ ὑφ' ἑα-
υτῶν ὁ δούτι-
ρος, i. veluti
subsidiū, se-
cundus.

ante oculos pono. Intellige altitudinem undecim digitorū, uel cubitorum, uel passuum, uel cuiusuis mensuræ, & pu- ta eorum quatuor esse in loco capiente hypostases. * Vnum in confinio hypostasium & sublimum, ita ut sit post finem hypostasium & ante principium sublimium. Similiter al- terum in fine enœorematum & principio nubium. Item duos alios in loco nubium, & locus mediocris nubium sit ultimus, ac undecimus digitus * qui uerò subditus ei est, & ueluti ab ultimo deciderit, sit decimus. * At qui pluri- mum subierit, atque in fundo uice uersa se habet erga ul- timum, is sit primus. Locorum uerò hypostasium exactè proprios locos habentium, tertius digitus sit. Sed superna- rum hypostasium locus sit, quartus digitus. * Inferius me- dio subsidentium sit secundus. Quinetiam in enœoremati- bus, qui usquequaque medius est, is sit septimus digitus. Sicuti eorum quæ multum se attollunt, sit octauus. infe- riorum sit sextus. Nanque quintum & nouum digitum non occuparunt unquam contenta, Sunt enim termini po- tius quàm loca contentorum in urinis. Vbi uerò oratio de locis contentorum sufficienter facta est, eo pacto maneat: quam unusquisque etiam à formula hic descripta discere poterit, nunc reliqua explicemus.

a Locus hic sic in Græcis exemplaribus legitur, ἐπεὶ δὲ καὶ
τρίτῃ ταύτης τότ' ἐδίδου, ἐπεὶ μὴ ἐνεδέχετο καὶ περὶ αὐτῶν χωρεῖν
ἐπιλείπον[το] τὸ χύμα[το], ἀνάγκη ὥς περ ἡ γησαμένη ἀνέστραφει-
σαι, αὐτῷ δὲ τῷ πυθμῶνι προσεπιφύκειν καὶ ἀπρά[το], οἶον ἐπὶ
ρῶμεναι καὶ τὸ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς τῆς ἀμίδ[ος]
πυθμῆος τόπον ἱερανοῖσαι, ὅπως ἀνεβῶς περάσασαι τὸ χύμα[το]
τὸ διάστημα προϊσχύλαι τῇ ἀμίδι, ὡς περ καὶ τὴς πολὺ ποδῶν ἐν ταῖς
πίτρας ἀνεβῶς φάσιν ἵκειναι, id est. Sed cū tertio huius lo-
co destituantur, vteriusque progredi non detur, deficiente
chymate,

chymate, reuertentis veluti præeunte necessitate, fundo ipsi firmiter adherescunt, ceu conantes delere locum inter ipsas, & superficiem fundi matulae mediū, ita exquisitè postquam chymatis spaciū traiecerint matulae adhærent, vt polypodas petris adhærescere dicunt.

Formula locorum in quibus sunt contenta urinaria.

De læuitate, & oppositis contento-
rum in vrinis. Cap. XLIII.

Contenta urinarum quæ secundum naturam se habent, præter alias proprietates, definitum est læuia esse. Primum dicendum est, qualia sint. eiusmodi læuia. Deinde quæ sint hisce opposita. Læuia igitur contenta sunt quæ conti-

nua sibi sunt & coacta tanquam unum & continuum corpus, cuius partes non uideantur esse ueluti rugis inter se coniunctæ & constrictæ, neq; à se inuicem diuulsæ. Hoc modo se habet secundum naturam læue contentum. Eorū uerò, quæ non eo modo se habent, alia eam continuitatem usque adeò intensam habent ut uiscida euaserint, alia uerò continuitatē diuulsam habent, ita ut reddita sint aspera. Atque uiscidorum contentorum alia modicè, ita affecta sunt, adeò ut commota matula, illa quodam modo dissoluatur. Alia magis affecta, adeò ut ualdè commota matula, ipsa * modicè dissoluantur. Alia insuper usque adeò uiscida & tenacia, ut etiam siquid commoueatur, non facile dissoluantur, cum iam ἐχέμολλα, i. instar collæ & glutinis tenacia facta sint. Contrà uerò, asperorum contentorum alia ita modicè affecta sunt, * ut uisus capiat partes eorum iam discretas. Alia magis affecta ut uisus etiam magis capiat profunditatē & latitudinem * corporis urinae. Alia uerò plurimum, ut uisus capiat omnem profunditatem, & latitudinem, atque longitudinem magis capiat perindè ac esset in frusta incisa. Hoc itaq; pacto se habet oratio de læuitate, tenacitate, & asperitate contentorum.

* αἰσθητός.

* ἡ δὲ διακρισι-
μύων αὐτῶν τῆς
ὀφείας ἀνελκασ-
σανομένης, i.
visu ea diuul-
sa percipiēte,
& penetrante
partes à se in-
uicē diuulsas.

* χύμαλος.

torum. Oportet autem studentem hæc discere, quoniam operam nauatam in hisce capiendis, non parum ijs quæ sequuntur, conferre sentiet.

De hypostasi orobea, furfurea, laminea, atque similacea. Cap. XV.

P Qst hæc decet dicere de^a hypostasi orobea, furfurea, laminea, ac similacea. Nanque eiusmodi contēta appellare hypostases cōgruit, quæ semper fundū matulæ petunt. Siquidē contenta innatantia participantia eiusmodi specierum, non ab eadem caussa sunt, ita ut ne easdem etiā passionēs significauerint. At uerò ubi prius de illis memoratis tractarimus, deindē de eorum similibus dicemus. Igitur hypostases orobea, etsi ab ipso nomine euidentes sint, nos tamen etiā declarabimus earū rationē. Nā unusquisq; nouit orobum inter legumina esse (ut qui in plerisq; locis seri consuevit) rubeum & ipsum forma existentem. Cū igitur cōtēta urinarū his similia uideris, tūc oculis spectaueris hypostases orobea, nūc enim oratione sola res tibi depingo. Sed tamē hypostases hæ nihilominus * *δρομώδες* grumosa. * *σίτῃς* frumenti. * *πτελώδες*, foliacea, & squamea. * *πτελόει* folijs.

* *τριτῆς* tritici. Hæ sanē longitudinem definitam habent, ut uerē furfures manifestō appareant. Quare licet discere ab euidētibz speciebus sic appellatis, ita ut non oporteat sermonem de hac re longius protrahere, ut qui sufficiat ex ipso sic imposito nomine. * Laminea uerò hypostases notæ

* *πίταλα* folia
& tenues la-
minas.

* *ταλαδισργίαν*
i. *ίριργίαν*, la-
nificium.

* *ἀπὸ τῶν νεί-
μων*, quā vocē
exposuimus
in fine capitis
& auctor ipse
explicat.

* *ἀδρότερα*, *κραί-
νιορα* & gran-
diora.

* *νείμων*.

* *ἀλλ' ἢ δὴ τρι-
πλὴν διαστατά*, i.
triplicem di-
mensionem
habentes.

* *νειμνώδης*.

sunt rationi: ipsæ quidem sunt similes laminis, sed non per
longitudinem (hac enim potius videntur dissimiles) sed si-
miles sunt specie. * Laminas uerò nouimus appellatas esse,
quæ & longitudinem & latitudinem habent, non etiam
evidentem profunditatem. Eodem modo appellata sunt
quædam instrumenta à mulieribus inuenta ad * lanificia.
Quinetiam lapis quidam est eodem nomine uocatus Pe-
talires, hoc est lamineus, qui concisus esse uidetur in eius-
modi laminas. Quamobrem ex hisce considerare oportet
de laminea hypostasi. Sed reliquum iam est ut dicamus de
hypostasi, quæ accepit nomem * à simila. Similas omnes
nouimus uocatas esse quæ ex malè molito frumēto, ordeó-
ue uidentur furfures. Quæ nanq; furfuribus sunt * ple-
niora, hæ * simila uocantur, non ut furfures, * sed ut tri-
plicispaciata. Et ob hæc, uocantur * similaceæ hyposta-
ses. Restat iam etiam docere de complicatis contentis &
diuersarum specierum, quæ dissimilaria dici possint.

a *περί ὑποστάσεων ὀροβοδῶν πίτυροδῶν πείταλωδῶν, καὶ νειμνώ-
χῃ διαστατά*, i. δῶν. Quid sit autem ὑποστάσις ὀροβοδῆς, & quid significet,
Galenus exponit in commenta. in Aphorism. 76. lib. 4.
Dicta est *πίτυροδῆς* ἀπὸ τῆς *πιτύρος*, i. à fufure. Cuius si-
gnificatio explicatur à Gal. in commenta. 2. in prognost.
Hipp. *πιταλώδης* ἀπὸ τῶν *πιτάλων* à folijs, quæ Hippocra-
tes *λειώδης* interdum vocat. *νειμνώδης* ἀπὸ τῶν *νειμων*, i.
ab illis ordeï tosti partibus quæ exquisitè in farinam moli-
tæ sunt, vt exponit Galenus comment. secundo in progno-
stica Hippocratis.

De differentiis eorum quæ complicantur
in contentis urinarum. Cap. XVI.

Inter-

Nterdum hæc ipsa uaria apparent. Nā
 aliquando ueluti * similia quædā de-
 scendunt cum contentis. Aliquādo ue-
 luti fursures, & ueluti * laminea, at-
 que orobea. Est aliquādo uidere quædā
 cum contētis, ut capillos longos palmo,
 ac minus, & magis. Quinetiam aliquando uidere est * ra-
 menta quædam subrubea breuissima, atque hæc omnia
 nunc pauciora nunc plura spectari solēt. At uerò quidnam
 unumquodque horum ipsorum sibi uelit, in locis proprijs
 explicabimus. Sicuti & eorum causas in ijs, qui de cau-
 sis, libris reddemus.

* ὑρίματα.

* πείλαδα, καὶ
ὀροβοδῆ.

* ψήματα.

De differentijs * eorum quæ innatant
 in chymate. Cap. XVII.

* ἰσχυρότερον
τῷ χύματι.

Nunc operæ precij est ut dicamus de ijs
 quæ innatant in superficie urinae. In-
 natāt igitur in superficie urinae * bul-
 læ, quæ etiam * lampæ, hoc est spumæ,
 quæ in superficie uini insident, appel-
 lantur. Innatant quoque liquamenta
 quædam. Veruntamen prius disputabimus de innatanti-
 bus liquamentis, deinde de innatantibus bullis. Apparent
 itaque in urinis aliquando innatantia quædam ueluti
 aranæ, quales sunt maximè continuæ, atq; uelamini sub-
 tili similes, non quales sunt illæ quæ non omnino sunt con-
 tinuatæ, sed cum maiores circuli feruntur circa minores,
 quos rectæ lineæ & obliquæ secant, ortæ à centro, & ad
 extrema peruenientes. Interdum etiā feruntur in super-

* πομφόλυγις.

* λάμπαι, quæ
vox crassiorē
spumam uino
innatātem si-
gnificat.

ficie urinæ puncta olei, nunc pauca, nunc plura, nunc tenuia, nunc crassa ueluti in pingui iure refrigerato innatare uidentur, quæ res à multis appellata est^b spuma. Verū tamen hæc ipsa euidentia erunt alio in loco, ita ut de his plura nunc dicere non oporteat. ^c Quinetiam interdum atque circa coronam feruntur quædam ueluti laceramenta uestis, & ueluti pilis contexta, quæ à Græcis *σάνια* & *τριχία* uocantur: eadem sunt longè minora ijs quæ prædicta sunt, atque pleniora. Oportet etiam hæc ipsa prænosse discentem. Nanque paulò inferius in locis oportunis, re ipsa nobis obuiam faciente, de eis latius disputabitur. Nunc uerò de bullarum differentiis dicamus, ueluti in initio statuimus.

a Vide secundum prognost. Hipp. & comment. Galeni.

b *γρᾶς* de qua voce legendus est commentar. Gal. in lib. 2. prognost. Hipp.

c. Hic locus in tribus exemplaribus Græcis manu scriptis quæ licuit nobis videre sic, scriptus est: *ἐμφέρεται μὲν τοι ἐν τῇ καὶ μάλιστα περὶ τῆς σιφάνης, ὅπου τινὰς τριχίας. μείω μὲν πάντων τῶν ἡδὴ γινόμενων, ἀδρότερά δ' αὖν.* Id est, feruntur & maximè circum coronam uelut quidam pili, minores quidem iam dictis, sed crassiores.

De bullarum differentiis, & definitione coronæ. Cap. XVIII.

Bullarum aliæ perquàm magnæ solent esse, aliæ perquàm parvæ, aliæ mediocres. Item aliæ per omnem superficiem urinæ eunt, aliæ per solam coronam, uel per totam coronam, uel per aliquam eius partem, uel plures partes dispersis, uel

uel per coronam, & mediā urinae superficiem, uel per alterā solam medietatem superficiei, aut inordinato, ac alio modo, & complicato tam per superficiem quam per coronam innatant. Quinetiā earum quæ per coronā eunt, aliæ *singulæ, aliæ binæ sūt, aliæ ternæ, aliæ alio maiori numero * *μνοῖς ὅμοιαι* consistunt: atq; aut oēs propè pari magnitudine sunt, aut minores, quæ ad medium cōcedūt. Eodē modo se habēt in ipsa altitudine matulae. Nāq, bullæ aut singulæ, aut binæ, aut ternæ, aut alio modo sociatæ sunt. Sed quoniā duo nos latēt minus exquisitè sermone tractata, ea claritatis causa nūc adiiciam: unum igitur eorū, quæ prætermisimus est de bullis. Siquidem uideri poterūt cuiquā, quæ dicta sunt, intelligenda esse de innatantibus bullis, quæ simul fiunt cum urina, quum emeitur. At id ipsum putare non licet. Sed intelligenda sunt de eis quæ remanent postquā quiesca fuerit urina, atq; omni ex parte refrigerata. Nam bullæ eiusmodi quiescentis, & refrigeratæ urinae nequicquā à continente afficiuntur: atque eò quòd nihil afficiuntur ab aëre, indicāt generationem esse à præstantiore causa. Nam quæ paulò postquā intumuerunt, dissoluūtur, debiliores habent causas, ac perquā facile solutæ abeunt. Quare considerare oportet de bullis ijs, quæ multo tempore immorantur, & causas harum, & iudicia discere oportet. Alterum uerò eorum, quæ nos præteribant, est descriptio coronæ. Siquidem multos turbare poterit, audientes coronam quandam in urinis apparere, minusque eam comprehendere ob scopi ignorātiā.^a Coronam ergo dicimus lineam adumbratā, quæ circumcurrit per ambitum superficiei urinae. Si utique matulae fuerint rotundæ, etiam circulo circumscribunt urinarum superficies. Sed

hæ superficies ad extremitates descriptæ, si matulæ rotundæ fuerint, decēter uocari possunt coronæ, ob figuræ proprietatem. Sin fortasse matulæ fuerint quadrangulæ, aut multangulæ: tum bullæ quæ per extremitates urinæ currerint, non etiam par est, ut in corona currere dicatur, cum ablata sit figura rotunditatis. Quamuis unusquisque dicere possit, bullas harum & illarum matularum easdē esse ratione iudiciorum & caussarum. Hoc itaque pacto se habent differentiæ bullarum, in quibus exerceri oportet, quod non mediocriter collaturæ sint ijs, quæ deinceps dicentur. Nunc reliqua transigamus.

^a In veteri exemplari hic est capitis initium.

De differentiis coronarū corporis urinæ,
quæ sunt alterius coloris. Cap. XIX.

Ultæ coronæ aliæ commodiores quàm
quæ superius dictæ sunt, apparent circum-
euntes superficiem matulæ: quæ nō
innatāt in * humore ut innatāt bullæ,
sed potius sunt circumferentiæ humoris

M

* χυμῶν.

* χυμῶν.

* πύρρον ruffo.

corporisue urinæ. Siquidē cū* urinæ humor aliquo quouis
tingatur colore cū coronæ circūstīt affectæ diuerso colore
uel albo, uel* flāmeo, uel bileo, uel uiridi, uel nigro, uel ali-
quo alio. At uerò hæc ipsa ijs qui attentè spectant, facile
apparent. ^a Sed nō aliter quàm præsentia essent malè ui-
dentibus, quemadmodum in stellis crinitis obscure appa-
rentibus accidere solet. Nanque crines earum obscurarum
facilius parum uidentibus, quàm uisum intendentibus,
apparent, cū uisu infixō uel potius à multo colore &
luce

luce attracto obscurētur. Atque hæc de coronis dicta sint, quæ conferent in locis opportunis, nunc uerò dicamus ea quæ sequuntur. Nanque uidebatur mihi nunc complicationes, quas esse contingit è coloribus, & substantia, & contētis, huic sermōni addere. Sed quòd præter quā quòd res multiplex & uaria esset, difficulter etiā percurri posset, atque adeò sine ulla necessitate protēderetur, prætermisi, cum non admodum necesse esset, me sic scribentem complicare. Siquidē in præsentē disputatione explicamus urinarum differentias, tractationes uerò quæ sequuntur, continebunt iudicia, causas, atque * præuidentias. Qui ergo in his fuerit uersatus, is perquā facile poterit componere tam cum coloribus substantias, quā cum coloribus, & substantiis contenta etiam differentia colore, substantia, loco, lenitate, æquabilitate, atque differentiis hisce oppositis. Quinetiam idem facile poterit diiudicare, quænam componi possint, & quæ non possint, itaq; consulo his qui rei huius studiosi sunt ut in his uersentur, ut quæ non leue momentum ad perfectam cognitionē collatura sint. Siquis enim antè didicerit quas ob causas sint colores, chymata, adhæc consistentiæ, & alia, & nouerit, quid unū quodq; sibi uelit, facile quidem ea complicauerit. Et ubi promptè complicauerit, ita exactè & iudicia eorū, & causas reddiderit. Sed hætenus de hisce satis dictum est.

* προγνώσεις.

a ἀλλ' ὅχι μᾶλλον ὁιον παραβλέπωσιν, ita quidem tria exemplaria habent, sed addenda uidetur particula ἢ post μᾶλλον, ut sensus sit: sed non magis quā parum videntibus & negligenter aspicientibus.

De variatione colorum, & substantiarum vrinarum.

Cap. XX.

C 4

P

Ost hęc considerandum est de uariatione
 substantiarum, & colorum, qui in urinis
 apparent, atque pręter hęc etiam contē-
 torum. Quinetiam de differentijs tempo-
 rum. Nanque urinarum colores, aut in eo-

dem, ut se habent, manent semper, aut transmutantur, aut
 in peiores colores mutantur, aut in meliores. Et alterutro
 modo mutando, aut proueniunt ad extremos colores, aut
 manēt alicubi firmati, uel paulò ulterius procedunt. Quo-
 niam uerò decens est ut ad magnas alterationes colorum
 commutentur etiam contenta, inspicere oportet, quęnam

* ἀνωμαλίαι.

fiant in hisce * uarietates tam colorum quàm substantia-
 rum, & leuitatis, atque spaciorem loci. Deinde confert
 etiam considerare, an hęc mutationes fiant longiore, an
 breuiore tempore. Non enim parum conducet obseruare
 tempora mutationum. Quin & interdum etiam substan-
 tię solent simul mutari alterari, neq; semper ita afficiun-
 tur, cū maiore motione in eis quàm in coloribus mutan-
 dis opus sit. In quibus conferens erit nō modò discere mu-
 tationes, sed etiam tempora earum disquirere, ac diligen-
 ter animaduvertere an uelocius, an tardius succedant. Nō
 minimum enim hęc ad pręcognitionē atque iudicia col-
 latura sunt. Quin & illud scire cōuenit quòd * uarietatiū

* ἀνωμαλίαι.

alię sint ordinatę, alię ordinem nullum seruent. Oportet
 enim hęc spectare & considerare. In sequētibus enim ui-
 debis, ut ex hisce benè consideratis multa adiumenta pro-
 uenerint ad iudicandum & pręuidendum. Animaduer-
 tas quoque, nam interdum uideris * uarietates ordinatas

* ἀνωμαλίαι

* ἀνωμαλίαι.

peiores esse ijs, quę ordinem non seruāt, quę explicabun-
 tur suis locis. Hic nanque nobis solūm propositum est de
 differentijs

differētīs urinarum disputare. Et ut oratio clarior red-
 datur, hoc pacto per exempla transigimus. Colorum * uar- * ἀνωμαλίας.
 iamenta fiunt tum, cū de colore in colorem transmuta-
 tio fiat. Si enim urina nunc apparuerit alba, crastina ue-
 rò * aurea, & consequenti die alia: uel contrā, nunc quidē * πυρρὸν ruffa.
 subrubea, crastina uerò * aurea, atque posthac pallida uel. * ὑποπυρρὸν ἢ
 alba, atq; etiā hoc modo nunc quidem sit subrubra dein- * πυρρὸν, i. sub-
 de uiridis, uel cerulea, uel nigra, uel illo modo nunc quidē ruffa uel ruffa
 subrubea deindē ruffa & χαρῶπον * adhæclactea, aut ali- * Ἡὰν vocem
 quo modo aliter, ueluti tu cōplicaueris (cōtingit enim rē grēcā reliqm⁹
 nūc hoc nūc illo modo apparere, ut uicta, uel uincēs fuerit quòd ei⁹ signi-
 uirtus uitalis. nāque differentiæ concoctionum, siue pra- ficatio vix la-
 uè, siue benè fiant, in urinarum mutationibus spectātur) tinè reddi pos-
 multas quoque uideris in consistentiis * uarietates, si ani- sit. lege Arist.
 maduerteris ea quæ fiunt. Siquidē interdum urinae sem- & Tylesium.
 per crassæ sunt, nullāmque * sequestrationem habentes. * ἀνωμαλίας.
 Interdum uerò in eis subsidit ad fundum matulæ id quod * διάκρισις.
 crassius est, reliqua urina crassa etiam remanente: inter-
 dum omnis crassities ad fundum concedit. Videre quo-
 que est ut crassum quasi recursu quodā ipsum chyma con-
 turbat magis aut minus. Eadem quinetiam in tenuibus
 urinis fieri contingit, tam si multū quàm si parum tenues
 fuerint. At uerò si uel cum prauo, uel cum bono colore fue-
 rint consistentiæ, ita ut hæc cum coloribus cōponas, plu-
 res, ut arbitror, * uarietates ex eis effeceris. Omnes quo- * ἀνωμαλίας.
 que * uarietates, aut cum ordine fiunt, aut absque ordine. * ἀνωμαλίας.
 Siquidem si usque ad tempus quoddam, quædam * sub- * οὐστάσις.
 stantia cum quodam colore sit cōplicata, posthac uerò siue
 substantia, siue color, siue utrunque alteretur: deinde ite- * ἀνωμαλίας τι-
 rum, ut primò erant fiāt, idq; per plures reditus erit, * uar- * ταχελίη.

* ὅπως ἔτυχε
quomodo cū-
q; .i. sine ordi-
ne temere.

rietas censeretur cum ordine fuisse. Contra uerò absque ordine uidebitur, cū * ut fortuna dederit, ita mutatio colorum & substantiarum successerit, hoc est, in inordinatis rebus & temporibus. Veruntamen (ut apertius res intelligatur) utimur eiusmodi exemplo. Si igitur duobus deinceps diebus eadem urinæ apparuerint, tertia uerò fit alteratio, quarta & quinta die urinæ similes fuerint ijs, quæ in prima & secunda, atque sexta commutatio fiat similis ei quæ in tertia, idque in pluribus dierum eiusmodi rebus prouenerit, uarietas ordinata uocari potest. Quod si acciderit, ut duobus deinceps diebus eadem apparuerint urinæ, tertia uerò die transmutentur, quarta alterentur, quinta etiam diuersæ à prædictis spectentur, neq; per aliquos rebus eadem fiant antea actis, sed exierint * ut sors dederit, & absque serie, tum uarietas eiusmodi appellari potest inordinata. Discere in hisce licet & causas, & iudicia, & præuidentiam, tum cū de his dissertationem fecerimus.

* ὡς ἔτυχε.

a. ἀνωμαλίας ὑποφωτισμένων τοῖς ὅροις χρωμάτων δηλονότι, καὶ συ-
στάσεων καὶ πρῶτον τῶν παρυφισταμένων, de voce autem ὁμαλῆ
καὶ ἀνωμαλῆ legend. est. i. τῶν προγνωστικῶν Hip.

De varietatibus contentorum, & or-
dine, & inordinatione vniuscuius-
que eorum. Cap. XX I.

* ἀταξία καὶ
ἀνωμαλία.

A Eadem accidere possunt * inordinationes & uarietates in ipsis contentis, quippe quæ interdū concedunt ad matule fundum, interdum pendentia uidentur, atque aliquando attolli usque ad superficiem chymatis. Quinetiam inter-

interdū leuia sunt, interdū dissipata, ut interdū alba, interdū in alios colores mutata. Et aliquādo tenuia effecta ex crassis, aliquādo crassa ex tenuibus. Nihilo quoq; minus interdū ex superiore decidūt ad inferna, interdū ex inferiore ad superna feruntur. Idq; cū diuersis coloribus, & substantijs, in quibus multas reperire poteris uarietates si re ipsam expendēris. Nobis enim satis sunt quæ dicta sunt, * et si indagatio subministrare possit maiore lōgitudinē orationis de hisce rebus, quoniā nobis minus facile est recē- sere singulas urinas. Nobis igitur facile non fuit singulas urinas componere, tum propter sermonis prolixitatem tum quia in his uersaturo reliqua ex iam dictis intelligere licet, & oratio iustam prolixitatē habere uideatur ijs, qui breuitati student. Ob hæc finem imponētes eiusmodi orationi, quæ modum mensuramq; decentem nacta esse existimetur, ab hisce ad ea quæ de iudicijs urinarum habentur, disputationem transferimus. Congruum enim est, ut is qui ad artis huius mysteria capeſcenda contendit, primum urinarū differentias noscat, ut rectē edoctus sit quot & qui in urinis colores appareāt, atq; cum quibus * substantijs soleant inspectari. Deindē iudicia discere super præhabitis urinarum differentijs. Qui enim eo pacto instructi fuerint, ijs perquā facile erit dignoscere, quæ sint curanda, & de quibus desperandum sit. Atq; præter hæc alia disputatio succedit, quæ de causis urinarum habetur. Est insuper liber de præceptiōe * ueluti iudicationē aperiēte præuidētias. Nāq; qui diligēter iudicauerit urinas, is infallax præscius euadet. Quorum unumquodque, deo concedente, suis in locis explicabitur. Nos tamen hoc in loco finem facientes disputationi de differentijs urinarum,

* ἡ φαιρμηνία τῆς σπυδῆς τὴν πλείων τῶν λόγων παρόλασιν, festinatione auferente longiorē de his sermonem.

* συστάσεις.

* προγνώσις
præcognitio-
ne prægitiōis.

ueluti ob alio principio aggressi sermonem, qui post hunc est, tractemus.

De differentiis vrinarum

libri finis.

ANNOTATIO CAPITVM

quæ in libro primo de * iudicijs
vrinarum habentur.

* διαγνώσκω
cognitiōe &
diuinatiōe.

De differentia matularum, & quæ ex matulis sit
aptissima. Cap. 1

De loco congruo ad spectandas vrinas. Cap. 2

De tempore proprio spectandarum vrinarum.
Cap. 3

De iudicio vrinæ in omnibus mediocris. Cap. 4

De iudicijs vrinarum secundum sexum & æta-
tem. Cap. 5

De iudicijs vrinarum, quæ fiunt in simplicibus
intemperaturis. Cap. 6

De iudicijs vrinarum secundum exercitia, &
locia. Cap. 7

De iudicijs vrinarum per anni tempora & re-
giones. Cap. 8

De iudicijs vrinarum, quæ fiunt à somno, atque
vigilijs. Cap. 9

De vrinis inedia, atque famis. Cap. 10

De iudicijs à paruitate, & magnitudine humo-
ris vrinæ. Cap. 11

De iudicijs albarum vrinarum. Cap. 12

De iu-

De iudicijs vrinarum * suspicearum, & spicea-	* ὑποόχρῳν καὶ
rum. Cap.	13 ὠχρῶν, i. sub-
De iudicijs * aureæ, & crocæ vrinæ. Cap.	14 pallidarum &
De iudicijs subrubæ, & rubæ vrinæ. Cap.	15 pallidarū vri-
De iudicio * vineæ vrinæ. Cap.	16 narum.
De iudicio * passei coloris vrinæ. Cap.	17 * πυρρῶν καὶ
De iudicijs viridium vrinarum. Cap.	18 ξανθῶν rufarū
De iudicijs vrinarum oleacearum. Cap.	19 & flauarum.
De iudicijs * venetarum & liuidarum, & nigra-	19 * δινωπῶν.
rum vrinarum. Cap.	20 * κυανῶν cya-
	nearum.
	* φαιῶν.

ACTVARIII IN

LIBRVM PRIMVM

De iudicijs vrinarum,

Præfatio.

Vm corporis affectus, quicunque hitan-
 dem fuerint, ex vrinarum significatione
 nemo nosse possit, nisi qui earum diffe-
 rentias prius sciuerit, nos superiori libro
 differentias vrinarum tractauimus,
 omnemque rationem & methodum huius rei absol-
 uimus. Superest ut nunc de vrinarū * cognitione aga-
 mus. Quod in arte medica utilissimum esse comperitur.
 Siquidem si medicus non facile poterit convenientē ui-
 etus rationem præscribere uel medicari, uel aliam ali-
 quā curationem, adhibere corporibus quouis morbo la-
 borantibus, nisi statim iudicauerit quænam sit ægritu-
 do quæ corpus corripuit, arbitror non parum collaturas
 huic methodos, quæ de cognitione traduntur arte inuen-

* διαγνώσεως.

tas, aliae ergo methodi cognitivae alijs morbis magis con-
 veniunt: communis autem & ad omnes propemodum per-
 tinet urinarum cognitio. Opportune & recte dicere quis-
 piam ea potest, quae concoctioni & cruditati quae fiunt in
 primis uenis, accidunt, adhuc quae tertiae concoctioni. Prae-
 terea quae renibus, uesicae, & urinae meatibus. Is porro di-
 cet humorum incrementa, atque minutiones, atque ob-
 struptiones principalium meatuum, & quaecunque in hi-
 sce fieri contingat, de quibus tractandum est in sequenti-
 bus. Sed iam primum hic dicendum est de matula, & lo-
 co, & tempore, in quibus confert considerare urinas. De-
 inde de proprijs rebus subdendum.

De differentia matularum, & quae ex
 matulis sit aptissima. Cap. I.

* *ὑποχρόμα*
 ca subvirides

M

Matulae igitur comparentur ex vitro tenui,
 atque albo, ut colores exacte appareant.
 Nanque aliquae sunt, quae * subviridescunt.
 Quamobrem non exacte pellucidae mane-
 re queunt. Cadorem enim coloris sequitur

* *εὐχάσματος*
 consistentia.

* *ἀνὰ πλάτος*
 cognitione.

pelluciditas. Virescentes igitur non solum coloribus aliquid
 auferunt, sed etiam * substantiam urinarum minuunt, quin-
 etiam in eis, neque contenta exacte videtur. Priores illae itaq;
 praeferendae sunt. Figurae uero matularum differentes ha-
 bentur, à quibus etiam accidit quodammodo * iudicium
 ledi. Nanque in matulis ualde patentibus urina, praeser-
 tim si fuerit quantitatis mediocris, distributa per ampli-
 tudinem solam, parum spaci quod secundum longitudinem
 est occupabit, nec licebit cognoscere, quod secundum pro-
 fundi-

funditatem est, contenta occupauerint cum pauca admodum urina sit. Aberrare similiter licet in matulis extranearum figurarum, ueluti sunt arctæ, atque prolixæ, ut quæ nunc solent effici: ueluti sunt quoque, quæ infernam partem sanè quàm latam, planamq; habent, ipsæ uerò colliguntur, ut à fundo assurgant. Quæ uerò fundum habent non planum, sed deorsum uersus extumentem, ita ut fundus in conum propè uideatur colligi, hæc quidē ubi oportuerit ad mouendas urinas, easque multas capiendas opportuna censentur. Nanq; uasa capaciora ad id utilia essent: sed ut seruentur urinae ut decet, uidetur minùs quàm ceteræ matulae conferentes, quæ figura similes sunt uitreis cyathis quibus ad bibendum utimur. Quamobrem si opus sit discere matularum figuras maximè congruentes, quæ similes sunt uasis uitreis ex quibus bibimus, uidebuntur utilissimæ. Veruntamen non oportet matulas cingi cingulis uitreis quæ eas obscurent, neque habere fundum ad multam urinam continendam, sed sint quoad fieri potest simplices ac lænes, atq; aliquanto maiores quàm cyathi, quibus ad bibendum uti consueuimus, ut quantitas urinarum, quæ perfectè suscipienda est, contineri possit. Et de figura matularum hæc satis. Ut uerò urina inspicienda sit, hoc pacto monstramus.

De loco congruo ad spectandas

urinas. Cap. II.

Quoniam loca umbrosa non parum de coloribus auferunt eos in obscurum transmutantia, lucida autē & sole illustrata loca colores multò remissiores propter multam perspicuitatē reddunt, oportet hoc cauere

atque obscuraciones quas utraque illa loca inuehunt fugere : auferunt enim colorum essentiam, ita ut urinae exactè consyderari non possint. Quæredûsq; locus medius est inter hæc, qui colores nullo pacto lædere possit. Si igitur contenta manifestè transpareant satis nobis fuerit. Quòd sicubi loca sint ualdè obscura & nō lucida, tunc transferre urinas oportet propè ipsum solem, ut in loco sublucida latentia transpareant.

De tempore proprio spectandarum
vrinarum. Cap. III.

* τὸν προσφύ-
γοντον ἀνὸς
ξυλῶν, i. aptis-
simum.

Peræprecium maximè uideri poterit, si tempus illud definiatur, quo quisquā (ut maximè decet) urinas inspicere ualeat. Idcirco ea de re ita dicendum est, ut de ea quæ nobis maximè utilis uisa sit. Urinae igitur in matulis factæ, si adhuc subcalidæ tactu fuerint, ut solū exhibent colores exactè spectari, ita in eis * minus exactè spectātur cōtēta, substantiæ, atq; etiā bullæ. Nanque bullarum aut omnes, aut aliquæ unā cū exspirante urina calore abeunt, aut manent cum refrigerata urina. Contenta uerò statim facta urina nō facile apparent. ^a Vbi uerò illa refrigerata fuerit, ea hora conspiciantur, sed tempore quodammodo mēsurato. Nanq; principio subapparent nubeculæ, quæ aut manent, aut pedetentim ad medium matulæ concedunt, ueluti postremò ad fundum descendunt. Consistentiæ uerò quæ mediocritatem seruant, cum coloribus conspiciantur: quæ uerò ad crassitudinē uergunt, ^b hæ postquā statuta sunt

*negatio hæc
nō est in no-
stris exēpla-
ribus, sētētia
etiā eā indu-
cēdā ostēdit.

sunt contenta, demonstrantur, tardius etiam, quæ ex his
 rursus subsident, tales enim urinas exquisitè spectare pri-
 usquam refrigeratæ fuerint, non oportet. Quinetiam non
 oportet has urinas cōmoueri uehementer, priusquā omnia
 uideris, ne multa in eis transponantur. Bullæ nanque &
 rumpuntur & transportantur. Contēta quoq; * concus- * κλονέμενα
 sa ui, diffugiunt propria loca, & quemadmodum omnium
 crassorum cōmotione facta confūditur, quæ facta erat ue-
 luti stabilitas. Et hæc ipsa de tempore, quo exactè urinas
 spectari opus est, cognoscere decet diligentem artis medi-
 cæ inuestigatore, quæ fortasse * satis dicta esse uideri pos- * εἰσότης, i. re-
 sunt. Nunc oportunum est, ut incipiamus docere discipli-
 nam de iudicijs urinarum: hinc auspicio facto.

a Locus hic sic legitur ī Græco exēplari ἐπεὶ δ' ἂν δ' ἦδη τὰ ὕρρα
 ψυχῆται καὶ αὐτὰ συνειφαίνεσθαι, καὶ πως τὸ ἀρχὴν ἐπιτίφειλαι
 περὶ τὸ πρῶτον. τῆς ὥρας ἐπιτίφειλαι ἢ τοι αὐτόδι ἐτιμὴν ἢ περὶ τὸ μέ-
 σον προϊόντα γίνεσθαι τῆς αἰδέας ὥσπερ δ' ἡ τ' ἄλλοτε πρὸς αὐτὸν γένεσθαι
 πυθμένα χωρεῖ. Id est, cum autem vrina iam refrigerata fue-
 rit & ipsa simul apparent, principiò quodam modo nubium
 locum occupantia, atq; adeò nubes existentia. adiecto tem-
 pore in eodem loco vel manēt, vel in medium matulæ pro-
 cedunt, quæadmodū & aliquando in fundū ipsum descēdūt.

b μετὰ τὸ κατὰ τὰς τῶν παρυφισαμένων. i. postquam con-
 tenta subsederint, aqua enim turbida κατὰ τὸ ἥμισυ αὐτῆς dicitur, cum
 eius crassamentum subsedit.

c ὥσπερ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸν ἦδη τῶν παχέων, ἀνδρὶ τῇ συνεινήσει,
 συγχέεται οἷον ἢ γεγενῆαι κατὰ τὰς αἰδέας. quemadmodum postquam
 quæ crassa subsederunt, rursus commotione confunditur, &
 conturbatur, quæ facta fuerat subsidentia.

De iudicio vrinæ secundum omnia
 mediocris. Cap. III.

* ἀπό τινος γὰ-
 ρινος ἢ κακός.
 * συμμίσ-
 γος.

Uim * ex quadam ueluti amussi & re-
 gula * mediocri, & temperata, & se-
 cundum naturā urina liceat affectus
 cognoscere, decens esse uidetur, ut prius
 de urina secundum naturam, & quæ
 mediocris est, disputetur. Deinde de ijs,
 quæ aliquo pacto dissimiles sunt mediocri. Veruntamen
 quoniam nō omnibus hominibus eadem sunt corporis tē-
 peraturæ & ætates, neq; exercitia eadem, neq; cibi ijdē,
 neq; eadem regiones, & anni tempora, neq; cætera alia
 eadem sunt, quæ suapte natura corpus humanū alterare
 possunt: arbitror sermonem absoluta methodo traditum
 iri, si de singulis horum disputem, idq; paulò inferius po-
 stulante re ipsa. Nunc uerò illud potius opportunum est,
 ut hominem * omni ex parte temperatum primò statua-
 mus: deinde ad eum referamus urinam secundū naturam
 se habentem. Cognoscenti enim ut urina secundum natu-
 ram se habeat in homine omni ex parte temperato, ueluti
 hinc initio capto, licebit cognoscere omnes * casus, & decli-
 nationes à temperamēto. Quamobrem & * iudicia in his
 perquam facile patebunt, ueluti tractando apertè demon-
 strabitur. Vt enim regula & amussis, cū adhibētur, osten-
 dunt ut ligna curua, & obliqua atq; distorta sint, ita uri-
 na quæ omni ex parte mediocris est, demonstrat eam, quæ
 uel magis, uel minus à mediocritate ipsa declinauerit. Esto
 igitur homo exactè sanus, & uigēs ætate, & tēperatura
 corporis mediocris, qui uescatur cibis boni nutrimenti, &
 temperatis, exerceat se neq; diminutè, neq; præter modū,
 sitq; in regione, & anni tempore temperatis. Et (ut sum-
 matim loquamur) in omnibus eius rebus sit mediocritas;

* me-

* συμμίσ-
 γος.

* γένος.
 * ἀπο τινος.

* medio & diuisione carēs. Huius uiri urina esse uult colore * ἄριστος καὶ
 * subaurea, uel subcrocea, substantia mediocris, ac proportione ἀτμῆλος.
 respondens ei quod bibitū est, ^a in qua nulla innatet bulla, * ὑπὸ πύργῳ,
 neq; tuberculum aliquod subsideat, non inhæreat matula ἢ ὑπὸ ξανδίᾳ.
 hypostasis alba, lenis, æquabilis. Omniāq; sint sibi similia:
 neq; quicquā cum hisce complicetur ex eis, quæ solent in-
 ferri similia capillis & ramētis, & eiusmodi generis. Hæc
 urina optima est, & secundum omnia mediocris, atq; sana.
 Quæ uerò aliquo modo ab hac defecerit, hoc ipso ab opti-
 ma, & pura sanitate decidisse intelligatur. Nec ignora-
 mus sanitatis ipsius magnā esse latitudinem, atq; aliqua
 eorum quæ rectè reiecta sunt à regula urinarum, in urinis
 eorum qui simpliciter sani sunt, apparere posse. Verū tamē
 scire oportet orationē præsentem non esse de sanitate, quæ
 latitudinem habere putatur, sed de sanitate ea quæ pura
 & inculpabilis est. Hac enim ueluti depicta, certissimē
 noueris, quantò quis ab ea recesserit. Cū itaq; demon-
 stratum sit, quænam sit urina eorum qui temperati, atq;
 omni ex parte mediocres habētur: ^b decens erit, si nos ue-
 luti à quodam signo certissimo (quod in omnibus est me-
 diocritas) profecti passim discesserimus, ut iudicare per si-
 gni distantias ualeamus, quo pacto ægritudines sese ha-
 beant, atque dignoscere decenter, in quibus labor susci-
 piendus sit.

^a ὅτι πομφολύγων ἐπινηχομενών, ὅδ' οἶον δῆτινων ἐτέρων, ὑφίστα-
 νίτω τῇ ἀμίδῃ, ἀλλὰ μὴ προσεχέσθω ὑπόστασις λευκή καὶ λεῖα καὶ
 ὁμαλὴ πάντῃ ἑαυτῇ ὁμοία. Id est, in qua neque bullæ innatent
 neque quiduis aliud. Subsideat uerò in matula sed non in-
 hæreat hypostasis alba, læuis & æquabilis atque omnino si-
 bi similis.

^b προσήκουσιν αὖ εἰς ὥσπερ ἀπόστινος ἀσφαλῆς σημεῖα ἡμᾶς ἡρχομένης

τὸ ἐν παντὶ δηλονότι συμμίστραι ἀφίστασθαι καὶ βραχὺ, ἢ ὅπως ταῖς ἀποστάσει ταῖς μέτρα τῶν νοσημάτων ἔχουσιν πρὶν τε καὶ διαγνώσκειν δυνάμει, ὅσοις ἀνέρα τῶν ἔργων γίνηται. Id est conuenit, vt incipientes ab aliquo veluti certo signo ab eo, quod moderatum est, paulatim abscedere, vt ipsis à medio recessibus morborum modum & vim possint hi cognoscere & iudicare, quibus hæc cura & negocium susceptum fuerit.

De iudicijs vrinarum secundum sexum
& ætatem. Cap. V.

Primum de urinis secundum ætatem & sexum, & naturales quasdam intemperaturas, & exercitia, & anni tempora, & regiones, & cibos dicemus. Deinde de urinis ægritudinum generalium, quæ unicuique accidere solent, disputabimus,

si prius definiuerimus, quid uelint & significant colores, consistentiæ, contenta, & quæ in eis spectantur. Temperati igitur uiri & florentis ætatis urina* est subaurea & subflaua, & hypostasim & consistentiam mediocrem habet. Senem uero subtilis & alba, atq; paucam hypostasim habens, quæ ad cruditatē inclinat. Paruorum uero puerorum urinae ut parum recedunt à subaureis, & subflauis, ita substantia parum superant iuuenum urinas, & hypostasim cumulatam congregatamq; continent. Et quò pueri fiunt natu maiores, eò colores urinarum eorum erunt intensiores, hypostasis uero quantitas uidebitur minor. Cum uero pueri ad uigorem iuuentæ uadunt,* tum colores urinarum cessant procedere plusquam ad subaureum, hypostasis uero in medicri quantitate apparet. At uero quantum ætas à florescente decli-

* ὑποπύρρα
subruffa.

* τὰς χρώμα-
τα προβαίνου
τὰ ὑποπύρρα
πλέον παρὰ τὰς

declinat, tantum etiam urinæ ab eiusmodi colore recedunt; uersus album euntes; atq; hypostasis eò minor, & obscurior apparet. Atque ætatum tales urinæ, ut uno uerbo dicam, apparent. Mulierum uerò uigentis iuuentæ, atque temperatarum urinæ non multum recedunt à colore subaureo, & subflauo, cum declinent uersus album quarium substantiæ sunt subtenues: uerum hypostasim * congregatam magis uidentur habere, quam uirorum urinæ. Differentias itaque ipsarum, in ijs quæ de ætatum differentiis, certò dicere est, per ea quæ proximè dicta sunt. * ἀδρῶνιστον.

De iudicijs vrinarum, quæ fiunt in simplicibus intemperaturis. Cap. VI.

hæc operæ precium est docere, quas accidant ob naturales & ut sunt morbi intemperaturas. Namque cum sint duæ passivæ qualitates, item aliæ duæ activæ, humiditas & siccitas, cum sint passivæ, si excesserint solæ, parum caliditas & frigiditas, multum alterare possunt. At uerò ut humiditas excedens * obtundit urinæ naturalem colorem, ita * ἀμβλυώδης quantitatem auget. Exasperabitur & huius superficies hypostasis uerò arctior & crudior apparebit. Siccitas uerò minuit * urinæ humorem, atque contenta. Et colores * τὸ χυμῶδες mediocres pelluciditatem quandam maiorem & splendorem habent: hypostasis uerò quanquam cetera mediocris est, tamen nescio quomodo consistentia crassiore est. Caliditas uerò paulò excedens modum, urinam subauream, atque subflauam reddit. Sed aucta ubi fuerit, eam efficit

* ἢ τὸναντίον
πάσχει, i. vel
cōtrarium ei
accidit.

auream, atque flauam^a & urinæ substantia constat, ut mediocris, & splendor mediocris in ea est. Hypostasis etiā mediocris est, habita comparatione ad quantitatem urinæ, ueruntamen recedit ab albedine consueta. Frigiditas quinetiam facit urinas uergere ad album colorem, atq; recedere à mediocri consistentia,^b sed aucta frigiditate aut urina tenuior,* aut crassa redditur. Si uel subtilis fuerit, uel non pura, hypostasis erit aut obscura & pauca: aut multa, sed uaria & incocta. Atq; hæ sunt urinarum ideæ secundum simplices intemperaturas. Tu uerò ea quæ tradidimus sequens, ab hisce facile intellexeris, quæ urinæ ex complicatis intemperaturis fiunt & apparent.

a Hic locus sic legitur in Græcis exemplaribus: ταῖς τε συστάσεσιν ὑπερπιπῶσιν ὅσον καὶ τὸ σὺμμετρον. Id est, & consistentia ab eo quod mediocre est excidunt, quem huius loci sensum esse sequentia ostendunt.

b Hic locus sic legitur in Græcis exemplaribus: προίσης δὲ τῆς ψύξεως ἢ τοι ἔτι λεπτόνεται ἢ ταναντίον πάσχει, παχυδυνάτε καὶ ἀνεδυνάμωτα τῶτοις ἢ πάνυ ἀμυδρότε καὶ βραχεῖαι αἱ ὑποστάσεις, ἢ πλείους μὲν, ἀνώμαλοι μὲν τοι ἔνδρα, καὶ ἔνωμοι. Id est, procedente frigiditate vel tenues magis fiunt, vel eis contrarium accidit crassis, & cōturbatis, Estq; bis aut admodū obscura & pauca hypostasis, aut copiosior, sed inequabilis & cruda.

De iudicijs vrinarum secundum exercitia, & ocia. Cap. V I I.

Valis nam urina profluat ab ijs qui multa exercitia, atque suprā quàm uires ferant, se exercent: item qualis ab ijs qui in ocio degunt,* & sedentariam uitam ducunt, nunc tempus est referre. Siquidem qui plus quàm

* ἡσυχον μετῴσιν
βίον.

par est, laborant ac exercent, ijs urina subflaua, atq; etiā
ad

ad flauum colorem accedens apparet. Hypostasis quoque his parua, atq; tenuis subsidet, cuius quoq; colorem cōtingit alterari. Quinetiam in urina eiusmodi hominum interdum innatare apparet liquamen quoddam, præsertim cum homo uehementer se fatigauerit, et si aliquando aliqua alia cāusa consentiat. Sed tamen ubi id uisum fuerit, suspicandum est, causam aliquam ægritudinis adesse. Sed nobis non est propositū de hisce urinis nunc differere. Eorū uerò, qui in ocio & quiete uitam agunt, urinæ ad albedinem uergere spectātur, in quibus hypostasis & maior & crassior & asperior subsidet. Atque de his sufficienter sic dictum fuerit.

De iudicijs vrinarum per anni tempora, & regiones. Cap. VIII.

DE urinis quæ per mutationes secundum anni tempora & regiones apparent in hominibus, sic cōuenit dicere. Vere igitur, quātum tempus processerit uersus calidum, tantum colores urinarum * à subspiceo, ac spiceo recedētes procedunt uersus colorem * subaureum & subcroceum. ^a Quinetiā abeunte inæqualitate substantiarum, accedit ad id, quod est secundum naturam, ipsa & æqualitas commensuratio. Hypostasis quoq; temporis huius ex crassiore incipit mutari in tenuem, atq; procedit uersus tenuitatis mediocritatem. Ad hæc, quantitas * humoris maior tunc apparet, quàm quæ ex proportionē sunt. Veruntamen cum æstas incipit, atque frigus exactum est, tū urinæ apparent sub-

* τῶν ὑπώχρων
καὶ ὑπόχρων, i. à
subpallido &
pallido.

* ὑπὸ πυρρῶν
καὶ ὑπὸ ξανθῶν
i. subruffum &
subflauum.

* τῶν χυμῶν

* ἀνμῶν
vigorem.

* ὑπαχρῶν
subpallidum.

* ξανθὸν καὶ
πυρρὸν, flauū
& ruffum.

* ἰσχυρὰ cruda.

* ἀνίλας remit-
tuntur.

aureæ, atq; subflauæ: consistentia uerò, mediocris. Hypo-
stasis uerò tenuior mediocri apparere incipit, sed alba, &
læuis, & æquabilis. Procedēte autē æstate, ac * ad summū
accedente, quantitas humoris minor ex proportionē spe-
ctatur: at hypostasis à naturali albedine recedens, uersus
* subspiceum colorem concedit, estq; multo minor ac te-
nuior. Sed tenuitas in urina fulget cum splendore quodā,
& ipsa quoque inclinatur erga * croceum, atque aureum.
At uerò ubi Autumnus accessit, tum colores reuertuntur
ad mediocritatem, sed splendor & tenuitas adhuc rema-
nent. Hypostasis obscura est adhuc & parua, sed alba, læ-
uis, & æquabilis. Procedente uerò Autumno, ad medio-
critatem, secundum omnia redit urina. Cū uerò sol fue-
rit circa solstitium hyemale, tunc quantitas urinæ ex pro-
portionē redditur. Color uerò uergit uersus albū, & hy-
postasis maior est, cætera autem mediocris. Procedēte uerò
hyeme, consistentia urinæ uaria spectatur, color etiam al-
bus; quātitas uerò humoris maior ex proportionē rei ebi-
bitæ. At uerò contenta huius & maiora sunt, & * inco-
cta. Vbi uerò æquinoctium uernale adest, tum hæc * disse-
parantur, atq; coguntur redire ad mediocritatem. Atque
hinc discere licet quales urinæ per anni tēpora appareant.
Urinæ autem secundum regiones, proportionē respondent
iis, quæ fiunt secundum anni tempora. Atq; oportet uirū
prudētem, dum similia cōparat, ex iis quæ dicta sunt circa
anni tempora coniectare: & quæ fiunt in locis diuersis, il-
la proportionē reddere ipsis anni tēporibus. Cibi quinetiā
& ratio uiuendi calidior, uel frigidior, uel siccior, uel hu-
midior producit tales urinas, quales gignunt memoratæ
intēperaturæ. Et cibi concoctu faciles, boniq; succi, tales
urinas

urinas pariunt, quales generantur in temperatis, ut cōco-
ctu difficiles, & mali succi alimenta gignunt urinas colo-
re * uarias, & tenues, & quarum contenta sunt pror- * ἀνώμαλα
sus * extranea. Sed minora, & diuersæ substantiæ conten- inæquales.
ta apparent in urinis concoctu difficilium ciborum: maio- * ἀνώμαλα
ra uerò ac in totum sibi dissimilia, in urinis alimētorū ma- inæqualia.
li succi. Et hoc pacto poteris ex hisce iudicare de urinis quæ
apparent per ætates, & sexus, & intemperaturas, &
regiones, & tempora anni, atq; uiuendi rationem.

a Verba hæc ita in Græcis codicibus leguntur καὶ τῆς ἀμι-
τρίας φουδῶν τῶν συστάσεων ἀποκαθίσταται πρὸς τὸ κατὰ φύσιν
ἢ σύμμετρος. quorū verborū hic sensus videtur esse: cōsistentiā
vrinæ quæ immoderata erat hyeme ad id quod cōmoderatū
& secundum naturam est, vere reduci.

De iudicijs vrinarum, quæ fiunt à somno, atq; vigilijs. Cap. I X.

Orum* qui dormiuerūt per passionēs, * ὑπνελῶν γέ
non per naturam, urina ad album co- μίω ἔχει κατὰ
lorem uergit, cuius consistentia est sub- πάθος καὶ μὴ
tenuis & crassa. Contenta uerò plura κατὰ φύσιν, i.
apparent, sed cruda. Qui uerò secundū eorū qui pro-
naturā somnolenti sunt & dormierūt, pter morbum
urina minus alba est. quippe quæ * spicea spectatur, cuius nō secundū na-
consistentia uergit ad mediocritatem: quinetiam conten- turā somno-
ta sunt maiora, atq; benè concocta. Eorum uerò qui uigi- lenti sunt &
larunt non secundū naturā, urina * minimo mutatur. Sed dormierunt.
qui uigilarunt ob aliquē affectum à quacūque causa sit, * ὥχρα.
circa principium etiam minimo mutatur in substantia, & * βραχὺτι ἀν
colore, & contentis: procedente uerò tempore dissipantur, καὶ αἰσάφει, i.
scure. παρὰ & ob-

* χυμα.

* ξανθὸν, ut est
in vno exēpla-
ri, id est flauū,
vel ξανθίζον,
ut est in reli-
quis duob. id
est flauescēs.

* χρονομένον δὲ
perseuerantiū
autem in cru-
ditatibus.

* πυρρὰ ἢ δὴ
νεῖ ξανθὰ ruf-
fa & flaua.

atque deficiunt contēta. * Urinæ quoq; humor tenuis fit,
atq; paulatim concedens ad tenuiorem: color uerò aut ad
album, & aqueum uergit, aut ad aureū, & * croceū, &
oleaceum, & nigrum, secundū causæ (mutantis) proprie-
tatem. Ad hæc, eorum qui multum comederunt, neque
concoxerunt comesa, urina est subtilis, & alba, & inter-
dum absque hypostasi. * Diurnantium uerò cum crudita-
te comesorum urina est uaria in consistētia, & in cōtentis.

De vrinis inediae atq; famis. Cap. X.

Ieiunantiū urina * flammea, atque cro-
cea, tenuis apparet atq; minorē hypo-
stasim continet. Qui fame uerò præmū-
tur, horū urina est tenuis, & alba, &
hypostasi priuata, & cum quodā splē-
dore occurrit. Ac de hisce hoc pacto se
habeat oratio. Post hæc fas esse uidetur ut de quantitate
humoris urinæ, atq; colore sigillatim dicamus, & de sub-
stantia, & contentis, & ijs quæ in superficie urinæ inna-
tant; ut unoquoq; explicato, & quos affectus præsertim
unūquodq; eorum consequatur, iudicia certa ab ijs fiant,
qui hisce rebus operam nauant.

De iudicijs à paruitate, & magnitudi- ne humoris urinæ. Cap. XI.

* PRIMUM disputandum de paruitate, & magnitudi-
ne * humoris urinæ: deinde de affectibus qui hisce ac-
cidunt. Siquidē eorū, qui perfectē sani sunt, urinæ quanti-
tas proportionē quandam seruat eorum, quæ bibita sunt.
Nanq;

* χυματος.

Nanque alterationem aliquam factam esse in ijs, quæ intrinsecus sunt: significat urina maior, aut minor, siue longè superarit proportionem ebibiti, siue longè recesserit ab ea. Decens est de modo quantitatis humoris disputare. Nāq; urina si maior uisa sit exiisse in sanis corporibus, significat multum bibitum esse, præsertim si uinum fuerit * exile, * ἱξίτηλος ὁ οἶνος, i. αἰσθητός, i. vinum euandū & fugiēs. cuius urinæ color ad album trāsmutatur, atque consistētia ad tenue: contenta uerò tenuia & uaria non etiā leuia. Nam insistentibus quoq; crudis humoribus, ubi cocti fuerint, perualida manente natura, copiosa & subtenuis excernitur urina, atque prædictis minus alba, sed in hac meliora apparent contenta. Multa quinetiam urina spectatur in ijs qui pauca excernunt ob naturalem quendam uentris affectum, quæ colore mediocri est, atque maiore, & crassiorem hypostasim continet. Item multa urina solet mingi * ob medicinas urinatorias, quæ colorem naturalem melius quàm prædicta seruabit. Hypostasis uerò est subtilior (ita ut obscuretur,) sed splendor quidā in humore eius fulgebit. Atque hæc dicta sint de his, qui mediocriter sani sunt. In ægrotantibus uerò hoc pacto urina habet. Multa urina prouenit^a in passione, quæ ab accidente, sitibunda, à celeritate euacuationis diabetes, & * fluxus urinæ appellata est. Eadē alba est, & tenuis, ac hypostasi priuata. * καὶ διαρροία εἰς αἰμά. * ἐπὶ ταῖς κρίσεσι. i. i solutionibus criticis Illud aut scire oportet; interdū in ægitudinū * terminati- onib. multitudinē profluere urinæ albioris, & tenuioris, atq; mediocrē habentis hypostasim, præsertim cū præcesserit urina crassior, & * globulentiore. Et qui hydropē morbo capti sunt, ijs urina maior quàm mediocris fieri solet, atq; aquea, quæ crudam & inæqualem hypostasim habet. * δραβόδης i. grumosa. * πυρρὰ, καὶ ὑπερδρα, i. rufa & subrubra. Quod si urina multa exierit, ac * flammea, & subcrocea,

* αὐτὸς οὐκ ἔστι
 νεκρὸς νῦν, si
 verò vineæ
 vel cæruleæ
 fuerint.

uel simili aliquo colore tincta, hanc damnare oportet, præsertim si cum non bonis contentis profluxerit. * Sin uerò fuerit uineo. uel passeo colore: atque sic multa processerit, præsertim nulla concoctione præeunte: peior adhuc est, & mortificationē quandā, & colliquationem ostendit uniuersæ corporis structuræ. Atque hæc dicta sint de urinis, quantitati mediocritatē superantibus. Urina uerò proportionē minor quàm mediocris effluens, per horum contraria prouenit. Nāque diæta siccior paucā urinam facit, sed subcroceam: atq; minorē hypostasīn, & crassiore quodāmodo mediocri continentē. Item glutinosa & obstruētia, tam alimenta quàm pharmaca, gignunt paucam urinam: sed hypostasīn etiam paucam, & tenuem. Quinetiā quū multa fit uentris euacuatio, tum minor proportionē exit urina, atq; ad tenuitatem inclinat, & hypostasīn perobscuram, & tenuem, & non læuē cōtinet. Aliquādo etiā ob crassitiem uel multitudinem crudorū humorum pauca, tenuis, alba, sine hypostasi, & aliquādo crassa, quæ crudiores habeat hypostases & non læues. Ad hæc pauca urina producitur ob febris uehementiam, & color significat tibi febris quantitatem. Parua quoq; urina descendere uidetur ob aliquem uasorum urinaliū affectum, ueluti sunt locorum horum dolores, atq; ipsa in ipsis urinis contenta, de quibus inferiūs latiūs disputabitur. Nunc uerò de unoquoq; colorum * decentia referemus. * iudicia itaque de coloribus, cū multiplicia sint, quippe quòd non omnes colores proprijs nominibus definiti sint, sed solūm generaliores: medij uerò & submedij colores, & simpliciter speciales, sint propriarū appellationum expertes, difficile esse uidetur singulos enuntiare, & uix ratione comprehendere po-

* ἰνδὲχουσα.

* διαγνώσις.

potest. Veruntamen qui ingenio pollens, ac natura diligēs fuerit, nec paruum harum rerum habuerit peritiam, is perquam facile ex ijs quæ dicta sunt, poterit cetera non dicta complere.

a Hic locus sic legitur in Græco exēplari *ἐπὶ διψανὺς μὲν αἱ πό-
τῃς συµβαίνοντες πάθος ὀνομαζοµένους*, Id est, in affectu, qui ab eo
quod accidit, dipsanis dicitur. Hunc autem affectum qui-
dam (vt Gal. scribit lib. 6. de locis affect. cap. 2.) *ὕδρον* eis
αἰδέα, τινὲς δὲ *διάρρηξιαν* eis ὄρα τινὲς δὲ *διαβήτω*, ἕνιοι δὲ *διψα-
νόν* vocant, postremum hoc nomen affectus hic ex eo in-
uenit, quod (vt idem auctor scribit) qui eo laborant præter
modum sitiant.

De iudicijs albarum vrinarū. Cap. XII.

Albi vrinarum colores (incipiendum
enim est ab albis : album enim est cor-
porum simplicium, quod eo demon-
stratur, quod nullo colore alio infecti
sint) diuiduntur in plures species per
differentiam magis & minus. Sed

Lege cap. 12.
li. 1. de crisib.
in quo multa
sunt quæ ad
huius capitis
& sequētium
explicationē
pertinent.

quæ & quot sint, in ijs quæ de differentijs vrinarum a-
pertè dictum est. Quāobrem non opus est producere ora-
tionem super eis, quæ illic sufficiēter habita sunt. Sed ad-
damus nunc oportet, quid significant colores albi cum ap-
parēt. Demonstratum iam est quæ sit urina omni ex parte
mediocris, secundum colorem, & consistentiam, & contē-
ta, & quāmodū solertem medicum à signo aliquo certo
incipientē, recessu ab his morbos æstimare oportet. Igitur
concoctione humorum corporis rectè facta, color decens
splēdet in * humore urinae. Imperfecta coctione uerò * spi-

* *χρῆμα*.
* *ὥχρὸς* pallid⁹

ceus, & albus color, & qui inter hosce submedij sunt, apparent.^a Veruntamen definiendo modos, quibus urinam albam apparere contingat, clarius reddemus unicuique id quod decet. Igitur alba urina in ijs qui sani sunt, semel appares, significat multam vini potionem, praesertim uiri * exilis. Et iudicij huius fidem faciet ipsa urinae magnitudo. Quod si quantitate sit mediocris, & hypostasim proportionalem contineat, indicat frigidam quandam intemperaturam hepatis. Et si hypostasis sit multum obscura & occulta, ipsa uero urina multum alba, demonstrat senectutem uel secundum naturam, uel ex morbo. Quinetiam alba urina in hydropicis prouenit, quae uidetur continere hypostasim diuersam, atque crudam. Nihilo quoque minus in ijs, qui patiuntur, obstructionem aliquam in uisceribus internis atque renibus, exit urina alba atque tenuis. Quae in febribus acutis urina alba exit, eiusmodi apparet, ut humor qui ipsam tingebat alio transmissus sit. Eadem uero mediocris, uel copiosior quam par est, interdum habet contenta * dispersa, & tenuia, interdum uelutisemen humanum, atque refugies fundum matulae, interdum prorsus deficiunt contenta. Nihilo minus etiam cum humor tingens uehementer inclinat in uentre, urinae albae ab absentia humoris tingentis fiunt. Quod discere licet ab ijs quae egeruntur. Quoadmodum etiam contra interdum accidit, nimirum tinctas urinas apparere ex egestionibus albis.^b Saepenumero enim humores ubi impetum eiusmodi aliquem fecerint, inclinationem capere consueuerunt. Et si licet omnia uno uerbo complecti, hoc pacto dicendum est. Urinae albae fiunt aut a crassitudine, & multitudine crudorum humorum; aut ab obstructione meatuum, aut a potus magnitudine, aut * ab incoctione, aut etiam ab auersione humo-

* ἰξίλας.

* διασπασ-
μένηα.* διασπασ-
μένηα.

humoris tingentis, atq; à frigiditate naturali, & quæ à morbo est, & hæ quidem ualdè albæ sunt, atq; cum tenui consistētia exeunt. Quæ uerò c cum ægritudine fiunt, minus albæ prædictis sunt, sed indicant multum humorem crudū uigere in corporibus. Atque albus urinæ color hæc significat: Quò uerò intensior est, eò peior existimandus est ratione habita ad sanitatem.

a Hæc verba sic leguntur in Græco codice, πλὴν ἀλλὰ διορί-
σάμενοι τῷ λόγῳ τὰς λευκότητας ἐπιδήσομεν ἵνα εἴη τὰ δεινῶτα. Id
est, veruntamen albedines oratione distinguentes, unicuiq;
conuenientia addemus, quorum verborum hic sensus esse
videtur: se traditurum causas, quibus vr̄ina sit alba.

b Hæc verba sic leguntur in omnibus exēplaribus πολλὰ-
νισ γὰρ εἰώδισαν οἱ χυμοὶ τοιαύτης ἀφορμῆς τινὸς δραξαμένοι, In-
terpres autem legisse videtur τοιαύτης ὁρμῆς, hoc impetu ca-
pto, quæ scriptura huic loco conuenientior est.

c Interpres hoc loco legisse videtur μετὰ πάχους, sed tria illa
exemplaria quæ nobis videre licuit μετὰ πάχους habent. i. cū
crassitudine, quæ lectio huic loco accommodatior est.

De iudicijs vrinarum subspicearum, & spicearum. Cap. XIII.

Rina quæ * subspicea, & spicea appa-
ret, indicat minorem * incoctionē, quàm
quæ superius memoratæ sunt, ueluti
naturam aggredi concoctionē signifi-
cans. Sed tamen ipsa uidetur cruda, cō-
paratione habita ad mediocrē urinam: Etionis.

* ὑποχρᾶ καὶ
ὥχρᾶ subpalli-
da & pallida.
* ἀπὸ πίαν cru-
ditatem, defec-
tum conco-
ctionis.

tantūmq; distat hæc à sanis, quò plus albedinis habet. Al-
ba enim præterquàm quòd à mediocri consistētia recedit,
colorem conuenientem etiam non habet. a Illa uerò parū

* ἢ ῥοδινῶν, i.
ex alba; vel
post albā vri-
nam.

* ὑπογαίν sub-
federit.

* χυμα.

* ὠχρα pallida

* ὑποπυρρῶα

ἢ ὑποξανθα

subruffa &

subflaua.

* αἷμα τρποῖς,

qui sanguine

abundant.

* ὑποπυρρῶα,

subruffa.

* ὑποξανθα,

subflaua.

distat, parūque deficit in colore, & consistantia: ut cū
hæc * post albā apparet, significat concoctionem excita-
ri. Sed ostendit innatam caliditatem à mediocritate magis
recedere uersus minus. Quibus ita se habentibus non fa-
cile * substiterit aliquod concoctum ex contentis. Cū enim
urinæ * substantia incocta fuerit, incocta esse contenta
oportet. ^b Et * spicea urina, hoc pacto manca est in colore
mediocri, & secundū naturā. Cū uerò urina magis tingi-
tur, capitq; substantiam mediocrem, tunc apparet * sub-
aurea, & subcrocea: qui colores sunt perfectæ concoctio-
nis, significantes toti corpori sanitatem certā inesse. ^c Ve-
rantamen nihil fortasse oberit, si decente ratione dixerim-
us, & secundum naturā habentibus. Siquidem ijs, qui
* placida sint natura, potius apparet urina * subaurea: qui
uerò multā bilem gignunt, ijs apparet * subcrocea. Quē-
admodum in melancholicis, & phlegmaticis uidetur me-
diocris urina inclinare uersus album. Sed de coloribus me-
diocribus nunc mihi non est transigendum: quippe quod
prius disputatum est in capite de canone urinarū, non so-
lūm de mediocri, & secundum naturā colore, sed etiam de
substantia, & contentis mediocribus. Quare reliquum est
dicere de coloribus, qui post hosce statuti sunt, receduntq;
à mediocritate, qua aliquā affectionem corporis significāt.

^a Pronomē illa demonstrat subpallidā & pallidā, ut sensus
sit: alba urina præterquā quod nō habet mediocrē consistē-
tiā à cōuenienti colore etiā recedit. Subpallida uerò & pal-
lida parū absunt à colore & cōsistentia, ita ut cū hæ post aliā
apparēt, significēt cōcoctionē ἀναζωπυρρῶσαι. i. excitari.

^b Locus hic sic quidē legitur in Græcis exemplaribus ἡγεῖ
τὰ μὲν ὠχρὰ τῶν ὕρων ὅτι πρὸς ἐνδεῖ τῶ κατὰ φύσιν χρώματος,
ἡγεῖ συμμίτρα, sed ita esse legendum, ἡγεῖ συστάσις συμμίτρα.

i. d.

i. à mediocri consistentia, facile est ex superiorib. conijcere.
 c Hæc sic Græcè leguntur ἐδὲν δ' αὖ δ' ἐνέγνη ἰσως εἰ δ' ἐνὸτα
 λόγον ἀμφοτέρω συνέναι, πίνουσι συμμίσγοις καὶ κατὰ φύσιν ἔρσι,
 quorū verborum hūc sensum esse: Nihil vetare quominus di-
 camus utrūq; .i. subruffum & subflauū coire in vrinis medio-
 cribus & quæ secūdum naturam sunt, sequentia indicant.

De iudicijs aureæ, & crocæ vrinæ. Cap. XIII.

* *Vrea & crocea ultra prædictas apparens* * πύργα καὶ
urina, intensiorem quādam præter natu- ξανθὰ, ruffa
ram caliditatis ostēdit. Quæ uerò si subte- & flaua.
 A *nuis, aut mediocri crassior est, hypostasi ca-*
ret, aut per pauca, & obscura contenta ha-
bere uidetur. Quinetiam aurea significat intensiorem ca-
liditatis potius per materiæ quantitatem, quàm per defe-
ctum materiæ. Crocea uerò, cōtrario modo se habet. Nan-
que * aurea apparet ob multorum ciborū, & * medicina- * πύργα ruffa.
rum acutarum sumptionem, ob quæ ebullitionem sanguinis * φαρμάκων
ab ira. Iteri ob intemperaturā quandā uergentē ad cali- δριμύτων medi-
dum in uisceribus. accidit quoq; ob affectum quēdā simi- cameatorum
lem. * Crocea uerò apparet ob mœrerem, ob curā, ob ui- * ἐνύπνια δ' αὖ
galias, ob solis æstum, ob laborē, atq; ob alia: quæ ut rubeā illa uerò, sci- licet flaua.
& tenuem bilē aggerunt in corpore, ita naturalis humi-
ditatis defectum quendam efficiunt.

De iudicijs subrubeæ, ac rubeæ vrinæ. Cap. XV.

*τὸ μὲν, i. illa
scz crassa.

*τὸ δ' αὖ, i. hæc
scz tenuis, vt
totus loc⁹ sit
sic vertendus,
hæc verò se-
rosi sanguinis
copiam signi-
ficat.

Ost hæc inspicitur urina subrubea, sed crassa frequentius, interdum etiam tenuis apparens. Sed * rubea potius ostendit tincturam bilis rubeæ. Nam comperta est ratione, & experientia eiusmodi bilis species: de qua dicetur proprio i loco. * Quinetiã serea sanguinis superfluitas, quæ magis apparet in febribus uehementibus, quæq; ob humoris affinitatẽ in debilibus hominibus (nisi aliqua impediens causa reddita sit) etiã apparet, in qua uehementior quoq; febris solet accendi. Eiusmodi rubrũ ratione cognitũ est, & ab eisdem memoratis bili rubea, & sero sanguinis nos docuit, ut ipsum sit in subrubeo humore, accepitq; utraq; illa tantum intensa esse, quãto rubor extitit manifestior. Illius quoq; meminisse opus est. Nanq; uena scissa aliqua ex ijs, quæ circa uasa urinæ, uel ulterius sunt, sanguinẽq; misto cum urinis, eiusmodi spectatur urina. Sed coniudicandũ id est tum à locali dolore, tum ab antecedẽte causa: & procedente sic tẽpore uulnus saniem facit, undẽ sanie iam cum urina currente certius fit iudiciũ, atq; fides super urina cum sanie. Similiter accidit, ut uasa colantia sereã sanguinis superfluitatem, cum passa fuerint maiore raritatem ob aliquã causam, nec hæctenus scissa sint: tunc secernitur sanguis, qui cum urina miscetur. Quinetiã hoc pacto cognita uenit laxitas quædã renum. Nanq; hæc sequitur maior urinæ excretio, atq; in homine apparet maior debilitas: quæ eò certius laxitatem eam indicant, quò minus habeantur signa uenæ discissæ. Ad hæc subrubeus & rubeus color mediocre malum significant, etsi ab eiusmodi rubeo humore geniti sint (siquidem is humor peculiaris

liaris magis extitit ipsi homini) idem quoque non ualde prauus extitisse probatur nobis, arguentibus id à proprietate colorum.

De iudicio uinei coloris urinae.

Cap. XVI.

Tantum in peius inclinat * uineus color, quantum discessit à subrubeo rubeus. Significat enim bonum humorē assari, atq; mutari, uel in flauam, uel in nigrā bilē, quarum utraq; peiores passionēs ceteris gignit. Quod si cū eo colore urinae aliquid bonae hypostasis appareat, tūc malum hoc mediocre erit, & spes est naturā breui uicturam. Sin uerò mala fuerint contenta, aut nihil omnino contentorum apparuerit, * urināque uideatur ut nubes crassa paucō lumine solis suffusa, hoc est mista ex tenebricoso, & lumine paucō, omnino prauus est color, ac multo uirtutis robore indiget * ad recuperationem faciendam. Ad hæc, interdum in sanis hominibus, qui * multa elaborarunt, aut longum iter fecerunt, eiusmodi urina uinea spectatur. Sed tum etiam aliqua bona signa cum ea concurrunt.

* δινωπὸν
χρῶμα.

* σημαυῖν δ'
διὸν εἰν τὰ χρῶ-
ματα, i. obscu-
rūsq; & veluti
ymbrosus co-
lor sit.

* πρὸς ἀνάληψιν,
i. ἀνάληψιν
* πολλὰ δ' ἐλα-
μόντων, i. qui
multū cucur-
rerunt sed in-
terpres legis-
se videtur κα-
μόντων.

De iudicio passei coloris urinae.

Cap. XVII.

Passeus color qualis * aspectu sit, antea docuimus in ijs, quæ de differentijs urinarū. Quidnā autē sibi uelit, nunc opportunum est docere. Eiusmodi igitur urinam dicimus ostendere, multum recedere à mediocritate, multoq; uirtutis robore ad optimā mutationē indigere. Quinetiam quemadmodum * uineus color signi-

* κυανῶν, i.
cæruleum.
* εἰς ἑκατὶ
specie.

* δινωπὸν.

* *ινανδρ,*

ficabat humore sanguineū assari, ita nunc * *passus* indicat bileum aduri. Quamobrē eiusmodi urina permanens, uerisimiliter īsuper ostēdit morbū arquatū adesse.^a Quod si in alio appareat, siue significet hunc incompetem uiuendi esse morbo dominante, siue uictoriam naturæ redeuntis, uidelicet cum signis concoctionis: discere est diligentius in eis, quæ de præuidentia, quæ post libros de causis urinarum, fauente deo, scribemus.

^a Locus hic variè legitur in Græcis exemplaribus. Duo enim ex his quæ mihi licuit videre hanc scripturā habēt *ὅτι δ' ἂν ἐπιγίνῃαι τῷ ἡλίῳ, εἴτε τῶ τῷ αὐτῷ διαμάρτοι τῶ πάθος ἐπιπράϊσιν αὐτοῦ εἴτε καὶ νῦν τῆς φύσεως προαναμάρται εἶσα δὴλον ὅτι.* &c. aliud verò pro τῷ ἡλίῳ, τῷ ἀνδρώπῳ habet. interpretis legisse videtur ὅτι δ' ἂν γίνῃαι ἄλλῳ, εἴτε τῶ τῷ αὐτῷ διαμάρτοι, τῶ πάθος &c. quæ lectio bonū sensum videtur habere. Id enim auctor significare videtur. si ea urina in alio appareat, siue de eius vita, morbo vincēte, desperetur, siue natura morbū vincere, apparentibus signis coctionis, incipiat. totam hanc rem accuratius disci posse ex prognostico, quod scripturus est, post tractationem de causis urinarum.

De iudicio viridium urinarū. Cap. XVII I.

* *χλωρόρ.* V Iridis urina color tam malus est quàm tempore longo, fortunāq; secunda, atque uirtutis robore indiget, ut ad bonum reducatur. Quinetiā *παρὰ πρὸς τὸ κακόν* ^aptus est ad inferendum malum egrotanti. Est enim * *deceptor*, præsertim si ^a excitatus fuerit, ac multum destiterit à colore sano. Nanq; ostendit humorem bileum tantum præstitisse humoribus cæteris, quantum is color à cæterorum coloribus in malignitate dissensit. Quod si eiusmodi humor magis assatus fuerit, niger color generabitur. Sed quidnam sibi uelit is niger color, paulò inferius aperietur, ubi

ubi de nigro colore differemus. Nunc uerò reliquos colores attingamus. Veruntamen quia similitudo quædam est inter colorem oleaceum, atque uiridem: par est, ut hoc in loco de urina oleacea disputetur.

α Hæc verba sic leguntur: καὶ μᾶλλον, εἰ ἀναίταρα γινώσκοντες εἴναι. quid sit urinam ἀναίταρα γινώσκοντες, lege Hip. sententiam cuius initium est. Dromeadae vxor. & Gal. comment. in eam, comment. 3. in lib. 1. Epid.

De iudicio urinarum oleacearum. Cap. XIX.

Urinae * oleaceae in tres species diuiduntur, quarum unaquæque proprium inuenit nomen. Namq, alia appellata est * ole-apparens, alia * oleicolora, tertia uerò in 3. epid. & 12. cap. lib. 1. dicta est * oleacea. Sed harum specie-

rum quælibet, quasnam etiam differentias euidenter habeat, dictum est in tractatione de urinarum differentiis.

* Iudicia uerò apponere nunc opportunum est. Quam autem urinae eiusmodi præter naturam caliditatis signa sint, ipsi colores fidem faciunt. Intensiones uerò malorum huiusmodi colorum, ostendunt tibi differentias caliditatis, præter naturam, atque inde species ratione discernere, & iudicia uolentibus reddere oportet. Ergo pingui liquefacto, cum ipsum incenderit adulterina caliditas, non modò in principio & augmento, uerum etiam in uigore morbi, urinae eiusmodi aspiciuntur. Siquidem in principio * oleicolora præsentantur. Nondum enim exactè eo colore tinctæ sunt urinae, ubi etiam paucum pinguis liquefactum sit. At in augmento spectatur * oleapparens, cum liquefactio iam

* ἰλαώδης, de quibus lege cōmēt. 3. Gal. in 3. epid. & 12. cap. lib. 1. περὶ κρίσεων. * ἰλαωφανής. * ἰλαόχροα. * ἰλαώδης. * διαγνώσκει.

* ἰλαόχροα.

* ἰλαοφανής.

maius spacium habuerit. Sed ubi exactè pingue colliquatum sit: tum urinae colorem oleaceum præse ferunt. Hoc enim indicatur passio esse in summo, ob in totum colliquefactionē factam esse pinguis. Sed illud meminisse oportet. Neque quòd memoratae urinae interdū signū sūt liquefacti pinguis uniuersi corporis, interdum renum ipsorum solorum. Atqui id ipsum ratione distinguendum est, atq; iudicium in ipsis exquisitum reddendum, ne quisquā aberret deceptus à passionibus similiter significatis. Ergo si paulatim eiusmodi color processerit, ita ut multo tempore confirmentur eiusmodi oleacei colores, signū est febris per totum corpus diffusæ. Sin uerò breui, atq; * cumulatim ydē appareant, passio renum solorū demonstratur adesse. Quibus insuper fidem faciet uehementia caliditatis præsentis. Nā hoc modo caliditas in renibus solis excitatur: illo uerò, in toto corpore ardere sentitur. Atq; hoc pacto unusquisq; secutus memorata præcepta urinas oleaceas * iudicare poterit. Sed iam par est disputare de reliquis coloribus.

De iudicijs venetarum, & liuidarum, atq;
nigrarum vrinarum. Cap. XX.

* φασ, i. fusca.

Rinarum * ueneta, & liuida, atque nigra eodem colore tinguntur, quæ intensione, remissioneq; tingentis humoris nactæ sunt diuersos colores, atq; nomina diuersa: ita ut ob id ipsum significare reperiantur diuersas quasdam agitudines. Veruntamē * ueneta eò ceterior est liuida in malignitate, quò nigra liuida eadem extitit ulterior. Niger color

* φασ

color autem non fuit colorem esse peiorem ipso, adeo ut
 ianua Ditis hoc colore etiam significetur. Præterea sunt
 colores, quibus * nouissimè hi qui dicti sunt, possunt acci-
 dere, de quibus paulò inferiùs dicetur. Venetus color, uel
 tincturam mediocrem melancholici humoris suscipiens, uel
 frigus uehementius, uel mortificatione quandã nactus sic
 apparet. Liuidus uerò color, eodẽ modo generatus in uri-
 na spectatur, interdum uerò indicat plagas, atq; uerbera
 incussa homini.^a At uerò ueneta urina, quæ subtenuis ap-
 paret, generatur per superficiem fusi melancholici humo-
 ris. Quæ uerò uersus crassitudinem uergit, hæc fit ob multã
 frigiditatem. At quæ per mortificatione uirtutis * ueneta
 est, hæc non habuit prius aliquam concoctionis significa-
 tionem, sed à prauis coloribus ad peiores transmutata est.
 Eisdem rationibus iudicaueris liuidam urinam significan-
 tem similia dictis. Quæ uerò liuida apparet ob plagas, &
 uerbera, eam uibices ac notæ corporis tibi significabũt, a-
 liãq; signa quæ comperire poteris. Quinetiã urina summe
 nigra, interdum signum est caliditatis ad extremũ profe-
 ctæ, præsertim ubi uiridis urina præcesserit, aut aliqua ei
 proxima. Interdum significat extremam frigiditatem. Et
 cognoueris hæc ita se habere hac ratione. Nimirum quum
 liuida & * ueneta has præcesserunt. Quoniã uerò quali-
 tas quæcunq; ea sit, quæ ad extremum peruenit, solet dis-
 soluere subiectum, non potens tolerare * immodestiã qua-
 litatis, siquidẽ subiectum * à mediocritate consistit, quod
 discere est tum ex alijs, tum præsertim ex actione corru-
 ptionum, quæ singulis diebus fieri spectantur. Veruntame-
 ne omni ex parte uideamur demonstrare urinarum colores
 nigros prauos esse, id ipsum ratione definiendũ est. Quan-

* τὸ νεώτερον, ἰ. κατὰ τὴν ἀρχὴν

* φαιδ.

* φαιδ.

* ἀμετρίαν.

* ἐν οὐρανῷ.

do quidem compertum est nigras urinas homini salutare esse in morbis præcedentibus, quæ originem ab humore nigro traxerunt: tam enim species melancholicarum, quàm quartana febris intermittens, urina nigra apparente celerimè solvuntur. Neq; quoque novum fuerit, si melancholico & splenetico viro post datum pharmacum absterfivum & diureticum, eiusmodi nigra urina exierit, præsertim si alia etiam causa adiuvans adesse visa fuerit. Veruntamen quod aliquando casum eiusmodi ipse vidi in seruo meo, non pigebit ipsum enarrare: qui fortasse quoq; aliquo pacto cõferet disputationi præhabita, atq; res auditu nō ingrata est. Accessi ad quandā curatione indigentem, secutusq; me est servus meus ea pharmaca deferens, quæ collatura existimaveram ægroto, atq; inibi manu capiens pharmacum (erat enim tochiscus amarus) miscui cum eo tantum oxymellis, quantum satis esse putavi, atq; infundi de fervente aqua, ut liquidius & facilius ad bibendum esset pharmacum, idque ægroto præbui. Ille verò calicem labris admonens, postquam sensit medicamenti insuavitatem atq; adeo amarus ipse factus, & cætera superbus & morosus, quique ad medicamenta capienda nō facile medico obsequeretur: volui etiam ipse ludere, atque redarguere* abominationem medicinae, quæ ingenta ei erat ab animæ mollitie. Itaque ubi dixissem molesti nihil tolerare debere virum quenquam, nisi ad utilitatem comparandam, dedi seruo pharmacum ad bibendum, dixique id non mediocriter collaturum esse corpori. Servus acceptum calicem, manūque labris appositum, euacuatum ostendit, ubi sanè quàm libenter ebibisset medicamentum. Quo facto illinc discessimus. Ipse profectus quò decreuerant: servum verò

*τὸ οὐκ ἐπιθυμῶν
σὺν ἀπὸ, i. ad
vomendū p-
clivitātē, quū
vir ille super-
bus medica-
mentum vi-
deret.

uerò mihi ad amicum quendam ob rem aliquam necessa-
 riam, iussique ut celerrimè reuerteretur. Erat iter eò (ut
 arbitror) triginta stadiorum. Obedientem reperi, atq; ce-
 leriter reuersum. Sed ubi ad meiendū coactus esset, ei ui-
 sum est nigrum meiere: mihiq; retulit id ipsum malū, atq;
 causam nesciens, magnopere contristatus est. Iussi itaque
 ut postera die in matula ostēderet urinam. Sic itaq; egit,
 etiam euentum discere expectans, uerebatúrque ne fortè
 ignorata causa, repente moreretur. Ego quoque inspecta
 urina nigra, primò miratus sum, oblitus pharmaci quod
 nuper dederam, neque quartanam in eo affuisse conside-
 rans, neque melancholicam: solummodo tamen uidebam
 temperaturam eius uergentem ad quendam * purum hu- * ἀκραιφν.
 morem nigrum. Sed hanc solam non credidi fuisse causam
 facti, nulla altera reddita causa. Postquam uerò recorda-
 tus fui medicinam quam exhibueram, intellexi rem, atq;
 risi: iussique puerum confidere, ita ut ei nihil mali expe-
 ctandum esset. Urina autem plurimū tincta erat nigro-
 re: quoniam, ut puto, non sæpius usus fuerat ea medicina.
 Postera uerò die urina apparuit * ueneta: & die quæ hæc * φαν.
 sequuta est, mutata est ita urina, ut ad eam quæ secūdam
 naturā est, concessisse spectaretur. Fortasse à principio non
 fuisset tincta urina tam facile ab ebibito pharmaco, nisi
 etiam labor maximopere adiuuisset, quòd ita facile medi-
 camentum distributum fuisset, & uigentem materiam
 atq; abundantem attraxisset. Horum ergo uniuscuiusque
 meminisse oportet, atque accidentia considerare, siue à
 pharmacis oriātur, præsertim quæ humores eiusmodi cō-
 mouent, siue à cibis, & potibus simili colore affectis. Ve-
 runtamen hæc ipsa in corporibus sanis contingentia, aut

parum, aut nihil mali significant. In agrotantibus uerò longo tempore maxime ab humoribus melancholicis salutaria, & aegritudines soluentia existunt. Sed in ijs qui febribus acutis laborant, semper praua sunt, atque ferè mortis nuntia. Cum itaq; demonstratum sit quænam sit urina omni ex parte optima, & quæ hanc ipsam maxime sequatur: atque post hæc quidnam sibi uelit unusquisque è coloribus urinarum: reliquum esse uidetur, ut de consistencia urinarum, deq; contentis disputetur, definiendo ratione uniuscuiusq; iudicia, & quid eorum unūquodq; uelit explicare. Sed tamen ubi decentem modum disputandi fecimus, neq; par est disputationem ipsam differre, ne uertiginem legentibus asseramus, sic eam hic sistemus, ut quæ sufficienter omnium supradictarum urinarum cognitiones & iudicia tradiderit. Sed ad aliam, quæ sequitur, disputationem transeamus, re ipsa nos eo pacto uocante. Donū quinetiam Dei putari poterit, si id, cui magno studio incubimus, perfecerimus. Namque & nobis, qui nihil ab ea quod rectum est aberrauimus, nihil erit quod uitio uerti possit: hi uerò qui hanc disciplinam amplexati fuerint sine errore de his uniuersalibus iudicabunt tãquã pugno cõclusas causas tenentes. Neq; arbitror quicquã melius contingere posse, quàm super malè affecto corpore uerū iudiciū, quod decet omni ope experiri, ut diligenter exerceamus.

a Hæc uerba sic leguntur. καὶ τὰ ὀκτα πλὴν μὲν αὖ ἐν μᾶλλον τῶν φαιῶν, τὰ δὲ ἐπιπλοῦν γινώσκοντα τὸ μελαγχολικὸν χυμὸν πρὸς τὸ παχὺ δὲ ῥέποντα, τὰ δὲ διὰ ψυχρότητος πολλῶν φαινόμενα φαιά. Id est, & subtenues sunt magis quàm fuscae per complexionem humoris melancholici existentes, quæ uerò ad crassitudinem vergunt fuscae, propter multam frigiditatem apparent.

Libri primi de iudicijs urinarum, finis.

AN-

ANNOTATIO CAPI-

TVM QVAE LIBRO SE-

*cundo de iudicijs urinarum
continentur.*

De iudicio substantiarum vrinae. Cap.	1
De iudicijs super quantitate contentorū. Cap.	2
De iudicio super substantia contentorū. Cap.	3
De iudicijs super albis contentis. Cap.	4
De iudicijs subspiccorum & spiceorum conten- torum. Caput	5
De iudicio contentorum biliosorū. Cap.	6
De iudicijs contentorum venetorum, liuidorū, & nigrorum. Cap.	7
De iudicio contentorum subrubeorum. Cap.	8
De iudicio contentorum cruentorum. Cap.	9
De iudicijs orobae, fursureae, lamineae, simila- ceae hypostasis. Cap.	10
De iudicijs contentorum mediocriter misto- rum. Caput	11
De iudicijs super contentorum lenitate, & con- trarijs eius. Cap.	12
De iudicijs secundum loca contentorum in vri- nis. Cap.	13
De iudicijs bullarum vrinae. Cap.	14
De iudicijs coronarum diuersorum colorum. Caput.	15
De iudicijs eorum, quae innatant in vrinae hu- more. Cap.	16

De iudicio vrinarum ab odore malo. Cap. 17

De iudicijs vrinarum hypostasi priuatarum.

Caput 18

Quòd fieri non possit, vt particularia concipiā-
tur tanquam in infinitum exeuntia. Cap. 19

Quòd non facile febres ephemeræ ab hisce iudi-
centur. Cap. 20

De iudicijs tertianæ puræ, & non puræ febris.

Caput 21

De iudicijs quartanæ puræ, & non puræ febris.

Caput 22

De iudicijs febrium amphemerinarum. Cap. 23

De iudicijs vrinarum in febribus cōtinuis à pu-
tredine. Cap. 24

De iudicijs vrinarum, quæ fiunt ob aliquod mē-
brorum principalium affectum. Cap. 25

Quòd volentem exactè de vrinis considerare,
oporteat præter alia etiam probè callere di-
sciplinam de pulsibus. Cap. 16

ACTVARI DE

IUDICIIS VRINARVM,

Liber secundus. Præfatio.

DISCIPLINA atq; ratio morbos cognoscēdi, & arti medica maximè utilis, ab his olim magno studio culta est, qui in eas res diuersis in locis inuentas incubuerunt: uerū quum ad id absoluendum tractatione urinarum indigerent, neq; quisquam tamē eā aggrediretur, iam ipsi eā artigimus, ita tamen ut superiore illo nō absoluerimus, ob id altero hoc ipso libro indigemus * ut omnis recta ratio quæ de iudicijs est, reddatur. Si igitur uideamur super hisce disputationem protrahere, id non incongruū uideri poterit ijs, qui promptiores sunt ad accusandū, præsertim si res necessarias, & sufficientes demonstrauerit oratio. Quandoquidem & qui discunt, iij facilius hinc nouerint, sermone ad hanc methodum sufficiente, explicato, eos qui curare morbos aggrediuntur, confidenter eos curare aggredi debere quos cognouerint uictum iri, eos uerò non attingendos quos natura superiores fore uiderint. Si quis igitur uelit in singulis disputationibus docere * quemadmodum polleat in arte medica iudicatio, hic uidebitur fecisse quidem cōmodū indoctis, qui semel indocti esse conuieli sunt, doctis uerò recordationis non inutilis munus, etiā parasse. At uerò laboris plenū hæc iterū dicere ratus, non inutile uerò in memoriā reuocasse, quanti sit momēti ipsa exquisita cognitio, & quantum polleat in arte iudicatio,

* ἵν' οὐκ ἰσχυρῶς τὰ
πάντ' τῆς δια-
γνώσεως μεθόδου
ἀποδοθῇ τῶν
λόγων.

* ὁποῖον δὲ τι π.
διάγνωσις τῆς
τέχνης.

* ἰσχυρὸν.

non minus uirtutis * auxilium uerbis, quàm magnæ proutitudini studentium affert. Sed hæc ipsa relinquamus, cū de eis orationem protrahere non multum opportunū habeatur. Nos uerò ubi in superiore libro diximus de urina, quæ omni ex parte secundum naturam est, & de quantitate humoris eius, atq; de coloribus, reliquum esse uidetur docere in hoc libro de consistentia ipsius * humoris, atque de contentis, deq; ijs quæ in contentis uidentur. Quinetiā de bullis, & alijs quæ in superficie urinae innatant. Denumq; si quid aliud circa urinam exquiratur.

* χυμῶδες.

De iudicio substantiarum urinae. Cap. I.

Ubi præcesserit, quæ in uenis fit decors concoctio, tum mediocris apparet urinae consistentia, quātumq; illa recesserit ab eo quod decet, tātum quoq; substantia decidere à mediocritate spectatur. Nam cū cruditas præfuerit in ue-

nis tum consistentiæ diuersæ produciuntur. At uerò quia quæ adest cruditas, fit aut ob debilitatem naturalis caloris malè affecti ab aliqua intemperatura, aut ob aliquē humoris excessum obtundentē caliditatē naturalem. Quæ consistentiæ ob primā cruditatem præsentantur, hæc sanè quàm tenues apparent. In quo si diligēter animaduuerteris, mul-

* ἀπολύχιας τῆς
πύσης frustra-
te cōcoctiōis.
* ἰσχυρὰ ἴσχυρ.

tas inspexeris differentias secundum gradum * nō acquisitæ cōcoctionis. Quæ uerò fiunt ob aliquorū humorū * excessum consistentiæ, crassiores apparent, ita ut proportionē respondeant erroribus factis in coctione. Quinetiā easdem consistentias efficere cōperiuntur meatuum obstructions,

atque

atq; eorundem * deoppilationes. Nā in illis ueluti arcta-
 ta materia continentur crassæ partes. Quāobrem apparēt
 tenues urinæ. In reſeratis obſtructionibus uerò crassæ ſpe-
 ctantur urinæ: ueluti natura expellente per meatuū am-
 plitudinē, * non ſolūm cōcoctas ſuperfluitates, uerumetiā
 eas quæ non benè concoctæ ſunt. Neq; ſuperuacaneum ui-
 deri poterit, ſi hæc diſtinctius referantur. Siquidem quæ
 urina ab inedia profluit tenuis, hæc ipſa * ſubcrocea ſpe-
 ctatur, atq; aut minima, aut nulla contenta habet. Quæ-
 admodum ob diuturnam, magnāq; euacuationem, uel
 uentris, uel ſanguinis, uel etiam urinæ, ueluti in diabete,
 urinam tenuem eſt uidere, atque albam, ac probè abſque
 hypotaſi. Similis etiam urina ſpectatur * in appellata ſe-
 neſtute ab ægitudine, & in ſeneſtute per naturam acce-
 dente. Urina uerò crassa, aut abundantiam humoris ſigni-
 ficat, aut corporis ſuperficie ſenſationem ob frigus factā,
 aut concoctionis principium: ueluti in quibuſdam ægritu-
 dinibus fieri ſolet, uidelicet cū in eis urina tenuis præ-
 ceſſiſſet: uerū alia colore * definiuntur, alia ſacili muta-
 tione, alia contentorum craſſitudine. Contingit autē con-
 currētibus uel duabus, uel tribus, uel pluribus cauſis na-
 turam oſtendere urinas cōplicas: de quarum cōpoſitione
 nunc nobis præpoſitū non eſt diſputare, ſed de ſimplicibus.
 Illud enim plurimū orationē protraheret, atq; ad inqui-
 rendum perdifficile eſſe uidetur. Hoc uerò nihilo minus eſt
 promptum quā facile, atq; ſtudentibus nō paucas occa-
 ſiones præbens, ut poſſint iudicare rectè de urinis quæ cō-
 plicatæ appareant, atq; ita ſatis tradidiſſe ea quæ ad uri-
 narum conſiſtentia cognitionē pertinent, uidemur, quum
 quæ præcipua ſint dixerimus, ut qui perſpicaci ingenio &

* ἀποπλάξεις, i.
obſtructionū
reſerations.

* Hæc nō ſūt
in Græcis o-
mnibus exē-
plaribus quæ
nobis licuit
videre: ſed in-
tegrī hoc lo-
co uidetur fu-
iſſe interptis
exemplar.

* ὑπόξανθα
ſubflaua.

* ἐπὶ τῷ ἐν νόσῳ
γίγναι, de quo
uide lib. de
Maras.

* διγιγίτας.

intelligentes fuerint, ex his reliqua estimare possint, si modo à nobis aliqua prætermissa sint. Nanque protrahere orationem, tanquam magna reprehensione dignum sentiens, fugiendum esse decreui.

De iudicijs super quantitate contentorum. Cap. II.

Vnc decens est considerare contentorū tractionē aggredi. Atq; primò dicendū de eorū uarietate in quātitate eorum, Deindè de colore, & substantia, atque de leuitate, & æqualitate, atq; si quid aliud in eis appareat. Contenta igitur

in urinis aut maiora esse contingit, aut minora, aut usq; - quaque mediocri quātitate. Cū itaque mediocria extite-

rint, * decenter quædam afferri potest iudicatio. Sin uerò fuerint quantitate maiore quàm par est, mediocria uerò

secūdam alia: tum signa erunt hominē multo cibo uti. Cū multi cibi capti facilè concoquantur à robusta calidita-

te naturali, & uita in otio sine exercitatione transigitur: hæc simpliciter significant hominem uti cibis qui pingue-

facere solent. Est interdum * non parua quædam cohibitio difflationis, quæ in uniuerso corpore fit, * atque reuersio

reliquorum naturalium excrementorum, nō transitio fa-

cilis, atque tam magna proijciuntur contenta ut à contra-

rio minora prouenire contingit, quemadmodum à medio-

critate mediocria contenta fieri solent. * Tenuia uerò cō-

tēta, siue maiora quàm deceat, siue minora, siue etiā me-

diocri quantitate fuerint: sic intelligere oportet, quòd ali-

quando

* εἰνότης.

* μετρία.

* ἡγεῖν ἐν οὐδίο-

δος τῶν λοιπῶν

ἐκκρίσεων πρό-

πες, i. nō faci-

lis transitus

excremētōrū

per meatus

corporis.

* Hic in Græ-

cis exēplarib⁹

initiū est capi

tis sequentis

quæ distinctio

multò aptior

est.

quando humoris crudi sanè quàm subtiliati signum sint, quod hinc cognosces. Nanque si modicè cōmoueris matulam, ipsa contenta faciliè attolluntur, atque læuitas * diffi- * ἀπείκων. milis redditur.

De iudicio super substantia contento- rum. Cap. III.

I Nterdum debilitata ob frigiditatē tertia concoctio usque adeò est, ut contenta non ualeant perducì ad mediocrem substantiā, * ad quā multo difficilius, quàm res prio- * πολλὰ δὲ πρότερον, ὅν ταῦτα πέφνηται, i. περιττώματα, i. res, quarum ipsa cōtenta sunt superfluita- tes, producantur. Differunt autem hæc à rebus prioribus, quòd contēta non cito promoueantur ad mediocritatem, multo prius tempore & uirtutis robore indigentia. Diuersa quinetiā autē ijs, quorum hæc sunt excrementa. quantitas, quæ in ipsis contentis est, * præsentat mensuras humorum, * qui intrinsecus tractātur. Crassa itaque app- * παρίσται. parentia contenta, si non malè olent, & perlæuia fuerint, * καί τε γὰρ οὐ μόνον, qui cō- nō etiā sanies erunt: sed erūt humorum crudorū quorundā ficiuntur. in uenis manentium * amputatio, ita ut ratione habita * ἀπόνομα. quantitatis & crassitudinis, humorem uigentem testen- tur. Est quoque uidere aliquando contenta multum ex- cedere mediocritatem, cū in morborū crisibus natura ex- cernit superfluitates quæ sunt in uenis, ita ut confertim & abundè euacuetur materia: ita ut timorem non par- uum incutiāt ignorātibus facti huius causam. Sed tamen hac ratione distingui possunt. Nempe si mala non sint, malumque colorem non habeant, & post uigorem morbi appareant. Nanque eiusmodi contenta in principio, aut

augmento febris apparentia, ut suspecta habere oportet; præsertim si cum malis coloribus producantur. Sed hoc reponendum est in libros de præuidētīs. In illis enim de hoc ipso plenius, annuēte Deo, disputabimus. At uerò addēdū est orationi illi, quod de genere humorū crudorū habetur differt tamē à prædictis, quod uiscidū sit, & mucosum id de quo agitur. Quin etiam interdum accidit, ut eiusmodi mucosa detenta in uasis urinarīs, homini dolorem non paruum afferant, ea autem puri similia dixeris. Sed differunt ab ea, quod nec malè oleāt, & quod multum sint uiscida. Pus uerò quandam quoque uiscositatem habens, distat à uiscositate, quæ in humore crudo memorato inest. Cognoscitur etiam pus, eo quod præcessit in loco dolor: quodque contigit sanguinem mingi: atque pus positum super carbonibus, grauiter olet. Sic itaque quæ iudicia sint ferenda super contentis maioribus, aut minoribus temperato, siue crassitudinem, siue tenuitatem habeant, siue mediocritatē aliquā seruent, ab hisce quæ dicta sunt, discere oportet uirum prudentem, ac ratione disquirentem. Sed posthac disputandum est de coloribus qui in contentis apparere solent. Colores uerò qui contenta decent, nemo dixerit esse uehementer albos, aut * subspiceos. Siquidem ab utrisque horum recedentes, mediocritatem, quæ inter hosce est, nanciscuntur.

De iudicijs super albis contentis.

Cap. III.

Cum contenta fuerint uehementer alba, tum aut humoris alicuius phlegmatici * ramēta sunt, aut pus summe concoctum, quod ab aliquo interno membro affecto secretum est. Et distinxeris hæc signis ijs, quibus

* ὑπερμακρὰ.

* τιμνάχια.

quibus prædiximus saniem atque humores distingui. Nã-
que * dicta dicere, ut superuacaneũ putantes, refugimus, * ταυτολογεῖν.
neque minus ut absurdum reprehendimus, cum quispiam
nult dicere decentia, illa prætermittit.

De iudicijs subspiceorum & spiceorum
contentorum. Cap. V.

A D hæc contenta * subspicea, atque spicea minus * ὑποχρᾶ καὶ
bona quoq; sunt: ut quæ exciderint à colore, qui ὠχρὰ,
secundum naturam est. Veruntamen quispiam
tolerare poterit hæc tanquã mediocria, uidelicet à medio-
cri bile colorata, quæ in profundo corporis mersa est.

De iudicio contentorũ biliosorũ. Cap. VI.

B Iliosa contenta etiã mala habentur: quippe quæ
exauctam esse bilem * rubeã in concoctione ter- * ξανδλὴν flauã,
tia significant. Quẽadmodum etiam peiora sunt * ὀρφνῶδῃ um-
contenta * nigricantia, * superata iam uirtute à turba brosa ad ni-
prauorum humorum. Nisi enim uirtus * optimè, ut arbi- grũ vergẽtia.
tror, se haberet, non etiam colores eiusmodi extraneos su- * ἐπιπράτ-
sciperet obfessa à corrupta materia. μένης ἢ δὴ τῆς
αὐτοσυνῆς τῶν
πονηρῶν διωά-
μως, i. supera-
ta uirtute, quæ
mala expellit
* ἀνγαλῶς, im-
potenter.

De iudicijs contentorũ venetorum, liui-
dorum, & nigrorum. Cap. VII.

H Isce prædictis peiora uidentur esse contenta quæ
uel * ueneta uel liuida, uel nigra apparuerint. * φαλῶ fusca.
Tãto enim cẽsentur superasse naturæ uim, quãto
deteriora fuerint. Veruntamẽ quisquã poterit cõtenta si-

* πράγματα. milia facere * rebus civilibus hoc pacto. Ponat urbem esse
 * διονομίαν, naturalem * habitationē diffusam per totum corpus. Itē
 gubernationē ponat * urbanum exercitum omnes actiones uirtutis. Itē
 * καλὰ στοιχεῖα. leges, & * ordinem ponat esse cōcoctiones, quæ secundum
 * εἰς τὸν ἑαυτοῦ περίβολον. rationem fiunt. Quoniam uerò urbis quoq; pars est defi-
 * πρόθυρα, ἀνὰ nita * in mœnia externa, atq; * anteportalia; pars * in
 τῷ προπύλαιῳ. mœnia interna, atq; propugnacula: tertia uerò ac ultima
 * εἰς αὐτὸν ἑαυτοῦ ἵλαχθῃ περίβο- ueluti in ipsam arcem. oportet uolentem discere ea quæ se-
 λον καὶ τὰς cundum naturam fiunt, comparare ipsam cum hac imagi-
 ἱπάλξεσσι, in ip- ne. Igitur mediocres * incoctiones dicere poterit quisquā
 sa mœnia & esse legum transgressionēs. Nam si modicæ fuerint, parum
 murorū fasti- lœditur * ipsa communitas: si uerò processerint, tum infer-
 gia atq; adeò tur seditio. Quòd si etiam magis auctæ fuerint, tum ciui-
 propugnacula. tas omnino euerretur. Hic in extremis, & diuturnis cru-
 * ἀπειρίας. ditatibus interdum ob longum tempus subeūt periculum
 * τὸ κοινὸν, res- laborātes. Quæcūq; uerò ob imbecillitatē custodū ab ho-
 publica. stibus in urbē inferūtur, hæc ostēdūt prauī humores colle-
 cti in corpore, atq; in profunditatē iā recepti. Nā cum su-
 peraauerint, atq; super arce fortiores erunt, quid aliud po-
 tius quàm eersionem euenire urbi putauerit quisquam,
 * τὰν ἄρα, ἰ- omnia iam corruente uirtute? * Secundum hæc igitur quis-
 διὰ τὰν α, quo quam posuerit, contenta nigra, signa esse hostium incum-
 circa. bentium muris, atque in loca urbis eò fortiora profecto-
 rum, quò magis uersus fundū matulæ cōtēta concesserint.
 Hoc itaq; pacto ex hac imagine consideraues ea quæ in
 natura nostra cōtingunt. Sed institutus sermo repetendus
 est, atque de reliquis contentorū coloribus, ita dicendū est.

b Græca exemplaria quæ licuit videre omnia πολέμικον εἶδος
 τὸν habent, auctor tamē hoc loco nihil aliud significare vi-
 detur, quàm præsidia quædam ad urbis custodiā comparata.

De iudicio contentorum subrubeorum. Cap. VIII.

Contenta subrubea, atq; rubea cruditatem quādam in tercia cōcoctione, ob * rubeæ bilis excessum demōstrant. Putātur tamen mediocria, & fortasse sine periculo esse. Nam alia memorata contenta, non minus quantitate quā qualitāte nocentia sunt: hæc uerò sola quantitate solent uirtutem ipsam offendere. Quibus sublatis uirtus perquā facile ad seipsam reuertitur.

* ἀγαθὸς ὕλης
utilis materiæ

De iudicio contentorū cruentorū. Cap. IX.

Ræter hæc apparent contenta ueluti cruore suffusa, quæ peiora usquequaq; sunt rubeis cōtentis: sed mēliora quā liuida, atq; nigra. Nanque significant non elaboratum omnino esse sanguineum humorem. Quòd si ob multitudinem uirtute infirma id fiat, tolerabile fortasse hoc uidebitur, & homo id ferre poterit: Indiget tamen tempore non paruo ad recuperandam sanitatem. Quòd si per uirtutis ipsius debilitatē per se accidentem id apparuerit: tum hoc est malum extrēmū * accusans uirtutem defatigari in sua actione, atque * dissoluere eos humores, qui consueuere maximè utiles esse animali. Quæ * distinctè nosse poteris, si consideraueris præcedentes concoctiones, atque habitum, & ætatem ægrantis, & anni tēpus, & regionē, & uictum & a præsentem rerum abundantia. Hæc enim consueuerunt nihilominus alijs conferre ad facienda iudicia, ita ut par sit, uolentem certa ferre iudicia, eniti * meditari hæc ipsa.

* κατ'ηγόρην,
indicans.

* ἀπολύειν, i.
dimittere &
nō attingere.

* διαγνοίς αὐ.

* ἐκμετρίαν.

a Græca exemplaria hic variant duo enim hic *ὀφθαλμὸν* habent. Aliud verò *ὀφθαλμὸν*, quod interpres sequutus est, prior lectio, meo iudicio retinenda est; cuius hic sensus est, spectandum esse, an æger morbum benè ferat.

De iudicijs orobæ, fursuræ, laminæ,
similacæ, hypostasis. Cap. X.

* *πῖλαια δὲ
καὶ κειμνωδῶν,
quæ omnia
explicata sunt
lib. I.*

N

Vnc uerò decēs est disputare de orobea, & fursurea, & * laminea, atque similacea hypostasi, quidnā unaquæq; earum significet. Nam quales species sint, in ijs quæ de differentijs urinarum, dictum est. Nūc iudicia de eis apponemus,

ubi hoc pacto nos ante disputationē direxerimus. ^a Orobea igitur hypostasis in urinis, tū apparet, ubi pingui iam consumpto, caro inceperit consumi. Neque ignorare oportet, quòd interdū hanc passionem solorum renum indicat orobea hypostasis. Quod distinguendum est, ne parum expertis imponatur. Ergo in ijs qui toto corpore febriunt, significat orobea hypostasis totius corporis liquefactionem. Qui uerò non febrē affliguntur, renes soli hanc affectionem patiuntur. Definitur insuper id à concoctione. Nanq; cruditas totius corporis consumptionē esse, concoctio uerò simul conspectata, renum solorum significat. Altera prava hypostasis est fursurea sic uocata quæ peior est prædicta, non tamen tam mala quàm laminea. Apparet hæc, cum febris in profundis uasis infixæ est. Illius meminisse oportet. Nanq; interdum est signum solius uesicæ patiētis. Sed distinguitur hoc etiam concoctione & cruditate ac febre, & * febris absentia: ueluti de orobea iam dudum dictum est.

* *ἀπυρεξία.*

est. Lamineam uerò hypostasim tum gigni intelligendum est, cum febris procedens partes corporis solidas attigerit. Sed quæ dicta sunt de fursurea hypostasi, ea intelligenda sunt hoc in loco. Aut enim totius corporis passio existimatur, si & febris & cruditas aderit, aut solius uesicæ, tum cum in homine non est febris. & in urina demonstratur decoctio. Pessima est *similacea tantum has prauitate superans, quantum ipsa mortificationi propinqua est. Namque febris præueniens etiam usque ad concisionem *partium ampliarum, similaceam eiusmodi hypostasim reddidit. Veruntamen hic est distinguenda similacea hypostasis ab assato sanguine. Namque si contenta fuerint alba, tum signum est similaceam esse. Sin uerò sint rubea, signum est sanguinis assati. Oportet autem prudentem circa hæc ipsa timendo diligenter considerare quæ dicta sunt: atque eo pacto & dicere, & facere id quod conuenit. Item & bis, & ter, ac sæpius (si dederit occasio) idem discutere, si quo pacto primus ingressus id minus cōcesserit, præcogitare quod *infallibile est. Nam si quis primo impetu atque ingressu iudicare & facere studens, à ueritate aberrarit, risus eum cōsequetur, ægrotareque fortasse iudicabitur & ignorantia condemnabitur. Qui uerò benè meditatus, atque diligentius res expenderit, hunc sequitur gloria dicendi ueritatem, ita ut ei ægroti pareant. Quæ etsi cursim, sufficienter tamen dicta esse arbitramur.

a De hac urina legendus est Galenus comment. 5. in lib. 6. epid. in hanc sententiam Hippocratis, Urina cibo & potione concolor.

De iudicijs contentorum mediocriter
mistorum.

Cap. XI.

F ij

* περιωδης.

* τῶν τυχῶν δια-
σάλῳρ σωματῶν
i. corporum quæ
(ut vulgò dici-
tur) triplicem
dimensionem
habent.

* ἀδιάπτωτον.

* οὐράνιος
cōcretos.

* πύργος.

* Vide Gale-
nū de hac re
lib. 6. de loc.
affectis.

On latere nos oportet, interdum humores
N quosdam ad ipsum matulae fundum decum-
bentes iam subtiliatos & disiectos à cras-
so spiritu, assatos uerò atque * consistentes ostendere simi-
litudinem quandam dictarum hypostasium. Sed hasce
dignoscere facile poteris, partim eo quòd præcessit multa
crassitudo hypostasium, partim eo quòd hæ statim tēpore
commotæ attolluntur atq; ^a uolant, & dissipantur. Præ-
dictæ uerò prauæ hypostasēs semper acquirunt multitu-
dinem, & crassitudinē, atq; plurimū seruāt matulae fun-
dum, nullo pacto dissidentes. Sed de prædictis satis est hoc
pacto dictum. Consequens autem est dicere de hypostasi
bona commista cum prauis quibusdam, ac incoctis frustis
humorum quorumcūq;. Siquidē interdum accidit, ut ra-
menta quædā conspiciantur cum contentis, quæ aut uersus
colorem * aureum uergunt, aut uersus album, aut pro-
pinquum. Quæ si multa fuerint, semicoctam materiā esse
inducant, illum uerò humorem in profunditate corporis a-
bundare, atq; cōcremari, cuius ramenta simul cū conten-
tis natantia, si parua sint, modestiorem eiusmodi humoris
malitiam demonstrant, atq; hæc à malis cibis produci. ^b
Sed tamen è regione sibi respondent res, ratione magnitu-
dinis, hoc modo. Nanque quò maiora fuerint ramenta, eò
minorem esse cremationem humorum in uenis ostendunt:
quò minora, caliditatem maiorem. Ob quam causam autē
id fieri necesse sit, nos inferiùs aperiemus. Nam in præsen-
ti proposuimus solummodo de iudicijs dicere. Interdū quin
etiā in contentis ueluti capilli sub albi palmo longi, & mi-
nores & maiores inspiciuntur, * qui cum uidentur indi-
cant renum quandam passionem. Cū conspiciantur in
con-

cōtētis plura, ac diuersi generis corpora, fuerintq; à qua-
 libet causa dispersa * in sinū ipsum urinæ, tum certum est,
 dolores in corpore dispersos corripere hominē, quēadmo- * εἰς τὸ νύσος.
 dum nos aliquando uidimus illa in muliere quadam, quæ
 c spontanea lassitudine ulcerosa ægrotabat: d atque in
 altera, quæ diutiùs ægrotauerat, partium compositiones.
 Sed prioris urina plura, & asperiora eiusmodi corpuscu-
 la iniecta in contentis continebat, atq; probè similia fūr-
 furi pererrantia in toto humore urinæ, qui humor quo-
 que * aureus erat. Alterius uerò urina erat subtenuis, atq; * πυρρὸς.
 alba, ita ut parum recederet tam substantia quàm colore
 ab ea quæ secūdum naturam. Corpuscula uerò iniecta cō-
 tentis uidebantur minora, & tenuiora prædictis. Quarū
 etiam illa, quæ patiebatur spontaneam lassitudinem, re-
 gimine uiuendi à nobis instituto curata est. Altera persua-
 sa est à me, iussum pharmacum bibere profuturū eius pas-
 sioni. Verū tamen metu retardata accipere distulit. Non-
 dum nomen pharmaci audierat, neque biberat. Erat enim
 mulier cætera moribus agrestibus educata. Ipse uerò eam
 relinquens discessi, & quidnam ei euenerit, ignoro. Verū-
 tamen hæc ipsa relata sunt nobis, nō ut sermo historijs de-
 centior sit, sed ut uos animaduertatis quantum conferre
 consuevit diligens urinarum consideratio. Illud interim
 consulere uellem uobis, * qui tam delicate operam datis * ὅσοι τῇ περὶ
 disciplinæ de urinis, & ante ipsam incūbitis cognoscendis ἔργον ἐν τρυφῇ
 rebus, quas quotidie fieri in ægrotantibus cōtingit, ut hæc πρᾶγματεια,
 quæ diximus, consideretis, non parum medicæ arti con- qui ludibrio
 ferre potentia. Sed quas nā ob causas illa fiant, docebimus, habetis tra-
 Deo fauēte, in ijs libris, qui de causis urinarū inscribūtur. etationem de
 Et hæc satis sint de cōtētis quæ apparēt esse cōplicata. vrinis.

a Locus hic variè legitur in Græcis exemplarib. alia enim *πέτρεαι*, alia autem *πέτρεαι* habent, quæ lectio huic loco aptissimè conuenire videtur.

b Locus hic sic legitur in Græco exemplari *αὐτίςραπταὶ δ' ἂν ὦδε τὸ πρᾶγμα. ἐπὶ τῷ τῷ μεγέθους λόγῳ*, i. res tamē sic vice versa conuertitur ratione magnitudinis.

c Duo Græca exemplaria vitiosè, meo quidem iudicio, *ἐλνώδης τόπος αὐτόματος* habent, aliud *ἐλνώδης νόπος αὐτόματος* quod rectè interpretes sequutus est. Quid sit autē *νόπος ἐλνώδης* docet Galenus *ἐν τοῖς ὑγιγνῶσις*.

d *ἐφ' ἐτέρας χρονίως τὰς ἁρμονίας ἀλγύουσιν* in altera cui diu harmoniæ doluerant. videtur hic auctor *ἀδιαφόρως* usurpasse *ἁρμονίαν ἀντὶ τῆς διαρρήσεως* de quibus vocibus legendus est Galeni commentarius de ossibus.

De iudicijs super contentorum læuitate, & contrarijs eius. Cap. XII.

DE contētorum læuitate iam par est docere. Contenta igitur si omnia continua, & læuia manserint, significāt noui nihil in homine productum esse. Sin uerò fuerint aspera, atq; ueluti dispersa, non parua quædam perturbatio significatur generata esse in profunditate corporis ab aliquo adulterino (hoc est, ex calido & humido composito) & uiolento spiritu: qui dimouendo, ita materiam* dissipauit sua ipsius uehementia, ut hinc acciderit quod iam dictum est. Quòd si contingat aliquod ualdè crudum esse complicatum cum contentis, indicat id pulsum esse uiolentia spiritus ad* terminos corporis, atq; ob angustia locorum, in quibus est inculcata ea crassa materia, esse nō paruum

* *διελκύνοντες*.
διαλυμαίνοντες, P-
ropriè est vēti-
lare, & paleas
à frumento
separare.

* *περάλα* fines.

uum doloris sensum. ^a Atque ut dissimiliaria complican-
tur cū contentis subsistētibus, ita quoq; doloris sensus ex-
titerit. Et quò magis rursus materia distributa est in sinū
humoris urinæ, eò in pluribus corporis partibus noueris
doloris sensum adesse. Discas autem horum affectuū cau-
sas diligentius in libris de causis urinarum. Quin etiam ut
contenta eo pacto asperata, atque inter se distantia sunt,
ita quoque in eis diuersa iudicia habueris. Quemadmo-
dum si hæserint sibi, atque * constricta sint, indicant cras-
situdinem materiæ * impenetrabilem, testante id quali-
tate uiscositatis. ita ut in quo loco humoris urinæ hæc
diutius manserint, ostendant in illo corporis loco passionē
diuturnam esse, eò magis si hæc multum uiscida fuerint ac
ab ipsa materia habuerint id quòd difficulter mutari pos-
sint. Sed de læuitate, & contrarijs eius, ratio ab intelli-
gente poterit iudicari.

* συμπίλημα

* δυσμέλαβλη-

τον, i. quæ vix

mutari possit.

a καὶ καθόσον μὲν τὰ ἀνομοιομερῆ τὰς παρυφιστάμεναις ὑπο-
στάσεσι πλεονέκηναι, καὶ τὴν ἄλυσιν αἰσθάναι. Et quate-
nus dissimiliaria plus habent contentarum hypostaseων, &
sensus doloris fit. quorum verborum sensus esse videtur, eò
maiores esse doloris sensum, quò plus hypostaseos conten-
tæ, ea quæ dissimiliaria sunt habuerint.

De iudicijs secundum loca contentorum in vrinis. Cap. XII.

Nunc dicemus de locis contentorum, de-
finiendo quæcunque ab eis cognoscere
licet homini scientiæ urinarum initia-
to. Cū igitur contentorū ea quæ ad
fundum matulæ concedunt, appellatæ
sint hypostases: ea uerò quæ usque ad

* μαυρήματα
* νιφίλαι.

* εἴμην si non.

* Græca omnia exēplaria hoc loco τῶν νεφελῶν habēt sed interpres rectē legisse videtur τῶν ὑποστάσεων.
* ἵς ἀπόστασιν, quod ptinet ad abscēsinē & distentiā à loco, qui &c.

matulæ medium eleuātur, uocata sint * sublimia * nubes uerò dicantur, quæ ad ipsam urinæ superficiē perueniunt: in ijs quæ de urinarum differentijs scripta sunt, exactius de hisce dictum est. Quamobrem non opus est, ut orationem illam etiam in hisce protendamus: sed nunc decet aperire quæcunque in unoquoque urinarum loco referuntur. Igitur hypostasis quæ ad fundum sedere uidetur, si fuerit bona & moderata, nihil noui significat. Sin uerò fuerit cruda atque diuersa specie, significat prauitatē naturæ. Diuersa uerò partium positione, ostendit segnitiam ipsius minus assurgentis aduersus rebellionem humorum nocentium, ita ut opus sit hic & tempore & robore. Animaduertendum quoque est * ne hypostasis hæreat, inhærens fundo matulæ. Item est hypostasis tenuis. Hæc enim est quæ in libro de differentijs urinarum dicta est obtinuisse tertium locum * hypostasium, quæ nō mediocrem læsionem adesse capiti significat, habens rationem nubium inter hypostasēs. Quæ uerò sublimes sunt, loci quidem differentiæ malæ sunt, cætera uerò bonæ sunt, & subsidentibus moderatiores atq; his sola loci differentia, ut bonæ sint, deesse uidetur, ut quæ à spiritu quodā adulterino leuiore redditæ sint. Ex his uerò quæ nubium rationē obtinēt quæ bonæ sunt, omnino quatenus nubes sunt, non parū recesserūt * uersus distantiā à loco, qui secundū naturā: quāobrem multo quoque indigent tempore: quæ uerò prauæ sunt, eò moderatiores uidentur reliquis, quò abscesserunt à loco, qui secundum naturam est, quiq; debetur hypostasibus secundum naturam. Communi nanque ratione hac ipsa hæc intelligere oportet. Itaque bona contenta oportet à superioribus locis uersus inferiores descendēdo accedere. * ab inferioribus

* inferioribus uerò reuerti, cōtrariū est. Praua uerò melius * τὸν αὐτίον δ' ἂν ἀποτρέπιδε
est ut à fundo absistāt, quàm ad ipsum cōcedāt. Et hoc pa-
cto cōtēta quæ inuehuntur in urina, secundū diuersa loca
* humoris urinæ, iudicari poterūt. Quinetiā plurimū con- * χύματος.
fert, diligenter cōsiderare cōtentorū differētias. Nanq; ubi
contenta quæ secundū naturā se habent, fuerint ad super-
ficiem urinæ à multo spiritu euecta, cognoscere poteris in
capite prauā ac nō paruā affectionem adesse. Quēadmodū
quoq; * in sublimibus affectionē noueris adesse p partes * ἐπὶ τῶν ἐναιω-
corporis eādē pportionē habētes, ita ut quod est in urinis ραμμένων.
uniuersum interuallū, corporis interuallo pportione re-
spōdeat. p Adulterina uerò & præter naturalia cōtenta
si concesserint uersus fundum, peiora demonstrant accidē-
tia. Quamobrem diligenter cognoscere differentias con-
fert. Interdum enim humores cōcocti, & ad urinæ super-
ficiem concedentes, inexpertis medicis apparētiam bono-
rum contentorum attulerunt: qui super cōcoctis illiusmo-
di contentis * fundantes uaticinia sua, plurimum à propo-
sito aberrare comperti sunt. Veruntamen hoc potius ad * ἐπιδύτης.
munus præuidēdi attinet. Idcirco par est, ut id illuc diffe-
ramus, atque ueluti ab alio capite incipientes dicamus.

a Hic locus sic scriptus est in Græcis exemplarib. ὡμαὶ δ' ἂν
ἔσαι καὶ διάφοροι, τῷ μὲν εἶδος φράζουσι τὴν πονηρίαν, τῷ δὲ τόπου
φαίνουσι πολλὰ τὴν ῥαθυμίαν τῆς φύσεως μὴ διανισταμένης πρὸς
τὴν λυπρὴν ἀποτροπὴν. Id est, Quod si crudæ & diuersæ sint,
speciē uerò malignitatem quandam ostendunt, loco uerò
segnitiem naturæ non excitatæ ad ea expellenda, quæ mo-
lesta sunt.

a Hæc uerba sic leguntur in tribus illis exēplaribus Græ-
cis ὁ μείων δ' ἂν εἰν πρόφασις τὰ ῥηθυσύμμενα τῶν ὄρων τοῖς συμπε-
πλεγμένως ἐξετάζομενοις ὅροις. Quorum sensus uidetur, urinas
complicatas facilē dignosci ex simplicibus.

De iudicijs bullarum vrinæ. Cap. XIII.

Um in urinis conspiciantur sæpenu-
ro innatare bullæ quædam quæ disse-
runt colore, magnitudine, ac numero,
ueluti quoque in eis quæ dicta sunt de
differentijs urinarum de hisce diligen-
tius explicatum est: nunc nobis demō-

stranda sunt iudicia, quæ super hisce habere opinamur:

* ἵν' ὡς περ κατ'
ἀριθμὸν τῶ λό-
γῳ προβαίνον-
τος συνδύνη τις
ἀποδοθῇ οὐχ ὅς
Id est, ut nu-
merosè proce-
dēte oratiōe,
compositio
quædā sonora
reddatur.

* ὡς ἁπλῶς, πνεύμα-
τος ὑπερ-
δρῶν.

* περὶ στεφάνῳ
μόνῳ ὁλοκλή-
ως περιέδρα-
μυνῆαι, quæ cō-
tinua serie so-
lam coronam
circūcurrunt.

* μετὰ πνεύμα-
τος ἁπλῶς χρῆ-
ματων.

* δραμνῆται.

* ut ueluti per concordiam procedentis orationis, subiun-
ctio quædam consonans redderetur. Siquidem bullæ ipsæ
cum differentijs quibusdam colorū consueuerūt cōparere.
Nāq; & cū subalbis, & * spiceis, & aureis, & subrubeis
maximè cōspectæ sunt coloribus. Nō enim cū nimium albis
unquā, neq; cū rubeis coloribus alterius cōplicari possunt,
cū spiritus hi gigni nō possint, ubi est uincētium qualitatum
exuperantia. Bullæ enim signa sūt spiritus adulterini, quæ-
admodū in ijs quæ de causis urinarū, diligentius declarabi-
mus. Oportet hæc ipsa cognoscere quæ non parum confe-
rentia sunt habēdis iudicijs super bullis. Bullæ igitur * quæ
in corona sola, integra serie circumstant, si contingerit, ut
colore humoris urinæ tinctæ sint, significant tibi maiorem
capiti affectionem adesse, atque dolorem non mediocrem.
Quæ uerò sparsim in corona manent, hæc à debiliore causa
generantur, atque similiter significant debiliorem dolorē.
Veruntamen hæc eō maiores dolores capiti adesse osten-
dunt, * quò intensius cum * aureo colore inspiciuntur. Nan-
que nunciant magnam nocentis spiritus * seuitiam. Bullæ
uerò albæ, uel vicinæ albis, consistentes in coronæ ambitu,
paruum, aut nullum dolorem adesse capiti demonstrant,
atque

atque eò magis cum colore albo fuerint. Quòd si tum fue-
rit urina tenuis, habueritque contenta, non omnino con-
cocta, indicant caloris naturalis imbecillitatem. Sin uerò
crassa fuerit urina, * tū spiritus germanus prorsus est hu-
moris eius urinæ. In urina uerò tenui & absque hypo-
stasi, potiùs indicant renum obstructionem. Itaque super
bullis quæ in corona sola manēt, eiusmodi iudicia quisquā
habere poterit. At uerò quia interdum bullæ circa mediā
superficiem urinæ colliguntur, præter coronā, operæ pre-
cium est etiam de illis sic iudicium facere. Siquidem quæ in
corona circumeunt, significant dolorificam quandam affe-
ctionem in capite adesse. Nunc concedentes ad ipsum me-
dium, ostendunt remissionem quandam affectionis dolo-
rificæ, tanquam causa doloris retrahatur. Quinetiam aliæ
bullæ inæqualiter diffusæ per urinæ superficiem nihil ta-
le significant, sed solum arguunt multam naturæ debili-
tatē, maximè quo minor fuerit obstructio, & crudorum
humorum plenitudo. Quæ uerò alia rectè dici possunt, illa
tibi absoluet oratio, quæ de * causis. Quas ob causas autē
ipsæ bullæ consistant, atq; cur non cum omnibus coloribus
appareant, in ijs quæ de causis urinarum, explicabimus.
Veruntamē illud hoc in loco subiungendum est. Nimirum
quòd sæpenumero apparentes, antea tamen non uisæ bul-
læ satis fuerunt ad ostendendum signum bonum cōcoctio-
nis, natura itaque concoctionem aggrediente: quinetiam
in ijs qui seminis fluxu laborant, bullæ frequentiores in u-
rinis apparent per coronam. Interdum etiam quædā cor-
pora quàm paruißima cum bullis inferuntur, quæ ut capilli
crassa sunt, non etiam in lōgum protracta, sed usque adeò,
ut quisquam arbitretur in dictis bullis esse diametrū, &

* τὸ κατ' ἐνέργειαν
χυμὸς τὰ πνεύ-
ματα ἔγγονα,
spiritus sunt
soboles hu-
moris, qui in
illis est.

* περὶ προγνώ-
σεως, de præ-
sagijs.

paulò minora & maiora, siue ipsius seminis quis dicat esse ueluti segmenta, aut etiam renum colliquamenta. Sed oratio super hisce satis habita, hoc in loco gradum sistat.

De iudicijs coronarum diuersarum
colorum. Cap. XV.

Quoniam meminimus orationis de corona, etiam hæc ueluti adiuuenta illi adiungenda esse putamus. Siquidem persæpe colores apparēt in corona matulæ, declinantes à toto colore, qui in humore urinæ est. Nam aliquādo trās-

* προσωτίτερα τῶν χρωμάτων. mutantur, ad * benignos, etiam, si cæteri boni nō sint, hæc amplecti ut bona signa oportet. Aliquando uerò mutantur in peiores, quàm sint humoris colores, quos auersari oportet, præsertim si concesserint in multo peiores. Nam in * aureis urinis, & rubeis, & uineis, & alijs id genus, si alba fuerit corona, aut albæ similis, significat bonum in urinis esse, tanquam natura inceperit dominari. Sed si uiridis & cerulea & deterior corona fuerit, contrarium, & malum adesse coniectare oportet, nempe quòd prauī humores dominari nitantur. Hoc itaque pacto licebit à coloribus coronæ manifestè indicantibus cognoscere, quæ sint tam medicis quàm ægrotantibus conuenientia, ut hi rectè curentur, illorum uerò certa iudicia fiant.

* πυρρῶν ἢ πυρρῶν, καὶ διω-
πῶν.

De iudicijs eorum, quæ innatant in
urinæ humore. Cap. XVI.

Quoniam

*Q*uoniam aliqua diuersæ substantiæ innatant
 urinis quæ similia sunt araneis, atq; punctis
 uelut ex oleo iniectis, etiam hæc par est signa
 esse putare alicuius colliquatiōis, aut renum solidum, aut
 totius corporis. Verū tamen si parumper apparuerint, et
 se item resolverint, nihil graue adesse significant. Quod
 si perseuerauerint, tanquam principium colliquationis o-
 stenderint, exhorrere oportet.

De iudicio vrinarum ab odore malo.

Cap. X V I I.

*A*t quia etiam ab odore malo vrinarum
 est coniectare putredinem aliquam in-
 terioris membri tam maiorem, quàm
 minorem, operæ precium est de his iudi-
 cium facere. Igitur si puris quicquam
 in urinis affuerit, euidentis est causa.

Quòd si id non aderit, ac mediocria uideantur concoctio-
 nis signa, alicuius particulæ mortificatio significatur.

Quemadmodum si praua in urinis fuerint signa, mortifi-
 catio peruenisse in toto corpore existimatur, atq; hoc pa-
 cto ex odore ratiocinari licet. Quoniam igitur de omni-
 bus quæ communiter in urinis continentur dictum est, at-
 que in his declarata pro uiribus sunt iudicia, decens esse
 uidetur: etiam iudicia declarare vrinarum hypostasi pri-
 uatarum, quæ maximè utilia sunt disciplinæ de urinis.

De iudicijs vrinarum * hypostasi pri-
 uatarum.

Cap. X V I I I.

* ἀντιπροσάγωγ.

Rinarum hypostasi priuatarum alia perquam tennes apparēt, alia non uehementer tennes: quædā autē mediocritatē superātes, mediocribus spissiores uidentur: non tamen crassæ appellandæ sunt hæ, quæ mediæ sunt inter mediocres, & mediocriter crassas. Quoniam autem omnes non iisdem coloribus colorantur: alia enim sunt uehementer, alia mediocriter albæ, alia * spiceæ, & alia * croceæ, atq; alia aliter: (Non enim opus est omnia explanare, quæ alijs in locis sæpe dicta sunt) ob id oportet uolentem de hisce dicere, hinc incipere. Igitur cū tenuissima urina, atq; uehementer alba, & hypostasi priuata prouenerit, aut non contemnendam obstructionem uasorum aut immoderatam frigiditatem, atq; cruditatem demonstrat. Quod si urina fuerit mediocris, etiam hæc erunt mediocria. Sed tamen licet * spicea & subspicea, minorem obstructionē significant, non tamen etiam minorem cruditatem. Namque non præeunte concoctione, non etiam contenta poterunt esse cocta, quæ sunt excrementa factæ concoctionis. Urina uerò * aurea & crocea ostendunt minorem obstructionem, sed cruditatem continent, tanquam naturalis caliditatem expugnasset adulterina caliditas. Quinetiam eiusmodi urinæ hypostasi priuatæ prouenire possunt * ob ingentes dolores, ac immensa exercitia, atq; nihilominus ob materiæ defectum. Quæ uerò urinæ ulterioribus coloribus quàm qui dicti sunt, tinguntur, ut rubea, & * passea, & alio quouis modo, hæc per ipsos colores ostendunt dominantium humorum qualitatem, atque proprietatem. Atque dictum est de colorum proprietate libro superiore.

Qua

* ὠχρὰ.
* ξανθὰ.

* ὠχρὰ καὶ
ὑποχρὰ.

* πυρρὰ καὶ
ξανθὰ.

* δι' ἀναισθησίαν
πολλήν, propter
multos labo-
res.

* κίτρινὰ.

Quatenus uerò hæ urinae sunt hypostasi priuatae, nō euidēter possunt ostēdere obstructionē, ut euidētissimè indicant aliquam putredinem, atque cruditatem in genere uenarum. Interdum etiam inflammatio aliqua magna in mēbris principalibus consistens, eiusmodi urinas proiecit, idq; non immeritò, eò quòd illuc cōtracta est materia ab adulterina caliditate attrahente illam tanquam cucurbitula. Sed hoc spectat ad libros de causis urinarum. Qua pro re par est potius, ut eousque seruetur ad dicēdum. Nunc uerò quæ deinceps sunt sequendo dicamus. Siquidem urinae absq; hypostasi semper, ut nouimus, prauæ fuere, eò quòd longè ab eo recedunt, quod secundum naturam est. Sed tantum inter se differunt in prauitate, quātum etiam colores inter se differentes fuerint. Quòd si colores & substantiæ parum abfuerint à mediocritate, contenta uerò non appareāt in eis, reprobandæ sunt, tanquam * segni- * *υποστασια.* tiem naturæ quandam arguentes, etsi ueluti ostensuræ sint hypostasim paulò post aduenire. Nanq; cū uirtus parum ex aliquo suorum operum exciderit, etiam facilis reparatio sequetur. Quinetiam apparere possunt absq; hypostasi, & ob dolorem ingentem, & ob longas uigilias. Vtrauis enim harum affectionum facit eò, ut eousq; uirtutem dissoluat, ut urinis auferantur contenta. Nam etiā earundem utrauis ubi magna fuerit, ut dictum est, & à quauis caussa genita, si diu manserit, per se poterit uirtutem extinguere, quare & signa concoctionis auferre. Nā etsi horum ipsorum alterum alterius esse symptoma contingit: non tamen causa defectus contentorum est horum accidentium causa, sed defectus contentorum adest propter ipsa accidentia, igitur etiam illud oportet inueniēdo

subiungere. At quas nam ob causas hæc fiant, absoluet disputatio de causis urinarum, ita ut tum redditis causis non possint latere iudicia urinarum hypostasi priuatarum.

Quinetiam homini uolenti iudicare, opus est quadam propria inclinatione ad solertiam, sagacitatē, et coniecturā

* ἀδίαπλωτος.

* infallibilem. Siquidem neque urinarum substantiæ, neque colores, neque contenta, neque ea quæ circa hæc sunt, terminari possunt definita aliqua quantitate. Materię enim semper motæ, et diffluentis nemo unquam posuerit mensuram stabilem, atque certam. Hoc enim fieri contingit

* ἵπ' αὐτοῦ.

solummodo in ijs substantijs, quæ * ante oculos eodem modo manent. Sed naturæ opera in motis corporibus definitionibus et notis ueluti exprimuntur. Opus itaque est re quadam stabili * ac simul cum transmutationibus uade-

* ἡγεῖ βιβνόςτος,

sed legēdū vi

detur ἡγεῖ βι-

βαίς, i. firma.

dente, cui quispiam innixus sensibus, certò discernere mensuras alterationum, atque motionum possit. Mentis itaque puræ munus est inuenire, ut decet, tam mensuram transmutationum in ijs rebus, quæ non semper eodem modo se habent, quàm differentias ipsis adijcere, et rationes illarum insuper diiudicare. Quamobrem si quis fortassis nature

* ἀσφύτος.

ectus fuerit eiusmodi * quandam urbanitatem naturæ, is sane quàm facile, et per hæc poterit et promptè ea quæ relictæ sunt, inueniendo adiungere, quæ uniuersalibus determinationibus comprehensa sunt: relictæ uerò particularibus scripturis. Veruntamen etsi hæc ipsa nihil pertinent ad propositum scopum de iudicijs, non idcirco omnino sunt a sermone dissona. Nos uerò postquam addiderimus etiam disputationi de urinis, quæ contingere possunt quibusdam ægritudinibus, finem faciemus disputationis de urinarum iudicijs (nam hoc solum deest ad perficiendum

dñm tractatum de iudicijs) Præsertim cum sermonis prolixitatem ut rem calumniæ maxime opportunam, fugiamus. ^a Urinæ autē suprā dictæ nō parua causa fuerint his quæ complicatè expenduntur. * Veruntamē ante hæc scire oportet, nos de simplicibus coloribus disputationem facere (nam in hisce solummodo nominibus abundamus proprijs atque notis) demonstrantes qui humores cum quibus coloribus simul appareant, non facile autem fuit enumerare compositos humores in coloribus apparentes, propterea quod proprijs nominibus carebamus, quin & id non admodum ad comprehendendum facile fuerit vobis qui harum rerum studiosi estis, præsertim quum hæc coloribus quarundam specierum assimulentur, & explanatione non satis exacta exprimantur. Adde infinitam & cognitu difficilem mixturem esse è diuersis humorum quantitatibus. * Quamobrem cum demonstrata sint generæ colorum, & ut unusquisque habeat hæc definitionibus quibusdam, atque similitudinibus rerum notarum comparata, decens est ut prudens etiam cōiectet colores ipsos à diuersis humoribus cōeuntibus, atque disquirat, quoad fieri poterit, quæ esse possint mixture in ipsis coloribus.

* Hic est initium capitis in veteri exemplari Græco.

* Hic est initium capitis in altero Græco exemplari.

^a Hæc verba sic leguntur in tribus illis exemplaribus Græcis
 ὁμοίως δ' αὖ. εἰν πρόφασις τὰ γὰρ ὁμοίως τῶν ὄρων τοῖς συμμιγνύ-
 μενός ἐξ ἑλκτοῦνός ὄροις. Quorum sensus videtur urinas complicas facile dignosci ex simplicibus.

Quod fieri nō possit, vt particularia cōcipiantur tanquā in infinitum exeuntia. Cap. X I X.

P Utamus tempus nullum satis esse ad exactè capiendas, describendasq; complicationes rerum uariarum, quæ singulis diebus in urinis inspiciuntur. Si quis. n. colores prædictos, ac eorum inten-

siones, & remissiones, atque ea quæ ex eorū inter se mix-
 tione æqualiter, uel inæqualiter fiunt, si inquā, uel ratio-
 ne, uel proportionē & similitudine, uel quocunque alio
 modo contingat. Quinetiam congregationes consistentia-
 rum, quas contingit urinarum esse cum unaquaque præ-
 dictarum mistionum, quæ ferè infinitæ sunt, insuper &
 concursus utrarumque prædictarum, quæ sigillatim fiunt
 cum contentis quæ apparere contingit in illis, si quisquam
 composuerit, is ut arbitror, cumulos rerum quamplurima-
 rum, atque propè infinitos effecerit. In quo prætermitto
 dicere, si quisquam etiam eniteretur proferre complica-
 menta, quæ fieri contingit in differentijs ætatum, & tem-
 peraturarum, & generum, cum fiunt per unum, & duo,
 tria ex eis, & aliquo alio modo, quinetiam annorum, &
 ciborum, & exercitiorum, & anni temporum, & regio-
 num, & somnorum, & uigiliarum & qualiūcunq; im-
 becillitatum. Nanque fortasse uniuscuiusque intellectus
 * in γυῖα θένειν ἀν * in uertiginem incidet, qui horum particularia in unum
 miscuerit. Neque, ut arbitror, is satis temporis habebit
 ad complendam deliberationem, atq; plura effugiēt ipsum
 indigentem tempore, ^a ita ut etiam ipsum infinitum ma-
 nere oporteat infinitum. Veruntamen quo modo erga
 * ἡ πρόληψις τῆς διανοίας. * hæc ipsa extitit * præsumptio uirtutis rationalis, quæ
 * ἐμμεδίδως. * scitè prius fecit contemplationem, atque uniuersali-
 bus conceptionibus colligens quæcunque ad illam attine-
 rent, exactam methodum in omnibus ipsi arti peperit,
 undè tā differentias quàm præuidentias quæ in ipsa sunt,
 diligenter explicauit. Quamobrem etiam ab hisce conie-
 ctare licet ea quæ nondum dicēdo in lucem deducta sunt.
 Re itaque ita se habente, considerata etiam hoc in loco
 sunt

sunt illa quæ disputationi propositæ deerant, ut finē propositi ubi indepta sint, nos tractatum de causis urinarum (Deo concedente) aggrediamur.

a Locus hic sic legitur in omnibus exemplarib. *ὅτι μὲν ἔτι ἀπορροή, id est, ut adhuc perplexus maneat.*

Quod non facile febres ephemeræ ab hisce
iudicentur. Cap. X X.

Ebrium ephemerarum, quæ ab ira, et tristitia, et labore, et uigilijs, et curis, et æstu, et frigore, et inedia, et cruditate generantur, atque reliquarum* quæ secundum speciem reperiuntur, parvam quandam differentiam in

* *non eide*

urinis uidere poterit quisquam, si modò alius morbus non inciderit, aut alicuius humoris putredo simul fuerit. Si quidem alterato solo spiritu, eiusmodi febrium ephemerarum species producuntur. Urinas uerò demonstratum est, potius indicia facere accidētium circa humores in uenis manentes. Verisimile est non insigniter in his febribus urinas alterari, nisi in colore. Is enim facile afficitur, neque in hoc magna fit alteratio priusquam sentiatur, atque alterentur humores in uenis à qualicunque uelis febrium ephemerarum. At hæ priusquam alterent, soluuntur, maxime si nactæ fuerint conuenientem dietam. Quod uerò in colore urinæ alteratæ remanserunt, id minimum est, atque substantiam ferè mediocrem seruauere: contenta quoque habenti decetem proportionem. Atque de febribus ephemeris hæc opinamur. Febres uerò in putredine humorum

accensas discere est mox in sequente oratione. Veruntamen
 * διάλειποντες quod earum alia sunt * deficientes, alia continua: prius de
 ηγεῖσιν, i. intermittētib; deinde de continuis dicemus.
 intermittētes
 & continuas.

De iudicijs tertianæ puræ, & non puræ
 febris. Cap. XXI.

Tertianæ puræ febris cum sit, urinæ spe-
 ctantur * aureæ & croceæ, ac consistē-
 tiā mediocri crassiorem habentes. Atq;
 primis diebus eius nullum signum con-
 coctionis * subsistēdo continetur. Tem-
 pore uerò procedente signa cōcoctionis
 apparent, atque alia ad mediocritatem ipsam cōcedere se-
 cundum rationem. Tertianæ uerò impuræ urinarum calor
 multò differens spectatur, uergens ad id quod * biliosius
 est. Consistentia etiam crassior, quàm exacta est, uidetur:
 atque in eius urinis plura signa cruditatis circa contenta
 cernuntur. Hoc itaque pacto & puræ, & impuræ tertia-
 næ urinarum species ostendere se solent. ●

De iudicijs quartanæ puræ, & non puræ
 febris. Cap. XXII.

* τεταρταία δὲ
 ἀπὸ σπληνός
 μὲν εἰληφότος
 τὴν σύστασιν
 δυσπραγέσωντος
 i. Quartanæ q̄
 à liene male
 affecto cōsti-
 tutionē habet

*
 Quartanæ (quæ à liene trahit originē) urina te-
 nuis est atque alba, & hypostasi priuata specta-
 tur in principio. Tempore uerò procedente, præ-
 sertim diebus remissionis, apparet in ea hypostasis cumu-
 lata, etsi urinam ipsam interdū turbidam apparere cōtin-
 git. Ea uerò die quæ afflictionem habet, etiam tenuis &
 alba

alba urina inspicitur, hypostasis uerò quodam modo obscura, si quidem concoctionem morbus accipiat. Cum uerò purè ad concoctionem peruenerint materiæ morbi, etiam urinae puriores spectantur, concedentes ad id quod secundum naturam est* atque pleraque accidentia suapte natura dissoluuntur. Quinetiam interdum in urinis apparet nigro humore* illa quæ laborem afferebant, desinendo minuuntur. Quartanæ uerò profectæ ab hepate inflāmto, aut caliditate alia quodāmodo affecto, urina* per-rubea est, ita ut sandaracham referat, atque crassior mediocri apparet: hypostasim ut quantitate moderatā, ita dissimilem continens. Interdum tamen urina in totū crassa spectatur, atque rubea, ita ut humorum implicatio, atque dominium extiterit. Urinae itaque quartanarum eiusmodi apparere consueuerunt.

* καὶ τὰ πολλὰ τῶν συμπτωμάτων παραλύει τῆς κατ' αὐτὰς δυνάμεως, i. multa symptomata sua vi & robore euertuntur.
* τὰ δ' αὖ.
* ἱξερύθραι.

De iudicijs febrium quotidianarum.

Cap.

XXIII.

Utidiana febris cum adest, urina tenuis est, & alba, ac ueluti aquea, & hypostasi priuata in principio: quemadmodum in quartana dictum est. Sed cum processerit, fit crassa, atque hypostasim cumulatam, & crassam ostēdit, quæ est soboles quædam cruditatis humorum. Quinetiam tempore progrediente, cōcoctionis quoque signa obscure apparent, * cum etiā passio fuerit profecta ad infebricitationem. Nanque febrium eiusmodi intermittētium tunc cōiectamus solutionem breui futuram esse, cum signa cōcoctionis alicuius apparuerint. Veruntamen quotidianis celeritate præstitit tertiana

* ὅποτε δ' ἡ κατὰ τὸ πάθος εἰναι χωρητικὸς πρὸς τὸ μὲν εἶναι.

* *ἡπιότα*, i. *febris deficiens*. Tota enim huius * *potentia non excede-*
re potest unam atque alteram hebdomada, nisi tertiana
non pura esset. Et quantum cōcoctio protenditur, tantum
significat sōlutionem non adhuc adesse.

a Hic locus sic legitur in omnibus exemplaribus. *πεπλεονέ-*
ηκε δ' ἐτέλων τῇ παχύτητι ὁ τρίαιος διαλείπων πυρετός, sed legēdū
omnino esse ταχύτητι, sequentia ostendunt.

De iudicijs vrinarum in febribus continuis
 putredine. Cap. XXIII.

Continuarum febriū à putredine pri-
 mum urinae colores alterātur uergen-
 do uersus * aureum, & rubeū, & ui-
 neum, & passeum, atque similes, ut
 humorum qualitas & quantitas fue-
 rit. Urinae quoque huius consistentia

inaequalis est, & potius inclinat uersus crassiorem, inter-
 dum etiam erga tenuissimam. Cumque colores apparent
 uel albi, uel diuersi: contenta in principio non apparent
 concocta, sed uel inaequalia uel * diuersa. Procedente uerò
 aegritudine, siquidem facilia omnia sunt, & concoctionis
 apparent signa. Nō ignorare id etiam oportet: nanque in-
 terdum post febris uigorem, contenta cumulata & crassa
 subsidere spectantur, cum putredo quæ in uenis erat, illuc
 impetum cæperit, atque ea quidem recipere oportet, ut
 quæ salutem in propinquo esse significant, sed ea auersari
 conuenit, si in principijs appareant: opus est enim tūc tem-
 pore, & uirtutis robore ad concoquendum. Mala censetur
 urina eorum, nisi procedente aegritudine contenta appa-
 reant,

* *πυρρόν καὶ*
ῥυθρόν καὶ
δινωπὸν καὶ
κναυρόν.

* *ἡπιότα.*

reant, & reliqua apparentia meliora fuerint. Fortassis enim eo modo crescente ægritudine, ac in urinis malis signis apparentibus, mors præripuerit ægrum in ipso augmento. Veruntamen hoc spectans ad partem præuidendi, oportet ut eò usque differatur. Reliquum est, ut de urinis modis diuersis alteratis disputetur.

De iudicijs vrinarum quæ fiunt ob aliquod membrorum principalium affectum. Cap. XXV.

Cum igitur inflammatio & erysipelas & alius quicquid similis affectus calidus fuerit in aliqua principum partium, urina insigniter alterantur, & tantum inter se distant, quantum membra inter se differunt & dignitate & uicinitate primi calidi. Hepate igitur & pulmone patientibus aliquem eiusmodi æstum ab aliquo humore, urina spectatur perquam rubea, atque sanguinea, & uinea secundum quantitatem, & qualitatem caliditatis. A Egri uerò cum eiusmodi affectus patiuntur in cerebro, aut membrana succingente, aut in uentre, tum eorum urina minus alterantur. Patientium uerò memoratas affectiones in liene, urina color prauus apparet à nigredine humoris qui in eo abundat, si modò humor hic capiat impetum exeundi per urinas: sed horum febris minor est, quàm quæuis patiētium in prædictis membris. Vterus uerò & renes, & uesica & colon, & podex patientia urinam alterant, sed minus quàm cum cerebrū & membrana succingens eisdem capiantur passionibus. Veruntamen in omnibus hisce contenta tam significant na-

* αἵματωδης.

* *impālar,*
victoriam.

turæ* potentiam, atque imbecillitatem, quàm manifestiora loca affecta: quorum aliqua dicta sunt, aliqua quoque dicentur. Membrorum uerò quæ extrinsecus sunt, & longè distantia à caloris fonte, eiusmodi affectus patientium urina mediocriter, ac non etiam manifestè alteratur, & concoctionis signa potiùs ostendit, cum nulla febris putrida ab illis membris accèdatur, cuius febris signa paulò superiùs reddidimus. Contrà uerò quæcunque mēbra acceperunt principium morbi ab aliquo influente frigido humore, siue cerebrum sit, siue hepar, siue pulmo, siue membrana succingens, siue uenter, siue particula alia, horum membrorum illa quæ longiùs à fonte caloris seposita sunt, magis alterantur, atque frigiditatis & cruditatis humoris urinas ostendunt. Minus rursus quæ abundarūt caliditate ob uenarum amplitudinem, atque caloris propinquitatē, uel enim omnino non recipiunt: aut si susceperint, modestam transmutationem factam ostendunt in urinis. ^a Prauiorem nempe urinam illa membra patientia ostendunt, quæ uel loco, uel naturali quadam temperatura longè à caloris fonte seposita esse contigit. Veruntamen de hisce conuenientiùs in libris de urinarum præuidencia, definietur. Quoniam uerò temperaturam simplicium in auctarum species urinæ didicisti, sciisti quoque adinuenire humorum exuperantium species in urinis, facile adinuenire poteris urinas in ægitudinibus hominē corripientibus, ut de his rectum iudicium facias. Non enim nobis licet enunciare singula quæ in particularibus ægitudinibus uidentur, tū quòd orationis longitudinem fugimus, tum sufficientem methodum præcepta ad iudicandū tradiderimus. Quamobrem facile quoque uidebitur uiro
studioſo

studioso qui multū illū sermonē collegerit, & qui ante le-
gerit libros de differentijs & causis morborum, de singulis
urinis apparentibus, iudicare. siquidē si quisquā diligen-
ter hēc uiderit, noueritque à quibus humoribus unus-
quisque morbus non contemnendus generetur, atque in
promptu habuerit ea quæ hic tradita sunt præcepta, is
perquàm facile ratiocinans adinuenire potest, quæ in qui-
bus ægritudinibus urinae apparere debeant. Nanque aliq-
disceat facillimè, ueluti quæcunque in genere uenarum cō-
sistunt. Quæ uerò ultra uenas fuerint, ea etsi fortasse diffi-
cilius compræhenderit, nō tamen * quæ habiliora fuerint, * *ὅπερ ἀσθενέστερα*
fugient uirum exactè considerantem. Quæcunque enim *quæ magis*
spiritu solo alterato, aut neruoso genere patiente fiūt, hæc *in signa.*
non facile est compræhendere per considerationem urina-
rum * nisi uenarum genus suscipiat sensum membri, quod
prædicatur subiisse passionē: hinc enim passionē fiūt ma-
nifestè in urinis.

a Hæc uerba sic leguntur in exēplaribus Græcis *φαινομένη*
μὲν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν δένδρεσιν δὲ ἐκιννύσι τῶν πόρρω παρὰ τὸ δερμὶ περὶ τοῦ σώματος
εἴτε τὸ πῶς εἴτε φυσικῇ τινὲ κρᾶσι, id est, peiorem tamen urinam
ostendunt, quàm quæ longè à calore absunt siue loco, siue
temperamento.

* *εἰ μὴ πῶς ἐπι-
δοδύλος τὸ τυ-
χόντος πάθος
τὸ φλεβῶδες
αἷμα ἔσται λάβη
γινώσκου, nisi ge-
nus venosum
distributū &
communica-
tum affectum
sentiat.*

Quòd uolentem exactè de urinis confide-
rare, oporteat præter alia etiam
probè callere disciplinam de
pulsibus. Cap. XXVI.

* *ὑποπόρτα*
ἵκον ἀνὰ κα-
ὶ ἱσά, i. domū
 disruptam, &
 quæ vitiū fe-
 cit, reficere.

Utiùs fortasse de urinis cognoscere uide-
 turis, qui peritus est discernendi pulsuum
 T motiones. Arteriæ nanque (ut nouimus)
 neruosam tunicam habent, atq; spiritum
 implentem eas continent. Quamobrem
 ipsæ primùm cognitionem præbent scientibus tangendo
 pulsus, alterationem aliquam factam esse in spiritu, atq;
 neruoso genere. Vrinæ uerò illa meliùs ostēdūt, quæ in hu-
 moribus & concoctionibus sunt, & contingunt. Quòd si
 uera fateri decet, studentī rectè iudicare, opus est utraq;
 prædicta cognitione. Quemadmodum enim * ruentem do-
 mum renouare festinanti opus est utraque manu: nanq;
 duarum altera deficiente nō tutum erit disponere ea quæ
 oportet: ita quoque medicam artem indipisci uolenti, u-
 traque disciplina præter alias opus est. Veruntamen de
 urinarum iudicijs disputatio ita explicata, bona quidem
 est exercentibus, utilis uerò ægrotis corporibus, quæ ueri-
 tatem attigerit, & diligenti studio comparanda ab his
 qui mentem habent, iudicatur. Nobis autem, ubi reddidi-
 mus orationi decentem modum, par est hoc in loco sistere
 cursum eius, ne garrulitatis accusemur, et ut morsus quos
 quisquam accusando cogitauerit orationi nostræ infigere,
 illud nunc audiens compescat. At uerò cū alia quæ pu-
 tantur manifesta ex dictis esse, relinquuntur: alia etiam
 dicentur in libris præuidentiarum, eo quòd illic magis cō-
 gruere existimantur. Partes enim huius disciplinæ inter
 se communicant. Quamobrem non mirandum est, si ali-
 quid uideatur relictum esse quod potiùs conuenire cum
 illis nobis uisum est. Ad hæc & si aliquid in disputatione
 prætermisum esse uideatur, ueniam det quisquis affectū
 huma-

humanum criminando obiecit: qui accidere solet plerisque, qui singulis diebus literis incumbunt. Ad hæc hoc pacto se habeant. Par esse quoque uidetur, ut causas eorum quæ dicta sunt, in libros qui hosce sequuntur, referamus. Quæ fortasse etsi parum conferre ipsi arti uideantur, tamen tutam cognitionem esse de iudicijs in prædictis institutionibus construere poterunt. Redditis enim causis credere quisquam magis ducetur ijs, quæ debentur. Atque oratio de iudicijs urinarum ubi iam sufficienter habita sit, relinquatur: atque sequatur ea quæ de causis, ita postulante nexu totius compositionis. Deus uerò largiatur, ut illa tractando definiamus, quæ ueritatis fidem facere ualeant.

Secundi libri de iudicijs urinarum, finis.

ANNOTATIO CAPITVM

erum quæ libro primo de causis urinarum, continentur.

De causa * permanſionis animalium. Cap.	I	* διαμονῆς.
De causa generationis contentorum in vrinis.		
Caput	2	
De causis cruditatis, quæ solent accidere. Cap.	3	
De causis quantitatis urinæ. Cap.	4	
De causis urinarum albarum. Cap.	5	
Aduersus eos, qui urinas vsquequaq; à sanguine colorari defendunt. Cap.	6	* ἐπὶ χρωρὶ καὶ ὠχρῶν.
De causis * subspiccorum & spiccorum conten-		

torum. Cap.

* πυρρῶν καὶ
ξανθῶν.

De causa * aurearum & croccarum vrinarum.

Caput

De causa subrubeorum, ac rubeorum vrinarum.

Caput.

* δινωπῶν.

De causa vrinæ * vineæ. Cap.

* κνανῶν.

De causa vrinarum * passearum. Cap.

De causis vrinarum viridium. Cap.

* φαιῶν.

De causis vrinarum * venetarum, & liuidarum.

Caput

De causa substantiarum vrinarum. Cap.

De causa contentorum alborum. Cap.

* ὑπόχρωρ καὶ
ᾠχρῶν.De causa * subspiceorum, & spiceorum, ac bileo-
rum contentorum in vrinis. Cap.De causa contentorum subrubeorum, & rubeo-
rum, atque cruentorum. Cap.De causa contentorum fuscorum & liuidorum,
atque nigrorum. Cap.

De causa quantitatis, ac substantiæ contentorū.

Caput

De causis hypostaseon orobearum, furfurearū,
laminearum, & similaccarū. Cap.De causa contentorum mistorum, vel dissimila-
rium. Cap.

ACT V-

ACTVARIIDE

CAVSIS VRINARVM,

Liber primus.

Præfatio.

Vi instituit scribere de aliqua quæ-
stione, huic non solum par est res neces-
sarias* literis tradere, uerum etiam o-
mnia quæ institutioni utilia esse credun-
tur. Hoc enim pacto omnia complectens,
oratio perfecta existimatur. Eam ob re

* καὶ ἀπο-
μνήσκειν, expla-
nare.

et disputatio de causis urinarum subnectenda nunc est.
Quandoquidem qui in medica arte multa experiendo sunt
exercitati, ac nulla ratione utuntur, ijs satis esse poterit so-
la tractatio de iudicijs: qui uerò amant elegantiores ar-
tem philosophia reddere, nihilq; sine causa scire uolunt, ijs
necessarium est, ut appareatur tractatio de causis urinarum.
Nanque qui exactè sciuerit scrutari causas affectuum, is
facilius indicata comprehendit, atque quæ relictæ sunt,
subiungere ualuerit. Contrà uerò qui ignorauerit dispu-
tationem de causis, non etiam certò cognouerit iudicia quæ
sunt de urinis. Quamobrem fas esse uidetur, ut tractatio
de causis urinarum subiungatur, ut omni ex parte et ex-
actè, et perfectè se habens oratio uideatur sufficiens o-
mnibus ijs, qui rebus hisce operam nauant. Quamobrem
cum propositum sit dicere de causis urinarum quomodo-
cunq; apparentium, operæ precium erit collocare in ipso
ingressu disputationis orationem de causis concoctionis
* ueluti suapte natura id postulent.

* ὥς περ ἐπὶ ἀνα-
λαμβάνει τὸν λό-
γον, ueluti ser-
mone repeti-
to.

De causis permanſionis animalium. Cap. I.

* παραμονή

Humana natura dum enititur ſeruare hominis * manentiā, per eas quæ in ſpeciebus rerum ſunt ſucceſſiones, quæ aguntur per mutuas generationes, eſſetq; opus manentia quoq; particulariū, ne ſimul interiret quod generaretur, adinuenit nutrimentorum inſtitutionem, atque hiſce ſtabiliuit uitam particulariū, prius ædificariſ nutritionis uariis pluribus atque uarijs, quibus indidit potentiam uitalem. Humida igitur & ſicca atque ſpiritus cū diuidant ſubſtantiam ipſam corporis, atque in ipſis fundata ſit uita: tractatio de nutritione quæ per ſpiritum ſit, ad alias diſputationes pertinebit. Ea uerò quæ ſuper ſicco & humido nutrimento eſt, par eſt, ut iam aperiatur, quæ magnoperè collatura eſt diſciplinæ de urinis.

De cauſa generationis contentorum in urinis. Cap. II.

C

Ibum primū præmanſum, atq; præparatū, ita ut promptus ſit ad concoctionem recipiendam, ipſum atque potum uenter excipit, qui * cor-

* περιπλυνξαι
veluti in
plicas corru-
gat, & ita ci-
bū amplexus.

* χυλοποίησις, i.
in chylum re-
degit.

rugatus alterat hæc genuino calore, modò nihil impedi-
menti interceſſerit. Vbi uerò nutrimentum hoc * ſuccifi-
cavit, id quod tenuius ac purius in eo fuerit, per uenas ab
hepate ortas exugitur, & uelut exuccatur ad meliorem
hac ipſa quandam tranſmutationem. Nanque primam re-
uera tranſmutationem nutrimentum ubi in uentre ſuſce-
perit,

perit, ultra hanc alteram capit in uenis medijs, & hepate, quæ melior est priore, sed minor tertia, quæ post ipsam est. Veruntamen ubi in uentre sufficienter, ut dictum est nutrimentum concoctum est, & quod inutile est per intestina secretum fuerit, quod autem utile est distributum fuerit, id uirtus quæ in hepate & uenis est excipiens, ipsa per se si sana fuerit, alterat atq; transmutat in rubedinem sanguinis, atque illic in cauis locis fit sanguinis * discretio, neque permittitur longius temerè procedere, ne minus purum nutrimentum traditum corpori, carnem malam produceret, illic in gibbo hepatis apposuit uesiculam * bilicipem: atq; effecit, ut quod esset subtilius atq; acrius sanguine, id ad eam uesiculam per pertinentem meatum concederet: excipit. quantum uerò esset terrestre & crassum, id lien ad se attraheret. Atq; eo pacto discreto humore terrestri ac flauabile, relictum serosum humorem non etiam hætenus permixtum est separari, cum eo modo manere uisum sit etiam renibus adiacentibus. Veruntamen * per uenæ truncum, perq; cavitatem hepatis traiectus serosus ille humor etiam usq; ad gibbum, atq; presentatus uenæ, quæ Caua nuncupatur, idq; ut sanguis traiceretur (angustia enim meatum magna inest in medio hepate * per scissuram uenæ Cauæ, cuius scissura figura uocata est labdea à Græca littera (hoc est, bicruris) separatus ad renes illinclatus. Veruntamen quantum sanguinis remansit, id profectum ad cor, nactumque alterationem meliorem quam habebat, inde procedens, per uenas distribuitur corporis singulis partibus, ueluti irrorans corporis ariditatem. Ergo primæ concoctionis, quæ in uentre fit, excrementa sunt tā quæ expiuntur, quàm quæ per intestina eijciuntur. Concoctio-

* διακρισις, i. sanguinis ab excrementis separatio.

* χοληδόχον, i. quæ bilem excipit.

* διὰ τῆς στελεχιαίας.

* διὰ τὴν ἀποσχισμένην κατὰ τὸ λαμβδόνειον σχῆμα καὶ πῶτον τῆς πολλῆς φλεβός.

nis uerò quæ in cauis hepatis fit, superfluitates demonstrantur tam utraq; bilis, quam urina. Remanet igitur dicendum de tertia concoctione, quæ in uenarum genere perficitur. Nanque hac facta demonstratione, habebitur sufficiens apparatus ad ea quæ dicenda sunt de causis eorum, quæ in urinis inspiciuntur. Tertiæ igitur concoctionis propria ratione excrementa sunt tam contenta, quæ in urinis apparent, quibus sunt tenuiores sudores, et quæ per cutim insensibiliter transpirant. Ergo quod peccatum fuerit in huiusmodi tertia concoctione, id omne demonstrabunt ipsa contenta. Atque qui sciuerit ob quam causam

* ἡγεῖ τὰς δια-
γνώσεις ἀπὸ ἀλλή-
λων τῶν λόγων
ἐν ἀποδείξει, ἰ.
maximè certa
iudicia factu-
rus est.

hæc ipsa transmutentur * is demonstrauerit iudicia ueluti certissima esse. Veruntamen de iudicijs dictum est, decens est ut nunc de causis dicamus, ita uniuerso sermone procedente. Cum igitur de causis contenti antè disputatū sit, reliqua attingamus serie quadam decenti procedentes. Igitur ut accidere solet in abscessibus, atq; quibusuis ulceribus, ita res habet in urinis. Nam si uirtus naturalis concoctrix uicerit: per parum, aut nihil malè olet pus, atque album, et læuè, et simile omni ex parte esse contingit. Si uerò non uicerit naturali uirtute, contraria hisce spectantur: asperū, dissimilare, et coloribus differens, grauiter etiam olens, atque prorsus à sanis diuersum. Simile quiddam spectare licet in contentis. Nanque quod in uenis alteratum non est in sanguinem, id in speciem similem puri transmutatur, uincente concoctrice uirtute. Quantum uerò hæc ipsa non unicens aberrauerit, tantum etiam contenta spectantur mutari in species malas. Atque hæc ut dictum est, se habent: in sequentibus uerò oratio repetenda est.

* ὁμοιομερῆς
πυῶν.

De causis cruditatis, quæ solent accidere. Cap. III.

Ruditates in uentre contingere solent ob quandam intemperaturam accidentem ei. Fieri etiam interdum possunt ob aliquam passionem instrumenti, ueluti ob crassitudinem, uel multitudinem, uel tenacitatem, uel aliquam qualitatem alienam ipsorum humorum, aut ob aliquam cibi proprietatem. Sed cruditates in hepate fiunt tam ob has ipsas causas, quam ob debilitatem uirtutis concoctricis. Per easdem ac similes causas quoque actio tertiæ concoctionis aberrare reperitur. Atque hæ cause sunt (ut omnia uno uerbo complectar) per quas unaquæq; concoctio à suo opere aberrarit. Illud uerò par est non ignorare. Namq; siue colores excesserint mediocritatē siue recesserint ab ea, crudos habendos esse generali nomine cruditatis, dicere oportet. Quonam modo utrique dicti sint crudi, non huius disputationis est docere, siue obscura fuerit propter aliquam frigiditatem genuina caliditas, siue abundarit ob aliquam adulterinam caliditatem. Flatuum enim & aquæ inter cutem arthritidisq; & similium à cruditate factorum affectuum propter frigiditatem aliquam uel adulterinam quādam caliditatem, uincentem naturalem atque suaue, ut urinæ recte crudæ dici possunt, ut quæ mediocritatem nō retineant. Cum citra & ultra mediocrem, & secundum naturam, urinam non est reperire meliorem urina mediocri, & quæ secundum naturam, quæ uerò uel excesserint, uel recesserint à mediocritate, appellandæ sunt crudæ. Tu uerò uel aliud nomen indideris, ut rem definias: non enim ego differen-

tiam fecerim inter nomina, modò non aberraris à scopo. Hoc itaque pacto satis haberi potest ex ijs quæ dicta sunt, cognitio de cruditate & causis, undè profiscatur, præsertim si secundum naturam concoctio fiat à mediocritate caliditatis & frigiditatis, atque secundum naturam se habentium. At uerò posthac primò dicendum est de quantitate urinæ, quam ob causam plus minúsue quàm mediocris procuret. Deindè de alijs deinceps, ueluti exposita sunt in ijs quæ de differentijs; & iudicijs.

De causis quantitatis urinæ. Cap. IIII.

Vrina tum profluit multa, cùm homo usus fuerit cibis multis præsertim humidis, atque potu largiore, maximè si uinum aquosum esse contigisset. Demonstratum autem est alijs in locis, ut cibi boni, sed humidiores, maximè omniũ & nutriunt, & disfluunt. Vinũ uerò potiùs quàm cætera nutrit, atq; citiùs dispergitur. Quamobrem par est, ut uinum aliundè bibitum, etiam abundè mingatur, quemadmodũ ad id ipsum aqueũ uinum maximè habile reperitur. Similiter se habent ea quæ cùm tenuia sunt, faciliè minguntur. Causas uerò horum reddendi nunc tempus non est: partim quia ab alijs de hisce satis disputatum esse nouerim suis in locis, partim quia præsens tractatio id ipsum minus postulat. Ergo decens est, ut urinæ appareant maiores, & tenuiores, atque decoloratiores. Nanque quãtum hoc ipsum, prouenit potiùs ob rationem quantitatis: albedo uerò & tenuitas à cruditatis imbecillitate profiscitur, quæ non eò peruenire potuit, ut uinceret quãtitatem, quod mediocre est, exuperantem.

rāntem. Nanque si præstitisset, genuisset illi & colorem,
 & substantiam mediocrem, atque aliqua cōtenta decen-
 tia indidisset. Quòd si urina maior, quàm quod bibitū est,
 profluxerit tum, cūm crudi humores concocti fuerint, ob
 hanc ipsam causam euenisse probatur. Nanque concoctio-
 nem sequitur nutritio, & ante hanc distributio; decet au-
 tem ut concoctæ materiæ superfluitates humidæ excer-
 nantur, optimo iure itaque in humoribus crudis iam con-
 coctis urina multa apparet. Quinetiam ubi humores cru-
 di concoctique nutrire & humectare corpus possunt, non
 opus est bibitione, aut paucā, quæ cōsuetudine potius fieri
 solet, quæ quoque per uim quandam fit. Cūm uerò hu-
 iusmodi excrementa indigeant excerni, his seruiunt re-
 nes & uasa diuretica: quod uidere est ijs quæ quotidie
 in hominibus ægrotis, atque parum sanis corporibus
 fiunt. Sed tamen ab hisce multis urinis differunt urinæ
 multæ, quæ apparent ratione crisis in febrientibus: quæ
 non solum excrementa per renes excernuntur, quæ fiunt
 crudis humoribus concoctis, uerumetiam per eosdem ex-
 cernitur omnis differentia humorum morbos efficientiū.
 Adhæc diuretica pharmaca efficiunt, ut multa urina pro-
 fluat, partim naturali partium subtilitate, partim calidi-
 tate, omnia enim ferè diuretica sunt huiusmodi naturæ.
 Verūm caliditate facilius mouent urinæ multitudinem,
 partium uerò subtilitate procedentia humorum crudita-
 tem scindunt, ac diuidunt, atque proprietate pharmaco-
 rum efficiunt, ut per urinam potius excernantur. In pas-
 sione quoque quæ Diabetes appellatur, intemperaturā
 quædā inauctæ caliditatis circa renes causa est. Hæc enim
 ita affecta, renes * attractabundos serosæ substantiæ esse-
 attrahentes.

* ἀνδολη.

* τυραννίδες,
i. regnantes.

* μίλησις.

* ῥοπλὸς.

cit: hi uerò ab hepate, uenarumque omni genere * æqua tractione citò attrahunt * legem naturæ membris nullam seruantes. At uerò quoniam ob hanc rationem accidit egestas, atque naturalis humiditas defertur à tanto humiditatum raptu, sitis nō mediocris homini suboritur. Nec minores sunt potus quàm sitis, & urinarum excretiones, re-nibus secundum proportionem attrahentibus ad se humiditates. Quamobrem multæ fuerunt urinæ, neq; hisce minores potus. Vbi uerò nulla fuerit * mora, & tēperatura, bona neq; inibi adesse poterit cōcoctio. Præter hæc quibus natura uenter siccus est, ab ijs uētris siccitas effecit urinas multas profluere. Excrementa enim quæ excerni uolunt, ubi uenter multitudinem euacuare non poterit præ morbo, qui natura ei acciderat, ad uias urinæ factò momento feruntur. Illud quoque addendum est, quod maximè fieri solet tam in colliuatione totius corporis habitudinis, quàm in mortificatione contentricis uirtutis. Quādoquidem ubi defatigata natura est ob pessimum aliquem morbum, uirtus humorum contentrix tāquam abijceret illos dissoluit. Ipsi quidem excernuntur festinantes ad exitum. Sed quomodo * momētum exeundi capiāt, non licet similiter cognoscere. Nanque interdum per sudorem abundantem uisi sunt profluere, interdum per uentrem, interdum per urinam multam, de qua nunc habetur oratio. Sed rationes quibus multæ urinæ, quomodocunque exeant, hi sunt, reddita causa sufficiente unicuique earum. Posthac dicendum est de pauca urina, quamnam ob causam parua profluat. Dictum est in ijs quæ de iudicijs urinarum, quot modis pauca ueniat urina: dicetur etiam hic memoriæ reficiendæ causa, ut singulis proprias causas reddamus. Uri-

na igitur pauca mingitur à siccitate ciborum, paucitate potus, item ab exercitio uehementi, atque à cæteris quæ corpus desiccare consueuerunt. Scimus autem, ut cibis siccioribus excretio quæ per uentrem fit, potius apta sit: tum uerò caliditas roborata consumens humiditatem corporis, desiccet. Par est in ijs ut pauca urina spectetur, cum nō satis humiditatis ad irrigandum uniuersum corpus, & * attenuantia illa ueluti minuāt ipsius quantitatem. Pauca quinetiam spectatur urina ob pharmaca & cibos glutinosos obstruentes meatus. Hoc enim casu neque distributio fit nutrimentorum, neq; quæ distributa sunt, facile discerni possunt. Quare accidit, ut non ratione defectus, sed ob quandam obstructionem, urinæ paucae appareant. Simile accidit ob humorum crassitudinem, atque tenacitatem: qui nihilominus quàm glutinosi cibi, & medicamenta cohibent exitus opportunos, ita ut intrinsecus accidit humiditatem abundare, foras uerò profluere minorem quàm deceat. Quòd si pauca urina appareat ob multam euacuationem uentris, manifestas causas ostendet. ^a Non etiam mancas, cum iam subductio uentris multa fieri uideatur, & multitudo superfluitatis cœpisse momentum fluendi per illas partes. Etenim naturæ opus est euacuare totam superfluitatem per consuetos meatus. Sin fortè alter altero meatus * euacuando excesserit, per alterum minor quantitas euacuatur. Adde, paucam etiam urinam profluere ob uehementiam febris, & si æger biberit plusquàm consuetum est, & nihil absurdum est, febrem uehementem humiditatem omnem superfluam consumere, quādiu si diuturnior fuerit, adipem & solida ipsa interdum attingit. Urina item pauca, apparet uel ob

* ισχυαίνοντα.

* τὴν πλεονεξίαν, alter maior altero meat⁹ fuerit.

renum solorum, aut reliquorum uasorum urinatoriorum affectū, uel ob facultatis expultricis totius imbecillitatē, cuius causa euidentis est, nempe uel aliqua intemperies, uel affectus aliquis instrumentalis. Sed qui librum de causis morborū legerit, is illic edoctus cognouerit hæc exactius. Hoc itaque pacto de urinarum quātitatis causis, disputatio satis cū sit, hic sistatur. Reliquum esse uidetur referre causas colorum, atque post hæc consistentiarum, deinde contentorum: ut omnium reddita ratione, & horum explicatis causis, facile unusquisque credere possit memoratis iudicijs, atque promptissimè & dicere & efficere ea quæ decet in eiusmodi rebus. Qui enim rationem eorum quæ fiunt ignorauerit, hunc puto non facile posse credere iudicijs: neque si crediderit, posse resistere, ubi commotus à rationibus diuersis fuerit. Hoc itaque pacto causæ quæ uisæ sunt, genuinæ putantur, & prædicantur esse scientiæ de urinis. Similiter aggredi disputationem de causis colorum operæ precium est.

2 Interpres uidetur hunc locum ita legisse: ἀ δὲ διὰ γὰρ τὰς πλείω κίνωσιν ἱλατῆα φαίνεται, προδήλως ἐπιδείκνυσσι τὰς αἰτίας, μὴτε δεύσας. Id est, Quæ verò ob multam ventris vacuationē pauciores apparent, manifestas causas habent, neq; desinētes. sed legendū sic uidetur, μὴτε δεύσας ὡδ' ἀναδόμεως γινώμενης, καὶ τὸ πλείονος περιττῶ τινὶ ὁρμῶ ἐκείσε εἰληφόρος, ut sensus huius loci sit: manifestas esse causas paucioris vrinæ, ob multā ventris vacuationem, nimirum cū non deficiat sic facta distributio, & magna excrementorum vis illuc impetu feratur.

De causis urinarum albarum.

Cap. V.

Vbi

Si de albarum urinarum causis primò dixerimus, quemadmodum in ijs quæ de differentijs & iudicijs urinarũ disputauimus, ita quoque de causis aliorum colorum tractabimus, ordine illorum hic quoq; seruato. Igitur (sicuti

ratione demonstratum est) cum exacta & mediocris in hepatis sinistra parte facta fuerit concoctio atque * discre-
tio, ita ut terrestris humor perfectè distributus sit lieni, *
quòd humor is non facilè habeat restaurationem, serosus
uerò humor sequatur unà cum sanguine ob utilitatem
quam illic diximus, * bilis uerò rubæ pars maxima, atq;
propemodum tota collecta appareat in uesicula fellis:
nanque eius pars quædam cum sanguine remanet, tum ut
ipsum subtilem efficiat, ac facilem ad distributionem faci-
endam, tum etiam ut adiuuet serum ad facilem diductio-
nem sanguinis. Nanque mordaci qualitate qua pollet,
irritando uim excretricem simul cum urina exit, cum ap-
paruerit inutilis terciæ concoctioni. Mixta autem colorem
mediocrem dat chymati, ut sensus & ratio nouit. * Nèpe
colores urinarum eousque participant sanguinis apparen-
tiam, quousque splendor humorem radians pulchrè facit.
Id autem esse sanguinis munus creditur ijs, qui rectè iu-
dicare nouerunt. Atque hæc sint dicta de temperata u-
rinæ. Quoniam autem uerisimile est huiusmodi flauam bi-
lem abundare & deficere, atque aquosiorẽ & colora-
tam esse, tales erunt urinarum colores, secundum eorum
differentias, quales causæ fuerint. In albis igitur coloribus
maximè cristallo & aquæ similibus, aliquis summam cru-
ditatem ex frigidityte naturæ ortam, aut maximam ob-

* διαρίσις.
secretio, sepa-
ratio.

* ὡς μὴ ἡ ἀδίαυ-
τὸ το πλὴν ἀνὰ-
δοσιμὲχοντος, ut
qui nō facilè
habeat distri-
butionem, nō
facilè distri-
buatur, & trā-
seat per angu-
stias, p̄sertim
venas, cū ter-
restris & cras-
sus sit.

* πικροχόλα το
πλῆον, amaræ
bilis pars ma-
xima.

structionem uasorum præsertim urinas secernentium, aut bilis tingentis ad alias partes, traductionem agnoscere aliquis possit. Urinam uerò quæ albedinem remissam ostendit, præsertim quæ uergit ad glaucum, & charopum colorem, non facile dixerit propter flauæ bilis ad alias partes traductionem, sed potius ob debilitatem uirtutis alterantis, & concoquentis humores fieri, nemo prudentium inficias ire poterit.

a Hic locus sic legitur in Græcis libris τοσούτω μὲν ἔτι κεκοινὸν ἔχοντι αἷματι ὁμοφάσει τῶν ὄρων τὰ χρώματα ὥσπερ καὶ τὰ λαμπρὰ ἐπὶ τοῦ γαλακτοῦ τοῖς χύμασι ἀντιβολῶν. Id est ad verbum, colores urinarum sunt tantum participes apparentiæ sanguinis, quantum splendidum subridet in chymate radios eiacularans: quibus verbis auctor significat, splendorem illum, & veluti radiorum ejaculationem in ipso chymate significare sanguinis participationem.

Aduersus eos, qui i urinas usquequaque à sanguine colorari defendunt. Cap. VI.

Quoniam quidam sunt qui arbitrantur urinas à sanguine colorari: aduersus eos pauca quædam scribere decreuimus, ut eorum errorem tollamus. Scimus igitur sano manente corpore, præsertim si humores in mediocritate consistant, natu-

ram nunquam excernere aliquem ex humoribus, qui alere corpus consueuerunt, cum eiusmodi nutrimenti semper indiga sit. Quinetiam si natura tot machinetur pro nutritione animalis* atque semper desit à completa, non parum absurdum esse uidetur, sanguinē unā cum urinis excerni.

* καὶ ἂν τὸ
πληρὺς ἴσχυος
μὲν, & πῦ-
ρ, quā plena sit.

cerni. Adde, sanguine rubeo cū* *urina subalbida con-* *Vnus ex co-
fluente, oportere *urinam apparere subrubeam secundum* dicib⁹ nostris
naturam. At hoc à sanitate tantum recedit quantum ru- hoc loco ha-
beum apparet. Quinetiam quidnam prohiberet sangui- bet ὁ γὰρ ὑπο-
ne semper abundante, ut non etiam semper *urinæ eiusmo-* λοντες, i. cū se-
di spectarentur, quales secundum naturam esse, ratione ro subalbo.
demonstratum est? Præter hæc non etiam id consentit cū
eiusmodi uiris. Nanq; rebus augentibus bilem in corpo-
re, *urinæ multæ biliosæ generantur: oportebat enim ma-*
gis colorari à sanguine aucto. At hoc longè aliter successit,
quàm uiri illi opinati sunt. Quinetiam qui eiusmodi mul-
tum bileas urinas mingunt, etiam multam bilem & euo-
mere, & egerere solent. Atq; qui animadvertere uolue-
rit, is persuadebitur esse alias urinas mediocres, ac hisce ui-
cinas, quæ à rubea bili, non à sanguine colorantur. An au-
tē aliqua urina uel à sanguine, uel à bili nigra coloretur,
paulò inferiùs demonstrabitur. Vbi ergo iam nouisti, quis
humor maximè urinas coloret, didicistiq; propter quàm
causam colorē eis non imponat, eas utiq; albas relinquens:
perquàm facile hinc cognoueris in cæteris urinis * *colora-* *χρωματιστίας.
tiones, comprehensa methodo de coloribus. In quo cū
contingat te dubitare (id autem quod manifestum atq;
explicatum est omnibus in locis, tutiùs est ad capeffendam
disciplinam) non etiam nos siuerimus te uexari * *ab ali-* *ὅφ' οὖν δ' ἡτι-
qua occasione, ununquēq; è coloribus, qui iam pridem a- νων προφάσιων
lijs in locis demonstrati sunt, ostendendo, quam ob causam
eo pacto urinas colorent. Accidere enim potest, ut si non
didiceris, multa ignores. Igitur ultra urinas albas appa-
rent * *suspiceæ, atque spiceæ: quæ iam uim senserunt uir-* * ὑπερχαρκά
tutis alteratricis, & concoctricis. Quandoquidem (ut se- ὠχρά.

* ὑπόχρᾶ καὶ
ὑχρᾶ.

* ὀξυανθόχυλος
χυμός.

* ὑπόξανθος
καὶ ὑπόπυρρός
αἷχρὸς τε καὶ
ὑπόχρως.

pe dictum est) ubi biliosus humor non adeptus sit concoctionem decentem, tum urinas albas apparere, atque principium colorationis esse subpallidum & pallidum: decenter quisquam in hisce poterit existimare concoctionis principium sumpsisse cibum qui ad nutriendum assumptus est, atq; colorem insitum iam excitari apparere, mediocriterq; materiae dominari, ita ut si non in totum, mediocriter saltem natura attigerit concoctionem. Nanq; ubi * bilis flava sufficienter cōcocta est, ipsa à sui nominis proprietate indicium facit cuiusnam coloris sit. ^c Veruntamen si intensiorem susceperit, tum apparebit rubea, & violacea, & cærulea, & brassicea, & subnigra, ita ut iā iam ad nigram bilem transitura videatur. Quemadmodum contra quum abest à colore, qui secundum naturam apparet, color * subcroceus succedit, atque subaureus, & spiceus, & subspiceus, atque qui hoc deterior est. Cum igitur hæc ita habeant, par est ut hoc pacto introducatur oratio. Vbi mediocris, atque ut decet, concoctio fit, tum flava, atque ruffa bilis generatur, & urinæ apparēt subflava, atque subruffa, colore bilis remisso ob mistionem serosæ humiditatis, cuius color albus est. Quamobrem si dictum fuerit colores eiusmodi esse urinarum mediocrium, qui mistiones sunt è flavo croceo atq; albo, non erit oratio ab eo quod decet, aberrans.

a Verba hæc sic leguntur in Græco exemplari ἐπίτασιν δὲ τινὰ εἰληφὼς ἰειδρὸς τε καὶ ἰώδης καὶ ἰσαῖώδης κραιμβίζων καὶ ὑπόμειλας ἢ δὴ πρὸς τὴν μέλαιναν χολὴν μετισταμένως φαίνεται, i. intensa autem rubea, & eruginosa, ἰσαῖώδης, i. glasti colorē referens, κραιμβίζων, i. virorem eum qui in brassica est exprimens, & subnigra, iam in atram bilem mutata apparet.

De

De causis subpallidorum & pallidorum
contentorum. Cap. VII.

Contenta subpallida (nam hoc pacto de eis quoque dicendum est) deteriore indicant tincturā, quæ fieri solet à bili, quæ concoctione diminuta est. In quo, si quisquam considerās eiusmodi subpallidos colores, per parum à ueritate aberraturum illum putamus, si eisdem rationibus in cæteris coloribus utatur. Nanque pallidos colores in urinis apparētes, dicere poterit esse immissiones subflauī atq; albi coloris, qui serosa substantia est: ueluti subpallidus color generatur è mīstione pallidi, atque sero ipsarum urinarum, idq; cū in coctione quodammodo fuerit peccatum. Et de pallido colore urinarum eiusmodi ratio reddi potest. Nunc uerò de reliquis coloribus dicamus, ut uniuscuiusq; causa reddantur. Veruntamen, ut nosti, dictū est quæ sint urinæ mediocres, et quam ob causam sint subruffæ, & subflauæ: posthac de urinis ruffis, atque flauis apparentibus referamus.

a Interpres locum hunc ita legisse uidetur: διαμαρτύσεως δὲ δυνάμει τῆς πίψεως, quæ lectio communio-rem habet sensum, quàm quæ est in nostris codicibus, διαμαρτυρηδὸς δυνάμει τῆς πίψης.

De causa ruffarum & flauarum urinarum.

Cap. VIII.

Tales colores urinarum faciunt unumquēque existimare humore ipsum biliosum, aut quantitate, aut qualitate intensum, proces-

fisse eò, ut & coloratior atque acrior esset. Siquidem cum ultra flauum & ruffum bilis color processerit, urinæ manifestò apparent ratione mistionis colorum diuersorum.

De causa subrubearum ac rubearum
vrinarum. Cap. I X.

Vrina subrubea & rubea producitur aut à
mistione rubeæ bilis, aut à sanguinis sanie,
quæ impetu quodam eò fertur. Bilem autem
rubeam interdum apparere, ex medicis audire licet. Ego
uerò sæpenumerò uidi bilem eiusmodi, ueluti in quodam,
paulisper antequàm febriret. Tum enim ueter egeßit sub-
rubea excrementa, & urina similem colorem referebat.
At uerò nõ oportet orationem producere in ijs rebus quæ
euidentes sunt. Illud potiùs referre conuenit, quæ urina
appareat ubi exauctus fuerit sanguis saniosus. Vbi igitur
abundauerit sanguis, non etiam facile ab eius naturali spi-
ritu uentilatur. Nam cum arctata sint ueluti eius uasa à
multitudine, tum sanies quædam ingeneratur in ipso san-
guine. Queadmodum in corporibus, quæ nullo modo uen-
tilantur, atq; humiditatem quandam participantia iam
in putredinẽ uergunt, pus quoddã generatur, quod à græ-
maticis appellatur ^a *ῥγος*, hoc est, putrescentium corpo-
rum pus: * uulgò uerò dicitur *ὀμίχλη*, hoc est, caligo. Hæc
ipsa sunt signa mutationis, quæ ab aliqua causa inducta
est, sed significantia id quod nondum putrefactionem ac-
cepit. Ergo in subrubeis urinis apparet sanguini acces-
sisse saniem quandam, qualis est *ὀμίχλη*, quæ singulis die-
bus spectatur in corporibus humidioribus, sed excernitur
à uir-

* *νοινολογῶσι*.
his qui cõmu-
ni sermone
utuntur.

à uirtute excretrice eam appellante. Sanies enim ea, quæ rubeo colore sit (est enim ueluti sanguis corruptus) fueritq; unita cum seroso humore, illius colorem alterando mutat in suum. Veruntamen abesse à perfecta rubidine spectatur: aquescit enim ita ut eadem substantia esse uideatur, qua est humor ipse serosus. Quinetiam nec latere illud oportet. Nam & si quadam ex parte serosus humor tingat urinam, id tamen obfuscatur in mistione, tam ab excedentis saniei substantia, quam à colore: atque hoc pacto subrubeæ urinæ causæ reddi possunt. Rubea uerò urina gignitur, aut ob nimiam multitudinem bilis rubeæ, aut ob saniem multam sanguinis, quæ impetu fertur cum urinis. Hæc enim multitudine excedentia parum apparere sinunt mistionem serosi coloris. Quinetiam cum exacerbe rubea sit urina, & * coccinea, demonstrat sanguinem ab aliqua parte profluxisse: aut cum rupta est aliqua earum uenarum quæ ad uasa urinaria sunt, aut cum transcolantibus urinam renum uasis hiatus quidam & nimia raritas est. Quare accidit ut ab hisce non parum substantiæ sanguinis ipsius profluat, afficiatq; suo pte colore urinas. Sed sermo super sanguine misto alijs in locis clarior habebitur, qui in hoc loco superuacaneus est. Nanque de urinis, non de mictu sanguinis disputare nunc propositum est nobis, cuius oratio dimittatur. Posthac uerò dicendum de colore * uineo uocato, atq; de alijs qui deinceps sequuntur.

* ποικίλη δ' ὄρεα,
i. puniceæ urinae, de ea uoce autē lege cōmēta. 2. Gal. in prog. Hip.

* οὐρανός.

Ex commentarijs Græcorum legendum est οὐρανός quam uocem Suidas dicit significare apud Callimachū ὑγρὴν καὶ σπῆλαιαν, i. humiditatem putrescentem, vel οὐρανός ut annotat Varinus, est propriè ἡ πρασινώδης δμίχλα. q. d. nebula quædam virescens.

De causa urinæ vineæ. Cap. X.

Vinam sit color uineus appellatus, in
iis quæ de differentiis urinarum, ex-
plicauimus: quidque significet, docui-
mus, ubi de iudiciis actum est. Nunc
uerò subiungenda est oratio de causis,

ob quas hic color produci soleat in urinis. Igitur in iis qui
multum cucurrerunt atque laborarunt, accidit, ut urina
eiusmodi coloris appareat ob sanguinis assationem. Nanq;
ubi assiduus, & uehemens motus sanguinem calefecerit,
atque plus iusto inflammauerit, resudaréque in urinariis
meatibus effecerit, tum collectione utrorumque color ui-
neus productus apparet. Neque cuiquam id mirum sit, ubi
etiam globuli sanguinis in cutim per sudorem distributi,
cum & à labore & solis æstu interdum homo corripia-
tur. Ego quinimò in quodam iuvene id ipsum memini me
uidisse. Nanq; ipse amiciq; complures sub Canis ortum ab
urbe profecti, uenimus * ad nundinas quasdam oraturi
sanctum qui illic maximopere à cunctis uenerabatur, atq;
illic distenti sumus spectando multa ob ornatum uisu di-
gna. Neq; tertia diei hora elapsa erat tum, cum eò perue-
neramus. Atq; post uota facta deo, paulisper etiam immo-
rati sumus. Iamq;, meridies aderat, cū redire cogitauimus.
Ergo sole adusti, ad crepusculum domum peruenimus, ma-
ximo per eam diem labore tolerato. Nam partim quia ne-
mio nostrum consueuerat, fatigari longa uia, & æstu, par-
tim etiam quòd unusquisq; erat molli corpore, uehemens
æstus nos corripuit. Veruntamē ipse statim tempore nocu-
mento illo solutus sum: unus uerò ex eis qui nobiscum ue-
nerant, qui etiam molliori constabat corpore, quòdque ex
facili afficiebatur, eratque ipse quoque homo liber, ut præ
se fe-

* ἰπὶ τῶν πα-
ύρων.

se ferebat, nocumentum ob uiam & æstum suscepit. Nam postera dies demonstrauit ut ipse ab itinere eo offensus esset: uenter enim eum * stimulauit. Quare accessit * ad chy- * ^{ἐνδοξιν.}
tropodam, atque subnigrum humorem excreuit. Quem u- * ^{εἰς λάσσανον.}
bi aspexit, iussit absportari, ac ueniens ad me, passionem enarrauit, rogauitque quidnam sibi uellet eiusmodi excrementorum mutatio. Igitur ipsum cum nouissem cōsuetum esse secare uenā, atque multo iam exacto tempore nō usum esse eo more, item esse calidum hominem, atque ad patiendum habilem, addens quoque hesternum iter, tum certo cognoui, eum sudauisse & sanguine per superficies internas uenarum, atque assato, ac deindē attracto ad uentrem, directoque ad egerendum, ac tandem excreto per sedem apparuisse eiusmodi excrementorum genus. Quam ob rem hinc ratiocinatus de uineis urinis, subiunxi etiam hoc in loco, ut generentur ab eisdem causis, in quo oportet studiosum fidem adhibere rationi. Et hæc ipsæ in sa.uis corporibus & dicuntur, & apparent. In ijs uerò, qui à febribus uehementibus corripuntur, urina demonstrat saniem sanguinis abundare, atque putrescere quoque & uiri: & hac ratione mutari in speciem bilis flauæ, atque diffugisse ideas exactas colorum utriusque humoris usque adeò, ut nihil proprii remanserit: uineum uerò colorem, ita uocatum, produxisse colorem sanguinis transmutati in bilem. Atque ratio de colore uineo hoc pacto redditur.

De causa vrinarum passicarum.

Caput

XI.

* κναυῶν.

P

Assens quoque color longius à mediocritate manet, atq; maiorem alterationem adeptus est. Siquidē à bili flava mediocri ratione ge-

nerata, mediocris urina proficiscitur. Quantum uerò illa ab eò quod decens est, excesserit, tantum quoq; urina mutari demonstratur. Flava bilis nimirum eiusmodi exassata, atque ueluti * uiolacea effecta, adeò ut paruo quodā momento indigeat ad transeundū ad ideam humoris melancholici, ubi penetrauerit uenarum substantiam, * pas-
seum colorem in urinis ostendit.

* ἰώδης. i. cru-
ginosa.

* κναυῶν.

De causis urinarum viridium. Cap. XII.

* χλωρῶν.

V

Rinarum * uiridium ita uocatarum quæcū- que ob liquefactionem pinguis generantur, hæ * clariores, atq; ad oleaceum colorem uer-

* διαφανέστερα
magis trans-
parentes.

* σκιαυγὴ μὲν
καὶ χλωρὸντα
umbrosæ &
virescentes.

* ἰώδης καὶ ἰοα-
τῶδης, i. erugi-
nosæ bilis, &
eius quæ gla-
stum colore
refert.

* αἰσχίτης.

gentes producuntur. Fiunt autem eiusmodi urinae à mi-
stione pinguis colliquati, quod in oleaceum colorem mu-
tatum est à circumueniente febre. Quæ uerò ad nigredi-
nē magis inclinant, * hæ adumbrata uiriditate fulgent,
sed multitudinem * uiolacæ, atque cæruleæ sic appellatæ
bilis ostendunt. Hæ enim quæ multum uirides sunt, par-
ua quadam mutatione indigent, ut ad nigræ bilis speciem
transeant. Ab hisce nanque nigri colores generantur. At-
que uiridis color, ut dictum est, fit ob excessum * prauis-
simæ bilis exauctæ quantitate & qualitate, atque ad ali-
ud bilis genus iam adductæ.

* φαιῶν.

De causis urinarum * venetarum & liuidarum. Cap. XIII.

Urina

Rina ueneta atq; liuida, item etiam nigra, & à frigiditate & ab humore nigro generantur, differentiaque qua mutuo differunt, ostendunt quantitatē & qualitatem humorum eiusmodi urinas tingentium. * Similitudine

* παλ.

* τὸ ἐν ὅλῳ δὲ τῷ ἐμολογῆσθαι, ἰ. ὁμοιογένειαν, ἰ. ὁμοιογένειαν, ἰ. ὁμοιογένειαν.

uerò speciei arguunt unitatem illorum. Vnius. n. speciei caloris communicant. Neque paruum differentiam inter se habent in intensione & remissione coloris. Quinetiam neque semper ab eisdem causis omnes productæ sunt, sed ueluti diuerso modo. Quandoquidem * ueneta ob caliditatem non fit eiusmodi, neq; liuida quoque, sed interdum ob frigiditatem, interdum ob nigrum humorem. Sed liuida superauit uenetam, quæ fit ob plagas, interdum & lora incussa homini. Niger uerò urinae color, & ob frigiditatem ualde exauctam, & excessum caliditatis, & ob influxum humoris nigri, atque ob extremam mortificationem. Quæ, ni fallor, etsi in ijs quæ de iudicijs transacta sunt, nunc tamen subiunxerimus causas, quæ eis congruere existimantur. Igitur liuida quæ ob plagas fit, ostendit magnam sanguinis mortificationem factam esse. Plagis enim distrahentibus, atque mortificantibus sanguinem, sanguis uerò mortificatus subnigrescere consuevit, qui serò tandem à uirtute excretrice per uentrem pulsus, simul & per urinaria uasa ostendit huiusmodi urinas, atque etiam excrementa. Interdum uerò impetum exeundi capiēs per alterum meatum, alterum prætermisit. Quod hac ratione capitur. Nanque quæ urina nequiuit demonstrare, hæc uenter excernens ostendit: ueluti contrà, quæ uenter non potuit excernere, hæc ipsa demonstrarunt urinae. Vt ipse

* παλ.

interdum spectavi urinam albam atq; tenuem, extremita uerò perquam biliosa uidi. Quemadmodum aliàs alba excernente uentre, non paucam bilem adesse corpori urina significauit. Veruntamen cùm hoc ipsum munus sit iudiciariæ facultatis, in illa relinquuntur explicanda. Nunc uerò quæ dcinceps sunt sequendo dicamus. * Veneta igitur & liuida & nigra, denunciant bilem nigram à qua tinguntur, testanturq; frigiditatem non aliter quam caliditatem, præsertim in urinis nigris. Frigiditate autem solere nigrescere humores, quemadmodum immodica caliditate, discere est ex his. Frigiditas enim contrahendo spissat corpus, ueluti assidue uidere licet in nubibus. Hæ enim quantum spissitudinis admiserint, eò nigriores spectantur * pellucescentia abeunte ob spissitudinem. Quinetiam nihilo secius ob mortificationem profectam è frigiditate, solet nigrescere urina. Is enim color proprius est mortuis corporibus. Quoniam uita opponi dicitur morti: omnino etiam propria uiuentiũ, opponetur mortuorum, proprijs. Atqui si subalbida, atque subruffa sanis reddantur, quænam reddi possint magis propria iam mortificatis, quam nigra, quæ sortita sunt colorem hunc omnium * extremũ? Caliditas quinetiam solet nigrefacere, urinam exassando, & adurendo materiam contentam in uenis. Quemadmodum etiam in carbonibus extinctis apparet. Hi enim * ab ignis caliditate nigrescunt, suscipientes illam in humiditate, quæ in eis inest. Singulis enim diebus spectare potes homines quorum extremæ partes liuidæ atque nigrae, effectæ sunt ab excessu frigiditatis. Quin & ulcera quædam praua, etiam Anthraces appellata, quæ uergunt ad nigrum colorem ob immodestiam caliditatis. Ego
nimirum

* φαῖα.

* τὸ διαφανές.

* ἀίχιστον.

* τὰ βροχῶν
πόρος.

nimirum memini uidisse urinam nigram, cum frequens ^{* περί τὸ καὶ γὰρ} essem in loco, ubi medici uersantur. Venit quidā matulam ^{ταυρίαν.} ferens, in qua urina ^{* ueneta} et subtenuis spectabatur. ^{* φαιδ.} Veruntamen is ubi urinam fecisset, nequiuit uenire erectus, sed uenit ualdè incuruatus, nā senserat circa renes uehementes dolores. Retulit quoque priusquam incisa ei fuisset uena, mediocriter doluisse ex renibus, atq; satis sanguinis fluxisse. Postea uerò dolores uehementi ex-
auctos, ita ut prauè affecerint hominem. Erat autem tum hybernum tempus, atque fortuna quādam plusquā de-
cebat frigidum. Igitur hæc uidens, et audiens, conside-
raui immodicā quādam frigiditatem in causa esse, di-
xiq; opus esse, ut calidioribus uteretur. Vos autem decet
eiusmodi res cōtēplari, atq; discere eniti, quòd frigiditatis
excessus sæpenumero urinas eiusmodi repræsentet. Sed o-
ratio de causis colorum, tum quia satis, ut arbitror, tra-
ctata est, hic finiatur: tum etiam quia aliæ quæstio-
nes in hisce quæ de causis urinarum disputantur, pertra-
ctandæ, orationem ad se trahunt. Redditio igitur cau-
sarum in ijs quæ particularia sunt, longa, ut arbitror, o-
ratione indigebit: neq; eam ualdè certam adipiscetur, ob
id quòd particularia nulla mensura, numeroque nullo de-
finita esse compertum est. Quinetiam ijs qui uniuersa-
libus quibusdam definitionibus, quo ad fieri potest, deter-
minauerunt generalia, atque reddidere illorum causas,
superuacaneum esse uidetur, si iterū interrogauerit par-
ticularia, quæ in uniuersalibus definitionibus compræhē-
duntur. Præter hæc, conuenit ut facta disputatione de cō-
sistentia urinarum reddantur causæ, quæ illarum esse ex-
istimantur. Cū igitur duæ sint qualitates actiue et ef-

fectiua, duæ item passiuæ, ac harũ quælibet sit aut dominans, aut uicta, omnis concoctio, & cruditas gignitur, in quibus species consistentiarũ cõsistunt. Concoctio enim (ut ait Philosophus) est perfectio à calido naturali & genuino facta, ex passiuis oppositis. Hæc autem sunt propria in unaquaq; materia. Cùm enim ipsa concocta fuerit, tum perfecta est, & extitit, atque principium perfectionis à caliditate naturali iactum est. Quamuis etiam ab aliquo externo auxilium ad perficiendum præstetur. Finis uerò ad propriam aliquam, atque definitam speciem transigitur. Cruditas autem accidit ob horum ipsorum contraria, scilicet quia materia non regitur à calore naturali, aut ob eius prauitatem, aut excessum, aut ob aliquam intemperaturam, quæ occupauit naturalem caliditatem. Atque (ut de hac re summatim dicam) concoctio est à caliditate naturali cuiusuis materiæ in speciem definitam, propriam concoquenti mutatio. Nanque cùm materia fuerit mediocris, eiq; naturalis caliditas fuerit dominata, tum concoctio fit secundum ipsius rationem. Atque excrementorum excretiones capiunt substantiam secundum proportionem expetitam.

De causa consistentiarum urinarum. Cap. XIII.

Vrinæ consistentia mediocris apparens, etiam concoctionem exactè factam ostendit. Atque quantum illa à mediocritate distiterit, tantum quoq; concoctionem à perfectione aberrauisse, atque quouis modo excidisse, demonstrat. Quoniã uerò urinae tenues atque crassæ,

crassæ, & quæcunque mediocrem substantiam effugisse
 videntur, ut diuersam aliquam substantiam adeptæ sunt,
 ita arguunt naturæ ipsius incoctionem: decens esse pro-
 batur ut causæ earum reddantur, ut congruere putantur.
 Igitur quia naturalis calor dominando cibo & potui at-
 que humoribus internis, suapte natura cōcoctiones, ut de-
 cet, effecit. Sin uerò acciderit aberrare aliquo pacto, cru-
 ditas in hisce aderit, ut iam dictum est. Atque tennes uri-
 næ apparentes demonstrant caliditatem naturalem ex-
 cidisse ab eo quod conuenit: aut quia superata est ab a-
 liqua potente frigiditate: aut quia extranea & corru-
 ptrix caliditas aliqua occasione præcedens, occupat calidi-
 tatem naturalem, ita ut hæc obscuretur, atque ab acti-
 one propria prohibeatur. Id autem ita se habere uide-
 re licet * in cibis qui elixantur. Nanque minùs elixan-
 tur ab igne illa quæ contigit elixari sub sole uehementer
 radiante, quàm quæ in umbroso, & sole minùs illustrato
 loco. Veluti quoque quæ contigit sub aëre maximè frigido
 elixari, minus elixantur, quàm quæ in aëre tepido elixan-
 tur. Illic enim solis calor calorem ignis attrahens, hic uerò
 uehementis frigoris uis caliditati ignis repugnans, effi-
 ciunt ut minùs in ijs coquenda elixentur, quàm quæ non
 in eiusmodi locis elixantur, tanquam nihil impedimento
 esse contingat. Quamobrem hinc accidit ut obsonia minùs
 cocta sint. Quinetiam quæ sub diuo æstuante aut frigido
 elixantur, ea incocta sunt eo tēpore, quo cocta sunt ea, quæ
 in umbrosa & calidior domo elixantur. Idem etiam di-
 scere licet in lucernis. Nāque ubi lucernæ minori maiorem
 admoueris, tum minor ab excessu maioris læguescet, si non
 etiam extinguatur. Atque hic sola quantitate uariata lu-

* ἐν τοῖς τροφίμοις
 μέγιστον.

mina idipsum patiuntur: illic uerò etiam differentia qualitatis, quæ in eodem est genere. Quamobrem oportet utrum prudentem intelligere compositionē ex utrisque differentijs, idque quærere pari ratione ijs, quæ fiunt in erroribus concoctionis. Nam quantum concoctrix & alteratrix uis ab aliqua qualitatū actiuarum prædictarum passa fuerit, tātum consistentiæ mediocritatem effugerint uersus tenuiorem consistentiā. Idque maximè accidere uidetur, ubi intemperaturæ simplices fuerint intēiores. Vbi uerò uis concoctrix non per se patiatur, aut ab aliqua intemperatura, sed ab aliquo * excessu materiæ, tunc potius urinæ crassiores apparebūt. Decet quin etiam, ut si tractu temporis naturalis calor languescat, aut contrā materia ipsa excrescat, urinæ diuersæ & crassæ spectentur. Et cū natura concoquere aggrediatur materiam, quam nōdum omnem perdomuerit, urinam de tenui in crassam mutari ostendit. Quin cū uel à frigiditate domināte, uel ab externa caliditate impeditā, minùs assequatur ut faciat officium suum, quatenus ipsa superare non potens aggreditur concoctionem, urina tenuis profluit, atque naturalis caliditatis magna debilitas adesse demonstratur. Ad hæc, cū natura cœperit materiæ dominari, ipsam * habilem ad terminandum efficiens, quatenus minuit illius malitiam, ac materiæ reliquum * excitatur, atq; crassescit mediocre quoddam capiens momentum eundi ad bonū, tum concoctionis principium indicatur. Nanque cū à principio urinæ apparuerint tenues, idque non ob aliquam nudam intemperaturam, nunquam ad mediocritatem fieri poterit mutatio, si prius in eis non ingenita fuerit crassitudo. Illæ enim urinæ ueluti & experientia & ratio demon-

* ἡ πλεονεξία αἵματος.

* οὐδὲν γὰρ, terminari & definiri facile.

* ἀνατρεφόμενον, quam vocē superius exposuimus.

monstravit, arguunt magnam uirtutis debilitatem, atque eò potius quò cum coloribus peioribus inspectatur. Crassæ uerò indicant pugnam quandam naturæ, atque certamen ueluti nitētis, ut dominetur materiæ, atque iamiam, fortè dominantis, si non apparuerint in urinis substantiæ uehementer crassæ. Hic enim par est, à materia tanta subactam naturam succubuisse. At uerò quod possunt quidā opponēdo dicere: nanq; si tenuia extremæ cruditatis sunt, mediocria uerò optimæ concoctionis, oportebat subtenuia sed non crassa apparere signa naturæ incumbētis concoctioni. Quibus respondendum est ut decet, atq; explicandæ sunt quæ existimantur esse ipsarum urinæ substantiarum. Igitur cū hominum qui à morbis correpti sunt, alij ob intemperaturā simplicem aliquam auctam patiuntur; alij ob abundantiam alicuius materiæ, qui ob intemperaturam ægrotant, ut dictum iam est, ab ijs potius tenues urinæ profluunt. Qui uerò ob aliquam materiam plus iusto auctam dolent, ab ijs in initijs ægritudinum frequentius urinæ tenues minguntur, quæ procedēte tēpore crassescunt. Interdum etiam ab initio uniuscuiusq; crassæ inspiciuntur. De quarum unaquaque referendum est quod decet. Igitur eorum qui ob nudam quamcunq; intemperaturam ægrotant, urinæ perquàm tenues apparent, minus uerò tenues spectantur pugnante etiam natura: sicuti mediocres proueniunt, cū dominata fuerit. Nanque horum ipsorum primum accidit ob extremam naturæ solutionem nequeuntis assurgere eò, ut officium suum efficeret, ita ut urinæ materia prorsus * *ἀνεργήτης*, inelaborata relinquatur. Alterum uerò ob paruā ipsius * *ἀνίρρωσις*, cō restorationem, firmationem. quia iam aggreditur. Tertium quoque ob dominatum

nullo aliunde impediēte. Testabuntur hanc rationē etiam colorum mutationes. Atque ob eiusmodi causas apparent urinæ tenuēs, & subtenues eorum, qui ab aliqua nuda intemperatura correpti fuerint. In eis uerò qui minus sanè habent ob aliquos humores, qui excesserunt, etiam diutius urinæ apparent, nondum aggrediente natura, perinde ac si adhuc esset morbus crudus. Atque quantum urina fuerit tenuis, tātum cruditas adesse existimatur. Cū igitur tanta fuerit materiæ cruditas, nihil ea ratione paratur ad excretionem, uirtute retentrice materiam ipsam quoque continente, atque uirtute naturali pro uiribus nitente concoctionem imponere. Ergo cū hoc ita habeat, atque neq; natura queat concoquere materiam, neq; cibus ac potus foris suppeditati, mensuris concoctionis expenduntur, naturali uirtute intenta ad maiora: fit ut ob hoc tenuis urina, non crassa ob illud appareat. Veruntamen ubi natura uincit materiam, tum cruda concoquantur: præsertim si per uentrem ac urinam secedere debeant, tum urinæ demonstrantur habere crassitudinem non mediocrem. Conuulsa nanque materia superflua, ad exitum dominante quodammodo concoctrice uirtute, etiam urinæ demonstrantur crassæ. Quare plerique ab hoc signo coniectantes excrementorum impetum eundi deorsum, ausi sunt prædicere futuras esse uentris excretiones nō paucas. Sed cū id ipsum sit pars facultatis prognosticæ, par est ut seruetur quousque illuc uētum sit. Nos uerò ab ijs quæ sunt nobis euidentia, subiūxerimus etiam hoc ad propositæ rei confirmationem. Nanque consueuere in superficie huius corporis tumores quidam uarij generari. Quorum alij nonnunquam quicquam puris, aut puri

puri similem humiditatem continent, ita ut quoties ipsos discideris, carnem inueneris extraneam. Alij uerò attrahentes ad se cunctam materiam, tractu temporis concoquunt, atque alterant in puris speciem. Deinde siue casu, siue arte superfluitatem puris euacuauerint, ad id quod secundum naturam est, reuertuntur. Sed tum tumores hosce si in initio discideris, quoniā morbus adhuc crudus est, nihil humiditatis hauseris, præter sanguinem natura congruentem membris. Sed si in initio concoctionis eos secueris, inspexeris pus subcruentum. At si * in ipsa uehementia seruaueris tumorem integrum, ac deinde iam protracta concoctione diuiseris, aspexeris pus syncerum, atq; concoctum fluere. Hæc sunt conferenda à te cum urinis, o uir optime. Nam in illis crudo etiam manente morbo, nihil in urinis, cæterisque excretionibus emittitur, sed paruum quoddam eijcitur, morbo incipiente inualescere. Cum uerò uehementia iam affuerit, concoctio tum perfecta materiae gignitur, ac urinae crassitudinem capiunt, materia deorsum uersus descendente. Urinae enim crassæ, semper fuere signa humorum quorumcunq; aliquo pacto implētium uentrem, & intestina, atque hepatis partes cauas. Veruntamen quando hæc significant uētris excretionem, & quando non significet, explicabitur in ijs quæ de prauidentia. Et ut omnia uno uerbo dicam, sic habeto. Urinae tenuissimæ, extremam quandam debilitatem naturæ, atque cruditatem arguunt, * ob defectum caloris natiui. Crassæ uerò factæ, atque eiusmodi manentes * uel etiam constitutæ, ostendunt primò calorem genuinum concoctioni incumbere, deinde dominari quodam modo, ueruntamen

* cὁ τὰς αἱμᾶτις

* ἐπὶ μείζονι
πλημμελίᾳ
τῆς ἐμφύτης δυνά-
μει, ὅθεν, ob
maiora pecca-
ta infiti calo-
ris.

* ἢ καὶ κατὰ τὴν
μῆνα, quā vo-
cem superius
exposuimus.

men nondum cò peruenisse ut integrè concoxerit, siue à
 quantitate, uel qualitate humorum, siue à propria laxi-
 tate languescentem & obscuratum. At uerò quoniam
 dictum est urinas tenues apparere ob obstructionem, re-
 ferendæ etiam in ijs quæ tenuitatis causæ existimantur.
 Ergo cùm uel circa renes, atque reliqua uasa urinaria, uel
 circa aliquas particulas potentes coërcere, ut urinæ medi-
 ocresexcant, obstructio aliqua nō parua gignitur ab ali-
 qua affectione, tum urina* per angustias, ueluti per de-
 fecatorium colata perquam tenuis exit. Neque mirū ui-
 deri potcrit, quod spectare est in ijs, quæ singulis diebus fa-
 citantur. Quidam enim cùm uinum limosum & crassum
 sentiunt, illud* defecatorio sæpenumero colant, atque de-
 center attenuant colaturis auferendo crassitudinem, ita
 ut pellucidissimum uinum efficiant. Simile fieri in urinis
 colligere oportet. Quamobrem ubi acciderit, ut ob ali-
 quam obstructionē urina tenuis appareat, tū quis cau-
 sari potius debuerit, meatus obstructos esse, quàm uirtu-
 tis concoctricis debilitatem. Sed de concoctione & * in-
 coctione atque materia cruditate, sufficiens iam facta di-
 sputatio hoc pacto maneat. Atque ab hisce discat unus-
 quisque hisce studijs incumbens, quòd urinarum substan-
 tiarum aliæ sequuntur concoctiones humorum, aliæ inco-
 ctiones, aliæ quoque cruditates. Mox uerò par est dispu-
 tare de causis contentorum in urinis.

* τὴν εὐνοχέρια
 διωλίσθηνα τὰ
 ἔρα ὡς διὰ τρυ-
 γοίτης. Est autē
 τρυγοίτης, vas
 vimineum
 quod supponi-
 tur torculari.
 * τρυγοίτης.

* ἀνωψία.

De causa contentorum albo-
 rum. Cap. XV.

Vemadmodum concoctionis *Q* * in- * ἀπεψία.
 coctionis quæ in uentre, *Q* cauis he-
 patis, atque uicinis, insignibusque ua-
 sis fit, consistentiæ urinarū potissimum
 signa extitere: ita quoque cōcoctionis,
 quæ in genere uenarum perficitur, pu-
 tare oportet contenta signa esse. Quamobrem dicendum
 est primò de hisce, atque de coloribus, qui unà cum cōten-
 tis apparent, atque quæ causa existimetur eorū esse. De-
 indè de substantiis contentorum, atque locali transmuta-
 tione, de quæ reliquis quæcunque in eis suspiciuntur: Con-
 tenta igitur mediocriter alba *Q* lauia, *Q* æquabilia te-
 stantur sanam uirtutem esse in tertia concoctione. Nanq;
 sicuti in sanguine perfectè concocto * colamentum appa- * περιίνδνμα.
 ret subruffum, atque subflauum, cui opus fuit humore co-
 lorante, ita oportet considerare quoque in ipsa concoctio-
 ne, quæ in genere uenarum agitur. Siquidem sanguis nō-
 dum perfectus generatur * cibo succificato in uentre, * τροφήν χυλ-
 distributo atque in hepatis concauitatibus alterato. Sed ποιηθείσης.
 ubi idem purè alteratus, ac perfectus fuerit in genere ue-
 narum. Atque ratione compertum est, hic atque in conco-
 ctione quæ in uenis, excrementum ac inutilem substantiā
 urinam esse: illic uerò *Q* in concoctione quæ in uentre *Q*
 intestinis, superfluitatem esse excrementa, ac utraque si-
 gna esse. Quin *Q* ut pus à mediocri concoctione hoc cōse-
 quitur ut exquisitè albū sit, ita ratione cōpertum est, san-
 guinem ad album colorem uerti, cū de colore suo trans-
 mutatur legibus naturæ alteratus atque transuersus. Fi-
 dem etiam faciunt humores, tum lac, tum semen: quippe
 quæ de sanguine mutantur in album colorem. Ergo *Q* con-

* ὅτι τὸ πῦρ
πῦρ, i. ut id quod
effugerat o-
ptimam illam
mutationem in
alimentum.

tenta in urinis similem rationem servantia, signa sunt sanæ concoctionis. Demonstratum enim est, hæc ipsa excrementa esse sanguinis exactè concocti in uenis. Quod enim non mutatum est in meliorem mutationem, atque alterationem, id in hanc speciem, * ut mutatum sit, mutatur à uirtute naturali uincēte. Ob hæc igitur contenta alba rectè esse uidentur, & appellantur. Veruntamen nō intensam habent albedinem, eò quòd neque modo puris mutantur. Si enim substantiam puris suscepissent, etiam eiusmodi ratio redderetur colori secundum naturam. Quæ uerò intenduntur in albedinem, hæc potius soboles humorum pituitosorum esse probantur, aut sanguinis imperfecti mutati in similitudinem puris à potentia uirtutis alteratricis.

De causis subpallidorum & pallidorum
ac biliosorum contentorum in
urinis. Cap. XVI.

* ὅτι τὸ πῦρ
καύσκει.

N quibuscūq; urinarum cōtentis, subpallidus & pallidus atque biliosus color apparuerit, in ijs ob eiusmodi causam inspectari oportet. Quādo aliquis eiusmodi humor abundauerit, aut cū sanguis ipse corrūpitur in biliosam, & alienam qualitatem: aut cū multa fit ciborum sumptio, maximè qualitatem eam gignentium: aut cū eiusmodi humores intrinsecus excreuerint: aut cū alia quæuis similis affectio, & uictus ratio habita fuerit, quæ efficere soleat paria prædictis, non autem faciliè potuerit natura expellere omnem speciem humorum eiusmodi: * aut

tempore longo laborans, aut à multitudine uicta: fit ut eiusmodi humor biliosus in tertia concoctione redundet. Idemque mistus sanguini, atque redundans in genere uenarum, atq; quoad fieri potuit, indè abiectus per contenta in urinis, * præstantem in uenis humorum qualitatem * *παρὰ τὸν αἶμα.* ostendit. Nanque à rebus excretis expenduntur quæ præsumpta sunt. Itaque naturæ inspectorem oportet per omnes colores, consistentias, & contenta discurrentem, & sigillatim expendentē quæ in his sunt, ac analogias & proportionales exponentem sic pronūciare, atque ita quispiam faciens, parum ab eo, quod rectum est, aberrarit.

De causis contentorum subrubeorū, & rubeorū, atq; cruētorū. Cap. XV II.

De subrubeis rubeisque, atque * cruentis contentis ea referre satis fuerit: quæ quum definita nō sint, ab ipso sensu discere licet. Nanque ubi humor sanguineus fuerit promotus ad concoctionem meliorem, quod tanquam non assumendum uisum esset, non adeptum fuerit permutationem secundum naturam quod uinci non possit, aut ob multitudinem excedentem mediocritatem, aut quia uirtus contentrix quæ illic est, debilitata est usque adeo, ut etiam optimos humores abire sinat, tū contenta eiusmodi producantur. Quandoquidem si uirtus illic superior fuerit, perquam facile omnia alterarentur, atque mutarentur. Sicuti contrā si quicquā illa passa fuerit, etiam contenta spectantur auersa ab eo quod sanū est.

De causis cōtētorū * fuscōrū & liuidorum atque nigrorum. Cap. XV III. * *ὁρρώδων.*

Vsca in urinis contenta, & liuida, & nigra inspectantur, aut ob mortificationem vitalis uirtutis (nam in hanc speciem mutatur mortificatus humor) aut ob humorem nigrum, qui illuc ab aliquo loco cucurrit, uel illic genitus est, deinde ut in urinis subsideret, profluxit: aut ob sanguinem mutatum mortificatumque, atque cum urinis commixtum. Quandoquidem ubi cum sanguine simul distribuitur humor is melancholicus, eò quòd excretrix uirtus debilis est, etiam usque ad tertiam concoctionem ibit. Inde uerò expulsus à residua etiam animali uirtute, idem mistus cum contentis, ipsa colorat: ita ut si mediocris fuerit, reddet* fuscus, atque liuidos colores: nigros uerò efficiet, si qualitate & multitudine excesserit. Atque hoc pacto melancholicus humor redundat, & pro eiusmodi causa extraductus apparet. Quinetiam accidit, ut interdum contenta uideantur nigra, cum sanguis existit melancholicus, aut eò quòd à cibo eiusmodi succum gignente fit, aut quòd bilis, aut sanguis, in huiusmodi humore tempore mutatus sit, aut ob aliam quacunque causam. Nanque ratione & usu id ipsum compræhensum est. Assumitur enim à natura omnis sanguis, qui purus est in tertia concoctione: qui uerò mutatus fuerit in bilem nigram, hic separatur à uirtute excretrice. Sed tamen id orationi huic addatur. Nam ubi sanguis mortificatus: atque uersus fuerit in colorem nigrum, aut * ob tormenta, & scuticas homini incussas, aut ob uirtutis * remissionem, ac mortificationem, tum hunc ipsum natura tanquam superfluum illinc* deriuat, atque tum urina eiusmodi excretis contentis abundat. At oratio

de causis

* quia.

* διασάσιν.

* παρσι.

* εξουδ.

de causis colorum, quos in contentis esse contingit, hoc pacto finiatur, dictis a nobis quæ sint necessaria. De quantitate uerò contentorum docere iam par esse uidetur: deinde de cæteris iis quæ super ipsis quærentur.

De causis quantitatis, ac substantiæ
contentorum. Cap. XIX.

Ultra contenta urinarum, ut multum nutrimentum corpori distribui, ita robur quoddam alteratrici uirtuti adesse significant. Cum enim materia deerit, ac naturæ robur affuerit, non tum efficit abundantem nutritionem. Quod si

* τὰ τοῖνυν
πλείω τῶν συμ-
μειρῶν κατὰ τὸ
ποσὸν παρυφι-
στάμενα. Μα-
iora quātitate
quām p me-
diocritate pa-
ryphistame-
na,

semper materiam agglutinarit, atque assimilarit, semper quoque eiusmodi consumptionem sequetur excrementorum multitudo non parua. Non enim par esse compertum est, ut in quacunque distributione nutrimenti, quæ corpori fit non etiam excrementū aliquod separetur. Quāobrem cum multum alimenti natura elaborarit, multa quoque excrementa adesse necesse est. In quo nec illud tignorare oportet. Namq; alteratrice concoctricēq; uirtute ipsa ab alia quauis causa obscurata, plurima excrementa feruntur. Veruntamen hæc ad crassitudinem uergunt, dū concoctionem exactam effugiunt. De quibus paulò inferius, ubi de contentorum consistentia tractabimus. Nunc uerò de paucitate contentorum dicendum est. Atque hæc pauca contenta explicatum est, quòd ob inediam & exercitia, atque obstructions, & concoctiones tardas generantur. Ergo uirtute nutritiua potente, & materia abū-

dante, huius meliora assumuntur, peiora uerò expelluntur, quæ excrementa sunt, etsi hæc etiam assumantur. Quando uerò conueniens & pura nutritio ex toto defecerit, etiam contenta in urinis ratione eadem, quantitate minuantur. In ijs uerò qui multum sese exercent, etsi nutrimentum multum adsit, contenta tamen minora in urinis apparent, eò quòd in eiusmodi corporibus excrementa conficiuntur & tenuantur, atque per occultas transpirationes abeunt, ita ut paucum quiddam relinquatur arctatum in exitu, atque cum urina descendens: neque mirum esse poterit, si contenta pauca spectentur, mearibus obstructis, atque crasso per angustias, quas fecit, sola subtilia transire sinente: atque hoc in loco oratio de quantitate contentorum sistat cursum. Posthac dicendum est de consistentia, hoc est, quàm ob causam tenuia uel crassa contenta spectentur. Hoc enim pacto reddita ubi fuerit ratio, seruatus erit ordo ut propositum erat. Igitur contenta tenuia, cum pura fuerint, ac non facile * assurgentia cum matula commota sit, significat magnam quandam debilitatem naturæ in tertia concoctione adesse. Si enim hæc firma esset, fortasse gigneret in ea concoctione mediocrem substantiam. At uerò nunc quemadmodum circa primam & secundam concoctionem peccari cōringit (illic enim tenuia, & subhumida fiunt excrementa: hic uerò albæ atque aqueæ urinae) ita in tertia concoctione peccari solet. Contenta enim tenuia * ac indefinita, minusq; domita à calore genuino manent. Quinetiam quæ apparent tenuia ob crudum humorem tenuatum, ueluti in ijs quæ de iudicijs urinarum scripta sunt superius, diximus, ea ab roborata iam genuina caliditate fiunt, attenuante ac dissipante omnem

* μετὰ γὰρ οὐδὲν,

* καὶ οὐδὲν, quæ nō facile adipiscuntur terminū, & debitā consistentiam,

minem crassitudinem materiae, quae uenis inhæsit ob humorum cruditatem. Similia hisce singulis diebus * in his quæ in aëre fiunt, demonstrantur. Quandoquidem in illis solis calore eminente, omnis crassitudo corporis nubium attenuatur, atq; in aëre conuersa dissipatur, ut eodem calore superato coguntur nubes, atque crassescunt. Ad hæc * ob multam constrictionem nigrescunt, ita ut * horridum etiam insultum terrenis minitentur. Hoc * item exemplū satis esse poterit in crassis contentis urinarum ostendendis. Nanq; genuino calore debilitato, non etiā facile hinc humores & domari, & attenuari possunt. Nanque caloris ipsius in humoribus proprium est, tenues & ueluti * indefinitos humores cogere, & definitos reddere concoctione: crudos uerò & crassos attenuare & concoquere. Atque crassitudinem accidit in contentis inspectari. Quæcūque enim eorum quæ ad nutriendum assumuntur, non euecta concoctione ob aliquam impediētem causam, eadē aut tenuia apparent, aut crassitudinē habētia sunt, utraque diffugientia mediocritatem concoctionis. Quæ uerò contenta uidentur crassitudinem habere natura, ratione crisis excrementa expellente, id ob uirtutis excreticis robur potius fit, quæ mala & inutilia expellit, cum præsertim illuc impetu ferantur. Quinetiam contenta quæ uidentur esse crassa ob electionem puris, oratio quæ de iudicijs acta est, docuit. Causam uerò reddet oratio de concoctione. Quandoquidem quæ exactè concocta esse apparent, ea mediocrem secundum genus consistentiā capiunt: quæ uerò aberrauerint ab exacta cōcoctione, illa demonstrantur aut tenuiora, aut crassiora. Hinc etiam censendū de pus efficientibus. Nanque pus mediocre esse uidetur,

* ἐπὶ τῶν μετέω-
ρολογουμένων.

* πολλὰ συμ-
πληροῦσθαι.

* χεῖρω ἰσχυρότερον.

* ἀορίστα.

quod genitum est concoctione uincente, idemque crassius quibusvis contentis spectatur, tenuius uero sanguine spisso. Sed de pure rationem alijs in locis discere poteris. Quare hic relinquatur, ubi non adeo opportunum est ut tractetur. Nos uero cum de substantia contentorum, quæ in urinis apparent, disputarimus; decet ut etiam de hypostasi orobea, fursurea, laminea, atque similacea doceamus.

De causis hypostasium orobearum, fursurarum, laminearum, & similacearum. Cap. XX.

¶ Va specie sint eiusmodi hypostases, dictum est in tractatu de differentijs urinarum, & quid sibi uelint, in ijs quæ de iudicijs, scriptum est. Nunc uero ipsarum causas explicemus, atque orationem absoluamus.

¶ Igitur cum febris ad carnem usque processerit, ita ut eam & iungat, & liquefaciat iam antea consumpto pingui, tum in fundo matulae subsidet quantum de substantia carnis depastum est. Non enim in eo fundo * sublimatur, neque errat eiusmodi combustum ita facile, quemadmodum fieri solet in contentis quæ specie similia sunt huic, sed semper fundo hæret, naturali quadam grauitate iacens. Atque quod hoc pacto febris peruenit ad partem corporis * informem, atque crassam, etiam hypostasim eiusmodi reddidit. Quinetiam in hypostasi fursurea quædam figura seruatur contentis, à qua etiam nomen deductum est. Nanque postquam uis febris attigit duras corporis partes, eiusmodi fursures apparent, ueluti frustula quædam

• μίωριζία.

• ἀδιαπλάστ.

ab-

abstracta à corpore præ duricie renitente. Siquidem eorum quæ ab igne solvuntur, alia liquefaciendo solvuntur, alia frangendo & scindendo, ueluti ea quæ obtinuerunt substantiam duram ac rigidam. Atque quò corpora duriora fuerint, eò frustra maiora euadunt. Quippe quòd ignis impetui primò resistunt, deindè cedentia uincuntur magis, quàm quæ humidam substantiam sortita sunt. Quemadmodum singulis diebus uidere licet in singulis * rigidis, atque lapidibus. Dissultant enim non parua frustra, ab hisce, cùm aduruntur: quæ uerò solvuntur liquefactione, hæc comparantur seuò & ceræ, atque similibus. Quamobrem & adeps & caro hisce similis est. Ob hanc rationem quò febris magis attigerit solidiora corpora, eò maiora & euidentiora frustula abscissa uidebuntur. Idem etiam discere licet ab hypostasi * laminea, * & similacea, quæ sunt frustula partiũ solidarum à febre hectica incensarum. Atqui quemadmodum à mediocri, & naturali calore fingitur atque perficitur unaquæque harum, ita ab extraneo calore, ac immodica febre dissipatur dissoluiturque: & consumptionis corporum febris est causa penetrans usque ad profunditatem, sed quòd appareant frustulorum species quædam diuersæ, à liquefacta materia suborta est differentia. Quamobrem habes etiam rationem hypostasis fursuræ & lamineæ, atq; similaceæ sufficientem ijs qui sufficienti pollent ingenio. Veruntamen non ignorare oportet interdum humorũ crudorum * spissatorum effigiem quandam apparere, uergentem ad species similes prædictarum hypostasium. Quemadmodum accidere solet in ijs quæ coquuntur in sartagine. Hæc enim dum assantur, * arētantur, atque quò magis uſtulantur, coguntur

* τὰν ἡρώων, quid sit ἡρώων λέγε Arist. 4. Meteor.

* πτελῶδες, i. folio simili.
* κριμῶδες.

* συμπαχδύλων constipatorũ.

* συνίσαται, coguntur

* *ἰμπαλλε-
ρον*, fortiorē.

* *δυσνατέργατος*
diffinitis ad
elaborandū.
* *νατέργατος*
γυνώλα, deorsū
tendentia dis-
solvuntur.

eò peiora rediguntur. Similia his considerare oportet, & hoc pacto se habere in urinis, atque coniectandum, quod minora fuerint frustula, eò * imminentiorem febrem esse. Quinetiam interdum in contentis urinarum eorum, quos absque febre contingit esse, eiusmodi soboles * male elaborati alicuius humoris apparent, quæ tractu temporis * declinant, atque dissolvuntur, ac veluti capilli interdum in urinis spectantur. Quorum iudicia suo in loco declaravimus.

De causis contentorum mistorum, vel dissimilarium. Cap. XXI.

Vnc uerò par est ut causas contentorum dissimilarium subiungamus, fortasse non inutiles ijs qui hisce studijs operam nauant. Siquidem ubi humores aliqui relinquuntur per aliquos meatus, neq; fuerint dissoluti aut attenuati, neque quoque citò per urinas expulsi, sed tractu temporis in meatibus moram fecerint, spissitudinem, ossis-que naturam susceperint, ab aliqua caliditate in eiusmodi species transmutantur, ita ut neque ossa perfectè sint, neq; humores exactè consistant, sed potius sunt humores ad ossis naturam uergentes. Reliqua igitur, quæ similia sunt rammentis atque furfuribus, & quodcūque aliud dicere uolueris similitudinem faciēs, possent cōsistere etiam per reliquas corporis partes. Quæ uerò similia sunt capillis, in ijs uasis quæ à renibus ad uesicam descendunt, generantur. Atque quanta est longitudo uasorum internorum, tanta genera-

generatur humoris * spissitudo & assatio, atque illa ueluti capilli similiter extenduntur. Proinde cum sepius hæc spectauerim in aliquorum urinis, nequicquam aberravi a iudicio & præuidentia, dicens illos malè habere exrenibus. Et illi ueluti conuicti confessi sunt passionem: atque confidentes, curationem mihi crediderunt. Sed tamen hoc spectat ad aliam disputationis partem. Nos uerò quoniam proposuimus reddere causas uniuscuiusque eorum quæ apparent in urinis, sit hætenus fecimus. Nam in unoquoque colorum causas assignauimus, & quæ sunt in consistentia: item quæ in contentorum coloribus, & quantitate & consistentijs. Verùm quòd oratio uidetur habuisse * modum decentem, hoc in loco eam terminemus, ne uideamur legentibus præter modum protulisse sermonem. Quandoquidem paucis uerbis si quis uelit sententias multas claudere, id tam breuitatis, quàm studiij * frugalis munus esse probabitur. Volentis uerò dicta repetere atque egredi usque ad contrapositiones, & inanes contentiones fortasse hominis ingeniosi putabitur. Sed minus congruerit uiris studiosis, atque paucis sensus multos componere nitentibus. Sed de his hoc in loco satis, de quibus aliàs plura. Nobis uerò quantum relictum est, in altero libro etiam oratione non superante modum scripsimus. Quòd si tandem quicquam uideatur prætermisum esse, id ipsum ego puto præceptis uniuersalibus contineri. Sin uerò quod contingere solet hominibus, aliquis quicquam adinuenerit, ne quisquam accuset passionē humanam, sed potius illius inuentum addatur hisce dictis, ut plenior sit eiusmodi institutio. Nāque hoc pacto tractatio per gradus multos ubi acceperit incrementum, tendet eò

ut perfecta consistat, atque studiosis aderit non ignobilis institutio.

Libri primi de causis urinarum, finis.

ANNOTATIO CAPITVM

eorum, quæ libro secundo de causis urinarum continentur.

De causis contentorum læuium & asperorum, atque glutinosorum. Cap. 1

De causa generationis spirituum extraneorum.

Caput 2

De causa generationis bullarum apparētium in vrinis. Cap. 3

De causa diuersorum locorū, quos occupant contenta. Cap. 4

De causis diuersorū colorū ipsarum coronarum in superficie vrinæ manentium. Cap. 5

De causis priuationis contentorum in vrinis.

Caput 6

De causis urinarum per genera & ætates. Cap. 7

De causis urinarum, quæ à simplicibus intemperaturis profluunt. Cap. 8

De causis urinarum eorū, qui se plus iusto exercent, atque segniter viuunt. Cap. 9

De causis urinarum variatarum ab anni temporibus, & à regionibus. Cap. 10

De causis urinarum profectarum à nutrimentis bonis & malis. Cap. 11

De

De causis vrinarum somnolentorum, & insom-
nium. Cap. 12.

De causis vrinarum profluentium ab ijs, qui vel
ob satietatem vel famem non coxerunt.

Caput

13

De causis vrinarum per genera ægritudinum.

Caput

14

De causis vrinarum profluentium in vtrisque ter-
tianiis. Cap. 15

De causis vrinarum quartanarum. Cap. 16

De causis vrinarum in febribus amphemerinis
profluentium. Cap. 17

De causis vrinarum profluentium in continuis
febribus. Cap. 18

De causis vrinarum profluentium in calida affe-
ctione membrorum principalium affectorum.

Caput

19

De causis vrinarum, cum principalia mēbra affe-
cta sint affectione frigida. Cap. 20

ACTVARI DE

CAUSIS VRINARVM,

Liber secundus. Præfatio.

* ἡγεῖσθαι,
porticus.

* διαφανὲς κα-
τασπώματος,
pellucētis pa-
pimenti.

* ἐπὶ δὲ πρὸς
ἀνατολὴν γυνώσκεις

QUOD accidere solet rerum spectan-
darum amantibus, ubi aliquā perpul-
chram domum intrauerint (non enim
necessarias partes solummodo disqui-
rere uolunt, fundamenta, * fornices,
columnas suffundatas, atq; tectum, &
alia eiusmodi, uerum etiā si quid domo adiectum sit pul-
chritudinis excellentis uarietate figurarum & pictura-
rum præstantia, atque * pellucedine incrustationis) id
quoque mihi accidet, non solum insudanti ūs rebus, quæ
arti necessariae sunt: sed etiam circa eas exercēti, quæ pul-
chritudinem dictis nihilominus, quod tutum fundamen-
tum præstare possent. Proinde uolumine altero opus fuit,
quo tota mens de causis urinarum explicaretur, idque ut
oratio, quæ habita est super unoquoque iudicio, decentem
causam accepisse uideretur. Veruntamen contemplatio de
urinarum causis, à ueteribus philosophis perculsa est, non
aliter quàm si in philosophia res una esset ad tractandum
proposita. Nunc uerò nescio quibusnam è medicis nobis æ-
qualibus placere uideatur, cum antiquam illam philoso-
phiæ uenerationem perdiderit, uixque ūs quæ de differē-
tijs urinarum, atq; iudicijs scripta sunt, incūbāt. Quāobrem
tempore non paruo distuli proferre causas à me inuentas
super urinis, quæque diu prætermisissæ mansere, negligē-
tia eorum qui artem medicam exercuerunt. * Verum ubi
ad me

ad meredij, censens si imperfectam disputationem reliquisssem, segnitiae cuiusdam existimari: sin uerò scripsissem quæ decet, studij cuiusdam non ignobilis opus extare: aggressus sum disputationem de causis, putans nostram hanc præceptionem plurimum esse collaturam, ijs præsertim qui philosophiæ studijs delectantur. Ergo per hæc rectè existimatum est, si disputatio de causis urinarum subiungeretur, cuius partem explicauimus, parsque ad tractandum nobis relicta est. Opus autem esse uidetur omni, quæ alterius est, causa: atque in reliquis differentijs urinarum, suas causas reddere: simul ut nobis oratio procedat facilior, simul ut ijs qui aliorum, disputationem taxare nituntur, præcludatur ingressus accusationis. Quia igitur etsi colorem & substantiarum causas iam reddiderimus, atque præter hasce etiam eas quæ sunt contentorum, non tamen explicatæ sunt causæ omnium eorum, quæ super hisce antea dicta erant. Sunt enim reliqua quæcunque spectant ad leuitatem, & inæqualitatem, ac loci positionem ipsorum contentorum: item quæ ad bullas attinent, atque si quod aliud natet in urinarum superficie. Decebit nunc me præactas super hisce causas reddere: deinde dicere de sequentibus, ueluti ratio procedens instruxerit.

De causis contentorum læuium & asperorum, atque glutinosorum. Cap. I.

¶ Voniā in contentis, quæ mediocria sunt in alijs etiam læuitas præsens demonstrat concoctionem secundum naturam; eadem si quo pacto immutata fuerit, ostendet concoctionis defectum. Quod si non

leuitas fuerit, sed quam asperitatem nomine opposito appellauerimus, ea significabit defectum quendam cōcoctionis naturalis dissimilari, quadam substantia intercidente contentorum continuitatem, tanquam huius contraria. Glutinosum uerò quisquam hoc dixerit modo, substantiam percrassam, atque tenacem: ob quam etiam contenta cū densari contigerit, mutuò coeunt. Eiusmodi enim humorum corruptio mutuò glutinat partes ueluti distātes, non aliter quā succus quidam aut coagulum. Et ab eiusmodi idea quisquam poterit ratiocinari super glutinosis contentis. Nunc uerò dicendum est de aspero, & quod nam sit illud quod eius continuitatem diuidat. Siquidem fortasse hinc alia ratio apparuerit non ignobilis. Nanque in concoctionibus perfectis nihil est non domitum. Humores enim domiti, atque sufficienter concocti esse demonstrantur ab ijs quæ excernuntur. Spiritus uerò diuersi & extranei, ne principium quidem consistentiæ capiūt, emoti à calore naturali. Manifestum esse uidetur, ut concoctione deficiente in aliquo horum, tam humores incocti producuntur, quā spiritus propriam substantiam accepisse spectantur. Sed de cruditate & incoctione humorū ratio tractata est in libro superiore. At uerò hoc in loco conuenire uidetur, reddere rationem de spiritu extraneo dominante, ut in omni tractatione absolutus sermo in hoc etiā à nemine repræhendi possit. Igitur quod fieri solet in conspectu nostro, atque euidenter in elementis (nanque* aëris tranquillitas generari tam in frigore uehementi, quā in ardente calore spectatur) id etiam fit in corporibus nostris. Nanque maximis frigoribus ubi correpta fuerint, & calor omnino debilitatus fuerit, tum densitas quædam à frigidi-

* *inquietæ*, i. à ventis tranquillitas.

gitudine contrahitur. Neque tum quoque spiritus excitantur, qui ut excitentur, modica caliditate indigent. Veluti contra magno aestu, atque alijs urentibus febribus, combusta tota spirituum materia. Quinetiam in remissa caliditate tanquam pugnante natura, atque nitente frigidos humores dissolvere atque concoquere, spiritus complures ingenerantur, quantitate & consistentia differentes. Namque aliqui eorum pauca egent mutatione & concoctione, alij uero ferè omnem concoctionem effugiètes, etiam uincere uidentur. Quod etiam discere est in alterationibus constitutionis aëris, quas circa nos singulis diebus fieri cernimus. Frigore enim ualido antecedente, atque pluuijs & niuibz usquequaque præstantibus, spiritus nullos apparere necesse est. Nequidè ergo extante principio motionis spirituum, etiam densitas quædam corripit materiam spiritus progredientem. Veruntamen ubi naturalis calor illuxerit, atque cæperit præstare materiam, tum densitatis soliditas soluitur. Atque spiritus capere substantiam solent, ut quantitas subiectæ materiam, atque sinus patitur. Deinde per omne discurrunt. Quinetiam cum fuerint modici, à caliditate multum præstante concocti quiescunt. Et si fuerint multi, atque supra quàm sit caliditatis potètia, parum, uti decet, expelluntur: sed in se contracti, atque constricti ab ignis qualitate aliena, afferunt aliud humiditatis globum, qui maiore apparatu ad dissoluendum eget. Atque eo pacto à singulis mutationibus gignuntur differentes constitutiones aëris. Quamobrem quàm rationem hoc ipsum ambigens omne, atq; solaris caliditas erga elementa nos continet, habet, eandem caliditas genuina cordis erga substantias humorum diuersorum, qui in nobis sunt, obtinere defenditur.

De causa generationis spirituum extraneorum. Cap. II.

V Erum quum ex concoctione secundum naturam, atque conueniente, genuini ac naturales: ex deficiente uero extranei, atque tristifici spiritus generantur: continuitatem contentorum soluentes: hi ipsi extranei, atque corrumpentes esse certe existimantur. Atque hac ratione solutio continuitatis contentorum recte arguere potest concoctionis imperfectionem aliquam. Sed tamen eo maior euaserit solutio, quo spiritus euaserit prestantior: Quemadmodum igitur in nubibus discissis, spiritus motionem significamus, ita in contentis laceratis, spiritum extraneum discindentem arguimus.

De causa generationis bullarum apparentium in urinis. Cap. III.

*mispis bullarum.

Um tam dissoluta & * sublimata contenta, quam quaedam in urinis innantes bullae fiant ob extraneum spiritum, conuenire uidetur, ut super hisce causae referantur. Illius igitur meminisse oportet, spirituum non semper eadem esse quantitatem neque qualitatem eandem. Namque alij sunt multi, alij pauci, ut alij tenuiores, alij crassiores, atque alij calidi, alij frigidi, quos etiam coniungere par est. Quorum coniunctorum, alij erunt multi & crassi, & frigidi: alij multi, & crassi & calidi: ut alij pauci & crassi & frigidi: alij pauci, & crassi & calidi. Quinetiam si di-
uisio-

uisionem facere uelis, diuiseris multos atque paucos, mensura & limite ipsi imposito, tam crassos, quàm tenues, atque post hosce subiunxeris, calidos atque frigidos, quamplurimas differentias coniunctionum adinueneris: ut ab hac ratione ductus, cognoscere poteris causas tam contentorum proprium locum minus seruantium, quàm differentiarum, quæ sunt in ipsis bullis. Ergo spiritus crassiores potius in bullis apparent inclusi, tenuiores uerò magis dispersis contentis congruunt. Quemadmodum eorum quantitates quadrant magis cum quantitate bullarum, atque cum recessu, quæ faciunt contenta recedendo à fundo: atque etiam cum ipsorum contentorum dissipationibus, cum magis disperguntur. Qualitates uerò ipsorum spirituum argui possunt à qualitatibus quæ in coloribus arguuntur. Veruntamen repetenda sunt hæc (ut quoad fieri potest) clarior euadat oratio hoc pacto.

De causa diuersorum locorum, quos occupant contenta. Cap. IIII.

N Vtrimentorum corpus intrantium, quædā concoctione prima domita sunt, atque si quid spiritus ipsis affuerit, id alteratum à naturali caliditate dissipatur. Alia uerò sunt quibus etiam secunda concoctione opus est, ut & domentur, & spiritum dissipent. Insuper alia quædam sunt quæ * magis insitum spiritum continē- * *μᾶλλον ἐνέ- πλημελούς, i.* tia, tertia quoque concoctione indigent: ueluti sunt illa *magis cohi-* quæ humorem prorsus crudum, ac propè corruptiuum gi- *bitum.* gnunt. Hoc itaq; pacto considerare oportet super humo-

ribus, qui & in uentre, & in uenis, atque in locis ulterio-
ribus habentur. Quamobrem ubi circa primam conco-
ctionem genitus sit spiritus, ijs quærit exitum, & erra-
bundus unà cum urinis excernitur. Si fuerit tenuis, &
quantitate mediocri, substantia ipsius producta à mini-
mo principio, bullas quasdam inflat super urinæ superfi-
cie, atque simul ob refrigerationem urinæ dissipatus, bul-
las disrumpit.* Quod si spiritus crassior, & maior cum
urina excernatur, atque humiditatem moueat, & con-
uertat dum ad id aptus sit, tum bullæ generantur in ma-
tula, quæ non statim dissoluuntur, quod spiritus crassiti-
dine sua ut non euaporatur, ita constringitur: atq; eius-
modi bullæ potius signa sunt spirituum generatorum in
uentre. At uerò spiritus, qui in secunda concoctione ap-
parent superare concoctionem, cõtenta à fundo attollunt
aliqua ratione, quemadmodum dissipant ea quæ ad pro-
funditatem corporis concesserunt secundum exuperantiæ
rationem. Atque eiusmodi spiritus frequentissime in mor-
bis calidis apparere solent, atque idcirco potius per pro-
funda transeunt. Quinetiam in crudis & incoctis humo-
ribus, si contenta apparuerint concocta, multis spiritibus
generatis attolluntur, multo calore dissolvente multam
materiam compactam, quæ generare potuit multos spiri-
tus. Sed ubi naturalis & concoctrix caliditas præstiterit,
illa uerò cruda & incocta materia domita fuerit, tum cõ-
tenta incipiunt descendere spiritibus diminutis, atque de-
mum euaporatis subsidere ad matulæ fundũ. Illud quin-
etiam non erit auditu dictũue mirabile, ut à locis conten-
torum in urinis significantur quodam modo corporis af-
fecta loca. Siquidem facta proportionem altitudinis totius
uri-

* παχυτέρῳ δὲ
καὶ πλείονος,
συννεκιδύσας
τὸ πνεύματος
καὶ τὸ ὑγρὸν μι-
νύσας, καὶ
συσπείσας
ἐκείνου
ἔχοντος.

urinæ, cum altitudine humani corporis, tum partes uri-
 næ, ad quas contenta concesserint, proprium locum effu-
 gientia, significant loca corporis ipsis respondentia, morbo
 affecta esse, idq; meritò. Spiritus enim is extraneus, atq;
 corruptius, quò fuerit præstantior & fortior, eò longius
 materiam expellit uersus sublimes partes matulæ, à fun-
 do incipiens, cum oporteat materiam descendere atque
 excerni, si à nullo spiritu pulsa esset. Quemadmodum in
 dissolutionibus contentorum, secundum latitudinē * u- * χύματος.
 rinæ, uidemus dolores errare secundum latitudinem cor-
 poris, ueluti dictum est in ijs, quæ de iudicijs urinarū tra-
 ctata sunt. Spiritu enim materiam expellente, præsertim
 si ipsa aspera fuerit, et incocta, et ubi mota fuerit et erra-
 uerit in totum corpus, grauitas ob multitudinem induci-
 tur carnibus, dolor uerò fit à motione spiritus, atq; à qua-
 litate aliena materiæ inductæ. Sicuti in bullis, quæ signifi-
 cant dolores capitis, aut renum, & præter^a defluxum in
 pulmonem. Et si alio in loco de substantia spiritus dictū sit,
 quænam positio ipsorum (contentorum) pepererit iudicia.
 Præsens uerò oratio causas assignabit. Igitur unumquod-
 que prædictorū ab aliquo, quod dissimile est naturali spi-
 ritu generari res ipsæ, ut puto, demonstrabunt, cum diebus
 singulis aliqua motione præternaturales spiritus generē-
 tur, siue cum ferueant subiectæ materiæ, siue alio modo
 moueantur. Cui orationi fidem faciūt, tam aquæ feruen-
 tes, atque idcirco bullas facientes, quàm frigida aliundè
 mota. Bullæ ergo ueluti corona circumeunt es urinæ super-
 ficiem, si fuerint parua, atque inter se compactæ, à spiritu * διαπορευ-
 crassiore, ac non facile * disperditili generantur. Quatenus digesti bili
 ergo bullæ concesserunt usque ad urinæ superficiem, simili diffiabili.

* πρὸς ὄντος, i.
 materiae affi-
 xum.

ratione demonstrant spiritus in corpore ascendisse usque ad caput. Quatenus uero in eis adest crassitudo, & glutinum, ut non sinat bullas maiores fieri, & sublimiores; indicant spiritum etiam esse * materialem, neque facile diffabilem. Bullae enim quanto magis sublimantur, ac intenduntur in superficiem, eo potius spiritus digestus abscessisse à materia significatur. Et dolores obscurari dicimus, eo potius, quò magis frigiditas aderit in spiritu. Non enim facile frigidi spiritus consueuerunt mouere dolores. Veruntamen defluente materia, quae spiritus excitauit, quòd iam concocta sit, bullae collectae innatant circa mediam superficiem urinae, atque etiam corona bullarum innatat, neque quicquam doloris etiam significans, cum iam materia euaporata descenderit. Et si maximè reuertitur fiat ad pulmonis loca, tunc materia descendens conuoluta cum spiritu, qui in pulmone est, magis etiam inflatur. Quatenus uero expellitur, suppurante iam natura excernitur, demonstratur uero à bullis, quae circa medium innatant. Quinetiam eadem motione circa renes, & uesicam facta, contingente ab aliqua locorum angustia, spiritus ingenerantur, & bullae excitantur. Non minore quoque motione circa uasa seminaria facta, generantur spiritus, atque transmittuntur ad uasa urinaria. Atque misti cum urina, spectantur in illa emicta excitasse bullas densissimas. Quinetiam interdum apparent hoc pacto, atque ueluti capilli, aut ueluti seminis ipsius * splendores, aut ueluti renū calefactorum colliquamina. Adhuc quò bullae fuerint minores & densiores, atque circa solam coronam circumcurrent, plures & potētiores, & crassiores spiritus demonstrantur, tanquam adhuc haerent materiae. Quò uero magis contrariae his quae dictae sunt,

sunt, producuntur, eò spirituum imbecillitas, atque digestio promptius iudicantur. Hoc itaque pacto disputatio super spiritu habita finiatur. Nanque uir studio incumbens ut decet, considerando poterit ab hisce dictis reliqua et adinuenire, et orationi adiungere.

2 Hic locus sic legitur in Græcis exemplarib. τὸ μὲν ἐν αἰσὶ περιττόν ἐστι καὶ ἀχρεῖον ὅπου δίδειν ὁ λόγος, τὸ δ' ἐν ἰσχυρὰ παρρησιαζόμενον ἐν τοῖς ὅροις ἀπὸ τοῦ ὡς πρὸς δῆλον καὶ ἐν τῇ οἰ γὰρ πείσῳ τὰ : ταχωρὶ μὲν πείσῳ σύμβολα. Quorum verborum hic sensus videtur esse, urinam esse excrementum concoctionis quæ in cauis partibus fit, paryphistamena autem in venis fieri, atque adeò esse signa concoctionis quæ in venoso genere fit non aliter quàm deiectiones sunt signa concoctionis quæ in ventre fit.

De causis diuersorum colorum ipsarum coronarum in superficie urinæ manentium. Cap. V.

P Ost hac dicendum est de coloribus diuersis, qui in corona ipsa spectantur. Igitur cum totius * hu- * χυμῶδης moris urinæ, qui est substantiæ diuersarum specierum compositus est, partes crassiores cedere uersus fundum uelint, necesse est ut partes tenuiores innatent. Alijs autem in locis demonstratum est, tenuiora esse passibilia, et ut ab aliqua causa facilius alterentur, ita promptius manifesta fieri. Quamobrem si humores nocentes fuerint pari uirtute, et * pari mēsurā urinas tinxerint, nulla corona eu- dens spectari poterit. Sed tamen si uirtus uincens, * ἰσχυρὰ aut uicta manserit, etiam coronæ colores hoc uel illo modo apparere necesse est, cum uidelicet urinæ commodè possint coronam præsentare.

accidit uirtuti concoctrici: insuper & ob multam materia corruptionem, à qua nihil sumere naturam uerisimile est. Nanque ubi materia * habilis est, etiam inibi nutritio fit, atque præter hæc excrementi alicuius sequestratio, ut dictum est. Vbi autem egestas sit ac materia deerit, aut quia non adest, aut quia & si adsit, prorsus corrupta, aut alterata est, neque nutrir animal, neq; superflui quicquam, quod à nutritione reiectum est, excerni potest. Quinetiam nihilominus urinæ absque contentis appareret ob collectionem totius materiae factam, aut ab inflammatione aut aliqua alia affectione. Nam ob multam caliditatem attrahuntur excrementa, tanquam humoribus melioribus deficerent. Nanque ubi contigerit immensam caliditatem abundare, eò plures humores attrahuntur, atque excrementa etiam contrahuntur. Quod discere licet ab ijs cucurbitis, quæ singulis diebus à medicis usurpari solent: Nanque hæc cum mediocri quadam flamma hærentes alicui parti corporis, ad se attrahunt tam uicinas, quam remotas materias, cum aliqua sint quæ sortita sunt quoddam munus ita attrahendo, ut ingenerata caliditas attrahit. Si igitur cucurbita hærens tot potest mouere, multo plura arbitror posse inflammationem atque erysipelas, aut aliquam similem affectionem ad se, ut decet, attrahere. Alio quoque casu urinæ apparent absq; contentis, ut natura expellente aliquò excrementa, ob imbecillitatem ingentiam membri à congerie multitudinis. Extitit enim etiam hoc ipsum ratione quadam membri debilitati, ut ad ipsum omne inutile expelleretur. Nam ubi infirmum membrum nequiuit * manu tenere præmanentem * *πρόσφορος*, utilis, bona uirtutem excretricem, illato materiae cumulo grauatum, bere priorē.

non solum non repellit materiam influentium, sed etiam superinfluentium suscipit, ob defatigatam (ut uidetur) uirtutem expultricem. Sed oratio de urinis hypostasi priuatis sufficienter, ut arbitror, tractata nunc finiatur. Oportet enim seruare ne disputationes protrahantur. Veruntamen nos, tanquam alio initio inciperemus, dicamus quas ob causas profluant urinae uariae diuersis aetatibus et temporibus, & regionibus & dietis, atque moribus quibusdam diuersis: etsi de hisce in ijs quae de iudicijs scripta sunt, disputatum sit. Nanque hoc modo ubi tractatum fuerit, disputationem de causis urinarum, optatum finem adeptam esse arbitramur: atque ut & * positiones in prioribus libris factae, hoc pacto redditis causis certam fidem coeperint. Et ne * captiosa oratio aliqua, & captu difficilis uideatur, subiungemus etiam capita illa quae definita sunt in ijs quae de iudicijs, ut super illis causas explicantes, mutuam fidem inter illa studentibus faceremus.

* διότι.

* γείνομαι τίς ὁ λόγος δόξῃ.

De causis urinarum per genera & aetates. Cap. VII.

Uirorum temperatorum urinae sunt subruffae, atq; subflauae, atque mediocres in consistentia, & contentis. Cuius rei reddita est causa sigillatim libro superiore à me definito. Veruntamen licebit mihi repetenti hac in parte orationem illam breuibus, aliqua dicere. Nanque ubi demonstratum est, in mediocribus cōcoctionibus sanguinis etiam bilem reddi mediocri colore, siue flaua siue ruffa sit: decēs est

est ut ab eo illinc distributo humore flauo, atque mistione facta cum serea humiditate urinæ subruffæ & subflauæ producatur: atque mediocres consistentia in concoctionibus perfectis: quarum alba & leuia & æquabilia, atque ad fundum concedentia sunt contenta, etiam alterationem conuenientem in tertia concoctione arguentia. Virorum autem florenti ætate, atque temperatorum urinæ quales sint, iam antea dictum est. Atque super eis reddita sunt causæ, quarum nunc etiam meminimus, ut locus postulat. Conueniens esset etiam reliqua quæ in ijs, quæ de iudicijs dicta sunt, repetere, ut redditarum causarum à nobis perfecta procedat oratio. Igitur senum urinæ ad album uergentes apparent subtenuēs, atque effugiētes mediocritatem substantiæ, quarum contenta pauca, & ueluti cruda sunt. Puerorū uerò ualdè iuuenum urinæ, colore parū inferiores sunt subflauis, & subruffis, sed propè superant substantiam urinarum uirorum ætate florenti, ac contenta plura possident. Hic sermo, ut arbitror, in ijs quæ de iudicijs, factus est. Causas uerò hisce rationibus discere oportet. Ergo cum senum ætas quantum processerit, tantum uersus frigidū declinat, par est ut urinæ & albæ, & tenuēs reddantur, tū genuina caliditate marcescente, tum concoctione diminuta, obscurataque ab eminentia frigiditatis. Proindè decens est, nutritione diminuta, ut contenta minora spectentur, proportionē respōdētia assumptioni nutritiuarum humiditatum: quoniam senes impotentiores reperiuntur, tum quia distributio perditā, tum quia concoctio multum debilitata est. Eorum urinarū contenta & minora, & ueluti incocta inspiciuntur. Puerorum uerò cum naturalis & genuinus calor extiterit multus, atq;

unà cum multa humiditate naturali, urinarũ colores fue-
re remissiores, quàm quæ in iuuenibus proueniunt multa
humiditate madescents. Quatenus uerò abundat genui-
na caliditas, meliorem consistentiã accidit profluere, quàm
quæ in florente ætate generatur. Caliditas enim genuina
maior, meliores cõcoctiones efficit. ^a Caliditas enim iuue-
num florentis ætatis etiam maior cùm sit qualitate, quàm
quantitate (iam enim erga acutum cõcessit) etiam colores
quos diximus præsentauit. Puerorũ uerò caliditas potius
quantitate præstans, circa substantiam humorum produ-
cendam excelluit. In quo minimè mirum sit, si horum mul-
ta contenta spectentur in urinis, si multa humorum elabo-
ratio facta sit. Adde, pueros multum comedere solere.
Quamobrem accidit, hinc multa excrementa generari. Nō
pauca etiam esse cõtingit ob nutricis facultatis actionem,
quæ necessitate membrorum requirētium fit. Nanque ca-
lori opus est materia, tum ad nutriendum, tum etiam ad
membrorum incrementum. Et idcirco plura contenta spe-
ctantur in pueris, quàm senibus & iuuenibus. Sed dispu-
tatio super ætatibus iã sufficienter explicata, hic finiatur,
atque de reliquis posthac dicamus. Mulierum igitur iuue-
num urinæ, etsi in omnibus mediocres, manca tamen sunt
colore subruffo atq; subflauo. Quinetiã pellucidior quod-
dam modo substantia spectantur: plura quoque contenta
quàm urinæ uirorum habent. Huiusmodi iudicijs urinæ
mulierum probantur. Sed causæ si subiunctæ fuerint, fir-
mauerint iudicia. Genus itaque muliebre domesticum est,
ac paucis exercitijs utens, atque remissam habēs natura-
lem caliditatem (habita comparatione ad caliditatẽ ma-
sculorum) efficit cõcoctiones debiles. Possidet autem natu-
ralem

ralem ignem languidum. Hæc ipsa subalbidas urinas pariunt, atque subtenuēs, non perfectam concoctionem, & æqualem ei quæ in maribus fit, capientes. Plura uerò contenta duabus de causis, ut arbitror, obtinentes. Nanq; tū excessu naturalis humiditatis, tum abundantia excrementorum, quæ oriuntur à debili concoctione, plura quoque contenta in urinis apparere necesse est. Quamobrem ab hisce quisquam si considerauerit orationem, quæ de iudicijs habita est, summè ueram esse suscepit.

a Hic locus sic legitur in omnibus Græcis exemplaribus ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀκμαζόντων θέρμῳ πλείων ὄσχε, τῇ ποιότητι ἢ τῇ διuίναςα καὶ τῷ ὄσσει τῶν χυμῶν πεπλευμένη. Id est, ætate florentium calor maior cum sit qualitate, quam quantitate, in urinis eorum humorum consistentia melior est.

De causis vrinarum, quæ à simplicibus intemperaturis profluunt.

Cap. VIII.

DE vrinarum mutationibus, quæ proueniunt à simplicibus intemperaturis intensis, hoc pacto dicendum esse conuenit. Nanque caliditas parū excedens mediocritatem, subruffas, & subflauas etiam gignit urinas: sed plus exauget, ruffas & flauas. Quæ mediocritatem substantiarum transgrediuntur, & splendor quidam ipsis adest: contenta uerò mediocria, sed albedinem, quam secundum naturam ipsis inesse diximus, diffugientia. Contraria hisce producit frigiditas. Nanq; quantum frigiditas intenditur, tantumdem albescent urinae, atq; à mediocri substantia recedunt quo-

dammodo. Quinetiam asperiores superficiem, & cōtēta minora, & cruda, conceperūt. Interdum uerò uniuersa crassescunt, atque conturbantur. Humiditas quinetiam obtundit naturalem urinarum colorem in aqueum uergentem, atq; in superficie earum adest asperitas: contenta & plura, & crudiora spectātur. Atque hoc pacto in substantia se habere urinas oportet. Siccitas quinimò diminuit urinis tam humorum, quàm contentorum quantitatem: pellucidum affert & splendorem, atq; color hisce adest, qualis est naturalis, & substantia mediocris, modò defectus nutritiue humiditatis non affuerit. Aciores fiūt urinae, exauēta caliditatis qualitate. Urinae eiusmodi se habent, quæ ab intemperaturis produciuntur. At uerò nunc subdamus causas iudicijs fidem facientes, hoc pacto. Igitur caliditate intensa, ut dictum est, mutantur urinarum colores. Ergo decens est, ut etiam in ijs, qui capiuntur ab intemperatura calida. Siquidem si modesta fuerit caliditas, urinae spectantur subruffæ, ac subflauæ. Eadem uerò exauēta, ruffæ ac flauæ profluūt. Nam ubi ingenerata caliditas effecit bilem acriorem * atque humiditas ablata eandem purificando minuit, tales colores in urinis apparere necesse est. Dictum quinetiam est, caliditatis * præstantia fieri mediocres concoctiones, ut inde urinarum consistentiæ moderatæ appareant: par est ut eadem abundante, nondum tamen dissolvente corporis ualitudinem, urinae habeant consistentiam supra mediocritatem. Neque mirum cuiquam sit, si urinae superficies splendeat ob intensam qualitatem humoris colorantis. Nanq; exauēta acrimonia, & humiditatem asperantem consumente, splendor conspectatur. Præter hæc contēta ceteris in rebus mediocria

• τῆς ἰξυδα-
 γῶνς τὰς λυ-
 αῖφαιρῶν
 ὑποήλως, i. a-
 blata humidi-
 tate quæ eam
 aqueam red-
 debat

• ἰατρικῶς.

diocria cū sint, non ab re fuerit, si ea ob intemperaturam à caliditate adauctā, perdiderint aliquid albedinis, cū tinctura quædam ab exuperantia bilis distributa, coloret ipsa contenta. In his autem qui à frigida intemperatura corripiuntur, quò magis uersus frigidius processerit, eò albiores colores præsentantur in urinis. Cū enim demonstratū sit quòd bilis flaua mediocres urinas colorans, fit à mediocritate & exquisita concoctione, optimo iure, si non exquisita fuerit concoctio, ob aliquem frigidum affectum bilis flaua proprium & genuinum colorem non habebit, sed recipiet uel pallidum uel subpallidum pro modo erroris qui in concoctione fuerit. Quamobrem cōgruere uidetur, ut ob mistionem serosæ humiditatis, appareant diuersi colores uergentes ad album, ratione recessus à perfecta concoctione. Proindè urinæ humor concedit uersus tenuiorem consistentiam, cū non facile à genuina caliditate dometur atque concoquatur. Quin ob eādem rationem urinæ superficies aspera spectatur, quòd humor qui splendorem eum præbebat, dum coqueretur, concoctione frustratus sit. Minora tamen & cruda contenta harum urinarum sunt. Nanque diminuto calore, etiam * distributio * à vādoe. minor erit: minora uerò decet esse etiam ea quæ à minore humorum assumptione proficiuntur. Item in concoctionibus quæ ob imbecillitatem caloris prauæ ac debiles euaserunt, & contenta crudiora spectantur. Neque mirum, si conturbentur & crassescant, ubi cruditas uincit ob imbecillitatem coquentis, & alterantis calidatis. Nam ubi caliditas naturalis præstiterit materiæ, tū ea quæ tenuia sunt, crassescunt concocta. Quæ uerò alia ratione crassa erant, hæc tenuantur atque * dissēparātur. Quas ambas cō- * diangeitas.

• ψαλλὸ, sim-
plicem.

sistentiæ species per diuersas causas potuit introducere in-
temperatura frigiditatis. Tenuia enim potius per * pu-
ram ipsius intemperaturam: crassa uero per cruditatem
quæ humoribus accessit. Humiditas quinimò argui poterit
à quantitate excrementorum: confirmauerit etiam obscu-
ritas distributi coloris. Nam cùm concoctio euadit imper-
fecta ob humiditatis excessum, & mediocris consistentia
non est, tum subtenues spectantur, & colores destituun-
tur, eò quòd mistio fuit cum multo seroso humore. Neque
quoq; mirum sit, si multa & cruda spectentur contenta.
Nanque ab humorum humiditate facilis producitur di-
stributio, quare par est ut multa elaboratio adsit. Accidit
autem, cùm humidum quod distribuitur multum sit, non
perfectam humorum elaborationem fieri. Proindè fit, ut
contenta tum multa, tum cruda præsententur. At uerò in
sicca intemperatura, quæ corpori accidit, urinarum humi-
ditates paucæ profluunt, ob paucitatem humiditatis: co-
lores uerò sunt, quales qui secundum naturam in iuueni-
bus, & exercitatis hominibus apparent. Quòd si illa in-
tenderetur, etiam hæc ipsa increserent, & consistentiæ
redduntur similes sanis & mediocribus, interdū tamē in-
tenduntur. Colores uerò eiusmodi manent: humore co-
lorante nihil patiente: etsi ille increuerit, colores quoque
increscere uidebuntur. Veruntamen quemadmodum in
humiditatis excessibus non facile præstat cōcoctrix facul-
tas, sic nunc in siccis intemperaturis facillimè præstans, nō
modò efficit mediocrem consistentiam, sed etiam interdum
quandam crassitudinem infert. Splendor uerò quidam,
& læuitas illustrant superficiem urinæ ob * uigorem co-
lorantis humoris. Contenta quinetiam pauca sunt, cùm
pauca

• αὐτὰρ ἡ
χρῆσις τοῦ
χυμῶ.

pauca sit quæ distribuitur humiditas. Eadem sunt medio-
 cri substantia, atque exactè concocta, quòd facile domita
 sunt à caliditate cōcoquente: atq; oratio de causis urinarū
 in ijs urinis quæ ab intemperaturis simplicibus profluunt,
 hoc pacto tractata sit. Id autē nos latere nō debet, hæc di-
 cta esse de qualitate una hominis itēperati, cæteris (quo-
 ad fieri potest) mediocribus manentibus. Cū autem di-
 sputatio definiuit causas intemperaturarū simplicium, li-
 cebit viro ingenioso adinuenire ex hisce qualitates cōpli-
 catas ac intensas. Ad hæc, in ijs quæ de iudicijs, dictum est,
 eorum qui mediocriter se exercent, mediocres urinas pro-
 fluere: ueluti quoque in iuuenibus, & exercētibus se, di-
 ctum est. Eorum uerò qui ultra quàm par est, laborarint,
 seq; exercuerint, urinas etiam erga ruffum flauumq; co-
 lorem uergere, atque earum contenta pauca esse & te-
 nuia, etiam in colore alterata: quinetiam interdum colli-
 quamina quædam in hisce innatant. Segnem uerò ac se-
 dentariam uitam traducentium, & urinæ ad album uer-
 gunt, & contenta plura & cruda spectantur. Igitur uri-
 narum eorum qui modestè se exercent, causæ in superio-
 ribus explicatæ sunt, ubi disputatum est de homine usq;-
 quaque mediocri & in affecto. Sed nunc subdere restat
 causas urinarum eorum qui immodicè se exercent. Dein-
 de similiter eas, quæ urinarum sunt illorum qui in segni-
 tie atque ocio uitam terunt.

De causis urinarum eorum, qui se
 plus iusto exercent, ac segniter
 viuunt. Cap. IX.

Um maior quàm par est, fit calidi motio accensa ab exercitijs externis plus iusto exauctis, tum biliosus humor augetur, cōbustus ab accedente caliditate. Quin-

etiam per eiusmodi accensionem urinarum colores ad ruffum & flauum attolluntur. Diminuta ergo serosa humiditate quæ temperabat, atq; biliosi humoris adaucta qualitate, necesse est contenta & pauca & tenuia spectari. Cùm autē membra ab excessu caliditatis attenuentur, & digerantur difflata, uel sudore uel insensili transpiratione, rarefacta ob exercitia pelle, decens est, ut exauctis eiusmodi exercitijs, aliqua colliquamina in urinis appareant innatantia, profecta uel à renibus, uel fortasse ab alijs quibusdam partibus corporis, tum multa cum motu caliditate aliquo pingui colliquefacto. In ijs uerò qui ociosam & inertem uitam uiuunt, urinæ recedunt à mediocritate coloris, uergentes ad album, ob paucitatem calidi motionem habentis, * ac in seipsum inclinantis, atque uacatione motionis marcescentis. Siquidem ueluti in rogis euenire solet, ubi ligna sufficienter congesta fuerint, si quisquam extrinsecus motus factus sit, facilius accenditur atque comburitur materia: & si quicquam proiectum in rogi fuerit, statim ab igne deuoratur. Vbi uerò nulla foris adhibita fuerit motio, tum magna difficultate distributa materia uritur, atq; metus oritur non paruus, ne ignis extinguatur à multa diuersaq; superimposita materia. Non aliter accidere solet ociosis & exercitatis hominibus. Eam ob rem ad album inclinat color urinarum illorum, qui segnem & quietam uitam ducunt. Contenta uerò earum & multa,

* ἡ γὰρ πρὸς αὐτὸ
ἐπιστρέφει.

&

et crudiora spectantur. Nanque quieta uita facile distributio fieri potest, atque alteratio, sed concoctionem facit caliditatis præstantia. At quia demonstratum est, quod caliditas non mota tractu temporis marcescere soleat, decenter in uiris ociosioribus accidit, plura spectari contenta, atque crudiora, frustrata perfecta concoctione. Atq; hac in parte terminetur oratio de causis urinarum se exercentium, atque ociosorum. Posthac uerò transeundum est ad causas assignandas urinarum à temporibus anni, atq; regionibus alteratarum.

De causis urinarum variatarum ab anni temporibus, & à regionibus.

Caput X.

Neunte Vere urinarum colores albi sunt et subflauī, etsi interdum crassescant.

* Quantitas uerò humoris earum maior profluit habita ratione ad comesa.

Contenta quoque et plura, et crassiora spectantur. Sed procedente tem-

pore uersus calidum, colores ascendunt ad mediocritatem.

eodem modo contenta. Aestate uerò ineunte, urina subflaua et subruffa, contenta uerò tenuiora exeunt.

* Sed aestate uigente urinarum fluores pauciores sunt habita ratione ad comesa, sed uergentes ad flauum atque ruffum.

Quarum consistentia sunt pauco recedentes à temperato, etsi quidam splendor in eis refulserit. Contenta quoque et tenuia et minora, atque colorata supra albedinem sunt.

Declinante uerò aestate, atque autumnino ineunte, remit-

* τὰ πρὸς αὐτὰς
τῶν χυμῶν,
πλείω τῶν ἐξ
ἀναλογίας ἀ-
παιτῶν.

* ἀνὰ μέσον αὐτῶν
δὲ διότις, μέω
μὲν τῶν ἐξ ἀνά-
λογίας ποσῶν.

• χυμάλει.

tuntur colores tam* floris, quàm cōtentorum, sed tenuia etiam manent. Procedente uerò ad frigidius, etiam colores mediocres redduntur. In hyemali autem solstitio, urinae sunt quantitate mediocres, sed subalbidae, cōtenta plura, consistentiae uerò mediocres. Vigente uerò hyeme, color urinae albus est, consistentiae uerò inaequales. Nam interdum crassae, interdum tenues spectantur. Quantitas (floris) maior quàm mediocris: contenta uerò & plura, & cruda frequentius inspiciuntur, quae differentiis temporum anni alteratae eiusmodi urinae (ut paucis omnia dicam) uidentur. Reliquum est causas harum repertas docere. Nam hoc pacto facta disputatione, facilius erit reddere causas super regionibus, quae ratione respondent ipsis anni temporibus. Sed repetenda sunt praedicta, ac super unoquoque eorum reddenda est causa. Ineunte igitur Ve-

* ὁ πόσις δὴ ποιεῖ
καὶ αἱ πλεονεξίαι
αἰνρώνυχοι, ἀπὸ
παρὲν ὀρτὺν νύκτι
σπερτίνῳ, ποστὸν
σολὸς ὀκατῶν,
ὡς ἐκφάνει
Προκλὺς ἐν
Ἡσιόδῳ.

re, atque sole uersus nos reuertente tum, * cū Vergiliae intempesta nocte spectantur, urinarum colores etiam sunt albi & subpallidi, & consistentiae inaequales, sed quantitate maiores, contenta q; & maiora, & cruda. Quandoquidem frigoris adhuc dominantis ambitu uincitur naturalis calor: quare defectus concoctionis accidunt, tam in colore, quàm in consistentia. Quia uerò alimēta plura sunt, multorum uerò comesorum plura sunt excrementa, atque contenta urinarum ex hisce etiam plura & cruda spectari necesse est, non ut par est domitis humoribus. Ad haec maiores urinae profluunt ab humiditate humorum in corpore per totam hyemem collecta. Hyeme enim ubi multi cibi assumpti fuerint, atq; longiores trahentur somni, aderitq; aëris qualitas frigida & humida; decens est, & humorum crudorum non parua cōgeriē cumulari. Quin-

etiam

etiam hyeme etiam manente, spissatur eiusmodi materia, ac paulò fortè plures, quàm mediocritas postulat, profluunt. Sed ubi Ver illuxerit & constitutio humida fuerit, iamq; humores meliùs concocti ac soluti, tum urinæ maiores, quàm assumpta comesa deceat, minguntur. At uerò tempore procedente, tumq; cùm * Suculæ orientales apparuerint, & colores & consistentiæ, non modò contenta, ad mediocritatem concedunt. Siquidem dum aër nos ambiens, extiterit temperatus, omnia quoque quæ propter hanc præcedentem constitutionem alterata erant, ad mediocritatem reducuntur. Quando uerò aëris nos ambientis temperatura non admodum frigida fuerit, ut genuinam caliditatem ledere possit, nec adeò calida, ut digerere ualeat caliditatem quæ in nobis est, tum naturales uires actiones nostras excitant ad mediocritatem, & id quod secundum naturam est, modò nihil extrinsecus impedimento adstiterit: at uerò cùm orientalis Orion exoriari cœperit, iamq; æstiuum solstitium aderit, tum urinæ apparent subflauæ atque subruffæ, & cõtenta mediocribus tenuiora, idq; decenter. Calore enim libere in toto corpore diffuso, atque dominanti præsentì materiæ, concoctioneque facta ut decet, etiam urinæ profluere probantur mediocrem colorem habentes, sed tenuiores: nec aliter se habent contenta in eis: horum plures partes tenuantur, atque digeruntur ab aëris caliditate. Vigente uerò æstu, tumq; cùm Procyon oriëntalis exoritur, urinæ quantitate minores profluunt, habita ratione ad ea quæ distributa sunt. Quinetiam attolluntur ad colorem flauū & ruffum, & earum consistentiæ sunt tenuiores temperatis: item contenta & pauca, & tenuia, atque quodammodo colo-

* ὅτε δὲ ὑάδης
ἰσὶν φαίνονται.

* διωδιαφορ-
μής.

* περιμασνός.

* ἐκτενδύσας.

ratam albedinem ostendentia. Siquidem aëris calore quī nos ambit, uigente atque attrahente ad se nostrum hunc naturalem ignem, eundemque in qualitate intendente, maiores fiunt, ac frequentiores bibitiones: minores uerò excretiones, quā bibita postulant, partim dissoluta materia in sudores, partim digesta per occultas euaporationes. Quinetiam adaucta bili ab aëre aestuante, etiam colores memorati spectantur. At calore naturali * digesto cōcoctiones secundum naturam diminutè proueniunt. Idcirco urinarum consistentia tenuior gignitur, contenta quoque colorantur ab abundantia bilis, sed minora & tenuiora spectantur, quòd digeritur & tenuatur materia, atque concoctiones debiliores fiunt. Plura itaque ex his quæ dicta sunt, accidunt ob colorem naturalem extrinsecus expugnatum. Ineunte autem autumno, cumque Arcturus exoritur, remittuntur colores tam chymatis ipsius quā contentorum in eo, concedendo ad mediocritatem, sed remanent tenuia & pellucida, & pauca. Siquidem calore uehementer * diminuto, etiam colores qui ob illum uehementem excreuerant, incipiunt * subduci, quousque desinere uideatur caliditas. Quinetiam ob aëris præstantem siccitatem, & minora & pellucida, tam chyma, quā contenta in eo spectantur. Procedente uerò tempore, atque tum cum Vergiliæ orientales occidunt, tam colores quā contenta mediocria sunt: quòd concoctiones meliores fiāt, ubi nimia disflatio acta sit caliditatis aëris compressæ. Namque frigidis uentis superflantibus, caliditas naturalis resumit uires, atque temperamentum omnibus concoctionibus affert. Cum autem hybernū solstitium aderit. Capraque orientalis occidat, tum colores à mediocritate recedunt,

cedunt, atque consistentiae tenuantur: contenta uero multiplicantur, fortasse etiam mediocria seruantur. Quandoquidem aëre frigidiorē redactō, unā quoque alteratur quodammodo interna caliditas, atque increscit humor pituitosus, ita ut oporteat humore coloratē qui in nobis est, debilitatū obscurari. Quia uero ciborum sumptiones ampliores fiunt, & cōcoctiones sunt ualidiores, eò quòd tum calor roboratur, ac somni longiores accedunt adiuuantes ipsas concoctiones, sit ut contenta plura spectentur. Vigente uero hyeme, atque tum cū Fauonius spirare inceperit, * urinarum humor maior est, habita ratione ad com-

* χύμα:

forum quantitatem, atque albæ inspiciuntur, & inclināt ad consistentiarum intemperaturas: contenta uero in hisce plura existunt, atque crudiora sunt. Quandoquidem frigore aëris eousque exaucto, ut etiam noceat genuinae caliditati, biliosoque tum prorsus tabescente humore, albas profluere urinas compertum est, sed differentes consistentiis. Nam aut erunt tēues, eò quòd non adeptæ sint perfectam concoctionem, quod accidit ob præstantiam frigiditatis aëris: aut crassæ, & * conturbatæ ob humore, qui

* ἀνατρεπόμενα:

crudus uocatur per propriū tempus uigentem. Quoniam autem genuina caliditas non potest domare, & cōcoquere multa comesa, & frigus proprietatē habet cogere materias; ob id contenta plura apparent profecta à multà elaboratione nutritionis. Cruda uero & crassiora interdū uidentur, aut præ frigiditate * tabefaciente genuinum

* ἀπομαραινόμενα, extinguente.

calorem, aut præ materia in distributionem sumpta longè maiore, quàm uirtus ualeat per caliditatem perficere. Hæ igitur sunt causæ urinarum mutatarum per singula tempora anni, quæ reddi possunt ab ijs, qui studiis harum re-

rum delectantur. Ac unusquisque ab hisce sumpto principio considerationis, poterit quoque reddere causas quæ sitas super regionibus. Causæ uerò urinarum in ratione uirtutis commutata rationem habebunt similem illis, quæ explicatae sunt de intemperaturis.

De causis urinarum profectarum à nutritis bonis & malis. Cap. XI.

On mirum cuiquam esse debebit si è nutrimentis boni succi & ad coquendum facilibus faciles concoctiones urinarum appareant, atque* syn-
 N cera contenta. Siquidem cum calor naturalis facile alteret quæ ad coquendum facilia sunt, & expeditè nutritio fiat in boni succi alimentis, promptissimè omnia perficiuntur, atque omnia quæ in urinis uidentur, hæc mediocria inspiciuntur, quemadmodum contrarium accidit in cibis mali succi & ad coquendum difficilibus ægrè concoctiones fiunt, corrupta autem & uaria contenta spectantur, uirtute concoctrice non suscipiente humores ad alendum ineptos, sed illos respiciente, si quando fortasse exhiberentur. Fiunt enim* incoctiones præter cætera, quia cibi ad coquendum inepti sunt: aut enim uirtus concoctrix lædi solet à qualitate ciborum, aut ab eorum quantitate exuperante. Nanque multa, ac uirtutem exuperantia non facile domari possunt à naturali caliditate. Quæ uerò praua sunt qualitate, ea non aliqua ratione admittuntur, uirtute tractrice familiaria nutrimenta solummodo attrahere. Et si qua fortuna illa fuerint admissa, eadem ab excerpultrice uirtute excernuntur.* Admitti autem illa possunt

* ἀνίσθητα.

* ἀπεψία.

* γένεσι δ' ἀν
 ἡγεῖ διὰ τὴν
 τῆς δυνάμεως
 διενεῶν βλά-
 βῶν, καὶ ὅταν
 δὴ τινὰ διαδρῶν
 ἐπιγεγονῆαν

fic-

sunt ob uirtutis aliquam lesionem ab aliqua illatam affectione. Atque de hisce haecenus.

De causis vrinarum somnolentorum,
& infomnium. Cap. XII.

ri autem & id
potest ob p-
pria aliquam
facultatis af-
fectione, abs-
quouis affe-
ctu contingere.

Somnolentorum urinae enarratae sunt, quae colorem ad album uergentem habent, sed consistentia sunt uel mediocriter tenui, uel crassa: contentis autem pluribus atque crudis abundant. * In-

* ὑποκρίματα.

* αὐτὸ πνεύμα.

* μάστιγας καὶ παῖδος, praesertim i morbo.

somnium hominum uero * praesertim male sanorum urinae dictae sunt eiusmodi: namque sunt tenues, & uersicolores, interdum albae appaerentes, interdum ruffae & flauae, ac oleaceae & nigrae, sed in contentis sunt magis alienae. Nanque aut ipsa contenta deficiunt: aut praesentia si fuerint, illa sublimia sunt, & aspera & coloribus malis spectantur. Quae dicta sunt in ijs, quae de iudicijs scripta sunt. Nunc uero causae hoc ordine subiungendae. Siquidem nouimus somnum secundum naturam, & hominis sani, fieri ob humiditatem suauem, atque mediocrem caliditatem naturalem: hominis uero aliter affecti somnum accedere ob humiditatem multam, praesertim pituitosam, atque ob cibos, & medicamina frigida. Sed uigilias nouimus euenire maxima ex parte ob siccitatem: interdum etiam ob caliditates multas. Cum igitur hoc uel illo modo affectis hominibus, & somni, & uigiliae fiant, decet etiam ratione etiam urinae eiusmodi profluunt. Demonstratum enim est, ut ad album uergentes urinae, concoctionem defecisse demonstrent: ac nihilominus hisce concoctionem de-

* ἐναποκατα-
 νωνται, interci-
 piuntur.

monstrant consistentiae urinarum, declinantes à mediocri-
 tate, atque præter hæc etiam contenta cruda, atq; multa.
 Igitur ubi eiusmodi cruditates fuerint mediocres, sensibi-
 lem læsionem non asserunt patientibus, sed faciunt ut dor-
 mire ament. Nanque succis crudis paulatim calefactis at-
 que solutis, multi vapores humidi assurgunt, cerebrũ uerò
 ex illis multa nutritione fruitur. Quoniam uerò non faci-
 le hisce humores deficiunt, non etiam vapores ab illis orti
 defecerint. Quamobrem accidit eo pacto abundè madere
 cerebrum, atque somnos plurimos gignere. Arbitramur
 enim somnum generari, ubi nutrimentum bonum distri-
 butum in cerebro concoquitur, dumq; ipsum cõcoquitur,
 & sensus animales intus * colliguntur, uirtute maiore
 coërcente minorum actiones. Postquam uerò contigerit,
 ut assumptum nutrimentum concoctum sit, soluuntur eo
 nexu sensus, atque hoc pacto animalibus uigiliæ repetun-
 tur. Sed tractatio de somno ab alijs sufficienter explica-
 ta, nunc relinquatur à nobis, atque procedendum in ince-
 pto. Ergo somnolentorum urinæ ob eiusmodi causas fiunt:
 Insomnium uerò contrariæ, ob contrarias causas, ut arbi-
 tror. Quandoquidem quæ desiccare consueuere, hæc sua-
 pre natura uigilias introducunt. Quamobrem flaua bilis
 eo modo attenuata, & in cerebrũ distributa, non solum
 non ingerit ei nutrimentum mædificans, uerumetiam
 aufert id quod adest, ita ut indè homo uigilet. Nanque
 eiusmodi colores potius esse proprios flauæ bilis demõstra-
 tum est. At uerò quòd contenta sint signa concoctionis di-
 ctum est. Concoctio uerò non tam facile fit, si aut aliqua
 intemperatura excesserit, aut usquequaque euigilauerit
 homo. Decens est ut contentorum spectetur inæqualitas,
 atque

atque confusio maxima. Urinae uerò albiſſimæ, atque tenuiſſimæ profluunt, aut ob bilis aſcenſum ad ipſum cerebrum, & ita manentes ſignificant uigilias à bile eſſe in cerebro, aut ob * inſaniæ ſpeciem: nanq; maxima ex parte * μελαγχολίας. te urinae eiufmodi inſanientium ſunt. Quinetiam urinae oleaceæ, atque nigrae frequentius mortem minantes, nihil mirum fortasſe ſi inſomniam aſſerant & * inſaniam. * παρανοια. Has cauſas ſuper hiſce habere poteris, etiam alijs in locis dictas, ita ut fugiendum ſit dicta repetere adeò importunè: procedendum uerò poſthac, ut reliqua explicentur.

De cauſis vrinarum profluentium ab ijs,
qui vel ob ſatietatem vel famem non
concoxerunt, Cap. XIII.

Ilorum qui multum comederunt & non concoxerunt, urinae albæ, tenues, ac hypostasi priuatæ ſpectantur. Atq; perſeuerantiũ in cruditate urinae fiunt, ſubſtantia & contentis extraneæ. Contra uerò eorum, qui inedia laborarũt, primum flauæ & ruſſæ & tenues, & priuatæ cõtentis urinae ſpectantur. Fame uerò preſſorũ albæ, tenuesq;, ac hypostasi priuatæ pueniũt, atq; ad prauos quosdã colores trãſmutantur. Sed ſuper hiſce (quoad fieri poteſt) reddendæ ſunt cauſæ indigentibus & eas requirẽtibus, quæ nõ cõtendæ uideri poterũt diligẽtibus rationũ exquiſitoribus. Igitur cùm concoctio fieri ſoleat ubi cibi fuerint domiti, cruditas uerò ubi cibi multum exceſſerint meſuram, quẽadmodũ

ubi cruda minus excesserint mediocritatem: decens est, ut hac ratione dum homo se multis cibis onerauerit, error à perfecta concoctione contingat. Namq; aut nihil, aut parum natura uidetur elaborauisse cibos: cum neque colorem, neque substantiam medicrem effecerit, atq; abstulerit contenta, tanto recessu à concoctione. Veruntamen in quibus minus iusto deciderit, tractu temporis uerò onerata inducitur, ut sustineat errores eiusmodi uirtus * semiperfectas actiones producit. Similiter dicendum de impransis. Quandoquidem semper naturali calori * comesis opus est, ut & se ipsum confirmet, & partes corporis nutriantur, ubi sufficiens collecta materia fuerit, tum quæ decet fieri, fiunt. Vbi uerò illa defecerit, tum in seipsum conuertitur, ac si quam esse humiditatem contigerit, illam absorbit: qua ablata ipse acrior redditur, & flaua bilis proficit qualitate eius calida & sicca inaueta. Proinde urinae proueniunt secundum illam calidi affectionem, minora uerò contenta spectantur, ubi deerint homini alimenta: quæ cum concocta sunt & nutriunt, mittunt hæc signa nutritionis. Veruntamen postquam calor, quoad fieri potest, surrexerit, atque intrinsecus indiguerit nutrimento, statim ipse * contabescit. Ipso uerò calore tabescente, etiam corporis habitudo statim parata est cōcedere uersus frigidum & album, & paruum. Deinde etiā ad peius uergentes colores, & coloribus mutuo se habentes substantias reddit. At uerò de huiusmodi rebus cum satis dictum sit, ut arbitror, disputatio terminetur: neque uos latere uelim, qui ita medicrem mensuram multæ disputationi habendæ super hisce rebus feci, ut etiam opus esset super reliquis aliam tractationem facere: atque illos im-

* ἡμιπῆλως.

* ὑπερτροφία
calefactorijs.

* ἡ ἀλμαρδία
ἡ ἰα.

plicari circa infinita: qui dum uia breuiore quod student assequi, capere cupiant, in aliquas alias disputationes secedentes, seipsos in longas tractationes intrudunt. Quamobrem decere uidetur ut ab hisce tanquam ab alio initio aggressi, referamus causas inuētas super reliquis quæstionibus. Nanque hoc pacto à nobis facilius, & distinctè explicabitur propositum, atque studiosis promptiùs licebit uerbis paucis præcepta multa discere.

De causis vrinarum per genera ægritudinum. Cap. XIIII.

Dicendum est hac in parte de urinis apparentibus in singulis ægritudinum generibus, atque earum causæ reddēda. Siquidem hoc pacto decentem per singula capita compositionem suscipiet disputatio, atque finis decens toti orationi statuetur. Igitur dictum est in tractatibus de iudicijs vrinarum: in febribus ephemeris puris, nulla causa alia præsentē, uidere quisquam poterit urinas non insigniter mutatas. Nanque si quo modo contingeret mutari, per parum atque occultè mutarentur. Febribus enim ephemeris generatis ob alterationem solius spiritus ad calidius intensi, par est, ut ne in urinis etiam manifesta spectetur alteratio. A paruis enim occasionibus, parua * momenta, à magnis magna proueniunt. Quum itaque urina demonstret humorum alterationem, ephemera uerò febres oriuntur è mutationibus spiritus, ut dictum est, ad calidius intensi: decens est, ut aut nullo pacto, aut per parum alteren-

* *μικρά,*
motus.

tur ephemerarum urinæ. Nanque priusquam humorum materia sentiat alterationem naturali spiritui accedentem: illi solvuntur, ubi sortiti sint rationem victus convenientem. Sed tamen in febribus ephemeris, cum parua quædam mutatio fiat, etiam parvæ spectantur in urinis mutationes. Quod si qua fortè aderit in corpore materia corrupta, usque adeo ut parua mutatione indigeat ad inflammandum, facile inflammatur & comburitur, atque excitabit febres putridas. Urinæ uerò apparebunt, quales in putredine humorum provenire febres solent, de quib. mox dicemus. Febriū ergo in putridis humoribus factarum, quæ fuerint intermittentes, hæ urinas alias: quæ uerò fuerint continuæ, hæ urinas alteras eijciūt, & secundum differentiam putrefactorum humorum, atque cōtinuitatem, & intermissionem in eis. Dicendum itaque prius nobis est de febribus quæ deficiunt, earum causas reddentibus. Deinde de reliquis, ueluti ratio procedens monstraverit.

De causis vrinarum profluentium in
vtrisque tertianis. Cap. XV.

P Vrarum tertianarū urinæ erga flavum & rufum (ut dictum est) colorem attolluntur: substantia uerò earum ostenditur mediocritate crassior. Ac in primis diebus nihil contenti eijcitur. Tempore procedente tam contenta spectantur, quàm colores ad mediocritatem, & ad id quod secundum naturam, concedunt, atque ægritudinis solutio brevi adventura speratur ab ipsis concoctionibus præmonstrata. Eiusmodi sunt iudicia
tertia-

tertianarum putridarum deficientium ab urinis facta. Nunc par est ut subdamus earum causas. Igitur bilis flava ubi exaugeta sit per aliquam causam illius generatricem, & extra uenas aberrauerit, tum febres uocatae tertianae, generantur, atque deficientes fiunt, quippe quum in uenis bilis multa non sit. Venae autē ipsae, etsi participes fiant eiusmodi humoris, tum ob uicinitatem, tum ob humoris ipsius abundantiam, * nō ita tamen ut cum eo etiam sanguinis dulcedo misceatur: hac enim ratione continuæ febres hae essent. Quoniam igitur extra uasa sepositus est eiusmodi biliosus humor, putrefactus est quodammodo: idcirco demonstrabit tam putredinem, quam intermissiones, quas passim facit. Colorantur autem urinae ratione bilis injectae. Veruntamen quod biliosum hunc humorem non benè corruptum esse in febribus tertianis demonstratum est, idcirco colores, quales diximus, inspiciuntur: atque à multitudine & moderata bilis crassitudine, quæ per urinam separantur, euenit ut urinae substantia crassior, quàm mediocris est, spectetur. Absunt autem contenta in primis diebus ratione cruditatis, atque cuiusdam obstructionis. nanque quod nondum natura potuit domare materiam, neq; cōcoctionibus usquequaq; incubuit: quāobrē neque contenta spectantur, quæ signa sunt concoctionis. At uerò ubi natura se collegerit, atque roborata fuerit, expulsaēque sint superfluitates, retentis ijs quæ utilia sunt, recteque & cum ordine tractata sint ea quæ ad humorem affluentem spectāt: tum concoctionis apparent signa, hoc est contenta. Quinetiam ad mediocritatem tam colores quàm substantiæ concedunt. Sed oratio de urinis profluentibus in tertianis puris, hæc ipsa est breuibus expli-

* ἀλλ' ὅχι ὡς
καταμικρα-
σθῶαι τὸ τῆς
αἱματὸς γλυκύ-
τητα, i. non sic
tamē ut cū eo
humore san-
guinis dulce-
do permisce-
tur.

cata. Notharum uerò tertianarum urinæ aureum colorem excedunt, ita ut ad uincum etiam colorem attollantur: substantia uerò sunt crassiore, quàm quæ in tertiana pura spectatur. Contenta uerò harum urinarum uel pauca & praua sunt, uel nullo modo apparent. Rectè igitur quispiam dixerit impuram tertianam magnitudine & qualitate bilis superasse tertianam puram, ita ut longiore tempore ad concoquendum opus sit. Siquidem eiusmodi urinæ, ut etiam superius dictum est in ijs quæ de iudicijs, & causis colorum scripta sunt, proueniunt à maiore & deteriore bili. Neq; mirum sit, si maiore tempore ad concoquendum opus sit. Nanq; multa ubi fuerit materia putrefacta, maiore tempore ad concoquendum potente uirtute indigens est. Sed tamen fortasse de hac re in disputationibus de præuidentijs, memoratum fuerit. Nunc uerò ad aliud caput transeat oratio, quæ perquàm satis in hisce immorata est.

De causis urinarum quartanarum.

Caput XVI.

καρποξυδμὸν. Quartanarum quæ potiùs originem à liene traxerunt, primis diebus urinæ sunt albæ: atque substantia tenui. Tempore uerò procedente, præsertim diebus quietis, spectantur cõtenta earum cumulata atque cruda, ac interdũ totum ipsum chyma turbidum apparet. Diebus uerò * afflictionem habentibus, adhuc etiam tennes se ostendunt: & contenta mediocria, atque tenuia, cùm erga solutionem passio

passio uergat. Interdum etiam nigrae urinae spectantur, quae indicant solutionem passionis, quae corpus occuparat. Febres praeterea, quae quarta quaque die paroxysmū habent, euidētiam habent memoratae febris quartanae,* sed multo citius deficiunt, eò quod potius generantur à calida hepatis intemperatura. Harum urinae subrubeae atque rubeae, talesque qualis sandaracha, spectantur. Quarum consistētia primū tenuis est, interdum etiam crassescunt: contenta uerò non absq; flauo colore ostenduntur. Sed tamen aliquando accidit, ut earum urinarum contenta aliena uideantur, sicuti etiam colores ipsius chymatis. Demonstratum est autem alijs in locis, quod quartana febris deficiens à uictu frigido & sicco, qui humorem melancholicum peperit, generatur. Ergo quotiescunque eiusmodi humor exauctus fuerit, atque circa lienem firmatus, tum quarto quoque die paroxysmum habet, ac urinas albas & tenues eijcit. Nanque eiusmodi humor cum crassus sit, atque idcirco obstruens: item cum frigidus sit, hac ratione calorem genuinum ledens, prauae concoctiones fiūt, ac tenues, & albæ urinae spectantur: sed nihilo minus ob importunitatē frigiditatis humoris, quàm ob * cooperturā, quae fit in meatibus. Nanque humor exauctus obstruens praecassitudine, sed praeterea ratione purae frigiditatis cum sit tenuis, tenuiores urinas progredi efficit. Quinetiā tempore procedente humoris tempore tenuati, materia facilis ad transeundum redditur uasis urinarijs, & hypostasis cumalata spectatur, aut per totum conturbantur urinae. Veruntamen urinae crassae, & contenta earum apparent ob tenuatos humores, albidī uerò colores uidentur ob humoris frigiditatem, quae concoctionem ueluti cogens non

* πολὺν ἢ γελαι-
πονλαι, sed mul-
tum differūt.

* περιωμάσιον,
i. opculatio-
nē. Nā is hu-
mor in uasis
quasi opercu-
lis interclu-
sus est.

finit mediocrem consistentiam urinis largiri. Neque mi-
 rum esse debet, si diffluētibus nigris urinis solutionē quar-
 tanæ coniectemus. Humor enim melācholicus ueluti prin-
 cipium, atque radix extitit ipsius quartanæ: qui dum ex-
 cernitur, ostendit hominem aegritudine liberari. Neq; us-
 quam uisum est, si cuius stirpis radix fuerit abscissa, uel su-
 pra terram eradicata manserit, non etiā ea quæ post ipsam
 radicem ueluti post principiū orta sunt, mortua cū sint,
 corrumpantur atque tabescant. Quartana uerò, quæ re-
 cta ratione uocatur notha, eò quòd hepar malè affectum
 sit, illiusmodi urinas transfundit. Quandoquidem ipsum
 uiscus calidum est: uel aliter nimium cōcalfactum per de-
 fluxum quendam calidioris materiæ, simul calefacit omne
 uenarum genus, sanguis uerò feruet: sed bilis * præmissa
 afficit ita corpus, ut contingat ob hæc ut urinæ mutantur
 in eiusmodi coloris speciem. Quinetiam interdum accidit,
 ut earum contenta extranea uideantur ob obstructions,
 & intempestiuas dietas, aut ob humorem, qui tingit
 * concarceratū, aut transmissum ad alias corporis partes.
 Præter hæc si pulsum tangere oporteat, minus exactè ab
 eo coniecero hanc deficientem febrem esse, ita ut continuā
 potius esse quisquam dixerit quarto quoque die affligen-
 tem. Quoniam uerò, etsi rationibus credendum sit, inter-
 dum opus est, ut acquiescamus nominum cōsuetudini po-
 tentiori: atque simpliciter hanc quartanam appellemus,
 cū hoc ipsum uideatur uirorum compluribus.

* προεπιδο-
 δεσκα.

* επιρροα-
 μων, obseptū
 atque cōstri-
 ctum.

De causis vrinarum in febribus
 quotidianis profluentium.

Caput X V I I.

Quo-

Quidam quotidiana febris urinæ albæ, & tenues, at-
 que aquosæ sunt primum. Tēpore uerò pro-
 cedēte crassescunt, & cumulas hypostases
 ostendunt, humore iam concocto. Atque huiusmodi febris
 (ut dictum est) producitur à frigidis & humidis cibis,
 atque uictu gignente humores illis similes. Quamobrem
 ob hæc omnia crudum hoc pacto, & pituitosum exauctū
 humorem, dicere possimus ledere genuinam caliditatem
 excessu frigiditatis, atque claudere meatus: quare tenues
 & albæ & sine hypostasi urinæ spectantur. Contrà ue-
 rò (ut dictum est) naturali calore dominante, & altera-
 tio, & concoctio, atque nutritio fit. Sed hoc decidente à
 proprio munere, etiam urinæ aberrare ab eo quod par est,
 spectantur. Veruntamen confirmata genuina caliditate
 attenuatur quod multum erat crassum, atq; sequestran-
 tur excrementa cruditatis. Sed oratio de febribus inter-
 mittentibus, cum reddiderit sufficientes rationes ut causæ
 caperentur, hoc in loco terminetur. Post hac uerò refera-
 mus causas urinarum febrium* coniunctarum, & conti-
 nuarum, atque earum quæ generantur ab aliqua immen-
 sa caliditate: Deinde earum quæ fiunt ab aliqua frigidi-
 tate, ut super hisce capiens causam oratio, possit eo pacto
 terminari.

* συνόχια καὶ
 συνεχῶς, i. fe-
 briū continē-
 tium, & cōti-
 nuarum.

De causis urinarum profluentium
 in continuis febribus
 Cap. XVIII.

Ebrium continentium atq; continu-
rum urinæ, uersus deteriora concedunt,
contenta quoq; praua spectantur, atq;
uaria, pro qualitate humorum exce-
dentium. Nanque febres putridæ aut
à pura bili putrefacta generantur, aut
à sanguine, aut à pituita, aut à bili nigra, aut ab omnibus
mistis: ueluti fiunt à duobus aut tribus humoribus diffe-
rentibus complicatis. Sed tamen febrium ortatum è sim-
plicibus humoribus facile quisquam & iudicia, & cau-
sas concipere poterit, atque illas reddere. Complicatarum
uerò difficilis est exacta cognitio: & illa mutua complica-
tio proprio nomine uacauit. Posthac memorauerimus sim-
plices febres tanquam captu faciles: de quibus superius in
tractatibus de iudicijs eas declarando diximus. Complica-
tiones uerò, eò quòd nominum priorum appellatione
uacauere, sinamus ut qui hisce studijs indulgent,* opinan-
do discant. Igitur febrium à corrupto sanguine orientium
urinæ subrubæ, & rubæ, atque uineæ profluunt, paulò-
que post crassescunt: & similiter contenta proueniunt. Ve-
runtamen cum in hisce febribus sanguinis incrementum
adesse uideatur in uenis: ubi uerò incrementum, mediocri-
tatem, & quod decet excesserit, aliqua etiam corruptio
sequatur, par est, eò quòd ob multitudinem domari non
possit sanguineus humor huiusmodi: cuius quātum inuti-
le, atque superfluum est, in urinis sequestratur, atque eius-
modi colores præsentat. Quinetiam eiusmodi urinæ con-
sueuerunt citius quàm cæteræ crassescere, ob proprietatem
humoris præsentis. Siquidem humor hisce pauco quodam
* momento indiget, ut consequatur concoctionem. Quòd
autem

* ἰσχυροὶ αὖτε
μακράντες.

* γοῶντες.

autem uirtus concoctrix superatur à multitudine, arguit
 contenta, quæ non susceperunt colorem secundum natu-
 ram. Bili uerò præsentē, atque putrente in genere uena-
 rum, urinæ flauæ & rubæ interdum apparent: frequen-
 tius uerò spectantur * passæ, & uirides, & nigra. Atque * *κωρὰ*.
 in hisce si contenta affuerint, apparent biliosa, & ualdè
 praua. Siquidem ubi eiusmodi humor præstiterit, etiam
 uicinitate corruerit sanguinē, atq; multitudine & qua-
 litate detruserit uirtutem, inditusque humoribus nutri-
 entibus: ostendit cōtenta difficilia, atque praua chymata.
 In febre uerò continua ob putrefactam pituitam, urinæ
 apparēt subalbida atque crassa, ueluti glauca, & chato-
 pæ. Nanq; colore arguunt qualitatem humoris tingentis,
 & contenta earum sunt crudiora ob humoris malam ad-
 coquendum habilitatem, aut ipso ob multitudinem præ-
 stante genuinæ uirtuti, aut ipsa uirtute per se patiente,
 & quæ à paucis humoribus facillè defatigatur. Melācho-
 licus uerò humor si quando putruerit, ac discurrerit cor-
 pus, febrem effecerit, quæ * degeneris est ob exauctū hu- * *ἀγενής*.
 morem in humore pituitoso. Huius urinæ fortasse albæ
 & tenues primū profluunt. Sed cū ipse humor unā
 descendit, ueluti ad exitum ueniret, tum urinæ apparent
 * uenetæ atque nigra. Quarū priores illo modo apparēt * *φαιὰ*.
 ob operturam, quam facit humor, ac ob eius momentum
 sursum uersus: Posteriores uerò ob reſeratam obstructio-
 nem meatuum, atque momentum humoris deorsum uer-
 sus: & hæc rarò apparent. Scire autē oportet, nobis pro-
 positum esse disputare de ijs quæ plurimū apparent, non
 de ijs quæ rarò contingunt.

De causis vrinarum profluentium in calida affectione membrorum principalium affectorum.

Cap. XIX.

D E urinis profluentibus ab ijs, qui inflammationem & erysipelas in principalibus partibus internis patiuntur, dictum est abunde in ijs quæ de iudicijs vrinarum: nunc uerò reddendæ sunt causæ. Siquidem hæc quò fuerint uiciniora fonti caliditatis, eò magis ob uiciniam, & ob principatum, urinæ tinguntur; eò quòd principales partes maximè patiuntur. Sed tamen primùm tennes spectantur, atque absq; contentis: nisi quòd aliquando propter collectam materiam ab attrahente caliditate præter naturam, concoquantur, & quòd natura semper uertatur circa ea quæ urgent. Neque par est ut ipsa obliuiscatur prauorum * gubernatorum cum ipsa facile sentiat alienum dolorem, & ob eum patiatur, idq; fit quia materia excedit, aut quia uirtus ipsa ante certamen laborat. Vbi uerò concocta fuerit inflammatio, urinæ crassescunt, atque remittuntur de intenso colore, & cumulas atque corruptas hypostases habent, cum illinc secreta sint excrementa. Sed interdum accidit, ut etiam pus mictum subsideat, quod de affecto membro profluxit.

* ὁμοειδὲς, gubernatorum.

De causis vrinarum, cum principalia membra affecta sint affectione frigida. Cap. XX.

Cum

Vm principalia membra sint affecta fri-
 giditate, tum urinæ spectantur albæ et
 tenues (ut dictum est) atque frequen-
 tius absque contentis: interdum uerò
 etiam crassæ cum contentis crudis et
 pituiteis. Et cū albedinis latitudo mul-
 ta esse contempletur secundum mensuram frigiditatis, e-
 tiam urinæ albæ transmittuntur. Namque ubi corporis
 pars affecta sit pauca aut multa frigiditate, secundum fri-
 giditatis quantitatem urinæ proueniunt. Nam cū frigi-
 ditas excesserit, ac peruenit usque ad cor, quatit uehemē-
 ter cordis ipsius robur, atque calorem debiliorem efficit.
 Et quantum ipse languerit, hoc erit imbecillior eius actio
 propria: debiliores uerò concoctiones fiunt. Concoctio-
 ne uerò debili, urinæ eiusmodi profluunt. Atque hæc in ijs
 quæ De iudicijs urinarum scripsimus, dicta sunt, quamob-
 rem non opus est orationem producere. Quoniam uerò
 tota ratio de causis hoc modo sufficienter habita est, etiā
 desinat ad ulterius procedere, etsi multa alia inducant,
 ut adderetur oratio. Quamobrē nisi lex aliqua breuitatis
 nos cogeret, adiungeremus orationi priori opus aliud de
 causis iudiciorum, ostēdentes magnum illud quod in con-
 templatiua arte est. Sed tamen integram præscriptionē in
 in omnibus habuerit disputatio, si post tractatus de cau-
 sis, subdiderimus eos qui de præuidentijs docent, quiq; u-
 tiles arti sunt, et ueluti uaticinatores motionum naturæ
 eos reddunt, qui enixè hisce rebus operam nauant. Sed si,
 ut fert animus, pars huius disputationis successerit, do-
 num Dei solius existimandum sit, gloriam calumniæ non
 patentem pariens ijs qui illo impartiti fuerint, agrotan-

tibus uerò utilitatem non parvam: Quamobrem disputatio de causis urinarum finem capiat, atque iam incipiamus tractare de praeuidentijs urinarum.

Libri secundi de causis urinarum, finis.

CAPITVM ANNOTATIO

* πρὶ πρῶτου
σεως.

eorum quæ libro primo* de praeuidentijs ex urinis, continentur.

Quòd post pulsus, urinae aptantur ad praeuidentium. Cap. 1

De praeuidentia ex urinis albis. Cap. 2

De praeuidentia ex urinis subspiceis atque spiceis. Cap. 3

De praeuidentia ex urinis subaureis & subcroceis. Cap. 4

De praeuidentia ab urinis aureis & croceis. Caput 5

De praeuidentia ex urinis subrubeis & rubeis. Caput 6

De praeuidentia ab urinis vineis. Cap. 7

De praeuidentia è passeis urinis. Cap. 8

De praeuidentia ex urinis viridibus. Cap. 9

De praeuidentia ex urinis venetis & liuidis, & nigris. Cap. 10

De praeuidentia è substantia fluoreve urinarum.

Caput 11

Quòd

Quod quanto magis vrina coloratur, eo plus
præsentis tenuitatis summouetur imagina-
tione. Cap. 12

Quod quanto magis crassescunt vrinæ, eo plus
coloris summoueāt, qui inerat priusquàm illæ
crassescerent. Cap. 13

De præuidentia ex crassa vrinarum substantia.

Caput

14

De præuidentia ex contentis dissimilaribus.

Caput

15

De præuidentia ex bullis. Cap.

16

De præuidentia ex coloribus diuersis ipsius co-
ronæ, & malè olente vrina, & colliquamini-
bus. Cap. 17

ACTVARIII DE

PRAEVIDENTIIS EX

vrinis, Liber primus.

Præfatio.

IDE TVR quibusdam, qui propti sunt ad criminandam prævidentiam, non fieri posse quæquam præscire, quæ euentura sunt in ijs rebus, quæ sese secundum naturam sequuntur. Siquidem ad hoc dicendum nihil aliud eos com-

pulit, quam ignoratio eorum quæ secundum naturam fiunt, et studium bonis disciplinis obtrectandi. Quamobrem timorem etiam non parum afferebat ijs qui recta ratione sciendi præscientiam haberent, contumacia eorum qui promptiores sunt ad carpendas prævidentias. Quandoquidem

* οχηματισμός.

* συνόδος.

* διανοησιολογία.

* figuras quasdam astrorum, atq; vires disquirentes: item * congressus, et * in domo dominos, atq; alia quæcunque in astris adesse dicuntur, atque scribuntur, horumque alterationes quasdam circa elementa futuras prævidentes contemplatione scientiæ, vitant promptitudinem multorum ad criminandum, putantque melius esse ut taceant. Sunt enim qui eiusmodi studia præstigijs, atque consuetudinibus demoniorum magis tribuunt: unde ignorantiam naturalium alterationum, quam habent, conuincunt. Quinetiam qui * somnispicijs, atque quibusdam principijs similibus ijs quæ secundum naturam sunt, prævident quæ futura sint eorum quæ ad nos spectant, ijs latere studet, eò quòd id hominum multitudinem lateat. Veruntamen hoc pacto in ambiguo

* ἀνέγκαιρος
πῶς.

ambiguo est, res pulchras tractu tēporis * tabescendo de- * μαραινέσθαι.
 leri. Sed eiusmodi uiri nimirum admirationi essent po-
 tius sapientibus, quam ab eis taxarentur, quod rerū quæ
 secundum naturam fiunt, spectatores esse probantur. Sed
 de hisce oratio ad alios magis spectat, quibus opus opta-
 bile est, persequi hæc ipsa. Nobis uerò medicam artē per-
 sequentibus, atque studentibus per ipsam capere præui-
 dentias circa humana corpora, munus hoc ipsum potius,
 quam illorum alicui congruit. Quæcunque igitur præscire
 fas est arti medicæ incumbētibus, ut perfectam præuiden-
 tiam faciant, hæc libri omnes præcedentes docent. Opor-
 tet enim præuidere studentem, ut sciat tum humores ele-
 mentares, tum naturales spiritus temperaturasque, &
 alterationes, & mutationes uniuscuiusque, & principa-
 tus membrorum, & eorum * primas rationes. Item quæ * ἰδιότητες, i.
 mēbra * simul patiantur, & quæ contraria passione labo- proprietates.
 rent, & quæcunque alia inuenta sunt, & tradita ijs qui * συμπαθείας
 uolunt discere naturales corporis motiones. Nanque qui καὶ αὐτὰς -
 in hisce prius fuerit meditatus, is & facilius iudicauerit, δέας.
 & promptius præuiderit sequendo naturales motiones
 humorum.

Quòd post pulsus, urinx aptantur ad
 præuidendum. Cap. I.

F Acultates multæ ab ijs qui sapientia excellue-
 runt, inuentæ sunt tam ad præuidendum, quam
 ad iudicandum mutationes quæ in corporibus
 humanis fiunt: quarum principatum habuisse uidetur de
 pulsibus disciplina. Ab ea enim in illis qui possident ipsam

exactè, plures praevidentiae suboriuntur. Nanque cum spiritus primus sensit, & alteratus est mutationibus corporis: spiritus uerò potius quàm sanguinis conceptacula sint arteriae: decens est ut praevidentiae à pulsibus factae, sint firmiores. Quia uerò humores post spiritus sunt secundi, hi cum alterati fuerint, exhibent in urinis signum significantes per eas * puriorem ipsorum alterationem. Urina enim humorum coloratura extitit. Alteratis itaq; urinis ob humorum aliquas mutationes, facultas sufficiens praevidendi facta est rationi. At uerò quia (ut dictum etiam superius est) praevidentia communicat cum iudicijs, si cuiusquam eorum quae illic enarrata sunt, hoc in loco meminerimus, ut exactior euadat disputatio, nemo quaeso nos accuset garrulitatis, sicubi id acciderit: imo totum praeferat superfluo. Quandoquidem eiusdem disputationis repetitio afferre potest (ut arbitror) aliquid sic perfectum, ut in eo nullus error sit. Si quis uerò diffugerit uti oratione antea dicta, ne sermo sermonem communem efficiat: is multa perdere poterit, quae essent referenda. Sed hoc potius propositae orationi errorem non paruum pariet. Illud uerò quisquam probauerit magis esse munus recordationis, & congruitatis dicendorum, quàm alicuius * inopportunitatis: ueluti arbitrantur ij qui ad maledicendum sunt promptiores. Nos uerò quemadmodum in alijs factitauimus, prius exponendo colores & substantias, deinde contenta, & quae super hisce spectantur: ita nunc agamus, capitum ordinem eundem meliorem esse, quàm eorum perturbationem existimantes. Sed tamen cum unoquoque eorum quae dicenda sunt, commiscetur obliquitas nihilominus ob ipsius quàm illorum referendam praevidentiam. Et ita faciamus,

* ἀναισθησία.
par.

* ἀναπολογία.

faciamus, hinc fauente Deo initium auspicantes.

De præuidentia ex vrinis albis.

Caput I I.

Quoniam demonstratum est, urinas albas in complures species diuisas esse, ueluti in libris de differentijs urinarum dictum est, opus esset ut de hisce considerantes diuidant eas, atque super eis pro uiribus præuidentiam faciant. V-

rina igitur albæ colore, * crystalleæ uerò, & aqueæ specie * *νεφροσχητος* -
semper tenues si manserint, illa significant quæ in libris de *δεις νεφροσχητος* -
iudicijs dicta sunt. Nunc oportet hæc subdere: namq; cum *δεις*.
urina ruffa, aut rubea, aut uinea, aut aliquo colore tincta
præcesserint in febre uehemente, si in eiusmodi albos colo-
res mutatae erint urinae, atque adhuc febris manserit ue-
hementior, neque aliquod insigne signum crisis adierit, de-
center nosse poteris futuram esse phrenitin. Atque eò pe-
iorem, quò præmonstrati colores fuerint peiores. Nec om-
nino mentitus fueris, si rursus tinctis urinis pronunciaue-
ris phrenitin solutam esse. Siquidem urinae illae demonstrant
bilem quæ chyma tingit, attolli ad caput, ad quæ perseue-
rans additionem asserre poterit passioni, mortem. Vrina
uerò si iterum colorata fuerint, arguunt solui passionem
membrum promouentis primū sensū conuersa rursus bile er-
ga infernas partes corporis. Vrinae uerò eiusmodi cū cras-
sa substantia, cumq; * globulenti cōtenti, si præcesserint * *δρυσχολος*.
in debilibus febribus, multitudinem uerò atque colorem
album mutauerint post morbi uigorem, præuidetur, quòd

* οὐκ ἄνθρωπος,
aliquam cras-
situdinem ha-
bens.

* δὲ δὲ δὲ δὲ δὲ
maceriores.
* οὐκ ἄνθρωπος.

* περὶ οὐκ ἄνθρω-
πος.

nondum febris soluta sit. Nanque natura cum uicerit ma-
teriam, concoxeritque, ac assumpserit quantum utile inef-
se uideatur, superfluum et inutile per urinas expellit, cum
existimetur non opus esse ut id retineatur. In passione quin-
etiā diabete si neque coloratum urinae corpus, neque * constans
et minutum sit: ostendit fluorem urinae in matula ad ma-
lum procedere. Nanque natura antea fatigata timorem
non paruum affert, ne aeger uitae damnum patiatur. Nec
ignorare oportet eiusmodi urinarum colores in senibus, si-
gnificare modica quaedam mala. Iuuenibus uero et ui-
gentibus deteriora, eò magis si contenta nulla spectentur,
et si quae spectentur sint praua, minusque conuenientia.
Nanque in summa cruditate et frigiditate, atque longa
quadam debilitate, atque praeter haec in immodicis obstru-
ctionibus apparere solent. Et cum urinae redierint ad me-
diocritatem, parum affliguntur corpora, et quae antea le-
debantur, faciliusque uirtus reuocatur resumens proprias
uires. Quod si in eisdem speciebus manserint, inferent ca-
pitis * difficiles pulsus, et * obtenebrationes, et uertigi-
nes, et morbum comitalem, ciborum fastidia, et prauo-
rum eduliorum interdum cupiditatem, et caninos appe-
titus: artuum dolores aderint, et neruorum motiones dif-
ficiles, renū et capitis diuersae passionēs, et intestini co-
li tristes sensus, et tabida ex aegritudine senectus. Talia
praeuideris, ubi tenueris differentias urinarum albarum,
quae dictae sunt in iis quae de iudicijs scripta sunt, et prae-
legeris librum Galeni * de accidentibus. Nanque memo-
ratarum passionum aliae sequuntur incoctionem continuā
potius, aliae frigiditatem ingenitam ab aliqua causa, aliae
obstructionem, aut humorum transpositionem. Verunta-
men

men præter hæc oportet eū qui studet uera suffragia fer-
 re præuidendi, considerare ætates & temperaturas, &
 consuetudines; & sexus, & tempora anni, & interdum
 uictus anteactos. Nanque hæc ipsa dimetienti, atq; men-
 te cogitanti urinam secundum naturam, atq; eam quam
 in matula cernit, comparanti facile apparuerit, quantum
 urina præsens ab ea quæ secundum naturam est, aberr-
 uerit. Atque prompta præuidentia super urina præsentē
 reddita erit, modò præconsiderata fuerit ægri partium
 * facilitas sentiendi & patiendi. Res enim hæc maximè * οὐρανισίας
 conferre solent ad prædicenda futura: cum non omnes in ugi οὐρανισίας
 eisdem passionibus eodem modo sentiant. Quamobrem in
 eiusmodi intensis albis, eiusmodi quisquam præuidentias
 reddere poterit, si benè iudicare didicerit. In ijs autem u-
 rinis, quæ remissè sunt albæ, ut lactea, glauca & charopa,
 atque id genus cæteris, has quas dicā, significationes præ-
 uiderit. Nam in initijs & incrementis febrium, eiusmodi
 colores urinarum sunt mali, præsertim quò uehementiores
 sunt febres. Apparet enim in hisce multitudo materiæ pu-
 trefactæ augeri: in febrium uerò declinatione apparētes
 significant salutem, eò potiùs si multitudo urinarum exie-
 rit. Illud enim arguit, aut multitudinē cruditatis humo-
 rum cumulari, aut tingentem humorem uergere ad alias
 corporis partes. Hoc uerò arguit declinationē febris, præ-
 sertim cum urina quæ præcesserunt, fuerint magis ruffæ.
 Excretio uerò excrementorum confirmetur ab expul-
 trice uirtute. Hæc igitur considerans ob ea quæ in prin-
 cipio apparent, præuideris ægritudinis malignitatem, at-
 que tempore multo ad concoquendum indigere eiusmodi
 cruditatem dixeris. Quia uerò in eiusmodi urinis magni-

tudo febris nondum manifesta esse statuitur, alioqui siue maligna febris quidem existimata esset, opus est ut tangens pulsū consideret & magnitudinem febrū, & uirtutis firmitatem. Contestantia etiam fuerint excrementa, & faciei colores, atque alia accidentia, quæ referuntur, & apparent. Vbi igitur ab alijs signis magnitudinem febris didiceris, cognouerisq; naturalis uirtutis firmitatem, atque consideraues mensuram cruditatis, oportet ut hac in parte te ipsum diligentiores ostendas, ita ut singulis cōsideratè & exactè mensuram statuas. Atque si plura signa cruditatis aderint, multisq; diebus ea augeri uideantur, febrisq; magnitudo constiterit: contrà uerò firmitas uirtutis minor, atque debilis compræhendatur, par est ut natura hoc casu fatigata succumbat, atque solutionē maiorum mortem esse præuideas, eaq; die qua coniectaueris uirtutem fessam defecturā. Quòd si illa etiam se habuerint, ut dictum est, uirtutis uerò firmitas præstiterit, spes est agrotatē tractu tēporis superfuturū causis afflictantibus, si tuta uiuēdi ratione usus fuerit. Multa uerò accidentia praua interueniunt. Quòd si illa fuerint minora, corporis uerò naturalis firmitas melior, superstes erit homo, praua autem accidentia mediocriter adsunt. Ergo in febrientibus hominibus, & eiusmodi urinas mingētibus, sitis minor erit, quàm quæ ratione febris expectatur: & urinae maiores, & uentris siccitas, capitis grauitas, et dolores alieni, & uertigines, * & uentris dolores. Interdum patientis huius uenter excernit biliosa. At uerò à tempore mutationum urinarum prospexeris febris solutionem, quemadmodum à concoctionibus qualitates cresium. Veruntamen in urinis remissè albis, quæ à febrientibus profluunt,

* ηγεῖν αἰτὰ γὰρ
σιγα σπόροι.

fluunt, eiusmodi præuidentia reddi potest. In hominibus autem sanis si eiusmodi urinæ apparuerint, mediocrem à frigiditate offensam arguunt. Sed prædicere in hisce quoque oportet, quasnam passiones & accidentia ob modestiores frigiditates aduenisse opinatus sis. Præterea illud quoque præscire fas est. Nanque accidentia, quæ modò orationi subiunximus, non ut ex necessitate sequentia esse dicimus, neque rarò apparere, neque omnia, neque plura, neque minora, sed ut contingentia cum eiusmodi ægritudinibus semper apparere, aut omnia, aut plura, aut minora, & ut fert passionum magnitudo & tolerantia, & sentiendi facilitas hominis patiētis. Oportet autem prorsus ut is, qui eiusmodi res considerauerit, & solers, & peritus & doctus sit.

De præuidentia ex vrinis subspiceis atque
spiceis. Cap. III.

S ubpallida & pellida urina in febribus non spectatur. Et si contigerit ut cum hisce urinis adsint febres, hæ imbecilles ac facile solubiles ephemera quædam esse possunt. Sed si ardentiores febres præcesserint, urinæq; eiusmodi post apparuerint, significant febrem solui, atque corporis habitudinem iam concedere ad frigidiorum qualitatem, quæ alteratione orta à decen- te diæta corrigitur atq; confirmatur. Hinc sequuntur urinæ, quæ mediocres apparent, de quibus mox par est dicere.

De præuidentia ex vrinis subaureis
& subcroceis. Cap. IIII.

Vrinis subruffis & subflavis nescio an quicquam magis sanitatem possit significare in iuuenibus atque adolescentibus corporibus. Veruntamen in senibus atque mulieribus (quorum ob frigidam quādam intemperaturam, quæ eis natura accidit, urinæ sunt subpallidæ) atque in ijs quorum urinæ ad albiores uergentes apparent ob quandam rationem (ueluti de hisce abundè in locis alijs diximus) si memoratæ urinæ profluxerint, significant eorum habitudinem uersam esse ad qualitatem acriorem, idque ob assiduas quasdam comestiones rerum acrium, aut ob exercitia modum excedentia. Siquidem diætæ caliditatem quandam inferentes, in causa fuere ut in ijs hominibus urinæ eiusmodi generentur. Sed cum hæc mediocria sint, mediocres quoque offensas pariunt, quæ facilius etiam corrigi possunt.

De præuidencia ex vrinis aureis
& croceis. Cap. V.

Ruffæ flauæque urinæ ob maiores occasiones apparent in senibus & mulieribus, atque cæteris id genus: ob minores uero spectantur in iuuenibus ætate florēti. Quamobrem eiusmodi urinæ apparent in ijs qui longè recedunt

ab illis, qui secundum naturam & temperaturam has urinas faciunt, arguunt causas præcedentes maiores fuisse,

atque eos febre correptos esse, bili iam flaua per totū corpus diffusa. * Ergo quot causas caliditatis ab opportuna coniectura indeptus fueris, prænunciaueris illas effecisse augmen-

* ὅσα μὲν ἐν τῷ
καρπῷ εἰς τὸ
καρπῶδες αὐτῶν
ἐκπύονται.

augmentum in bili, præsertim si præsciueris diætam, & omnem meientis educationem. Contulerint etiam rationi tuæ accidentia, quæ oriuntur à bili dispersa corpori. Quandoquidẽ uertigines solent apparere bili affectis, & dolores capitis, ac amaror oris, ciborumque fastidium atq; sitis non parua. Quinetiam iuuenes florentis ætatis, atque calidioris temperaturæ urinas eiusmodi meiëtes, dixeris decenter etiam ipsos ob similes diætas, & exercitia nimia peruenisse ad eiusmodi meiendarum urinarum conditionem. Quinetiam si minores quàm quæ dictæ sunt, fuerint occasiones earum urinarum, proferre poteris etiam imbecilliora accidentia, atque illos longiore tempore indigere ad soluendam passionem: minore uerò hos qui secundum naturam in urinis memoratos colores adiectos habēt. Sed hic quoque de subrubeis & rubeis coloribus urinarum dicere conuenit.

De præuidencia ex urinis subrubeis
& rubeis. Cap. V. I.

Am in adolescentibus, quàm iuuenibus florentis ætatis si apparuerint eiusmodi urinæ proprietate humoris tingentis, arguunt non nimium auctā lesionem esse. In senibus uerò, atque ijs qui iā pridem naturalem caliditatem minuerunt, cū apparuerint, pessimæ sunt, atque quàm plurimo tempore indigere ægrum significant ad reuertēdum ad naturalem conditionem. In quo non paruus metus est, ne præafflictata uitali uirtute solutio passionis sit.

mors. In adolescentibus uerò & iuuenibus uigentibus eiusmodi urinarum colores si apparuerint, ostendunt sanguineum humorem exauctum esse, ueluti in ijs quæ de iudicijs urinarum prædiximus. Tu uerò poteris præuidentiam certam facere hac ratione: ut si æger usus fuerit diætæ, quæ generare potuerit huiusmodi humorem, aut consuetæ sanguinis natura, uel arte uacuatio cohibita sit. Senibus autem rarò urinæ ita tinctæ apparent, quibus naturalis uirtus etiam ualida est, atque exercitia & diætæ conueniens. Veruntamen hisce opus est tempore longiore ad recuperandam sanitatem. Quinetiam accidens, quod non frequentissimè eis euenit, aut mortem aut longam ægritudinem parit. Nanque in his debilis est uirtus contentrix & expultrix, usque adeò ut etiam nequeat familiarem humorem continere, sed potius ita languet, ut ipsum dimittat. Siquidem colores hi ratione augmenti eiusmodi humoris ualdè breues sunt, et obscuri in sensibus, etsi ratione magnitudinis febris colores huiusmodi appareant tantum, quantum febris magnitudo præstiterit. Nanque ratione recessus à colore naturali, magnitudo febris compræhenditur: ratione uerò casus extranei ab ætate, malignitas febris arguitur: ratione quoque debilitatis naturalis uirtutis periculum spectatur. Quoniam uerò ab incremento bilis rubæ interdum eiusmodi urinæ apparent, decenter considera ueris hanc exauctam esse per ea quæ ipsam bilem gignunt. Quæ iuuenibus uigentibus maximè inspicitur, sed deteriora efficit accidentia, quàm quæ ab incremento sanguinis oriuntur, atq; eò deteriora, quò acrior & leuior humor hic extiterit. Sed modestior quàm bilis flaua statuitur. Illic enim sitis perquam modesta est, atq;

atque somni non multum perturbati: hic uerò contrà, atque eò plus, quò biliosus humor uergēs ad siccitatem cum acrimonia superauit sanguineum humorem. Quinetiam coctione & cruditate fiunt quædam crises: tarditate uerò & crassitudine motionum, & mutationum tēpus longitudinis inuenitur. Nanque ueloci motione ægritudinis cum firmitate genuinæ uirtutis, faciles mutatiōes ad melius fiunt, & celeres solutiones ægritudinum sequuntur: pigris uerò ægritudinis motionibus, etiam tempus maius extenditur. Oportet autem in omnibus uirtutis firmitatē adesse, ne uirtute præfatigata ad peius uergat ægritudo. Quamuis igitur post principij latitudinem, atq; post augmentum ad prauum, & biliosius colores concedant. Oportet tamen cauere, atque metuere ne prorsus naturalis calor suffocetur ab aliena hac ipsa, & corruptrice caliditate. Quòd si contrà, colores ad id quod secundum naturam, reuertantur, etiam concoctiones in urinis appareant, fas est nos approbare naturæ operam, atque ægrotos confidere oportet.

De præuidentia ex uineis urinis. Cap. VII.

* Inei urinarum colores peiores esse uidentur * διὰ πᾶχυ-
 V subrubeis atque rubeis. Sanguine uerò bilescē- μαλα.
 te potius oriri solent eiusmodi colores. Nanque cum sanguis ab aliqua causa alteratur ad mediocrem speciem bilis, tum eiusmodi colores spectantur. Quamobrem minimè mirum sit, si quando bili eo pacto excedente, sitis non modica exoriat, somni perturbati, siccitas oris, febris

* δξυλῆς.

* *acumina, deliria, tussis cum dolore hepatis: quæ mutationibus colorum iudicantur si praua sint, an etiam salutaria. Per singulas uerò concoctiones iudicamus celeritatem solutionis. Sed de hisce aliàs erit exactior disputatio: nunc dicamus de passeo ita uocato colore.*

De præuidencia ex passeis urinis. Cap. VIII.

* ην αρα.

V

Rinc * *passeæ cum multitudine & crassitudine corruptioneque in hepate cumulatæ bilis spectantur, à qua arquatos maximè fieri nouimus. Quamobrem non aberraueris, eiusmodi urinis spectatis, si*

pronunciaueris auruginem aduenturam homini. Veruntamen cum nōdum inflammata est materia (quoniam inflammationem præuenit materiæ excretio) parvæ quædam & immanifestæ febres suboriuntur, atque sitis perquam modica, quibus accidentibus plerique decipiuntur. Atque cum plenioribus sese cibis aluissent, combusserunt materiæ magnam partem, ac excitarūt febrem uehementissimam, item * corporis iactatus, & uigilias, & sitim immensam induxerunt. Ipse uerò in quodam familiari aliquando similia accidentia uidi, quæ nunc oportunè referam. Erat hyems cum uisus est à me familiaris meus: qui cum magna iniuria affectus esset à quodam, surrexerat diluculo, atque circa regiam frequentabat, quærens solutionem iniuriarum inuenire. Atque hoc pacto agens, multos dies inedia pressus est. Et si quando eum oporteret coactum sumere cibum, comedebat frequentius acria, & sale.

* δορυβρε.

sale macerata. Sustinuit autem corpus eiusmodi ciborum oblationes * sufficienter ob aëris conditionem: sed ut decebat eum causam agere aduersus hostes ita secum angebatur, tanquam uereretur ne magno damno afficeretur. Quibus ex causis cœpit malè dormire. Item ei corpus erat siccum, ac parum solebat dormire. In more quoque erat ui prauis alimentis, ut licebat unicuique conijcere. Erat enim homo * parcus, ita ut timeret ne consumeret paruum uestem, atque pecuniolam. Hæc itaque omnia humorem illum biliosum accumulauere, atque per urinam euacuabatur. Quia uerò fortè quadam euenit ut ipse urinam spectauerit exeuntem cum colore non naturali, * atque paruiam quandam malam affectionem sentiebat, rem omnem mihi narrauit, petijtque facti causam. Ego uerò arbitratus sum eiusmodi urinam non ex tempore ab eo profluxisse: uidens ipsum adhuc sanum esset, urinam uerò illam uideram in ægritudinibus pessimis apparuisse: ille dixit se in matula urinam postea ostensurum. Ego uerò discessi: At ipse iterum ad consueta tractanda redijt, in quibus toto die sine cibo uersatus est, cum uerò de nocte redisset, paucumque cibum sumpsisset, iacuit. Postera summo mane detulit mihi matulam cum urina * passea, & qualis est arquatorum. Ipse putabat etiam febre carere. Prædixi, nisi caueret, casurum esse in auruginem. Ipse primo die cauens quietus mansit, pedetentim incrementē passionē. Postera eū uidi, neque quicquam mali patientem. Non enim sitis aliqua existimanda suborta ei erat, neque febris sensibilis, neque aliquod signum apparebat ex ijs quæ in ægrotantibus uidentur. Atque nos reliquit, dicens nihil nos scire. Atque cibum crassiorem sumpsit, & uinum infirmum bibit, & nō-

* ἰσχυρὰ πολλὰ ἡμέρας, multos dies.

* νηπιῖς, parvus, sordidus.

* καὶ τινὸς βραχέας τῆς ἀνωμαλίας ἢ ἀδύτου, & sentiebat quādam paruā inæqualitatē.

* κναιῶς.

* ἡγεῖσθαι ἡμῶν
ἐπὶ τῶν σκευῶν.

* ἡμεῖς ἡμῶν

dum nox erat, cum humor ille commotus est & percaluit, atque conturbatio non parua hominem corripuit, nosque tum intelligens rectè iudicasse, accersuit, * atque salutem nobis credidit. Ego uerò illum uerbis, ut uisum est, castigavi, ut medicis iubentibus fidem haberet. Atque cum intelligerem humorem eiusmodi biliosum non adeò inflammatum esse, iussi igitur ut caueret à cibis crassioribus, atque uino, utereturque uictu tenuiore: monuique ipsum sanum fore si præscriptum uictū seruaret. Iam cutis corporis, atque oculorum album, * arquatum spectabatur, & homine à morbo liberato, uictūque non admodum tenui uso, prædixi humorem uacuatum iri sine dolore, præsertim si neque cibi, neq; ambiens aër ad illius incensionem hominem irritent. Nanque cum eiusmodi bilis sit crassa, uix quidem accenditur. Sed ubi accensa fuerit, non facile potest extingui. Sed de hisce satis, deinceps ad alia eundū, ac de coloribus oleaceis disputandum.

De præuidencia ex urinis viridibus.

Cap. IX.

V Iridium colorum omnis uarietas ueluti in duobus generibus spectatur, altero oleaceorum, altero uiridiū, eodem nomine cum genere uocatorum, ueluti in ijs quæ de differentiis urinarum, dictum est. Oleaceæ autem quæ ob colliquationem pinguis generantur, hecticam febrem adesse arguunt: ueluti in ijs quæ de iudiciis urinarum explicatum est. Quæ uerò ob malignitatem ægritudinis uirides apparent, hæ non in minore præuitate quàm quæ oleaceæ sunt, constituuntur. Sed confert
hac

hac in parte animadvertere: Nanque si memorati colores oleacei paulatim retrocedentes ad naturales uergant, prædicendum tum est, solutionem fieri accidentium * corpus ambientium. Quod si etiam febre ualitudinem ladente peiores urinae profluere uideantur, decet prædicere periculum imminere, * atq; cautè conuersari cum ægro periclitari. Idq; ne occasionem reprehendendi des ijs qui ad maledicendum sunt promptiores, ac si negligenter ad curandam ægritudinē ingressus esses. Nam cum malum processerit, etiam contenta peiora spectantur, quemadmodum paulò inferius dicitur, ubi disputarimus de præuidentia ex contentis. Quinetiam eò tutiorem feceris prænunciationem, quò magis intellexeris per omnes concoctiones errores naturæ. Duorum porro colorum uiridium, quos ratio nouit, nescio uter peior sit: cumq; uterque alterum superare contendat, nescio utrum promptius ægotantem tollat. Quantum ergo bilis superans alios humores uicerit, demonstrant urinarum colores. Videre autem poteris, atque prædicere, ubi didiceris accidentia. Nanque * insania & assidua & intermittens corripit ægotantes, uomitus item atque excretio bilis, interdum puræ eruginosæ, atque adusta, sitis assidua, & æstus, lingua adusta, * atque hypochondria sub contracta. Hæc atque alia id genus sunt accidentia * uiridis bilis. Sed si uirtus robusta fuerit, & * colores remittantur, atque mutantur ad bonos, spes est hominem superesse, atque confidendum est. Sin uerò nihil ex hisce aderit, & urina eiusmodi perseuerauit, metus non paruus est, ne ob spasmus à siccitate & æstu accidentem ægroto, somnus quidam ex quo excitari non possit hominem capiat. Eo igitur pacto per singulas mutationes, &

* περιτοχόντων

* μετ' ἀναβείας
δι' προσέειπαι
τῶν ἡξιμυοντι
κινδυνουοντι.

* παρὰ νοσή.

* καὶ ἐπὶ κίβητι
ἐνίοτε ὑποχόνδρια,
sublata
interdum &
inflata hypo-
chondria.

* τῶν χλωρῶν.

* In duobus
exemplaribus
hoc loco est
χύμαλα.

concoctiones, & cruditates prænūciationes ducere oportet eum qui exquisitè rem considerat.

De præuidentia ex urinis venetis, liuidis & nigris. Cap. X.

* *quæ*   *
V   Enetæ urinarum, & liuidæ atque nigræ
 (quæ ultra prædictas sunt) frequentius ab
 humore melancholico colorantur. Nihilominus
 tamē minus ob alias etiam causas eiusmodi
 urinæ spectantur, quemadmodum etiam in
 ijs, quæ de iudicijs urinarum, dictum est. Nunc subiungamus
 quòd conferat ad præuidentiam, quod relictum est in
 disputatione de iudicijs. Igitur quæcunque urinæ eiusmodi
 spectantur, uel albis, uel alijs similibus coloribus præcedentibus,
 præsertim si uel melancholia, uel febris quartana præcesserit,
 atque præter hæc lien fuerit tumefactus plenus humore
 huiusmodi, hæ ipsæ euacuatæ testantur solutionem memoratarum
 passionum. Quare oportet confidenter prænunciare. Namq;
 si passiones hæ soleant ob humorem melancholicum
 excrescere, prorsus dissolui eas necesse est, euacuato
 humore augēte. Quamobrem paulatim procedentes ad id
 quod secundum naturam est, tolluntur. Quinetiam cum
 urinæ uirides ac liuidæ præcesserint, decens est tanquam
 de lassatam medelam cedere. Ad extremam enim prauitatem
 tum euectæ sunt passiones, si earū aliæ à caliditate,
 aliæ item æqua ratione à frigiditate generentur. Hæ
 enim qualitates cum ad summum terminum excreuerint,
 soluere consueuerunt * compaginem corporis, uirtute naturali
 minus sustinēte * incommodationem.

Ad hæc

* *duo xlar.*

* *auil plac.*

Ad hæc in febribus mediocribus si fortè eiusmodi urinæ apparuerint diebus non criticis, fueritq; ualida uirtus, mortem minantur. Neque idcirco uincuntur ægri, si duo bona, cum uno signo prauo pugnarint. Quòd si febris fuerit acuta, tum mors expectanda est, maximè si ^{* neisipue} iudiciaria dies fuerit indicans. Sed de iudiciarijs diebus alijs in locis dictum est à sapiente Galeno. Licet tamen nobis hoc pacto inter disputandum de eis dicere, quantum uidetur conuenire disciplinæ de urinis. Nanque nitentibus exquisitoria discere, ars tradita à Galeno cōferet. Quoniam uerò de præuidentijs in coloribus urinarum contemplatis, à nobis dictum est, par esse uidetur ut hac in parte oratio de eis terminetur. Posthac uerò aggrediamur disputationem de substantijs urinarum, ueluti etiam in alijs libris instruximus. Deindè de contentis, atque cæteris quæ in hisce spectantur.

De præuidentia è consistentia urinarum. Cap. X I.

Cum in urinis consistentiæ tam multæ, et uariæ considerentur: quarum plures ut quæ intermediae sunt, nominibus proprijs uacarunt: de quibus diligentius in ijs quæ de differentijs urinarum scripta sunt, determinatum est. Nunc conueniens est ut etiam super eis præuidentiam aperiamus: quæ nihilominus, quàm quæ dicta sunt, conferens erit tractationi de urinis. Quæcunque igitur urinarum consistentiæ mediocriter concretæ sunt, facileq; solui possunt con-

* *auspicio.*

cedentes ad mediocritatem: etiam modo quodam uirtutē confirmari significant hac ratione. Quantum uerò secesserint uersus * immodestiam, declinātes à mediocritate, tantum deiectam esse uirtutem ostendunt: atque humorum in corpore manentium substantiā quantitate, quā qualitate distare ab eo quod secundum naturam est. Veruntamen immorandum est hac in parte, atque declarandæ sunt singulæ quæ spectantur urinarum consistentiæ. Tenuēs ergo substantiæ quam ob causam appareāt, et quid sibi uelint, in libris superioribus explicatum est: nunc reliqua subiungentur. Nanq; tenuēs consistentiæ, quæ in eodem manentes perseverant, arguunt passionum quæ corpus occupant, accidentia tum manere, tum etiam fortasse increfcere, tanquam nondum erigente se natura ad occurrendum humoribus affligentibus. Siquidem conuenit, ut accidentia increfcant passione quæ corripuit, instante, atque naturali uirtute paulatim cessante. Quandoquidem in primis diebus si ualida firmitate resistere ipsa uirtus uideatur, aut parum se erigere, quantum tunc par est, reliquo tempore inferior reddita cedit. Quamobrem colores in urinis tenuibus peiores apparebunt, atque manifestiores erunt cruditates. Hæc tu igitur ubi consideraueris, prænuñciaueris aut naturam multo tempore indigere ad sanandum, modò tum etiam uirtus firma sit, aut ipsa nequeunte tanto tempore pugnam tolerare ut uictrix euadat, ægrum subire uitæ damnum. Quòd si immodicæ tenuitates remissionem fecerint, atque accidentia diminuātur, uirtusq; tanquam refirmata procedendo concoctionem inducet. Quamobrem hæc intelligens, decet ut ægro-
tis salutem prænuñcies. Neque ignorare oportet colores commi-

commistos quòd tenuitatis præsents aliquid phantasiæ aufertur, quatenus colores mixti fuerint cum consisten-
tia, quemadmodum multus color aufert crassitudinem.
Veruntamē decens est ut posthac de hisce disputetur, præ-
sertim si hæc quoque conferant ad capevandam discipli-
nam. Quare ut par est, deinceps considerandum est.

Quòd quanto magis vrina coloratur, eo
plus præsents tenuitatis summoue-
tur imaginatione. Cap. XII.

Tantum summonent tenues substantias
urinarum imaginatione cæteri colores,
quantum ipsi ab albo recesserint. Quñ
dictum sit id tenue esse in urinis, quod
est maximè pellucidum; color autē al-
bus maximè aëreæ substantiæ parti-
ceps esse uoluit. Decenter itaque utrisque coeuntibus in
corpore translucidissimo matulæ, facilius uisus per omnia
transit, nihil resistente corpore translucido. * Nanque ui-
sus tum est actu uisus, cū firmatur super corpore trans-
lucidum terminante. Nanq; in tenuibus, & aëreis neuti-
quam firmatur, cū undequaq; tenuia sunt, & translu-
cida. Conueniens est etiam in urinis, simili ratione habita,
ut tenues cum albo colore, potius quàm cū alio colore pe-
netret uisus. Veluti uisus magis impeditur in corpore mi-
nùs pellucido, ut difficiliùs pertransit, quemadmodum fa-
ciliùs pertransit in albis: ita ut ex hisce liceat inferre, illis
minùs tenuia esse hæc, in quibus tēpore maiore uisus per
colores immoratur. Quinetiam tātum inter se colores dif-

* ἐπεὶ γὰρ ἡ ὄψις
τοῦ διενελεχθῶς
ὄψις ἢ, ὁποῖον
ἀπὸ τοῦ εἶναι ἐπὶ
ὁμογενοῦς
σώματος. Νᾶ
visus tum p-
fectus est quā
in corpore a-
liquo compa-
cto & solido
firmatur.

ferre summouēda tenuitate per phantasiam, quātū ceteri colores recedunt ab albo. Atq; cōpertum iam esse uidetur id ipsum urinis ijs, quæ cū consistentia sint tenues, colore uerò nigræ, difficilius spectatur in matulis. Quandoquidē hæ nigræ ferè tota perspicuitate priuatæ sunt: tum cōtrarietate, quam habent cum maximè albis, et perspicuis, tū participatione potiore naturæ terrestris. Atq; decens esse ut quæ à perspicuitate uersus oppositas deciderint, hæ decident mensura simili qua nigra passim recedunt ab albis.

Quòd quantomagis crassescunt urinae, eo plus coloris summoueant, qui inerat priusquam illæ crassescerent.

Caput XIII.

T uerò super ijs quæ crassitudine summouent colores, eiusmodi ratio haberi poterit. Siquidem corpora perspicua eiusdem substantiæ, quò magis ad tenuitatem accesserint, eò translucidiora efficiuntur. Nanque quæ translucidiora sunt, hæc puriores, et proprios colores præsentant: uisusque tam facilius transit per tenuiora, quàm facilius sustinet colores, qui in ipso recepti sunt. Decens itaque est ut colores summoueantur, tum ab ingenta crassitudine, tum etiam quòd uisus in superficie rerum crassarum requiescens non pertransit. Ad hæc quum læuitas multa differat ab asperitate suscipiendo uisum: crassa uerò magis similia sint asperis corporibus, decens est ut crassitudo auferat colorem in ijs: quemadmodum * mare uento crispatum ratione asperitatis aufert colorem qui aderat. Quinetiam idem

discere

* οπλαστὰς
θαλάττα, Μα-
ρε αὐτὸ δicitur
οπλαστὸν, ὅταν

discere est in lapidibus adeptis superficiem quandā. Nan- ὑπὸ τῶν κυμάτων
τῶν τραχύνωντας
i. cum à flucti-
b^o asperū red-
ditur.
que ubi arte & complanati, & leuigati fuerint, eorum
colores euidentiores spectantur, quā qui adhuc asperi
manent. Sed de hisce satis hactenus dictum esse arbitror.

Posthac explicanda ratio est super ijs, quæ putantur in u-
rinarum crassa substantia, ubi de tenuibus sufficienter
tractatum sit.

De præuidencia ex crassa vrinarum
substantia. Cap. XIII.

C

Rassæ urinæ si in febre spectentur, ubi
tenues & translucide præfuerāt, pro-
cedente ægitudine, demonstrandum
prædicendumque est, quod statim de-
clinatio futura sit. Nāque hoc casu ui-
detur natura superasse materiam, atq;

tum incipere illam concoquere, ita ut excretionēs uentris
fieri poterint coacta, & concocta materia: eoque melius
& tutius, quò citius uel plus crassitudinis inerit, uel uni-
uersæ materiæ excretio fiat. Conuenit itaque ut posthac
paulatim ablata crassitudine tanquam concocta, & mi-
nuta materia quæ affligebat, accidentia dissoluantur, na-
turalibus excretionibus exauctis, atque urinæ ad propriū
colorem reuertatur. Quod si unā cum accessione febris u-
rinæ crassæ spectentur, quæ neque processu temporis desi-
nant crassescere, neque si desierint, attenuantur, sed sem-
per aut crassitudini addant, aut si non addiderint, non e-
tiam tenuentur, neq; ad meliores colores mutantur: disce-
re licet tum adesse uirtutis infirmitatem, atque coniecta-

re multitudinem non parvam humorum, ita ut metus non parvus sit, ne defatigata iam natura suarum actionum obliuiscatur. Quo quid esse potest peius corpori eius actione constante? Veluti non iam pridem in adolescente uidi-
 mus? Is enim corporis firmitate, & magnitudine præsta-
 bat, sed plurimis atque uarijs utebatur, sine ulla uiuendi
 ratione escis. Quinetiam adolescens interdum corripieba-
 tur à febre continua, atque incidendo in uentris fluxus li-
 berabatur. Sed tandē captus à febre accensa à magna pu-
 tredine, me uocauit, mihiq̃ue curā eius credidit. Erat dies
 * & μῆτρῳς εἶχε. tertia qua ad eum accersitus sum, ueni, & ager * nō me-
 diocriter se habebat. Tetigi pulsum, nouiq̃ue non parvam
 febrem à putredine humorum genitam esse. Deindē ma-
 tulam uidi multam crassitudinem continentem, usque a-
 deo ut maiorem non potuisset habere, cuius color erat ua-
 rius & alienus. Non enim uidebatur albus, neque * ru-
 * ὡς γὰρ, ὡς γὰρ est rubeus di- beus, neque niger, neque ruffus: atque omnibus his colo-
 lutus, gilvus à ribus ita apparentibus, nihil tamen exactè secretum, &
 quibusdam la definitum proprio loco erat: neque ualdē mista, sed medio-
 tinis dicitur, cri mistura erant. Hanc itaque alienam speciem intuitus,
 Galli claretū uehementer admiratus sum, atque uisus sum intelligere
 vocant. magnam humorum corruptionem, nisi uerius quidam in-
 * ἀνατολῆς δι- tuitus eam urinam ab homine obortam dixisset esse * hu-
 σιν τινὰ τῶν morum resolutionem quandam in elementa. Quinetiam
 χυμῶν. præter hæc aderant excretiones uentris immodicæ graui-
 terq̃ue olentes humorum corruptorum, qui iam cœperant
 impetum fluendi per infernas partes, atque quædam dif-
 solutio totius corporis eius aderat ob uehementiam fe-
 bris, & magnitudinem euacuationis uirtute deiecta. Nā-
 que bilis pura, & ueluti aquea profluebat multa, & assi-
 dua

dua surrectione excedens mediocritatem. Ea itaque die hoc pacto malè se habuit. Postea uerò etiam urinae excretionem continuuit: tum quia totus impetus materiae in uentrem concesserat, tum quia febris uehementia exiccatus fuerat musculus circa uesicae collum, qui continet ne urina intempestiuè efflueret. At uerò usque adeò * remissa est * παρρησία, uirtus eius concoctrix à magno momento materiae fluentis deorsum, ut iam mortificata uideretur. Quinetiam è naribus aliqua frusta sanguinis mortificati effluxere, atque per fauces expulsa sunt. Quod ubi medicus quidam ex ijs qui frequentabant, uidit, uenam incidit cum nihil opus esset, arbitratus sanguinem expelli debere ob multitudinem. Quoniam uerò quarta dies iam erat ab ea qua urinam continuuit: uesica uerò extumuit à multa collecta urina, nec uiam ad exitum habente, & dies iam sexta erat, atque spasmus immodicus corripuit aegrotum: atque eo modo faciliùs prostrata reliqua uirtute succubuit aeger accidentibus. Et hoc iam relatum nobis est, quod non ualdè decere uidebatur, crassitudine urinarum orationem attrahente. Quoniam autem decens est ut aliqui nosse cupiant hanc alteram historiam, eam subiunxeris praedictis ob urinas similes enarrandam. Nanque ubi ea non à proposito discrepet, si non etiam referretur, posset studijs hisce incumbentem mediocri afficere tristitia. Venit igitur quidam * à pagis ad nos matulam ferens, urinam sanè quàm * ἀγρόθεν, crassam, atque uariam continentem, ac probè qualis ea quae iuuenis paulò antè dicti fuerat. Solum enim ab illa discrepabat, quòd nō uidebatur ruffa, & (si liceat exemplo rationem ostendere) nebulis similis erat, quae non usquequaque auersa soli, neque illustrata, crassaeque suapte natura

manentes uersicolores spectantur. Is ergo qui matulans habebat, aquam intercutem patiebatur, atque tumidus erat, retulitque iampridem se grauiter aegrotasse, atque aegritudine solutum incidisse in eam passionem. Mihi uisum est, hominem, cum debilis esset cōcoctrix uirtus, uictu abusum esse: ita ut eam ob rem inciderit in eā aegritudinē, multitudine crudorū humorū in corpore cōmulata. Atque tum abiit edoctus quo uictus modo uti deberet. Neque deindē audiui quid actum sit ab eo, ut qui ad me postea non redierit. Quinetiam tu qui his rebus incumbis, intelligens uehementer crassas urinas adeo prauas esse, etiam hasce (ut par est) prænunciationes super eis facito, spectās naturalem uirtutem, atque mutationes substantiarū & colorum urinæ. Et si fuerint tenuatæ, & meliores colores suscipientes, expectandam esse affligentium remissionem, ac declarandum illa abitura. Sin uerò ad contraria concesserint, dicendum mala successura esse, atque auertenda esse: ea enim tum arguunt magnam uirtutis debilitatem, tum magnam repletionem malorum humorum. Sed de substantiis urinarum oratio hic terminetur, ubi de eis sufficienter dictum sit. Si prudenti uiro regulæ habentes solis uerbis ueritatem, porrigant momenta ad aegritudinum præuidentiam: posthac uerò decens esse uidetur ut de contentis dicamus, sic præstituto ordine orationis postulante.

De præuidentia ex contentis
dissimilaribus.

Cap. XV.

Quòd

Quod contenta quæ sunt alba, leuia, atque æquabilia per omne tempus apparentia, tutam conditionem, atq; sanitatem significant, Hippocrates primus docuit, tum experientia etiam cū ratione edocuit. Quan-

tumq; hæc minuuntur, tantum est imminuta sanitas, pro modo recessus ab eo quod secundum naturam est. Quin etiam cætera secundum naturam et ornatum habentibus contentis, propriū uerò locum non habentibus, quantum à fundo maculæ distulerint sursum uersus concedentia, eò plus esse spiritus attollentis ac leuem reddentis substantiam, ostendunt: arguuntq; illa loca corporis malè sana esse, ad quæ contenta contigit concedere, habita ratione humani locorum corporis, et maculæ. Atque in eodem loco perseverantia maius nocumētum cum debilitate uirtutis significant: quæ si in eo loco paucio tempore manserint, * modicum momentum ostendunt. Tale autem ip-
 se quoque memini me uidisse in quadam muliere, quæ à quodam Syro pharmacum purgatorium datum, bi-
 bit. Quoniam illud fuit acrius, intra paucum tempus purgauit quæ oportebat, sed acrimonia procedens etiam intestina tetigit. Ergo sanguinolenta excrementa ferebantur, ac dolores et in superiore uentre, et intestinis sequebantur. Id ubi uidit Medicus, atque alij qui ægrotanti præsto erant, sistere conati sunt sanguinolenta illa, et multum sistentibus uisi sunt. Mulier uerò ita affecta tunc uisa est sana esse. Sed tamen paucos post dies, circa hypochondria sensit pondus atq; dolorem. Atque præter hæc, * fastidium cibi mediocre, ac sitis aderat, *
 urina interdum turbulenta et crassa erat, et externo i-

* αὐτὸ πρὸς τὴν
 ὁδὸν, ἰ. mode-
 riora sunt.

* ἀνωστίαι.

gne contenta extenuata, habebāt mediū locum humoris. Interdum non etiam erat urina crassa & turbida, atque nihilominus contenta in eius medio loco spectabantur. Ego igitur hæc uidens, cōsiderabam à pharmaco iam pridem ei dato non mediocrem materiam attractam fuisse à profundioribus partibus corporis, atque illic conceptam esse ob abusum medicaminum adstringentium, atq; cibos assumptos, cum eiusmodi adstringentium generibus induxisse obstructionem arbitratus sum: atque dicens eam oportere uti clysteribus & glandibus, uidebam me rectè cōsiderasse, & ita fieri ut ægrotā liberaretur quodammodo à suis doloribus. Veruntamen cū hæc ipsa remedia non possent usquequaque illam sanare, idcirco subdidi, opus esse ut maiore purgatione, quàm quæ ex clystere est uteretur. Neutiquā persuasi: non enim parum metuebat ab eis quæ pridem acciderant, uidebamq; ipsam non defecturam, quòd multum experta esset. Neque mihi ea proponenti assentire uoluit, à memorato timore adhuc distenta. Vbi uerò pauco pōst tempore lapsa esset in peiora, accersiuit uirum quendam inter doctos artis medicæ celebrē: qui præcibus eius parēs profectus est, arbitratusq; est ægrotantem incidisse in passionem hypochondriacam. Quæ passio non adhuc erat, ut mihi uisum est. Verisimile tamen erat futurā, sed ille paulò pōst purgatiuum medicamen bibere persuasit, dixitq; non alio modo illam liberari posse à passionibus eam occupantibus, nisi crediderit documento eorum qui rectè iudicare ægrotudines sciunt. Quia uerò paruum momentum interdum maxima potest: nam nos quoque laudauimus uiri illius sententiam: persuasa est ægrotans, atq; pharmacum mediocriter

criter purgans ebibit, statimque liberata fuit. Hoc pacto
 contentorum conuersatio facta à fundo matulae ad alia
 loca, ostendit proportionem quadam partes male sanas cor-
 poris. Nanque excrementa sani corporis natura deorsum
 feruntur ut expellantur, si forte ad loca contraria expel-
 lantur, illic aggerari consueuere, atque tractu temporis
 patientem affligere. Quinetiam quae sublimantur ad us-
 que medium urinae humorem, potius materiam tetigisse
 hypochondria, & uiscera, atque etiam pectus arguunt.
 At uerò quae ut nubes innatant, demonstrant materiam
 passionem esse in capite. Præter hæc addam alteram hi-
 storiam, ut magis quae dicta sunt, clarè spectentur. Quidam
 familiaris meus iacebat febriens, ac urinarum contenta
 prorsus sublimata primo spectabatur, ac deindè * nubila * ἐπὶ νίφειλα.
 erant: æger uerò cœpit delirare, atque absque sensu iacens
 naturales necessitates impleuit. Undecima die contenta
 in superficie urinae innatauerunt alba, & subtenacia, at-
 que qualia dicta sunt in libro de differentiis urinarum, qua
 contraria sunt asperis: uidebuntur enim crassiora eis quae
 secundum naturam sunt, atque ueluti diceret, * spermatica. * γονοσδῆ.
 Die sequenti hanc, atque altera (ut arbitror) nihil con-
 tentorum in urinis uisum est. Paulò post remissa est homi-
 nis insania, * omniaque cœperunt melius habere, quae passus * ἐξ ἁπλῶς πᾶν
 fuerat: nondum exactè ad pristinam ualeitudinem reuersus omnino me-
 erat, quum parotides utrinque subortæ sunt. Quae ubi ma- lius cœpit ha-
 turatæ, & apertæ fuerunt, curatæ sunt. Videbantur igitur bere.
 illa cõtenta semper * subnubilatia, significare inclina- * ἐπὶ νίφειλα.
 tionem materiae ad illa loca. Hæc ergo decet uos qui hisce
 rebus studetis, discere, atque proferre uultis decentia. At-
 que hæc contenta alba, & non permixta corpori diuersi

generis solo loco differentia, eiusmodi partes languescere significare solent. Quod si aliqua diuersi generis corpora cum eis immista fuerint, significant à colore humorem. Si uerò eiusmodi contenta omnino fuerint diuisa, arque occupauerint chymatis latitudinem, etiam proportionem in ægro passionum sensus excitantur ad eiusmodi partes, expulsa materia à notho spiritu. De quibus rebus dictum est in ijs, quæ de iudicijs urinarum. Præuio colore quinetiam contenta eò peiores affectus corporis enunciant, quò magis concesserint ad fundum matulæ: ueluti concedunt eò contenta secundum naturam. Eneoremata enim nigra, si descenderint ad fundum, arguunt ægritudinem peruenisse ad supremam prauitatem. * Eadem quò magis subnubilantur, eò potius ægrum superesse posse ostendunt, confirmata naturali uirtute. Siquidem illa demonstrant naturam ueluti uictam cedere, hæc uerò quodam modo repugnando propellere: quòd contentis his accidens, modo contrariò se habet contentis secundum naturam: contenta uerò biliosa, & sanguinea, & rubea ut rationem mediam tenent inter sana et ea quæ maximè praua sunt, ita mediocritatem obtinuerunt in crisi, hæc enim indigent longiore tempore ad concoquendum. Quamobrem oportet ut consideretur uirtus ægri, atque ad eam ratione habitata proferatur præuidentia. Sed de contentis cumulatibus, et plus matulæ possidentibus, atque crassitudine differentiibus à mediocritate, hoc pacto licet diligenter discere. In initijs atque augmentis ægritudinum apparentia, præsertim si febris fuerit non contemnenda, arguunt humorum copiam quæ indiget ad concoquendum firmitate uirtutis, & tempore, & fortuna bona, ut arbitror. Quamobrem

* καὶ δὲ οὐκ ἐπὶ τῷ
καθ' ἑαυτὴν.

obrem coniecturam feceris ab hisce, angustias meatuum esse circa pectus, ueluti à multitudine humorum septum transversum arctaretur. In uigore uerò summo febris, atque declinatione, contenta illa salutaria & bona sunt, cū febris impetum coeperit in ea. Disputatio autem de hypostasi orobea; & fursurea; & laminea; & *similacea ^{*ngimvady} superius, atque quantum expediebat in ijs quæ de iudicijs urinarum, tractata est. Hac uerò in parte illud est subdendum de ipsis. Nāque si eiusmodi contenta plura fluxerint, atque in peiora processerint; fas est pronunciare mala esse, atque naturam lassatam deficere, quòd illa corporis habitum & compagem corrumpant. Contrà uerò si pauca apparuerint; atque ad minus mala assidue uergant, pronunciandum salutem ægri aduentare; atque sperandum esse. Habes iam (ut arbitror) disputationem super contentis satis explicatam ijs, qui breuitatem orationis amant, ijsq; qui quamplurima mediocri oratione discere cupiunt. Post hac ad reliqua transeamus. Quum igitur notum sit, ratio quæ super bullis est, quantum conferat ad iudicandas urinas, ueluti de hisce illic diximus: nunc quoque subiungamus quantum satis esse uideatur ad præuidendum.

De præuidentia ex bullis. Cap. XVI.

Vllæ apparere in urinis sanorum innatantes existimantur ob frigidos spiritus; præsertim si maiores, & diffuse absque ordine inspiciantur. In ijs uerò qui febre laborant, quæ nondum antea uisæ erant, solutionem propè febris si-

* αἱ λάμραι,
vox ea signifi-
cat crassiorē
spumam vino
innatantem.

gnificant. Nanque ubi apparuerint, satis sunt ut persua-
deant febris præterisse vigorem, atque declinare: suntq;
ueluti obscura quædam signa concoctionis, atque tum ex-
istimantur nuncia contentorum concoctorum. Interdum
pro bullis non apparētibz sufficiūt crassæ* spumulae, ue-
luti in uino apparere solent innatantes. At uerò si bullæ
unā cum febre apparuerint, atque processerint, dolores
non modicos capitis arguunt. Sed etiam periculosos, ma-
ximè si cum tenui substantia urinæ ueluti corona innata-
uerint: cum crassa substantia uerò tanquā cū modestiore,
bullæ quoq; moderatiores apparent, et moderatiora si-
gnificant. Quod uerò illic dictum est signū esse fluxionis in
pulmonem, quum in præcedente capitis dolore uisum sit,
hoc pacto se habet. Nam postquam æstas accesserit, tunc
enim potius quàm aliàs accidere solet ut homo efficiatur
calidior, sitis eum capit, atque plura quàm par est, pocula
ebibuntur. Tunc inquam caput desiccatum attraxit hu-
miditatem multam, atque repletum est ea, pauloque post
dolorem illum, atque pondus mediocre passum est. Attra-
cta humiditate plusquam deceat, ut dictum est, eò quòd
capitis substantia effecta est calida, nequit tantam humi-
ditatem concoquere, caput ipsum non dominans humidi-
tati, à qua dolores generantur. Veruntamen ubi caput
grauatum est, tum humiditatis pars assumitur, pars sol-
uitur, eaq; delata deorsum, et subtilitate sua defluens in
pulmonem excitauit tusses, atque paruum quoddam in
uentrem suffluens, tantundem conturbauit. Atque in sa-
nis et aegris eiusmodi apparentes urinæ, similia significa-
re possunt. Veruntamen in aegris, uel multæ potionis ali-
cuius oblatio, uel siccitas orta à dolore, atque aliæ ceteræ
cause

causæ differentes sunt munere hoc ipso faciendæ præuidē-
tiæ. Bullæ quinetiam quæ dolorem capitis significabant, si
breui dissoluantur, significant dolores quoque diminui.
Quæ uerò usquequaque sunt & maiores, atque absque
ordine diffusæ per matulam, arguunt dolores qui præces-
serunt, dissolui. Quia uerò bullarum significantium dolo-
rem capitis, aliæ sunt per totam coronam, quæ etiam signi-
ficant totius capitis dolorem, aliæ per dimidiam coronam,
quæ medietatis capitis dolorem arguunt, atque reliquæ
proportione, reliquum id ipsum discendum est ex hisce quæ
dicta sunt.

De præuidencia ex coloribus diuersis
ipsius coronæ, & malè olente vri-
na, & colliquaminibus.

Caput XVI.

Vper coloribus diuersis, qui in coronâ
spectantur, hoc pacto opinari oportet.
Nanque colores coronæ, si peiores fue-
rint, quàm qui sunt reliquæ substantiæ
urinae, referre oportet malos esse, at-
que eò magis, quò peiores apparuerint.
Quòd si meliores fuerint, fas est, proferre illos esse in prin-
cipio domini naturæ. Illinc enim ueluti à principio natura
inciperet uel superare, uel superari, licet per iudicia è colo-
ribus coronæ habita ut decet, scire salutem & mortē. Ve-
runtamen ipsæ coronæ, cùm non multum concolores sunt
reliquo urinae fluori, neque apparent, tum à calore totius
est ratiocinandum. Quando uerò colore differunt coronæ,

tum sunt manifestæ sapientibus. Indè uerò coniectandæ sunt motiones corporis. Atque de coloribus coronæ dictum est superius etiam in ijs, quæ de iudicijs. Quamobrè etiam id quod nunc dictum est, si additum sit illi, fortasse satis esse uidebitur ijs, qui ex breuibus ratiocinādo capiunt plura. At uerò nunc recordati si quid prætermisissimum fuerit, clausurimus hac in parte librum primum de præuidentiā. Igitur *urina malè olens cum prauo chymate, & contentis profluens, arguit omnem corporis habitudinem* * mortificatam esse, ita ut opinandum sit, mortem uicinam esse. Alio modo si se urina habuerit, pronunciandum conferre, maximè si pus subsiderit. Ille enim malus odor significat plagam alicuius internæ partis corporis. Et si procedente tempore minor fuerit odor & pus, fortasse naturam præstare coniectare poteris. Si uerò cōtraria fuerint, pronunciandum mortem futuram. Quinetiam si colliquamina cōtinua innatantia, & ueluti aranea apparuerint, malum est, atque proferendum est, uel renes laesos esse, uel corpus non ali, colliquatione præsentē. Atque hæc in parte hac finiantur. Quoniam uerò decentem mensuram fecimus huic libro, hoc in loco disputationem terminamus, ubi percurrimus quæ in coloribus & substantijs & contentis, & quæ in hisce spectantur, & in coronis & bullis & odoribus atque colliquaminibus innatantibus ad præuidentiā conferre solent. Quæcunq; uerò reliqua sunt, liber sequēs continebit. Nanque fortè in illo omne munus disciplinæ huius terminarimus. Illic etiam referenda sunt, & quæ decentia, & quæ relictæ sunt: quamuis accadat nos (cū homines sumus) etiam aberrare, etsi in alijs multas causas inuenerimus. Ignoscat nobis prudentior, minimè spectan-

* *urina pūda.*

Etando id quod summū est in arte, sed potiūs addat quod-
cunque contemplatus præter hæc adinuenerit in ægris
& sanis, tractationis utilitatem spectans.

*Libri primi de præuidentijs ex
urinis, finis.*

ANNOTATIO CAPITVM

eorum quæ libro secundo

continentur.

De præuidentia ex urinis hypostasi priuatis.

Caput

1

De præuidentia ex urinis febrium deficientium.

Caput

2

De præuidentia ex urinis cōtinuarum febrium.

Caput

3

De præuidentia ex urinis profluentibus in vna-
quaque cordis affectione. Cap.

4

De præuidentia ex urinis facta alteratione in pul-
mone. Cap.

5

De præuidentia ex urinis ab hepatis affectibus.

Caput

6

De præuidentia ex urinis ab affectibus cerebri.

Caput

7

De præuidentia ex urinis ab affectibus ventris.

Caput

8

De præuidentia ex urinis profluentibus à costa-
rum passione vera & non vera. Cap.

9

De præuidentiâ ex vrinis ab affectis renibus & vesica. Cap. 10.

De præuidentiâ ex vrinis ab affectis colo & intestinis. Cap. 11.

De præuidentiâ ex vrinis ab affectis vtero & pōdice. Cap. 12.

De præuidentiâ ex vrinis ab affectibus extremitatum membrorum. Cap. 13.

De præuidentiâ ex vrinis super ægritudine, an velocius an tardiùs soluiatur. Cap. 14.

Breuis repetitio capitum totius disputationis. Caput 15.

Quonam pacto ad eiusmodi disciplinæ genus promotus sit autor. Cap. 16.

ACTVARIID E

PRAEVIDENTIIS EX

vrinis, Liber secundus.

Præfatio.

Xercitationem, studiumq; * prævidē- * προγνώσις.
 tiæ, olim Hippocrates uir sapientissi-
 mus adeò magna cura amplexus est, ut
 etiã prognostica scripta reliquerit. At-
 que post Hippocratem, tractata est ars
 à Galeno Pergameno usque adeò, ut si
 quisquam alius secutus eos fuerit (etsi aliquid ipsi etiam
 prætermiserint) is multum huic rei prouiderit. Nanque
 absque ratione si quisquam curationem aliquam fecerit,
 id fortunæ potius, quàm artis opus esse probatur. Sed si
 quis ratione ægritudinibus curãdis operam dederit, præ-
 dixeritq; tam præsentia quàm quæ antea euenerunt, at-
 que ea etiã quæ uentura sunt, censebitur id esse artis mu-
 nus omni ueneratione colendum. Quinetiam non parua,
 * persuadendi gratiam atque autoritatem exercentibus * πείθειν.
 affert ipsa præuidendi facultas. Aegroti enim audientes
 ab his ea quæ patiuntur, antequàm ipsi reuelarint, prom-
 ptissimè salutem eorum his medicis credunt. Atque medi-
 ci eiusmodi cum tuto fundamento, atque percurrente ra-
 tione et dicunt et tractant ea quæ oportet. Quinetiam
 fama bona per ora multorum uagatur præuidentia in æ-
 grotis, quæ ijs qui exercuerūt se, præbet ut digni fide ha-
 beantur. Cum igitur multa sint è quibus quisquam exer-
 cendo parat præuidentiam, nihilo minus quàm alia exti-

tit praevidentia ex urinis. Non enim in hac qui se exercuit, ut arbitror, etiam tantillo aberrauerit à praevidentia quæ agenda sit super omnibus passionibus humano corpori accidentibus. Igitur ubi in libro superiore pertractauimus omnia quæ uidebantur consentanea esse super coloribus & substantiis & contentis, atque alijs quibusdam, nunc promptè reliqua disputando subiunxerimus. Quoniam uerò urinae hypostasi priuatae primùm conferre possunt ad praevidentiam faciendam, de eis primùm dicemus, deinde de cæteris tractabimus: ueluti sunt ea quæ in differētis febrium dici solent, atq; in membris internis affectis. Atq; præter hæc etiam quæcunq; diebus decretorijs, & non decretorijs urinae possint ostendere.

De praevidentia ex urinis hypostasi priuatis. Cap. I.

Isi inter urinas illæ quæ hypostasi carent, sint malæ, ut par est, non parua tamen differentiam sortitæ sunt. Si quidem in acutis febribus circa initia & augmenta si non apparuerint contenta, significatur non parua uirtutis debilitas. Namque ad tantam imbecillitatē ipsa peruenit, ut ob uehementiam causarum affligentium, necessariarū actionum oblita sit. In quo quid aliud quisquam dicere poterit, quàm ægritudinem non peruenturam ad usque summum uigorem, defatigata natura? Atque hisce in febribus multæ uigiliæ fiunt, immodicæ tumultuationes, * seminsania, anxietudines, atque hisce peiora, ægritudi-

* παραπονομαζία
deliria.

ne

ne minante mortem. Quòd si febres mediocres fuerint, atque in initijs, & augmentis eiusmodi urinæ apparuerint, euenit ut similia accidentia spectentur, sed eò moderatio-
 ra, quòd & uirtus sit firmior, et febres mitiores extiterint. Siquidem par est ut aliquando uirtus se reuocet, ubi non adeò oppugnata fuerit à causis ægritudinem inferētibus, atque concoctionibus indulgeat, atque contenta præsente-
 tet, quæ alicuius concoctionis signa sunt. Accidit quinimò interdum cum urinæ tenues, ac hypostasi priuatæ sint, febrisq; fuerit mitior, si * alia quædam concausa aderint, ^{* ἐν τῇ τὰ σπύραι}
 ut abscessus generetur in aliqua parte corporis, in qua ^{γὰρ αἷμα.} se febris cumulatè collegerit. Concausæ uerò esse possunt
 hyberna aëris qualitas, * iniudicabilis conditio, & mo- ^{* ἀνέπιστα, q. d.}
 tio erratica & incerta ægritudinis, atq; ægri uirtus me- ^{criseos & iu-}
 diocriter debilis. In initijs itaque & augmentis ægritu- ^{dicij carētia.}
 dinum si urinæ hypostasi priuatæ apparuerint, hæc ipsa ^{quid autē vox}
 prædicere poteris. In declinatiōe uerò ægritudinis si eius- ^{ea fit, exponit}
 modi urinæ spectatæ fuerint, non multum damnare eas o- ^{Galenus cō-}
 portet. Nanque id quod studebamus summo studio, factū ^{mēta. i. in lib.}
 est, scilicet naturam superesse debilitati. In uigore uerò & ^{i. epid.}
 declinatione ægritudinis si illæ urinæ apparuerint, uideri poterit id non esse alienum si natura ueluti iam superasset, prius reuocat se, deindè agit quæ sua sunt, nutritiones parans corpori, ostendensq; in urinis contenta. Siquidem eo tempore quo se colligit atque refocillat, parua quædam attrahit, ne deficiens ualeat munera prædicta præstare. Atque ubi collecta fuerit, attrahit maiorem materiam nutrituram, atque tum manifesta contenta exponit. Res, ut arbitror, similis illi est quæ ijs uiris accidit, qui cum feris magnis certauerunt. Hi nempe ut uincerent, magnos la-

bores subiungere. Vbi uerò uicerūt, primum cunctis posthabitis reuocant uires, quæ laborauerunt, ac deinde sua studia persequuntur. Quinetiam interdum (ueluti paulò antè dictum est) bullæ ubi apparuerint, satis sunt pro cōtentis quæ nondum prius apparuerunt. Atque ob cruditates, & obstructiones accidere solet, ut urinae sine hypostasi profluant in corporibus sanis. Veruntamen si paruo tempore hæc inspiciantur, poterit resistere homo sanus. Sed si malum id protraxerit tempus, perquam facile ab ægritudine corripitur. Tu uerò promptè præuidere poteris, ubi sciueris quænam ægritudines in quibus affectionibus maximè prouenire soleant, nihilominus contemplatis & ætate, & diæta, & aëris qualitate, atque cæteris quæ in urinis insunt (quemadmodum superius diximus) qua ad præuidentiam earum ægritudinum intendantur. Sed ratio quæ super urinis hypostasi carentibus, quàm fieri possit breuis, eiusmodi reddi potest. Posthac decens est ut de præuidentijs, quæ à prænotis urinis in diuersis febrium generibus proficiuntur, dicamus.

De præuidentia ex urinis febrium
deficientium. Cap. II.

Ebrium intermittentium, tertianæ inquam, quartanæ, & quotidianæ, quæ ab obstructione, & cruditate, atque etiam multitudine humorum ipsas accendentium generantur, initijs frequentissimè urinae absque hypostasi proueniunt: quemadmodum etiam superius dictum à nobis

bis est. Ab hisce itaq; sumpta coniectura prævidere pote-
 ris longitudinis tempus. Siquidem ubi nondum genuina
 caliditas concoxit aliquam materiam, & paroxysmi &
 febres in ijs fiunt, tanquam pugnaret adhuc natura ut
 concoquat humores affligentes, & eos excernat. Ergo
 par est ut quantisper urinae non participes concoctionis
 fuerint, tantisper paroxysmi corripiant ægrum, atque
 eum affligant. Sed ubi concoctionis etiam paruum signum
 dignoscitur, spes est hominem superfuturum ægritudini,
 atque uirtutem usquequaque superaturam ægritudinis
 causas. Nanque etsi in singulis paroxysmis uirtus tam par-
 uum quiddam alteret, & concoquat ut nō sentiatur, non
 idcirco existimanda est superauisse morbum, cuius multa
 materia, & cruda, & inhærens esse probatur. Vbi uerò
 eò uirtus peruenerit, ut uicerit affligentem humorem tum
 contenta, quæ concoctionis sunt signa, in urinis manifesta
 spectantur, atque testantur naturā concoxisse, atque ex-
 pulisse omne excrementum, quod non hætenus expellere
 quauerat. Veruntamen inter febres intermittentes hoc
 excellit tertiana febris, quòd nubes sola in urinis huius
 inspecta, satis fuit ad significandam solutionem ægritudi-
 nis. Humoris enim tenuis, ac qui facile digeratur, faciles
 sunt concoctiones, & * obstructionū apertiones. Et ubi * ἀπορροή.
 facile natura incumbit, inibi accidētia facillimè dissoluū-
 tur. Quamobrem oportet te prudentem ob hæc ipsa, ex
 temporibus cruditatis coniectare tarditatem remissionis,
 atque ab initio concoctionis prævidere celeritatem crisis,
 & iudicij. Sed de eiusmodi diebus etsi disputatū sit à Ga-
 leno in ijs quæ de crisi tractauit, fortasse tamen etiam
 nobis hac in parte licuerit dicere mediocriter de eis, quan-

tum uideatur cōuenire tractationi de urinis. Posthac igitur ubi primò determinarimus de urinis, quæ apparent in febribus continuis, quantum ratione nostra existimatur sufficere ad faciendam præuidentiam, deindè de reliquis dicemus.

De præuidentia ex urinis continua-
rum febrium. Cap. III.

* ἀπὸ τῶν ἱμ-
φομελῶν χρο-
μῶν.

F

Ebres continuæ ab humorum putrefactione genitæ, quæ qualesq; sint uel simplices, uel complicatæ significant * ab inductis coloribus. Quântitatē uerò putrefactionis, atque qualitatem humorum

arguunt tum substantia urinarum, tum contenta, de quibus diligentius disputatū est. Nunc illa subdenda sunt quæ uideantur sufficere ad præuidentiam faciendam, ita ut hinc inchoandum sit. Dum igitur faciliè coquuntur urinæ, atque paruo tempore, ad id quod secundum naturam est, festinant, existimamus celerem motionem esse, atque firmam uirtutem. Sin uerò urinæ non citiùs, sed tempore potius longo concoquantur, si malæ fuerint, & distantes à mediocritate, ostendunt celerem motionem ægritudinis, sed uirtutis infirmitatem non paruam. Quamobrem hic suboritur metus magnus, ne priusquam hæ perueniant ad cōcoctionem, uirtus defatigetur. Quòd si mediocriter male sint urinæ, tempore uerò tendant ad mediocritatem, arguunt intelligi debere uirtutem non firmam esse, atque ostendunt ægritudinis motionem pedetentim fieri. Sin uerò urinæ celerrimè alterentur, nec multum distite-
runt

rint à mediocritate significant uirtutis firmitatem, non tamen ægritudinis malitiam. Sed tamē oratio super ægritudinis qualitate, & affectione hinc uideri poterit. Nam oportet urinarum mutationes diligenter obseruare, atque intelligere à quibus ad quas transmutentur, atque an in urinis * ignauia, & malitia ægritudinis appareat. Nāque si contrā se habuerint, illa * subdola & praua esse significatur. Quinetiam præter hæc par est cōsiderare temporis mutationum: atque ex hisce cōiectare poteris futuras crises, siue tardiores, siue celeriores extiterint: de quibus paulò inferiùs disputabitur. Nunc uerò tanquam alio initio incepto dicamus de accidentibus unicuique principalium membrorum. Quando igitur uel aliqua insignis intemperatura corripuerit aliquod è mēbris principalibus, aut humor defluxerit ad aliquod eorum non mediocriter affligens, ob hoc ipsum alterantur urinæ, ac eò magis, quod maiores uenas & arterias habet membrum quod passum est: quoniā eiusmodi uenosa uasa faciliùs senserunt alterationē in corde factam. Nō enim quolibet ex mēbris principalibus malè affecto ipsum manet immutabile: sed cū ad aliqua mēbra peruenerit alteratio, ipsum etiam mutatur uel calidius, uel frigidius redditū. Deindè tractu tēporis eo pacto cæteris mēbris affectis, euidentiores tam pulsus, quàm urinæ apparent, suntq; imagines illius affectionis quæ intrinsecus est. Sed oratio de pulsibus pulcherrimè, & subtilissimè à Galeno uiro sapientissimò tractata est, undè uolentibus discere licet. Nunc uerò nos subiungamus quæcunque utilia discipline fore putamus.

* σὺνδρά, i. simplicitas & nō mala cōstitutio, quæ contraria τῇ nature.
* ὑπερλας.

De praevidentia ex urinis profluentibus in vnaquaque cordis affectione. Cap. IIII.

Um demonstratum sit, cor esse ob caliditatem intemperatum, tum urinae alterantur, atque acriores & tenuiores redduntur. Atque cum iam ignis ipsum depascitur, tum mediocres in initio spectantur colliquationes. Passio-

ne vero procedente, etiam urinae apparent * oleo apparentes, & oleicolorae atque oleaceae. Quod si eiusmodi alienus ignis depascens adipem, attigerit carnem atque solida membra, tum illae hypostases inspectabuntur, quas in hecticis, & tabidis febribus consistere diximus. Nam ratione comper-
tum est illas esse orbeas, & fursureas, & lamineas * similaceas. Frigidam autem intemperaturam si cor patiatur, mediocriter alterantur urinae inclinantes ad albiores, atque contenta eis aderunt cruda, & quantitate mediocria. Nanque colores alterantur mediocriter, si nondum compatiatur hepar. Contenta vero mediocria, & cruda erunt, cum iam calor naturalis (qui alterare & coquere creditur) languescat à frigiditate quae accessit. Iamque si intendatur ipsa frigiditas in corde, etiam languescet naturalis & genuina caliditas. Albæ præterea urinae, & tenues erunt, atque hypostasi priuatae. Sed ea mala qualitas si ualde excesserit, tum contenta earum reddentur livida & nigra. Atque fortasse urinae omni ex parte nigrae spectabuntur, cum aut melancholicus humor illuc profundatur ob extremam debilitatem genuinae uirtutis: aut
fri-

* ιλαοφανῆ,
ιλαόχροα ηγεῖ
ιλαώδης.

* κριμνώδης.

frigiditas induxerit tum mortificationem, tum nigrores, qui sunt mortificationis colores. Nanque contingit etiam alterutrum eorum fieri. Hoc enim eueniet ob extremam infirmitatem uirtutis excretrici, cum illuc confluxerit nigra bilis, tumque homini accidunt timores, & tristitia, & * oris sonitus immodici. Illud uero eueniet, cum frigiditas multum fuerit exaueta, tum efficit urinas negras, praesertim cum auersus fuerit color urinam illustrans. Quod discere licet in nubibus quae quotidie apparent. Hae enim cum rarefactae mediocriter fuerint; tum illustratae proprios colores ostendunt, quae nimis spissatae, & crassescennes nigricare spectantur. Nam urinae prius fiunt * umbri-
lucae, exaueta deinde asperitate procedente tempore nigrescunt. Atque hoc pacto affecto corde, eiusmodi urinae proueniunt.

* ὁρῶς, ὁρῶς est
φωνὴ ἀσινος.

* οὐρανὸν.

De prauidentia ex urinis facta alteratione in pulmone. Cap. V.

Quoniam pulmo post cor promptius alteratur, etiam urinas afficit; quacunque intemperatura ipse fuerit affectus, de hac re prius disputarimus, deinde de reliquis. Si igitur affectus sit pulmo calida intemperatura, urinae mutabuntur ab ijs quae secundum naturam, ad rufum uergentes. Et si creuerit caliditas, etiam in urinis colores excrescere uidebuntur, atque fieri rubeae ac * uineae. Cuius etiam rei
argumēta sunt ab ijs quae extrinsecus, ueluti est mala spiratio, & sitis, & linguae siccitas, & nigritia. Frigiditate

* οἶνον.

uerò si affectus sit pulmo, respirationes primo erunt tardiores, posterius etiam pauciores: & absque siti ægroti erunt, ac aërem quem inspirant, frigidum sentiunt, atque paruas tusses excitant. Eorum urinae uergunt ad album, non tamē uehementer. Nanq; pulmo membrum calidum est: Et cum parum alterauerit urinas ad album, tum arguit magnam in eo factam esse refrigerationem.

De præuidentia ex urinis ab hepatis affectibus. Cap. VI.

S I hepar à calida intemperatura fuerit affectum, producet urinas ruffas & subrubeas. Sed intemperatura eiusmodi exauēta, urinae apparebunt ualdè uineæ* & passæ: atq; tusses magis molestabunt, atque sites, si gibbæ partes hepatis inflammatione laborauerint. Quemadmodum uomitus potius excitabuntur, si simæ eius partes malè fuerint affectæ. Intemperatura uerò mediocriter frigida si hepar laborauerit, urinae profluent pallidæ & subpallidæ. Exauēta uerò si frigiditas fuerit, urinae apparebunt albæ. Sed interdum in eis spectare est crassitudinem cum albedine.

* νύκτα.

De præuidentia ex urinis ab affectibus cerebri. Cap. VII.

C Erebri mediocriter affecto, urinae proueniunt ruffæ, atque ad subflauas inclinantes. Maiore uerò caliditate producta, ita ut inflammationem adesse existimetur, urinae spectantur uineæ atque* sub-

* ὑγαινα.

san-

sanguineæ. Contrariæ hisce prouenerint, si frigiditate affectum fuerit.

De præuidentia ex urinis ab affectibus
ventris. Cap. VIII:

Ventris & stomachi; qui ob calidam intemperaturam ceciderunt, mutationes per urinas minus ostenduntur. Namq; frigida intemperatura cum correpti sint, tum urinae ita albæ gignuntur, ut est frigiditatis mensura. Calidiorē uerò intemperatura affecti, ruffas & flauas profundunt: in quibus adesse solent stomachi dolores quæ *ναυδυσίαι* appellantur à Græcis. Item sitis & bilis interdum tenuis, atque croceæ uomitus, & sacietas, & oris amaror, atque capitis dolores quidam modici. Quemadmodum in affectione mediocriter frigida laborantes sunt appetentes, atque siti carentes. Sed frigida affectione exauctæ, redduntur uertiginosi, atq; se regere nequeunt, ueluti animo liquuntur, atque * tremorem cordis sentiunt, cibū potūmq; * *παλιδρ.* fastidientes. Hæc igitur ipsa potius in intemperaturis puris dicta sunt. Quod si materia quoque aliqua coiuerit cum omnibus hisce dictis has urinas reddet. Namque cum urinae exiuerint, crassescunt, atque contenta in eis cumulatoria spectantur, et ægritudines in affectibus eiusmodi diuturniores fiunt, cum humorum concoctionibus dissoluatur ægritudo. Sed hæc quidem concoctiones & incoctiones, atque mutationes urinarū manifestare possunt: nos uerò ad cætera transeamus.

De præuidentia ex vrinis profluentibus à costarum passione vera & non vera. Cap. IX.

Pleuritidis urinæ in initijs subrubæ sunt, deinde procedentes rubescunt, atque uineæ fiunt & crassescunt, atque mutationibus ostendunt, quæ sint euentura. Humore uerò frigido septum transuersum * *diagnosticus* * molestante, atq; perquàm modicum dolorem mouente, minimamque spirandi facultatem, eò quia pectus aggrauatum est ab eo, urinæ albæ, & tenues, item conturbatæ, & crassæ proueniunt. Splen porro à quacunque intemperatura corripitur, etiã in ea urinarum colores ostendunt. Atq; facilius à frigidis corripitur homo, atq; hi ostendunt: tardius uerò à calidis, ac non etiam multum hi ostendunt.

De præuidentia ex vrinis ab affectis renibus & vesica. Cap. X.

Renibus & uesica affectis, similes urinæ proueniunt. Dictum est etiam de hisce in ijs quæ de iudicijs urinarum, diligentiùs. Atque de cæteris, quæ eis accidere consueuerunt; ab illis dictis discere oportet. Quoniam uerò ea membra fuerunt urinarum uasa, faciliùs cùm quicquam ipsis acciderit, demonstrauerint, in promptu habentes modum demonstrationis. Nam cætera membra solummodo, cùm uehementer propria affectione alterauerint urinas, nullum aliud signum euident ostendunt. Quamobrem cùm aliqua debilis

debilis passio ipsis aduenerit, non etiam promptè in urinis illa spectatur. Hæc uerò quoniam cæteris fuerunt posteriora, serum collectum recipiunt, atque passiones proprias (etiam si mediocres fuerint) interdum demonstrant. Id, tanquam mercedem, ipsa potius quàm cætera membra recipientes, pro ministerio quod naturæ præstant.

De præuidentia ex urinis ab affectis
colo & intestinis. Cap. XI.

Colo atque intestinis inflammatione laborantibus non etiam urina colorabuntur secundum illa, quæ magis naturalem calorem habent. Sed frigida intemperatura cum eiusmodi partes corripuntur, & eiusmodi humor influxerit in ipsas, tum urina spectabuntur albæ, & aqueæ. Atque si qua fuerit obstructio in colo, tum urina erunt hypostasi priuatæ. In intestinis uerò si acciderit obstructio, urina erunt crassæ frequentius, atque lactisimiles. Atque passione procedente, excretiones erunt plures, atque crudiores. At nunc reliquum est, ut de utero dicatur.

De præuidentia ex urinis ab affectis utero & podice. Cap. XII.

Terus, qui ut mēbrum est principale, ita maximè alterat totum corpus, quæ corripitur ab aliqua intemperatura. Ergo urina eo modo accidit ut sint similes tractu temporis ijs, quæ ab intemperaturis aliorum membrorum nō

* πλησιάζωντος
 δι,συνδίαδοιαι
 μὲν τῇ κῆρ τὸ
 πύον cūvicinū
 sit distribui-
 tur & vesicæ
 pus.

adeo principalium eueniunt. Sed ubi in hisce membris ge-
 nitū sit pus ab aliqua causa, quod sit sanequā mediocre,
 id non erit euidentis in urinis. Sed si fuerit excedens, tum
 colligetur in uesica pus, atq; apparebit hærens fundo ma-
 tuæ, quod manifestum erit & à specie, & ab odore. At-
 que priusquam loquatur ægra, tu dixeris eā affectionem:
 dijudicaueris uerò, ut non sit uesicæ pus, commouendo fa-
 cilè urinam, atque intelligendo nunquam indoluisse uesi-
 cam. Quinetiam cū menses absque ratione retineantur,
 uno iam mense præterito, apparent unā cum contentis ra-
 menta rubea innatare. Atque procedente retentione, e-
 tiam ramenta eiusmodi plura spectantur, atque urinæ co-
 lor ad subrubeum, atque etiam ad rubeum tendit. Verun-
 tamen ut orationi gratia aliqua afferatur, atque fides di-
 ctis non parua fiat, hanc subiunxero historiam, quæ in-
 cumbētibus hisce studijs erit perquā utilis. Mulier quæ-
 dam diues, atque mollis, tres aut quatuor filios pepererat,
 quorum tres ferè infantes mortui erant, solūm unum au-
 diebat mater. Atque quodam tempore præterito, ipsa quæ
 ambigente dum uideret spem omnem suam in solo uno fi-
 lio, qui repentè tolli posset, fluctuare. Verebatur enim ne si
 puer moreretur, cogeretur alienis bona sua tradere. Nan-
 que (ut dictum est) ubi amiserat alios, quærebat modum
 quo alterum filium pareret, atque spem seruaret. Ergo (ut
 mos est mulieribus) desiderium aperuit, atque solutionem
 quærebat. Quidam dixere hanc solutionem, si mensium a-
 liqua fieret natura uel arte retentio (nanque ipsi menses
 plus iusto profluebant) conciperet. Quod persuasa, rei o-
 peram dedit, ac uehementer retenti sunt menses, unde cō-
 ceptus spes magna eam tenuit. At uerò secundus mensis e-
 rat,

rat, mulierque modicè conturbabatur. Nanque cumulatò sanguine menstruo per uterum, neque locus exeundi habebatur. Accidentia, ut uidebatur, poterant esse signa cōceptus. Nanque in initijs cōceptuum similia accidere solēt. At tertius aderat mensis, & passiones processerant. Vbi uerò etiam quartus aduenit mensis, tumque cum grauidis mulieribus, si quid præfuisset molestiæ, illud sedatur: ipsi uerò magis uenter intumuit, atque accidentia peiora sentiebantur. Igitur circa quintum mensem audiui ut mulier correpta esset ab ea passione. Erat enim mihi una ex maxime familiaribus. Quamobrem ad eam accessi, atque intrans uidi ipsam supinam iacentem in lecto, & salute acta rogavi, ut haberet, ac tetigi pulsū. Illa uerò subtili ac pertenui uoce respondit. Pulsus erant pertenuēs atque diuersi, atque * uirtus genuina propè uicta. Cutis ueluti cortex mali granati, & color eius uergebat ad icterum, & omnia quæ circa faciem sunt, multum attenuata, atque manus & humeros satis hærentes pectori habebat. Sed uenter magnoperè exuberabat. Quoniam uerò oportebat etiam urinam spectare, etiam ea erat tenuis, atque mihi uisa est mediocriter * subsanguinea. Contenta uerò in eis subsidebant ad matulae fundum ualdè rubētia, atque ueluti similacea. Atque tunc mihi non poterat facile cognosci passio, quæ non multum trita est breuiarijs libris medicorum, eo præsertim quòd nemo ex ijs medicis qui illuc frequentabant, passionem intelligeret, sed putarent omnes aquam intercutem esse. Quoniam uerò paulo pòst legi de passionibus mulierum, doctusque sum quàm graue esset retinere menstruum sanguinem, audiueramque mulieri hunc retentum esse: deindè hac ratione super eius urina

* λεπτὰ καὶ ὀλίγα
ἀνώμαλοι τε-
νυες, & ἰσχυ-
ρα.

* ὑφαίμα.

*neuvindv.

rationatus sum, illam recta ratione illiusmodi profluxisse. Nam partim ob manifestissimam collectionem sanguinis in utero tumore effecto eiusmodi, partim ob uicinitatem uesicæ sanguine commisto cum urina, factum erat ut urina coloraretur. Sed ob assationem sanguinis apparuerint contenta * similacea, atque rubea. Hoc pacto ab immodica menstruorum retentione, præsertim si natura antea multa profluxissent, urina alteratur, atque tractu temporis commutatur. Cæterum ut omnem historiam finiamus, reliqua subiungamus. Sextus mensis aderat, cum in ilibus exterioribus factus est abscessus, atque mollitus est tempore procedente. Vbi uerò septimus mensis aduenerat, prorsus mollitum est medicorum emplastris, atque deinde apertum est, ac reliquo tempore defluxit ab eo sanguine pus: sed uenter ab inde euacuabatur, quamobrem magna spes salutis & uiro eius oborta est, & medicis illuc frequentantibus. Quod non ita successit: sed paulò post euacuatio simul omnium spem perdidit. Nã ut arbitror quatuor dies post tumoris aperturam, uenter euacuatus est re omni affligente, atque commissus est, mulier uerò ueluti inanimis redacta, absque reluctatione aliqua uitam efflauit. Hæc est historia, & ita se habuit. Tu uerò diligenter hinc audiisti, ut ratione uicinitatis participatus sit color urinis ob sanguinem collectum in utero, utque mediocri collecto sanguine, contenta sola perparum alterantur. Sin uerò collectus excesserit, etiã alteratio erit maior. Sin autem usque adeo excreuerit, ut etiam uenter extumescat, etiam colores mutantur urinae, atque primo in subrubeum transeunt, deinde in rubeum atque subsanguineum. Contra uerò tum asperiora spectantur. Similia hisce accidunt,

cum

cum podex inflammatione diutius intumuerit, atque hæmorrhoids absque ratione retenta sit, maximè si pridem multo tempore sanguinem profundere soleret, fueritque humo multi sanguinis, atque per alium locum euacuauerit sanguinem superingeritum. Nanque tantum hæmorrhoidis retentio distat à retentionibus quæ in utero, quantum ea quæ secundum passionem sunt, ab ijs quæ secundum naturam habentur, ceciderunt. Illa enim tractu temporis confirmata, nititur reuerti ad naturam. Excretionis uero ab utero factæ secundum naturam retentio, maiorem alterationem in corpore & urinis efficere potest. Quamobrem quales urinas retentio menstruorum unius aut duorum mensium effecerit, tales quoque hæmorrhoids retenta, reddet per multò plura tempora. Eadem ratione si quid aliud fuerit præter naturam in utero, hoc infusum in urinis significationem quandam passionis parat ijs qui hisce rebus diligenter operam nauant. Sed de hisce satis: posthac dicendum est de reliquis, si qua modo aliquo relictæ sint.

De præuidentiâ ex urinis ab affectibus
extremitatum membrorum.

Cap. XIII.

Ubi manus, ac pedes affecti fuerint, uel ab intemperatura multum frigida, uel frigido humore, aut ab intemperatura calida, uel materia calida quæ defluxit si cæterum corpus simul etiam egrotauerit, tum in urinis affectiones eadem

Quij

efficientes euidenter apparebunt. Quamobrem quantum qualitas, & quantitas humorum aegrorum intendatur, tantum etiam urinæ trāsmutata distabunt ab eis quæ secundum naturam. Quod si ceterum corpus per se sanum fuerit, atque causa aliqua affligens influxerit ad extremas corporis partes, ita ut hæc malè habeant, non etiā mediocriter alterata apparebunt urinæ. Sin uerò illa causa abundantiùs fluxerit, etiam urinæ tum mediocriter spectabuntur alterata, cum uix passio adusque cor peruenire uideatur. Quinetiam differentiæ colorum & contentorū arguunt qualitatem, & quantitatem humorum, & concoctio, & cruditas tam morem aegritudinis, quàm uirtutis firmitatem ostendunt, ueluti spacium temporis demonstrant celeres & tardæ urinarum mutationes. Operæ precium est præter ea id etiam non ignorare, ut non paruas differentias habeant inter se corporis partes. Nanque alio modo alterabit calefactus pes, & alio uesica calefacta. Item alio modo uterus, alio renes, & alio lien, alio tunica succingens. Quemadmodum illo modo caput, hoc modo hepar, aut pulmo. Nanq; hæc magis participarunt colorem, aut naturali proprietate, & in proprijs conceptaculis: aut uicinitate primi calidi, aut sensus magnitudine. Oportet enim scientem proprietates, et uires uniuscuiusque membri, etiam singulorum mensuram propriam habere, tam cum mediocris caliditas exaucta fuerit, quàm cum ob excessum corruerit subiectum. Veluti contra cum qualitas fuerit modicè & immodicè infrigidans. Nanque membra calidiora faciliè à causis calidis alterantur, & cō-

* *χρὸνιως* tarde uincuntur, * difficiliùs uerò à frigidis mouentur. Quemadmodum frigida membra tardiùs à calidis, celeriùs à frigidis

* *πλησύνω*.

* *χρὸνιως* tarde

gidis afficiuntur. Siquidem eorū quæ sunt uiciniora qualitati naturali temperatura et proprietate, unumquodq; facilius alteratur. Verūtamen ut manifestius rem capias, hinc ueluti exemplo, discere licet. Hepate mediocriter caliditate affecto, accidit ut urinæ ruffæ atque flauæ proueniant. Sed si eiusmodi urinæ in colo ægro fuerint apparentes maiores, dolores inesse arguent, atque unusquisq; arbitrari poterit, membrum prorsus inflammatione laborare. Quod si pes aut manus patiantur, atque urinas eiusmodi profuderit, dixeris ægotantem disrumpi dolore, atque uri. Nam quantum distiterint membra à primo calido, eò maiore etiam caliditate alterantur. Eadem ratione res se habet in frigiditate. Nanq; hepate correpto ab in-temperatura aliqua frigida, urinæ subalbidae spectantur. Altero aliquo membro remotiore refrigerato, non ita facile etiam urinæ mutantur. Ergo etiam principalia membra si ab aliqua fuerint passione correpta, facilius urinas alterabunt, ratione principatus. Remotiora uerò uel si peiori morbo affecta fuerit, mediocriter urinam alterabunt, atque tardè. Quamobrem hinc raciocinandum est, eò peiores affectiones esse in eisdem urinis, quò membra affecta undè profluunt, magis distiterint positione, & proprietate à principio. Atque oportet uirum prudentem copactō animaduertēdo in urinis disquirere proprietates membrorum, atq; affectiones eorum per ea quæ in urinis spectantur, ratione cognoscere, atque prædicere. Potest nimirum plurimum conferre huic proposito diligens inspectio differentiarum partium neruosarum & uenosarum. Præter hæc quæcunque propria quatuor temporibus anni, & ætatibus, & temperaturis, & constitutionibus

morbis apparuerint, hæc mitiora existimare oportet, quàm quæ aliena esse contingit. Item quæcunque facilius concoquuntur & transmutantur, hæc demonstrant naturam firmam esse, atque humores concoqui & alterari celerrimè. Quæ uerò uel temporis tractu mutantur, uel mutata in peiora processerint, illa reprobare oportet, atque putare animal paruo momẽto indigere ad interitum incurrendum. Veruntamen ut historiam hac in parte referam disputationi conuenientem, ad alia conuertar. Senex quidam familiaris meus in febrem incidit, atque male habebat. Quod ubi audiui (undecima tñ erat dies) ad eum uisendum uii. Erat uicinus, atque uir probus. Inueni illum supinum iacentem, atque subtuſſientem, sputaque crassa cum sonitu excreantem.* Sordesq; illi circa oculos non parua hærebat. Sed sputa non nimium mala erant, nisi quòd procedentia etiam in uentrẽ descendeabant, eũq; emolliuerant plus quàm par erat. Pulsus eius erant hominis uehementer febrientis, cætera uerò erant obscuri. Urinæ subrubeæ, atque deinde rubeæ apparuerunt. Sextadecima, parum mutatae sunt urinæ erga moderatius. Iterum effectæ sunt crassæ & rubeæ, & subsanguineæ circa contenta. Venter etsi multa excreuisset, nihil tamẽ adiuuit. Ad hæc per uentrem unà cum excrementis mediocris quantitas sanguinis euacuata est, ita ut ob hæc uisus sit homo emori. Et ego nõ amplius accessi, necessitate quadam ad alia me cogẽte: sed audiui tribus post diebus hominem mortuum esse. Videbatur igitur ille maiorem febrem, quàm quæ senem deceat, habuisse, idq; hyberno tempore. Nam cum eiusmodi res accidit, consuevit nõ mediocriter* conquare uirtutem naturalem, ita ut tractu tẽ-

poris

* λήμα.

* ὑφαιμα.

* κατὰ σείειν
concutere.

poris cadat. Quinetiam ab assidua siti febris uehementia arguebatur. Tussis non parū hominem molestabat. Quòd uerò non uidebatur natura facile uincere materiam, demonstrabant per tot dies cruditates urinarum. Nanque opus erat multò longiore tempore, si signa salutis præcessissent, ut hinc profecta ad ea, quæ secundū naturam concessissent. Hoc enim quòd secundum naturam habet, tantum tēporis longitudinem requirebat. Quamobrem procedente tempore, peiores substantiæ, & contenta urinarum spectabantur. Quid igitur quisquam aliud ab hisce putauerit, quàm futuram esse mortem, passim cadēte uirtute? Hoc pacto oportet uirum mente præstantem uaticinando præuidere futura, atque mutationes urinarum ad bonum, * hilariter accipere atque prænunciare. Contra uerò execrari momenta ad malum inclinentia. Quinetiam mutationes longiore tempore factas, arguere ægritudinis tempus multum protrahi: & quæ matutino potius fiunt mutationes, has ostendere breuiori tempore ægritudinem terminatum iri. Ergo si prima die urinae concoctæ apparuerint, tertia uel quarta ægritudinem solutū iri proferas. Quòd si secunda uel tertia concoctæ fuerint, ægritudinis solutionē peruenire usque ad septimā. Quòd si quarta dies etiam incoctam urinam ostenderit, non etiā si quicquam fiat, ipsa hebdomada crisim morbo posuerit. Nanq; crises quæ in hebdomada fiunt, quarta potius antea aperit, atque ostendit, præmittens parua quædam cōcoctionis signa. Quemadmodum contra in malum mutata, si ualè praua signa præmiserit, mortem in ipsa hebdomada inferet. Sicuti quoque undecimæ octaua est index, & undecima decimæ quartæ, atque alia aliis, ueluti in

* χαριτωδως.

libris de crisi sapiens Galenus tractavit. Atque temporū productiones hac ratione considerando adinueneris, cū in ternarium & quaternarium omne tempus ægritudinis dimensus fueris. Secundum quam rationē etiam principium secundum latitudinem dictum dimetimur.

De præuidencia ex vrinis super ægritudine,
an velocius, an tardiùs soluatur.

Cap. XIII.

* ἰσχυρὸς κινε-
μεῖον, qui ve-
lociùs mouē-
tur.

IN morbis acutè motis, euenit interdū ut aliquid anticipet, contrā uerò ut aliquid minuatur in ijs quæ mouentur tardiùs, siue euasuri, siue morituri sint homines in ægritudinibus ipsis. Siquidem, ut exemplo utamur, si quarta die

* ὅταν καὶ ἀρχῶς
ἡ πυρελὸς ἐβδὸ-
μης, i. inclinā-
te sexto die,
& ineunte se-
ptimo.

appareat concoctionis exactæ signum in morbo peracutè moto, iam * nondum plena ea quæ incepit hebdomada sequetur crisis, si contigerit, materia ob celeritatem præsul- tante. Sin uerò ægritudo moueatur segniùs, tum uix etiā perfecta hebdomada crisis reddetur, usque adeò ut opus sit etiam media octaua ad crisin faciendam. Contrā uerò, signo nobili prauo, die mātice inspecto, in ægritudine acutè mota, sexta die præripitur homo. Quemadmodum octaua, si ægritudo segniùs moueatur. sed de crisi disputa- tio, & dierum productionis numerus ab hisce poterit cō- præhendi. Licet tamen exactiùs scire studenti, ac exerce- re, qui legerit librum illum qui de crisi à Galeno compo- situs est. Præter hæc illud non ignorare oportet. Nanq; tē- pore uehementiæ ægritudinis, urina quam fecerit agro- tans,

tans, multò peior apparet, quàm quæ fiunt horis remissio-
 nis, idque optimo iure. Nanque tum urina ea apparet, cū
 caliditas quæ concoquit, incumbit alijs. Nam etsi in ijs ap-
 pareat aliquid incoctum, hoc tamen est signum inclinatio-
 nis caliditatis naturalis ad alia. Cū enim erga maiora
 atque affligentia uehementer uires omnes colligendo in-
 tendat & habeat natura, tum neque facile nutrit, neque
 alterat, neque concoquit, sed interposita inter duo mala
 est, tanquam utrunq; eorum subitura. Putatur enim neu-
 tram actionem perfectam exequi. Nanque si, cū ob unā
 operam fuerit afflictata, neutiquam facile conuenientia
 expedire quuerit: longè maiores errores commiserit,
 ubi distenta multis actionibus, agere quicquam fuerit ag-
 gressa. Quando autem humores uicerit, ita ut concoctio-
 nem in ipsis fecerit, tum meliores colores & substantias
 urinarum ostendet, quàm quas in paroxysmis apparere
 contigit. Tunc etiam proijciuntur contenta secundum ra-
 tionem concoctionis. Quòd si natura aggrediens & irri-
 tata, nihil eorū quæ debet perfecit, & urinae similes in
 paroxysmis, & in remissionibus uideātur, significatur na-
 tura nondum materiam uincere. Atq; hac ratione opor-
 tet considerare ea, quæ simul quoque feruntur. Nanque si
 motiones morbi fuerint celeres, natura uerò concoctionē
 nullam ostenderit, atq; hoc pacto procedatur, metus non
 paruus adesse debet, ne defatigata uirtus propria actio-
 nem amittat: quo quid potest esse deterius, cū mors his
 inhæreat? Quamobrem prænunciandum id est, conside-
 ranti diligenter simul omnia quæ ad ægrum pertinent.
 Si uerò ægritudinis motiones fuerint tardiores, modestio-
 res quodammodo ferentur paroxysmi, confidendum esse

nunciaueris, ac si tractu temporis ægritudinem soluturi
iri censeas, modo uirtus sit firma. Nanque etsi lateat na-
turā in initijs colluctatam esse, appareatque non hactē-
nus materiam uincere, etiam cruditates non contemnen-
dæ spectantur. Sed iam incepto tempore uidetur conco-
quere, atque passim materiæ præstare, etiam æger facilius
paroxysmos tolerat, atque concoctionis signa cernuntur.
Sed tractatio de præuidentia ex urinis, ut arbitror, ade-
pto hac in parte fine, in eadem etiam omnem disputatio-
nem de urinis concludit. Non enim amplius sermonem ex-
tendere, neque circa eadem eodem modo conuolui, atque
uersari operæ precium esse probatur.

Breuis repetitio capitum totius dispu-
tationis. Caput XV.

¶ Vm hactenus tractatum de differentijs
urinarum, atque de iudicijs exegerimus,
ac præter hosce alios de causis urinarū,
ueluti nunc demū eos qui de præuiden-
tijs, uisum nobis est nihil relictum esse,
quod referre oporteat. Nam in unaquaque disputationis
parte tractata sunt, quæcunque spectant ad colores, &
consistentias, & quantitates chymatis, & contenta, &
quæ in contentis esse dicuntur & apparent, quæ mutan-
tur secundum colorem, & substantiam, & quantitatem,
& leuitatem & asperitatem, & positionē in spacio ipso
chymatis, & quæcunque super bullis dicta sunt, & odore
& colliquamine innatante. Quinetiam subiunctæ sunt
disputationibus prædictis, quæcunque membrorum sym-
pa-

pathiæ* & primarij affectus sunt: & intemperaturæ, & *πρὸς τὰ ἀδύνατα.
 actiones, & cruditates, & genera, & species febriū, &
 longitudines, & breuitates ægritudinum, & quæ spe-
 ctant ad mortem & uitam. Quorum alia euidenter sunt
 exposita, alia prætermissa: quòd dum hæc sunt compræhẽ-
 sa ex illis inuenta discuntur. Præter hæc & quæcunque li-
 cet scire illi, qui librum hunc exercuerit. Iam iustum est, ut
 etiam uisum est, ut hac in parte omnem orationem super
 hisce terminemus, petentes id ab his qui scripta hæc lectu-
 ri sunt, ne prompti sint in maledicendo, nosque ab omni
 culpa uindicerent. Quòd si reminisceremur eorum quæ in
 initio facultatis huius dicta sunt, subdendum etiam hoc
 ipsum orationis curriculo esse uidetur.

Quonam pacto ad eiusmodi discipli-
 næ genus promotus sit autor.

Caput XVI.

I Am pridem Philosophiæ parti naturali operam
 dederam, eamque pro uiribus eram adeptus,
 cùm etiam cupiditas quædam me subiuit medi-
 cæ artis capeffendæ. Aggressus itaque sum contemplatiuâ
 eius partem, atque in ea omnem operam, ut par erat, con-
 triui. Quinetiam animaduertens hinc medicæ artis par-
 tem curatoriam, quæ hominibus amica est, hinc partem,
 quæ cum philosophia consentit, exhorruissem illa insuda-
 tione, quæ curandis ægris corporibus assidua delegatur,
 nisi succurrisset magna ratione peruestigandas esse ægro-
 rum passiones, ita ut in illa exercitatione uidebatur mihi
 abstinentum esse à ualida quadam motione in ijs rebus.

quarum antea nullam ulla ratione contemplatus essem. Itaque uehementer hisce studijs inhæsi, atque pro uiribus incubui, multis rationibus adhibitis, ut significationibus passiones compræhenderem. Putabam enim curationem in qua nulla esset adhibita contemplatio, tutam nullo pacto fore; eam uerò in qua certa ratio dominaretur, cum tutam, tum faciliorem existere. Veruntamen cum tractu temporis eo pacto procederem, etiam aliquid subiungere ipsi arti meditatui sum, ut id in arte ipsa esset causa cognitionis, & si cernerem omnia rationum conamina medicam artem adiuuantia, plena esse ingenij & disciplinæ, maximè illa quæ gloriosus sapientia & arte Galenus introduxit. Dum scientiam de urinis quærerem, ut meipsum exercerem, reperi pauca quædam de ipsis, nescio quo pacto sparsim scripta ab ijs qui artis eiusmodi fuerunt exploratores. Ipse uerò inspectis singularibus urinis tam in hominibus sanis, quàm agris, per pauca principia collegi: atque illa animaduertendo, & ratione indagando, breui eò perueni, ut uniuscuiusque causas indagatas reddidissem, usque adeò ut possem ab urinarum significatione absolutè iudicare. At uerò ubi tractu temporis animaduerti illas inuentiones sane quàm ueras esse, cognoui causas certas illorum effectuum adinuenisse, & reliquorum, tanquam à quibusdā optimè habitis principijs, profectus sum ad iudicia & præuidentias ferendas. In quo nō parum contulit sociata disciplina de pulsibus atque reliquiæ quædam, quæ scriptis traditæ sunt ab antiquis uiris. Vnde uisus sum, aliquid arti medicæ subiunxisse, ut dictum est. Nanq; hac ipsa parte maximè mancā esse medicam artē inueniens, summo studio eam perficere aggressus sum, ac inceptum, conce-

concedente Deo, ad finem perduxī. Et si nostra hæc disputatio uideatur aliquo modo cōferre sanis & agris hominibus, tanquam ueritatis sequax, Deo omnium bonorum largitori gratiæ summæ habendæ sunt. Nos uerò nefas est, ut quisquam accuset nomine ignorantie. Quod si etiam quicquam errarimus (nam errare perquam facile contingit) ipse idem inuentor nostrum errorem deleat, atque ostendat, & ueritatem demonstret, quandoquidem uehementer amarem. Si dum circa res graues tractandō uisus sim aberrasse, fortasse quoq; gratias actas feremus, si (dū res maximas primus prænouerim ac tractarim) disputatio aliquo in loco claudicans, ut uideretur dare maledicis ansam me carpendi, castigaretur, ac reciperet rectitudinem conuenientem ad cognitionem capeffendam. Ad hæc tractatio de omnibus sigillatim non solum nobis existimata est difficilis, uerum etiam alijs quibusuis uisa est non facilis. Neque eò quod unum totum quod artis est, collegimus, illud utile nobis est (pluribus enim indigemus, ut totum hoc ipsum tractemus, præsertim quæ nos auditores etiam cupimus, ut consequamur, idque respicientes prorsus ipsum totum artis) Sed quoniam quæ uniuersalia sunt, paucis uerbis & rationibus continentur, atque facilia sunt ad capiendum, promptioraq; ad pronuntiandum utilia sunt. Cumque oporteat diuidendo explorare, usq; ad quædam liberè procedere potest oratio. Nam ubi ad maximè propria, particulariaque peruentum fuerit, tum ad ulteriora prohibetur progressio. Particularia enim distributa sunt infinitudinis natura, & ratio deficeret si hinc ad ulteriora procedere aggredieretur, ueluti compertum est. Quamobrem quæcunque referri poterant per eiusmodi uniuers-

alia super humore urinae, & contentis, ac cæteris, nos diximus, inque cunctis (ut arbitramur) ueritatem ostendere magnopere enixi. In quo si quicquam dignarum rationum uideatur aperte prætermisum, hoc ipsum potentia quadam in dictis, ut puto, continetur. Quoniam uero tractatio hæc nostra exposita est uiris prudentibus, fortasse etiã ipsi exercendo ab hisce singularia facillimè cognouerint, & quæcunque complicari possunt, & non possunt. Quinetiam facillimè ex hisce tanquam manu ducti, promptiores fieri poterunt reddendo in complicatis tam iudicia, quam præuidencias. Nanque nobis uisum est negotium potius superfluum iterum eandem rationem repetentibus, dum complicaremus quæ complicari possent, atque super hisce rationes redderemus. Illud autem intelligendum est, eiusmodi nostram præsentem disputationem ueluti primitias quasdam esse in arte. Exercentibus uero ipsam licebit ab eius auxilio plurimum adiuuari. Sed conspectanti artis medicæ partem hominibus amicam, atque desideranti introducere ea quæ uidentur hominibus collatura, licebit frui bonis ex arte, atque introducere si quid aliud uideatur deficere. Maximè autem cõferetia sunt, quæ ad præuidetiã faciunt, & curã accidentiũ corpori humano ægro. Illorũ autem qui uerũ omniũ sciẽtiarũ sibi ipsis parare nituntur, molesteq; ferunt sicubi quicquã quisquã uitæ humanæ utilitatis attulerit, altissimos linguæ stupores fugiendos esse. In quo potius ad inueniendũ esset medicamẽ affectum qualitate contraria eiusmodi morbis, ut rectè caueremus ne linguæ aliorum in periculo essent subeundi ægritudines tam prauas. Veruntamen fortasse præsentaneum atque pertinacissimum medicamen uideri poterit

*terit aduersus hunc morbum hoc ipsum, in Deo ingenita
confidentia, erga homines, cum quibus consuetudi-
nem habemus, constantia mediocritas, atque
uerborum, rationumque nostrarum
exacta quædam con-
sideratio.*

FINIS LIBRI SECUNDI DE
*præuidentijs ex urinis, qui ordine septi-
mus est, atque ultimus totius hui-
us de urinis, operis.*

SEQVITVR ARISTOTELIS
Stagiritæ de coloribus liber, Cœlio Calca-
gnino interprete, quem ut plurimum
ad vrinarum differentias intelli-
gendas, studiosis profuturum,
huic operi adiungendum
putauimus.

COELIVS CALCAGNI-

nus Lectori S.

V A M operosum sit de coloribus agere, & quam sinuosa sit ea materia quæ colores pertractat, nemo profectò intelligit, nisi qui se priuatim in illa exercuerit. Tãta enim est colorũ multitudo, tam multiplex coagmētatio, tã lubrici trāsitus, ut nō aliundè Arcesilas cōmodiùs suã illam ἀναλυσιν probauerit. Cicero uarietate propriè in colorib. nasci, hinc in alienũ migrare existimauit. Certè non alibi natura copiosius aut maiore lasciuiā opes suas cōmendauit Metalla, gēmas, marmora, flores, astra, oīa deniq; quæ progenuit, suis etiã colorib. distinxit. ut uenia debeat, si quis in tã numerosa rerũ sylua caligauerit. Verg. Marcell. solas colorũ nuncupatiōes ex floribus pollicitus, quũ rē cominus fuisset aggressus, cognouit multò esse facilius rē tã operosã polliceri, quã præstare. Difficultate itaq; uictus, ī causã ampliùs pronūciauit. Quare præclara oīa ingenia hortamur, ut assiduè in tã eximia naturæ spectatiōe uersentur. Quo enī res est difficilior, hoc erit gloriosius rei difficultatē p̄uicisse. Quod uerò ad hũc libellũ pertinet, eũ arbitramur, ex duobus, quos Arist. scripsisse testatur Laërtius, in unũ coaluisse. Sanè phrasis & obscuritas, quasi sepia attramētũ, multis locis aspersum, nō multũ abest à uernacula Arist. cōsuetudine: id quod fortè mihi uideri potuit, qui ueluti in p̄cinctu hãc operã transegi, unius tantũ exēplaris præsidio adiutus: ut gratiã ultro sim habiturus, si quis in hãc caliginē, quã uel culpa ingenij, uel necessitate coactus parum extersi, faces aliquando inuexerit. Benè uale.

ARISTOTELIS

STAGIRITAE DE COLO

ribus liber, Cœlio Calcagnino

interprete.

*N*X coloribus hi simplices sunt, quicunq;
 lementorum naturam consequuntur,
 ignis puta, aëris, aquæ, terræ. Nam aër
 & aqua suo pte ingenio alba sunt:
 ignis contra & sol flauo colore censen-
 tur: terra rursus natura sua alba est:
 intinctionis autem causa sese multicolorem ostendit. Id
 confessum facit cinis. Adusto enim humido tincturæ opi-
 fice, albus redditur cinis: sed non planè albus, quòd fumo
 scilicet intingatur, qui niger existit, ob id & lixiuium fla-
 uum efficitur, eo scilicet quod flammeum est & nigrum,
 in aquam colorem inuehente. At qui niger color consequi-
 tur elementa, quoties inuicem commutantur. Reliqui au-
 tem, mediũ scilicet colores, ex ijs facile intelligi possunt, re-
 ciprocâ admixtione superueniente. Lucis autem deliquio
 fit obscuritas. Tribus præterea modis niger color nobis oc-
 currit: uel quum planè quod uidetur, sua natura nigrum
 est: uel quum ab ijs quæ uisilia sunt, nulla omnino lux ad
 uisum defertur, quod enim non uidetur, quum locus am-
 biens uideatur, speciem præbet nigri. Occurrunt & alia
 omnia huiusmodi nigra, à quibus & rara & exigua
 lux resilit: ob id & nigrae apparent umbræ. Eodem modo
 aqua nigrescit, exasperata & fluctibus percita, quum sci-
 licet mare inhorruerit: laceßita enim & incitata superfi-

ciei, paucis in eam radijs incidentibus, luce iam diuulsa & dissipata, umbrosum ipsum nigrum se offert. Nubes etiam quum egregie densa est, eadem ratione nigra existimatur, ob hac & cum ijs aqua & aer, non penetrante omnino luce, nigrae itidem uidentur, quum profunditatem habeant, ob id quod rari admodum replodantur radij: siquidem lucem, quae in ipsis est, intercurrentes particulae, omnes nigrae uidentur, obscuritatis gratia. Quod autem obscuritas non sit color, sed lucis priuatio, haud sane difficile est ex alijs multis cognoscere, tum ex eo praecipue, quod non est intelligi, quanta aut quali forma obscuritas sub sensum cadat, ceu solent reliqua uisilia. Quod autem lux ignis color sit, ex hoc persuasum esse potest, quod nullus alius praeter hunc ignis color inuenitur: & ob id solus hic per se uisilis existit, cum caetera uisilia euadunt huius beneficio. Illud uero dignum animaduersione, nonnulla esse ab igne diuersa, quaeque ignis naturam non habeant, & ea tamen lucem reddere. Etsi igitur ignis color lux sit, non tamen ignis solius color est. Nulli quippe alteri possumus ignis aspectum ferre acceptum, nisi luci: sicuti & omnium aliorum corporum, quae corporum imaginem praeseferunt. Tunc uero nigrum colorem effici usui uenit, quum aer & aqua igne adusta sunt: propter quod & omnia adusta nigrescunt: sicut ligna & carbones extincto iam igne. Eodem modo nigrescit fumus exhalans à laterculo fictili, quum insitum latercula humidum secernitur, & aduritur. Eadem ratio reddit fumum qui à pinguibus adiposisque prouenit, nigerrimum, oleo pura, pice, tæda: quod haec maxime adurantur, continuasque partes faciant. Nigra quoque illa fiunt, per quae aqua effluit, quum primo irrigatus ac perplutis humidum

exic-

exiccatur: quod in tectorijs parietum est animaduerti. Pari pacto & aquatici lapides musco conrecti primum, mox arescentes atrum colorem contrahunt. Ex coloribus igitur tot sunt actales, qui simplices uocantur. At reliqui ex horum fiunt temperamento, prout maior minorue fuerit admixtio. Atque ita multas uariasque reddunt colorum species, secundum plus & minus, id est, prout intensiores remissioresue fuerint admixtiones, quale est puniceum & purpureum. Dicti autem temperamenti exemplum sit albu & nigrum, quæ commixta imaginem præbent medijs illius quod φάσος, Græci, nos pullum siue fuscum appellare possumus. Proinde & nigrum & umbrosum luci permixtum, puniceum ostendit. Si enim nigrum ei admisceatur quæ à sole uel ab igne emanat luci, puniceum semper reddi intuemur: & nigra omnia simulac incensa sunt, in puniceum abeunt colorem. Nam & fumida flammæ & carbones donec accensi sunt, puniceum colorem habent. At purpureum illud floridum atque illustre euadit, si id mediocri albo umbrosoq; , tenues & iam fracti solis radij contemperent. Proinde in ortiua & occidua parte, aer purpureum colorem induit, tunc quum sol uel occidit, uel emergit: quod eo tempore infirmi admodum atque imbecilles radij, obscurum aërem percellant. Quin & mare purpureum sese offert, quum sublatis fluctus secundum impulsu inclinationemque maris inumbrantur: infirmi enim solis radij ad maris subsidentiam cōiecti, purpureum colorem oculis obijciunt. Idem hoc euenire in auium pennis animaduertitur: extensæ enim atq; explicatæ certo modo ad lucem, purpureum colorem reddunt, quod si minor lux affulserit, in ὀφφός, id est, obscu-

rum abit, quem & Graeci ὀφθαλμῶν, id est, opacum appellant: quod si liberaliter nigro primæ notæ conditum fuerit, puniceum euadit. quod si floridum & coruscans fuerit, in flammeum transmutatur. Nam quod dicimus, secundum mutuum temperamentum, colorum diuersitatem effici: ita accipiendum est, ceu si dicamus, ex subiecto & aspectui nostro proposito colore, mixtionem fieri: nec tamen ob id parem omnium generationem fieri putandum est. est enim proprium colorum munus, non simpliciter, sed ad aliquam mixtorum rationem habere. habent siquidē ad quempiam commixtorum respectum: quemadmodum simplicia, quatenus simplicia sunt, inuicem atque inter se respectum habent. Neq; enim clarum & perspectum est, eodem in omnibus utendum esse apparatu. quum enim de purpurei uel punicei temperamento uerba facimus, necesse est ex ijs permixtis & diuersum colorem facientibus, persimilem generationem enarrare, nec tamen eandem speciem & apparentiam tribuere. quapropter assumendum ac prospiciendum est temperamentum ex eo qui præcessit apparatu: sicuti quum color αἰνῶπις, id est, uinosus efficitur, si splendor aëreus puro ac minimè diluto nigro eodemq; coruscanti contemperetur: quales botryorum acini, quorum planè color αἰνῶπις, id est, uinosus agnoscitur, quum maturescunt. Nam deinde nigrescentes puniceum habent, quem postmodum in purpureum commutant. Dignū autem est obseruatione, omnes colorum differentias ad eum modum fieri, quem subscripsimus, ex motu enim & transitu coloris in colorem dum commiscuntur, differentiae variantur, & similitudinem accipiunt secundum id quod se offert aspectui: atque ita in unoquoque commixtionē ex-
æquant,

æquant, ex multis unum colorum concentum reddentes, ita ut nullus cernatur, cernantur tamen omnes, per partes confusas ac permixtas. ex qua quidem concretione et contemperatione, una species, unusque prospectus euadit: qui colorum multitudini in unam imaginem coalescēti, fidem facit. Oportet autem hæc omnia in disquisitionē uocare, non ut pictores uocant, hos colores simul atterentes, sed ex ijs quæ dicta sunt, rationem habentes refractorum radiorum, qui ad inuicem iaciuntur et collimant: sic enim quispiam possit ex præscripto naturæ colorum temperamenta spectare. Ad ueritatem autem certasque similitudines depræhendendas, oportet habere cognitās ac perspectas procreationes et colorum ipsorum natales. atqui horum causam optimatē dicimus lucem solis, lucem ignis, aërem præterea et aquam. Nam hæc plus aut minus cōtemperata, omnes, ut ita dicam, colores perficiunt. Eadem indagine et aliorum colorum, qui radijs permiscentur, imaginem et similitudinem explorari oportet: quandoquidem et carbones et fumus et ærugo et sulphur et pennæ auium contemperate, hæc quidem cum radijs solis, hæc uerò cum splendore ignis, multas ac uarias faciunt colorum commutationes. Sunt et quæ à concoctione ac maturitate considerata sunt: qualia quæ fiunt in plantis, in fructibus, in capillis et pennis auium, et cæteris alijs huiusmodi. At illud neminem latere debet, multiformem et infinitam illam colorum multitudinem, quot modis fieri contingat. Eius rei hanc causam obseruauimus, quod a luce et umbris, inæquales et sine ratione constiant temperaturæ. Nam lux et umbræ, secundum plus et minus, uarias inuehunt differentias: ut primò secundum seipsas,

mox admixta coloribus, colorum commutationes efficiat: uel in eo quod commixta, & multitudine & facultatibus differunt: uel quod non habeant easdem rationes, proportionemque; siquidem & ipsum purpureum secundum se ipsum multas habet differentias, sic & puniceum & album, & aliorum unumquodque, item secundum maius & minus, item secundum mutuam inter se admixtionem eorumque; synceritatem. Facit praeterea differentiam prout luminosum ac nitidum mixtum ipsum fuerit: aut ex contrario squalidum ac sine lumine. Nihil enim est aliud τὸ γλαβόν, id est, nitidum ac refulgens, nisi luminis quaedam collectio & densitas. Species uero auri emergit, quum xanthum, id est, flauum & solare bene condensatum enitescit. ob id colla columbarum & pluuiarum stillae, colore uisuntur aureo, tunc quum lux repercutitur. Sunt etiam quaedam, quae leuigata attritu & arcana quadam facultate, alios atque alios induunt colores: sicut argentum perfritum & aurum & aes & ferrum. Quaedam etiam lapidum genera, differentes faciunt colores, ceu qui nigri existentes, albas inducunt lineas. Eius rei causa est, quod istorum omnium constitutio ab ipsis incunabulis ex paruis addeò, densisque; ac nigris constat particulis. ab ipsa autem quae fit dum primum generantur tinctura, contingit aliam coloris speciem admittere. Hic autem color ab his attritus ac deciduus, non amplius auream speciem aut aream aut omnino alium quēpiam habet colorem, sed planè niger est, quod pori ac meatus illic perumpantur ac scindantur inter perfricandum, dum atteruntur, per quos tinctura penetrauit. Contingit & hanc ipsam diuersitatem colorum natura fieri primogenio enim colore nondum nobis cogni-
 to

to, quum tinctura in attritu conuellatur ac dissipetur, euenit ut ipsum qui ipsis inest, colorem perspiciamus. Quapropter & omnia se offerunt nigra, dum perfricantur, prout horum quodlibet æquabile est ac læuigatum, sicut in lapide qui βάσινος à Græcis, à nostris coticula dicitur, qui insitum in ipso colorem, nigrum uidelicet, abijcit: assumit autem rursus ingenitum ab ipsa usque origine colorem perspicuum illud quod in tinctura est, ex contractu et continuatione. Cæterum & quæ igni aduruntur, aut dissoluuntur, aut liquefiunt, plures mutantur colores: quorum fumus tenuis & æreus, horum & colores umbrosi: sicut quum fumus exhalat à sulphure & æruginosis æramentis, & ab ijs quæcunque densa sunt & læuigata: ut argentum. at in cæteris, quæcunque illa sunt quæ umbrosos colores habent, eadem læuorem participant: sicuti aqua, nebula, & auum pennæ: quippe hæc propter fulgures radiosue illabentes, & læuorem, aliter aliàs contemperatos, differentes colores inuehūt: sicuti & obscuritas uarios colores inferre solet. at nos nullum colorem purum spectamus, qualis planè est: sed omnes permixtos atque alijs confusos. Nam etsi nulli aliorum colorum miscentur, fulgoribus lucis & umbris tamen confunduntur, & à se diuersa, neque prorsus qualia sunt, apparent. ob id quæ in umbra spectantur, quæque in luce, quæq; in sole, quæq; in intenso aut molli fulgore & secundum uarias inclinationes hoc aut illo modo se habentia, secundum alias differentias, diuersa apparent. Fulgores etiam qui ab igne, luna, lychnijsq; proueniunt, quòd hæc illaue lux in unoquoque uariet, diuersos colores imprimunt. Adde etiam, quum uaria ad inuicem facta est colorum permixtio, ob mutuum

illum inter se respectum atque responsum, uario modo colorantur. Lux enim quando illapsa, ex nonnullis colorem mutuatur, & nunc punicei, nunc herbacei fit coloris: & quum temperamentum in alium quempiam colorem incidit, & ab eo rursus contemperatur, aliam quoque quampiam coloris moderationem permixtionemque admittit. Et dum hoc patitur, continuè quidem id patitur, sed ita, ut sensum fugiat: interdum etiam ad sensus usque peruenit, tunc scilicet, quum ex multis coloribus confusis, unus aliquis longè alios exuperās, sensum ipsum facit & conciet. Quare & per aquam res aquea specie plurimum apparent: & quæ in speculis similes habentia colores, colore speculorum apparent: id quod & circa aërem putandum est euenire. Ex tribus itaque mixtos colores omnes constare certum est: ex luce primum, & ex ijs per quæ lux apparet, ceu ex aqua & aëre: tertio ex subiectis coloribus, à quibus lucem reflecti ac repercuti contingit. At qui album & diaphanes, quod nos perspicuum dicimus, quoties quidem rarum est, colore maxime aëreo se ostendit: Quod si in ijs est quæ densa sunt, in omnibus ijs quædam occurrit obscuritas ceu caligo, sicuti in aqua & uitro, aëre etiam, quum densior est: radijs enim ob densitatem & crassitudinem unde quaque deficientibus, non possumus quæ in ipsis pernitiora sunt perspicere. Aër quidem propè inspectus, nullum uidetur colorem habere: nam propter raritatem à fulgore peruincitur, ab eo diuisus ac secretus. Est enim fulgor densior, & per aërem perspicuus: qui in profundo perspectus, ex proximo colore uidetur cyaneo, raritatis gratia. qua enim parte lux deficit, eadem aër caligine disiunctus, coloris cyanei repræsetatur. densatus autem in morem aquæ,

quæ, albiſſimum omnium colorem contrahit. omnia uerò
 quæ intinguntur, ab ijs quæ intingunt, colorem mutuan-
 tur. Multa autem floribus, multa terra nascentibus, mul-
 ta radicibus intinguntur: quin & corticibus, lignis &
 folijs & seminibus: multa etiam terra, multa spuma, mul-
 ta & sutorio atramento, quàm Græci melanteriam uo-
 cant: nonnulla etiam quæ animalium liquore intinguntur,
 sicuti purpureus color purpura, quæ inter murices cense-
 tur. His adde, quædam uino, quædam fumo, quædam cal-
 ce, quædam mari colorem trahere: ceu marinorum capil-
 lamenta. hæc enim omnia mari rufescunt, & in uniuersum
 omnia, quæcunque proprios ac uernaculos colores habent.
 semper enim quum hi omnes colores ui humidæ & calidæ
 simul coeunt in eorum quæ intinguntur meatus, exare-
 scentes deinde ab illis colores assumunt. ob id sæpè colores
 florum eluuntur, ex poris seu meatibus effluentes. Mul-
 tas etiam faciunt ipsæ constipationes in intinctione dif-
 ferentias: multas etiam commixtiones & affectus intin-
 ctorum, quæ ~~etiam~~ dicuntur: sicuti & de crasi, id est, con-
 temperatione, superius dictum est. Imbuuntur etiã quæ-
 dam nigro colore uellera, neque tamen similiter colore hoc
 niteſcunt. causa est, quòd uellerum meatus, ingrediendi-
 bus colorum meatibus intinguntur, pilorum autem inter-
 ualla tincturam nullam recipiant. At quæ alba sunt, atq;
 inuicem coloribus obnoxia, omnia splendidiores flores ui-
 deri faciunt: ex aduerso autem nigra, umbrosos & obscu-
 ros uideri faciunt. ob id color ille qui ~~dequius~~ dicitur, ex ni-
 gris magis quàm albis efflorescit: sic enim purior & ma-
 gis eximius apparet flos ipsis permixtus: quod fit ob ipsi-
 us nigri fulgorem. secundum enim hoc idem interiectum

meatuum intervallum, ob exiguitatem & tenuitatem
 non uidetur, sicuti neque stannum æri admixtum, neque
 aliorum huiusmodi aliud quicquā. Colores uerò eorum
 quæ intinguntur, transmutantur ob eas quas diximus cau-
 sas. Quòd autem capilli & pennæ & flores & fructus &
 plantæ omnes unà cum maturitate uarias induunt muta-
 tiones, ex multis perspicuum est. Sunt & nonnulla singu-
 lis plantarum, colorum principia, & qualia illa sint, & ex
 qualibus mutationes suscipiant, & quas ob causas talia
 pariātur, & si quas alias dubitationes contingat illa con-
 sequi, de his omnibus ex ea quam instituimus indagine
 considerandum est nobis. In omnibus autem plantis prin-
 cipium colorum est qui herbaceus dicitur. Nam germina
 & folia & fructus uel semina, gignuntur in ipsis auspi-
 cijs herbacea, id quod etiam animaduerti potest ex aquis
 compluentibus: ubi enim plusculū temporis consistit aqua,
 rursus exarescens, colore fit herbaceo. Ratione autem eue-
 nit, & hunc primum in omnibus ex terra nascentibus co-
 lorem consistere: siquidem omnes aquæ uetustescentes, à
 principio sanè uirides fiunt, solis radijs admixtæ: mox au-
 tem nigrescunt: rursus uiridi permixtæ, coloris fiunt her-
 bacei. Nam humidum, ut præfati sumus, sponte naturæ
 suæ uetustescens & exarescens, nigrescit: sicut in cisternis
 seu aquarum conceptaculis tectoria, ex ijs enim quæcun-
 que sunt sub aqua, hæc omnia atrii coloris efficiuntur, quòd
 dum exarescunt, humidum exhalet, & in aërem dissipe-
 tur. quicquid autem exhaustum soli exponitur, in herba-
 ceum colorem abit, ea causa, quòd flauum nigro permisce-
 tur. hoc idem, humido magis ac largius nigrescente, her-
 bacei fit coloris: eoque copiosius saturatur, & uiridem co-
 lorem

lorem concipit propè ad porri exemplum. Quòd etiam est in causa, ut in omnibus rami germina ætate confecta, multò nigrioris coloris uisuntur, quàm quæ noua sunt & adhuc pubescentia. flauiores enim hi sunt, quòd nondum in ipsis humidum nigrescat. horum enim quum sit tardius incrementum, insideatq; diutius humiditas, quoniam humidum ipsum exhalans uehementer nigrescit, ex eo uiride fit & porracei coloris, utpote nigro eiq; sincero permixtum. at in ijs omnibus in quibus humidum non permiscetur solis radijs, albus color incolumis manet. nisi fortè humidum diuturnitate tēporis, & exarefactione prius nigrum euaserit. Hæc ratio est, cur plantarum omnium partes quæ à terra extant, ab initio uirides sunt: quæ autem terræ proximæ, aut certè sub terra, quales sunt caules seu scapi & radices, albæ sunt. sic & germina quæ terræ uiciniora sunt. Quòd si in ambitu terra amoueatur, pastoq; refodiatur, omnes quidem primò, ut dictū est, herbaceum colorem quasi à libero cælo fœnerantur, tum ob humorem qui per germina in eas partes effluit, eamq; coloris naturæ imprimit, tum quòd celeriter idem humor in fructuum incrementum absumatur. quum uerò non amplius augentur & increſcunt, ob id quòd calidum iam non queat per uincul alimentum affluente, sed uice uersa potius ab humido calor assumatur, & fructus omnes maturentur, concocta humiditate, quæ in ipsis fructibus est, à solis & aeris calore sic fructus assumunt à plantis colorem, sicuti quæ intinguntur à floribus: propter id paulatim colorantur, eorumque illi maximè qui ad solem ac teporē expositi sunt: quare & eorum colores unà cum tempore ac tempeſtuitate permutant. Quum enim primò sint omnes herbacei

coloris, ad maturitatem deinde prouecti, uariant in eum qui eorum naturæ consentaneus est color. Nam & albi & nigri & phæi, id est, obscuri, flauī etiam & nigricantis coloris, quin & umbratici efficiuntur, & propemodum omnia suscipiunt colorum discrimina. Quoniam autem plurimi colores fiunt pluribus inuicem admixtis; ita ut unus fiat ex omnibus cinnus; illud quoque liquet, in plātis opus esse eadem fieri temperamenta. Nam propter earum humorem perfluentem & per se ipsas corruatum, omnes suscipiunt colorum facultates, & hoc circa fructuum maturaciones. & à sole & ab aëris calore excocto; omnes pro ingenio suæ naturæ consistunt colores, hi quidem ocym, illi uerò tardiùs: uelut contingit circa tincturam purpuræ, quum illam atterunt atque exprimunt, omnem ex ea humiditatem eliquant eliciuntque, quam deinde effusam in cortinis percoquunt: & primo quidem nullus omnino certus color in tinctura perspicitur. eius rei causa est, quod unusquisque ipsorum colorum, dum humor magis ac magis extoquitur, imò uerò & illi ipsi qui in cortinis permixti sunt colores, multas paulatim ac uarias suscipiunt differentias, nam & nigrum & album & ὀφθαλμῶν, id est, obscurum & aërium, denique omnes reddunt, qui unà excocti sunt. Propter temperamentum ergo nondum per se constitutum, nullus ex alijs coloribus certus est atque perspicuus. At qui hoc idem quoque euenit in fructibus: in multis enim quia non omnes simul fiunt colorum maturitates seu concoctiones, sed alij prius, alij posterius consistunt colores, idcirco ex alio in alium mutationes fiunt: sicut in botrys & phœnicibus, id est, palmulis: isti enim aliquando primò punicei apparent. Nigro autem in seipso consistente, cum in colo-

rem

rem uini transmutant, ac demum fiunt cyanei siue cœrulei, quum iam puniceus multa ac pura nigredine permiscetur. qui enim posterius succedunt colores, quum exuperant, pristinos colores immutant. quod in nigris fructibus præcipuè manifestum est. nam eorum plerique ferme, ut superius diximus, ab initio quidem ex herbaceo colore immigrantes, sensim in puniceum transeunt, fiuntq; rufi: sed festinè rursus transmigrant ex rufo & puro nigro, quod in huiusmodi insitum est. Declarant & hoc uites & uellera & folia: omnium enim huiusmodi colores nigri, quod plurimus insit in ipsis huiusmodi color. Nam & illud quoq; confessum est, quod ob id fructus nigri & utrunque colorem participant: horum enim omnium succus uinosus est. Colores autem qui sunt in ipsis natalibus nigri, successu temporis punicei fiunt: siquidem pauimenta quæ stilis ac defluxionibus subiecta sunt, & omnino ubi cōtingit uel mediocre aquarum profluum fieri, locis præsertim opacis, omnia hæc, inquam, ex eo qui herbaceus primum fuit, in puniceum colorem transeunt, pauimentumq; illud ita coloratur, ac si sanguis recens in id perfluxerit, secundum rationem loci, secundum quam herbaceus color maturitatem concoctionemq; suscipiat. demum & hic idem niger admodum fit & cœruleus: quod in fructibus contingit. quod uerò posterioribus coloribus aduenientibus, priores exuperantur & cedant, & color fructuum transmutetur, uel ex ijs facile est cognoscere. Nam & mali puniceæ fructus, & rosarum folia, ab initio quidem alba sunt: demum succo iam uetustescente, ex maturitate palleunt, & rursus cōmutant colorem in purpureum ac puniceum. & hæc quoque plures in seipsis colores habent, sicut & in papauere

liquor, in olea amurca: siquidem hæc primum fit alba, ceu mali puniceæ fructus quum autem inalbere desierit, rursus in puniceum colorem transmigrat. denique multo nigro permixtus in cæruleum abit: ob eam causam & papaveris folia, hæc quidem in superiori parte sunt puniceæ coloris, quòd in ipsis concoctio & maturitas ocyùs fiat: hæc autem ab ipsis initijs nigra, hoc in eis colore iam exuperate, sicuti & in fructu: nam postremò fit niger. In quibuscunque autem plantis unus est & singularis color, albus scilicet uel niger, puniceus uel purpureus, horum omnium fructus permanent, eandem semper coloris naturam seruantes, quum semel ex herbaceo in alium colorem migrauerint. Atqui flores in nonnullis fructibus concolores esse cõtingit, sicut in malo punica uidemus, in qua fructus æquè ac flos, puniceæ coloris est. in nōnullis autem permultum inter se differunt colore: sicut in lauro atque hedera: utriusque enim flos xanthus, id est, flauus est, fructus uerò niger. puniceus autem est & fructus mali quam *μυλαῖον* uocant, huius enim flos albus, non sine admixtione purpureæ: at eius fructus est flauus. Rursus papaveris puniceus quidem flos est, at fructus hic quidem niger, ille autem albus, prout insiti illis succi alijs atque alijs temporibus ad maturitatem peruenerint. quod faciliè ex multis cognosci potest. etenim alijs atque alijs fructus, ut dictum est, multas differentias capiunt unà cum maturitate, & in colore, et in odore, & in succo. hæc enim causa est, cur uarij ac differentes odores & succi, & in floribus & in fructibus deprehendantur. Amplius hoc magis elucescit ipsis in floribus: in ijs enim ipsis eiusdem sæpè folij pars nigra, pars punicea: quorundam etiam pars hæc alba, illa purpurea. Ne-

que hoc minùs in iride planum est. multas enim habet & huius flos in seipso uarietates, prout eius etiam uariæ sunt concoctionis differentie: sicut & botryorum, quû eos iam mitescere contingit: ob id & florum omnium fastigia plurimum concoquuntur & mitescunt. hæc autẽ initio multo minùs coloris habent: propemodum enim quorundam quasi aduritur humidum, priusquam ad iustam & propriam concoctionem perueniat. proinde quorundam florum colores permanent, fructus autem concocti transmutantur. florum enim colores propter paucitatem alimenti citò mitescunt & maturitatem accipiunt: ac fructus ob multitudinẽ humoris, unã cum maturitate in omnes transmutantur suæ naturæ consentaneos colores; id quod clarũ & illũstre est, prout antea dictũ est, in tinctorijs floribus: (flores nunc appello optimam atque ardentissimam purpuræ partem.) Quû enim à principio tinctorum aëratissimas, hoc est, sanguinarias purpuras, ex quibus preciosus ille liquor tingedis uestibus natus elicitur, summittunt, eas orphinas, id est, obscuras & nigras & aërei coloris fieri uidemus, quum uerò flos abunde concoctus fuerit, benè floridum illud purpureum & splendidum efficitur. Proinde necesse est florum colores ex æquo & colores fructuum in uarios habitus se commutare: & hos quidem colores, qui secundum naturam sunt, exuperare, hos autem deliquium pati, prout horum aut illorum perfecta aut imperfecta fit concoctio. Verè itaque colligimus, flores fructusq; differre. Cæterum multi plurimarum arborum flores postremo xanthi, id est, flauii fiunt: deficiente enim alimento, ad id perueniunt, ut exarescant priusquam commutent colorem in eum, qui eorum naturæ proprius & uernaculus est: ob

id ē quidam fructus defluentes ac detidui, colore xanthi, id est, flauī efficiuntur, ea causa, quod horum concoctio ac digestio primum ab alimento destituatur. Eodem præterea modo sese habet frumentum, et reliqua quæ ex terra producuntur: nam hæc demum flauescunt. Humidū enim illis innatum non ultra nigrescens, quoniam citò exarescit, coloris immutationem efficit: nigrum enim uiridē confusum, ut antea diximus, herbaceum euadit. Quum uerò nigrū semper exolescat, fiatq; imbecillius, rursus colorem paulatim transmutat in uiride postremò uerò flauit efficitur. Eadem ratioe ἀριον, id est, raphani syluestris folia, et portulacæ, et aliorum quorundam ad maturitatem perducta, punicei coloris fiunt: præter nonnulla ex his quæ citò arescunt, eademq; in flauum colorem abeūt. Cuius rei causa est, quod ante concoctionem alimento destituuntur. Est igitur admodum rationi consentaneum, plantarum et huminascentium, multas differentias incidere: sed non in his tantum: nam et pili et pinnae et coria equorum, bouum, auium, et aliorum omnium animalium, modò alba, modò fusca, modò rufa, nigra etiam aliquādo, eandem ob causam fieri contingit. Alba quidem, quū adhuc humidum ex maturitate proprium ac domesticum habens colorem, aresfactum est. Nigra uerò ex contrario, quando in ipso ortu superuacaneus color humidus: sicuti in alijs omnibus iam antiquatur et tempore confectus, ob humoris copiam nigrescit. Cunctorum enim huiusmodi et cutis et corium nigredinem accipit. Fusca autem et rufa et flaua, alijsq; coloribus prædita, quotquot ad ariditatem perueniunt, priusquam humidum in ipsis absolute et ex asse in nigrum colorem commutetur. In quibus

autem

autem hæc præter ordinem & inconditè eueniunt, eorum
etiam huiusmodi colores euariant: propterea in uniuersum
uidemus & coria & corpora mutuis uicibus ita se
consequi, ut colore respondeant. Nam & hominum ruforum
τριχώματα λευκώπυρρα, hoc est, pili alborufi sunt, id est,
albo rufoque commixti: nigrorum autem nigri: & particulatim
quicquid in corpore album efflorescit, ibidè ex natura
loci oēs albi pili suffruticāt: sicuti in animalibus quæ
uaria sunt, eodè modo pili omnes, omnesq; pinnae coria cō-
sequuntur, & hæc secundū partē, hæc secundum corpus tan-
tū eueniūt. Sed & ad eundè modū sese habent ungulae,
chele, rostra, & cornua. Nam hæc omnia in nigris nigra,
in albis alba spectantur. Cuius rei causa est, quòd in his
omnibus alimentum per corium in exteriorē ambitum
profluit. Quòd autē hæc uera & legitima causa sit, haud
sanè difficile est ex multis perspicere. siquidem puerorum
omnium capita dum parui sunt, rufa existunt ab initio
quod euenit ob paucitatem alimenti. Quod idem ex eo
probat, quòd ob eandem causam imbecilles rariq; sunt
capilli, quinetiam breues puerulis omnibus ab initio gi-
gnuntur, procedente autem ætate nigrescunt, tunc quum
capilli rursus colorem trahunt ex multitudine defluentis
alimenti. Quod eodem modo contingit circa pubē & bar-
bam, quando primum incipiunt pubescere & barbam e-
mittere: quarum utraque in ipsis exordijs citò rufescit, ob
paucitatem humiditatis, quæ & in pube exarescit: quum
autem eundem in locum copiosius alimentum demanare
cœperit, rursus nigrescunt. Sunt & pili, qui in corpore rufi
plurimum temporis manent, ob inopiā alimenti: quoniam
secundum tempus, quo augentur, & hos similiter contin-

git nigrescere, sicut hoc idem euenit tam pilis pubis, quam capitis. Hoc autem ex eo liquet, quod quaecunque longiores habent pilos, ut plurimum ea parte quæ corpori proxima est, nigriores habent, qua parte autem in fastigium exurgunt, flauescunt magis: quales ouium, equorum, et hominum. illa enim pilorum pars alimenti paucitatem in eam defluentis, citò exarescit. Eodem modo et nigrarum auium pinnae, quæ corpori uiciniores sunt, ceteris omnibus sunt nigriores: at quæ in summo, flauiores. Ad eundem modum se habent et quæ circa collum, et omnino quaecunque parcius habent alimentum. quod hinc facile patet, quòd omnia sub perfectionis tempus, quumque iam propè absoluta sunt, pilos transmutant, et rufa efficiuntur: quoniam alimento rursus deficiente, celeriter siccescunt. denique alba prius fiunt quam humor nigrescat, insito in ipsis alimento iam excocto. Sed hoc maxime omnium in iumentis manifestum est, omnium enim pili albi fiunt. Nam quum partes non possint ex æquo alimentum attrahere, ob caloris imbecillitatem, humidum citò exarescens fit album. eademque causa partes temporibus finitimæ, omnium maxime canescunt: et in uniuersum, circa loca infirma et laborantia hoc euenit. Præterea et circa hæc loca in primis in hunc colorem fit mutatio, quum propriam naturam immutauerint. Nam et lepus iam factus est candidus: aliquando etiam niger uisus est: et ceruus et ursus, et cum istis æquè coturnix et perdix et hirundo. quando enim à primis natalibus huiusmodi infirma gignuntur, ob inopiam alimenti intempestiue ac præproperè maturescunt, alba fiunt. Sic et pueri quidam protinus capita habent albicantia, et cilia et supercilia, quod ceteris appetente senio

senio contingit: idque indubitato propter infirmitatem paucitatemque alimenti. hoc enim, hoc illud est, quod caniciem inuehit. Proinde animalia alba pleraque omnia infirmiora sunt quam nigra. Nam hæc antequam absolutum incrementum capebant, propter parvitatem tenuitatemque alimenti iam matura, alba efficiuntur, eo more quo solent fructus, quotquot laborare et ægrotare contigerit. hi enim multum ante tempus ob imbecillitatem maturescunt. Quæcunque autem fiunt alba, multum à cæteris differunt: sicut equi et canes. huiusmodi autem omnia transmutant eum qui secundum naturam est colorem, in album. quod non aliunde quam ab inopia alimenti prouenit. humidum enim in huiusmodi non uetustescens, sed absumptum ab augmento, atrum efficitur. plurima enim sunt ex iis et humida et infrugifera, ratione boni nutrimenti: ob id non commutant pilos in colorem album. quod ex eo perspectum est, quoniam nigra antequam canescant, rufa euadunt, alimento in illis deficiente, et plus nimio iam excocto: quæ demum postea exalbescunt. Sed enim nonnulli suspicantur nigra omnia fieri, ea causa, quod eorum alimentum à calido aduratur, sicuti sanguinem, et aliorum unumquodque: quæ in re falluntur. Quædam enim animalia protinus et ab ipsis usque incunabulis nigra nascuntur: sicut canes, capellæ, boues, et in uniuersum omnia, quorum pili et coria à primis usque initibus alimentum habent. Procedente autem ætate, minus nigrum colorem defendunt. Quod non sic decebat: siquidem omnium tales esse pilos in ipso ætatis uigore par fuit, tunc quum in ipsis etiam plurimum calor uiget: atque ita omnia potius à principio canescere. Multo enim imbecillior ab initio omnium

calor est, quàm eo tempore, quo eorum pili incipiunt inal-
bescere. Perspicuum & hoc est in ijs quæ alba sunt: ex ijs
enim quædam protinùs sunt colore candidissimo, quæcun-
que scilicet eorum plurimum habent à principio alimen-
tum, neque insitus illis humor antè tempus exarescit: quæ
progressu deindè ætatis ξαυθὰ, id est, flava euadunt, par-
tiore scilicet alimento postmodum in ijs defluente. Quæ
autem in ipsis quidem crepundijs flava fiūt, postquàm ad
ætatis summum vigorem peruenerunt, candidissima: sicut
& auiũ colores rursus transmutētur, alimēto in ipsis defi-
ciēte. Et id sanè patet: omnia enim hæc circa collũ etiā fla-
uescunt, & omnino omnia quæ in ipsis rarescūt, alimēto in
ipsis deficiente. Sed & hoc quoq; planũ est: sicut enim ru-
fum in albũ cōmutatur, & nigrũ rursus in rufum, eodem
pacto & albũ in flauũ. Contingit autē & hoc in plantis:
nōnullæ enim ex posteriore concoctione iterũ recurrunt in
priorem: & hoc præcipuè in malo punica compertum est,
& hoc ipsum ab initio: acini enim fiunt punicei: item &
folia, ob paucitatem concocti alimenti: posterius autē rur-
sus in herbaceum colorem transmutantur, multo alimento
defluente, quum concoctio non potest eodem modo perui-
cere: postremò, alimento iam concocto, rursus fit color pu-
niceus. Vt autem in uniuersum dicamus & de aliorum
pilis & pennis, omnia commutationes accipiunt: hæc qui-
dem (ut dictum est) alimento in ipsis deficiente, hæc autē
ex aduerso redundante propter quod alia alijs tempori-
bus ætatis candidissimos aut nigerrimos habent pilos: si-
quidem & coruorum pennæ postremò in colorem flauum
transmutantur, quum scilicet ab alimento destituuntur.
Ex pilis autem nullus nèque puniceum, nèq; purpureum,
neque

neque prasinum seu uiridem, neque omnino aliū huiusmodi colorem habent: quoniam omnes huiusmodi colores fiunt, admixto ipsis solis splendore. Pilis autem etiamnum humidis, in carnis colore mutationes contingunt, et ipsi nullam admixtionem capiunt: id autem manifestum est: ex pennis enim quæ generantur à principio nulla eo modo fit, quo pili fiunt. Sed auium quæcunque uariæ sunt, omnes (ut ita dicam) nigræ spectantur: sicut pavo et columba et hirundo. posterius autem tales omnes uarietates assumunt, quum ipsarum concoctio iam extra corpus fit, tum in pennis, tum in uaginis: quare euenit, sicut et ipsis plantis, horum scilicet concoctionem extra corpus fieri: siquidem et reliqua animalium, tam aquatilia quam reptilia, conchylia etiam, omnifarias capiunt colorum formas, tunc quum multa in ipsis fit concoctio. Et ex ijs quidē quæ dicta sunt, possit quispiam colorum speculationem agnoscere.

Arist. Stagiritæ de colorib.
libri, Finis.

ANTONII THY-

LESII COSENTINI DE

coloribus libellus.

DICA Maliquid de Coloribus in hoc libello : non quidem undè conficiantur, aut quæ sit eorum natura: neque enim Pictoribus hæc traduntur, aut Philosophis, sed tantum Philologis, qui Latini sermonis elegantiam studiosè inquireunt. Scribam omnia breuiter et accuratè: ac rerum ipsarum nomina, quo statim colores intelligantur, singulis apponam.

COERULEVS, Cap. I.

EXordiar primùm à cœruleo : quo nisi natura ipsa maxime gauderet, nunquam profecto deorum hoc domicilium, Continuo circum complexu cuncta coërcens, specie tam læta uniuersum exhilarasset : reliquos deinde contexam. Cœruleus igitur dictus quasi Cœluleus, ut ex uoce ipsa apparet, propriè color est cœli, sed sereni: id quod Ennius respiciens, cœli inquit, cœrula templa, atque inde ab omnibus mare appellatur cœruleum, refert enim illud eundem, quem ab ipso supernè accipit, cœli nitorem. Quare ex antiquis nonnulli, ut alterum Homeri opus, propter cædes, de quibus illic Poëta loquitur, colore exornabant sanguineo: sic Odisseam ubi Vlyssis idem maritimos scribit errores, membrana contegebant cœrulea. Sed quoniam
cœrulei

cærulei quædam species est penè nigra, ut quod Indicum dicitur, eóq; olim uestitu Græcæ mulieres amictæ producebant eorum funera, quorum in cælum animas migrasse cæruleum existimabant, idcirco pro tristi nonnunquã capitur, ut apud Virgilium, pupis cærulea Charontis. Imberq; & Sol cæruleus. Cucumis autem cæruleus, nam id quoque legitur, Melopeponem significat, qui inter cucumeres, multa enim sunt eorum genera, pulcherrimus est. Nec tantum cærulei uidetur particeps, sed ipsius quoque mundi gradus, introrsum uersus, attenuatos ostendit, ut hoc olim de eo lusus:

Quis neget è cælo missum, formamq;, colorẽq;,

Atque gradus Cæli, Nectaris atque refert.

Est enim sapore suauissimo. Sine ulla dubitatione, quod nos Cæruleum, Græci dicunt Cyaneum, in quorum etiam commentarijs Lazurion inuenio. Ascribitur huic generi, qui Venetus olim, nunc uulgò Blauus nuncupatur, color ex factione Circensi ualdè nobilitatus. Fuerunt autem colores in Circo, præter hunc Venetum, Roseus, Albus & Præsinus: quibus Auratus postea, purpureus & luteus additi sunt. De ijs loco suo dicemus.

CAESIVS,

Cap.

II.

Æsius uerò si dictus esset, ut doctissimi uiri monumentis olim tradiderunt, quasi Cælius à Cælo, eadem foret in Cælo & Cæsiio diphthongus. Cõstat autem esse in ijs uocibus diuersam, nihil præterea differret à Cæruleo, quãdo id ut osten-

dimus, à cœlo deductum est: differt autem sine dubio, uel ex ipsius Marci Tullij autoritate, cuius hæc sunt uerba in primo de Natura deorum libro: Cæsios oculos Mineruæ, cœruleos esse Neptuni. Ad hæc, non, quemadmodum legimus Cælum, Mare Vestem, Florem cœruleum, ita legimus Cælum, Mare, Vestem, Florem cæsum: sed oculos tantum cæsios, ueteres dixerunt, quibus inest fulgor quidam visu horrendus. Vnde existimo, sicut Cæsar, & cæso dicuntur à cædendo, ita cæsum à cæde nominatum esse, ut qui cæsius sit, cædem quodāmodo oculis minari uideatur: qualis prælio gaudens & cæde, dicitur fuisse Minerva, ex quo illa ab antiquis uocata fuit, ut ego arbitror, Cæsia. Significat hoc M. Cicero, ubi de Catilina ait: Notat & designat oculis ad cædem unumquenq; nostrum. Hic, qui oculis ad cædem senatores designabat, Cæsius erat. Cuius etiam oculos Sallustius insignis historicus fuisse tradidit fædos, id est cæsios. Cuiusmodi memoriæ proditum est Neronis quoque oculos fuisse, quod ipsum non leue fuit argumentum tyrannicæ crudelitatis. Quin à Terentio Cæsij hominis facies dicitur cadauerosa, hoc est immanis, & scuitiam arguens, qualem Sicarij præ se ferunt & carnifices: quamuis alij parum eruditè cadauerosam pro subliuida exposuerint. Enimuerò leonis oculos si quis inspexit, qualis sit hic color, intelligit. Micat illi, ut studiose ipsi propè considerauimus, uelut ignis penitus flagrans. Dicitur color hic Græcè ab omnibus Glaucus, quod uerbū longo iam usu Latini Poëtæ suum fecerunt. Latius tamen patet Glaucus: nam præter oculos noctuinos, quos, ut auis ipsius Græcum nomen declarat, omnes Glaucos esse confirmant, multa quoq; dicuntur Glauca, ut Vlua palustris herba: ut Salix, cuius cūm
fron-

frondes, tum multo magis cortex in ramis, præsertim anniculis, nitet hoc colore. Quæ laudat Virgilius in equis, eosq; noto carmine Glaucos appellat, communi Italarum lingua Baios nominatos. Nam Spadices honesti ab eodem Poeta ibidem uocati, illustriores sunt aliquanto. Baij & ipsi, sed clari, uulgò nūcupati: atq; ij duo aliorū omnium maximè probantur colores in equis. Vlua igitur salix, quas idem Virgilius Glaucas dixit, equi itē species optima, Castaneæ, etiam nucis tunica, aliâq; multa, præter leonis ac noctuæ oculos, colorem Glaucum ostendūt. Sed ut unde discessi, redeam, quando Cæsius color tantum est oculorum, uidendū est, ne is sit potius quem Aristoteles Charopon uocat. Sic enim ab illo dicitur leo ab oculorum seuitia, quem Catullus Poëta doctissimus Cæsium appellat: Vnde Hercules cognomento dictus fuit Charops, quasi iracundè intuens. Nam Chara græcè, ira quoque dicitur latinè: & ex eodem ut puto, horrore Charybdis nominata est, & Charon: de quo cum inquit Virgilius,

Stant circum lumina flamma,
Cæsium uoluit senem illum horribilem, ac dirum significare. Quamuis non nesciam, Charopon ab alijs aliter quoque exponi.

ATER, Cap. III.

Horribilis etiā color est ater dictus, omnino uelut Anthrax, id est carbo: nam propriè est carbonis extincti. Quare scitè ut omnia, Terentijs tam excoctam inquit, reddam, atque atram, quàm est carbo. Et inde à Virgilio cinis dictus est.

ater, & favilla atra. Sanguis præterea caloris atq; coloris ignei particeps, effusus ac frigidus amisso rubore, tãquam in carbonem mutatus, ater ab omnibus vocatur. Dicitur & mors atra, quia cadauer extincto calore illo vitali, quo corpus alitur, atrum relinquitur, ut est carbo, quæ mihi perquàm elegans videtur similitudo. Quid quòd dies atrii eadem de causa dicti fuerunt? Qui enim luctum afferebant, carbonibus, ut contrà dies læti scrupis signabantur gypsis, ex quo Horatius ait,

Creta, an Carbone notandi.

Differt in hoc à colore nigro: quòd ut omnis ater est niger, sic non omnis niger est ater: horrendus est hic, tristis, visu iniucundus, lugentibus accommodatus: ille contrà nonnunquam lepidus ac uenustus: ut humani oculi sunt complures, quos nemo atros diceret, sed nigros, ipsq; tamen nihil maiori cum uoluptate spectamus. Vocabatur autem ater ab antiquis etiam Anthracinus, idemq; Furnus. Quibus longè minus sunt nigri, Liuidus & Fuscus. Alter ex graui corporis ictu proueniens deformitatem habet. Vnde inuidi aliorum bonis, uelut uerberibus laniati, & idcirco exanguis, Liuidi nuncupantur. Alter non insuaui, & in homine per se pè laudatur. Qui tamen si modum excedit, ac maximè Fuscus est, & quasi nigrescit, Pressus dicitur: ut quæ aliquandiu sub prælo uestis pressa, nimium coloratur. Legimus etiam equi colorem Pressum. Secus uerò fasciolarum coloris dictæ fuerunt, quæ non saturatæ, sed uix colore aliquo illitæ è coronis dependebant. Est autem forma diminutiua, ut Lycisca, Syrisca. Aquilum ueteres hunc Fuscum à colore aquæ uocarunt, qui inter nigrum est & album, id quod Plato etiam docet.

ST autem albus color purissimus, quocirca ad animum translatus pro synce-
ro capitur, is nullibi quàm in niue, cla-
rior est, quam tamen atram esse Ana-
xagoras affirmabat. Sumitur pro Palli-
do, unde timor albius legitur, & metu
exalruit. Quam ob rem Romanæ mulieres quondam fu-
nera sequebantur in ueste alba, tanquam mortui quem
efferebant, colorem referrent.

Elucet Candidus, atque oculos delectat. At Candens
non hoc tantum est, sed pro ignito accipitur. Itaq; Veneris
humores rectè dixeris Candidos, uel Candentes. Ferrum
quod à malleo tunditur, non candidum est, sed candens.
Eiusdem generis est Canus, qui & si ad alia transfertur,
propriè tamen est capilli, & barbæ senilis. Nascitur equus
nonnunquam canus atq; albineus, non idem qui & can-
didus aut albus, sed huius non expers. Est & color albi
nigriq; particeps, à Græcis indè Leucophæos, uoce iam à
nostris usurpata, uocatus. Genus est id coloris natiui, non
enim inficitur, sed ouis ipsa sic natura quasi pingitur. Hunc
Sibi Secta Sacerdotum Sumpsit Sanctissima, qui nulla tu-
nica linea penitus induti, pro cingulo recte se uinciunt no-
dosa, ac ligneis tantum calciamentis usi, precario uictum
querunt.

Valis uerò sit Pullus, ostendit terræ ipsius color: maior enim illius pars pulla est. Itaq; quoniam ea mortuis inñci-tur, uoluerunt ueteres, ut qui lugerent, Pullis pallijs, terræ similib⁹, essent am-cti. Dorsum etiã leporinum propriè est Pullum: quam ob rem naturæ ipsius doctus magisterio, terram recentem ab aratro metu pavidus quærit ille, ibi-q; nonnunquam stratus, nullaque re abditus, uenatores, canesq; ipsos prætereuntes, ac sagaciter propè omnia perquirentes, coloris tantum beneficio sæpius latet: & ut in quodam epigrammate de lepore diximus,

Quæ fuga nõ rapit ore canũ, nõ occulit umbra,

Concolor immotum sub Ioue terra tegit.

Nulla arte aut impensa color hic paratur. Natura enim sic prouenit, unde Natiuus quoque uocatus est, diuersus ab eo de quo locuti sumus. Iamq; nos Consentini, apud quos multa antiquitatis uestigia apparent, siquidem & Præfice, ut quondam, mortuos laudant, & Silicernium in usu est, ac nemo sine suorum osculo sepelitur, utriusq; sexus uestimentum funebre, Natiuum dicimus: quamuis atrum sit illud, & in mulieribus matrimonio iunctis Cyaneum, quo Græci, ut dictum est, olim in funere utebantur. Idem quoque Hispanus uocatus est, & Bæticus, etiam Mutinensis. In ijs enim locis id genus lanæ uidetur. Est autem Pullus nomen, ut reor, diminutiuum à puro, uelut à Rara uestimenti genere sit Ralla, ab opera opella, à terra etiam tellus: ut lana pulla sit pura, nullo alio colore infecta, sed suo tantum & ingenuo contenta. Colorias huiusmodi uestes per se coloratas aliqui dixerunt. Posuit hanc uocem Augustinus

gustinus in suo testamento, ubi hæc uerba leguntur: Gansapes, Lodices purpureas & Colorias meas. Atque indidem, ut sentio, dicti sunt pulli equorum, aliarumq; pecudum, quasi pura, nulla adhuc libidine aut labore uiolati. Sunt huic pullo simillimi color Impluiatus, dictus uelut fumato stillicidio implutus: & Suasus, qui Insuasus quoque uocatus, lutum refert. Est autem Suasus è stillicidio etiam factus fumoso, in uestimento albo. Quare haud dubitanter non alius est quam Impluiatus: quamuis aliqui tradiderint colorem omnẽ, qui fiat inficiendo, suasum dici, quod illi quodam modo sit persuasum, in alium quemuis colorem ex albo transire.

FERRUGINEVS, Cap. VI.

Errum lōgo situ rubiginosum, facile ostendit colorem ab ipso appellatum ferrugineum: agit enim is, id est, refert colorem ferri. Quin & filamenta, quibus sæpe Conopæum, & multæ præterea uestes lineæ circumsuuntur, Ferrugineum dicunt infectores. Tūnica etiam nuclei pinei lanugine quadam puluerulenta, ferruginea est. Erat is quoque lugentium color. Itaq; capitur nonnunquam & ipse pro funesto, atque ea de causa Hyacinthi dicti fuerunt à Vergilio Ferruginei, quasi lugubres, quia puerum, ut est in fabulis, casu interfectum Apollo diu luxit, atq; in eius folijs uelut epitaphium, in sui doloris perpetuum monumentum inscripsit, non quia uerè floris color sit ferrugineus: est enim is, in quem mutatum ferunt adolescentulū, purpureus. De Hyacintho in literarum flosculum transformato fecimus hoc:

Nil opus elogio redimire, aut flore sepulchrum.
Ipse sibi flos est, elogiumque puer.

Eodem modo cœlum uocatur Ferrugineum, hoc est, nubilum & triste, atque apud eundem Vergilium, Sol caput suum nitidum in morte Cæsaris texit ferrugine, quasi colorem se induit lugenti aptum ut tanti uiri cadem Sol ipse lamentari uideretur. Nec alia ratione Charontis nauiculam dixit ferrugineam, quàm quoniam ea una, loco Sædapidæ, mortuos omnes uestigio indefessus transuectat.

RUFVS, Cap. VII.

Non eundem esse Rufum, atq; Rubrum, ex hoc intelligi potest, quòd rectè dicitur sanguis Ruber, Rufus non rectè. Rursus barbam, & capillum Aenobarbi Rubrum ueteres non dixerunt, sed modò Rufum, Rutilum modò, qui idem est. Quin & canes immolabant Romani sacerdotes, nunquam rubras uocatas, sed quas nunc Rufas, nunc Rutilas appellabant, ad placandum Caniculæ fidus, frugibus inimicum. Ex quo manifestum est Rufum, rutilumq; eundem esse, id quod ex antiquis etiam aliqui docent. Et canis igitur colore satis noto, atque è multorum barba, & capillo, cuiusmodi sit color Rufus apparet. Hunc rustici in armentis Robum, Gilumq; olim dixerunt, atq; etiam Heluum: ut uini genus est quoddam inter Rufum, Albumque, nulli non cognitum: quod quoniam Cerasi colorem refert duracini, Cerasolum aliqui dicunt Italiæ populi. Sed & Burrham idem appellabant uitulam, quæ rostro esset Rufo. At homo Burrhus est, qui pransus, cibo, & potione rubet, hunc aliqui etiam Rubidum uocant. Inuenitur & Rubens, & si aliqui non indocti uocem non esse latinam monue-

nuerint. Cùm tamen apud autores non malos, ex uuis nigris fieri uinũ fortè legatur, è Rubéis autè suaue. Nec non bos Rubeus probetur. Verbum est omnino rusticum; nec prorsus idem color est, qui & Ruber, sed ad eum proximè accedit. Quid quod Russens etiam legitur? negat quidam è uetustis grammaticis dici posse, Russum iubet, ex quo pannus est Russatus. Vtrunque certè latinum est; sed Aratoris magis, quàm Oratoris; habent enim & sua uerba, qui ruri uiuunt urbanis nonnullis inaudita. Russum equum dicunt illi, qui non planè Russus est, sed aliquanto minus ruboris habens, idem ferè uidetur. Hic autem, quoniam quasi cruentato similis est, hodie saginatus, quasi sanguinatus uulgò nominatur, quamuis huius nominis nonnunquam equi albescant.

RUBER, Cap. VIII.

Vbrum maxime indicat animantium sanguis, & quo lana inficitur, Coccus, granum id à nostris uocatur, unde uestis est Coccina, nulli ignota. Ostendat tamen hunc colorem præ ceteris rebus liquor purpure, cuius adeò gratus est color, ut si quid paululum habeat ruboris, modò uisu sit illud non iniucundum, Purpureum sæpe dicatur, ut sunt uiolæ, & uaria florum genera: quin & candidus, is enim quoque oculos remoratur, à Poëtis uocatur nonnunquam Purpureus. Nam & olores Purpureos dixit Horatius, et niuem ipsam purpuream Albinouanus. Inuenitur & Blatteus positus pro purpureo. Non prætereundus est color Viteis frondibus arefactis similimus, & idcirco Xerapelinus græcè dictus. Vsurpant hanc uocem latini, certum enim Vitis genus adulto iam autumnò papinis rubet ue-

lue eruentatis, unde nomē colori inditū est. Rosa ab omnibus nunc dicitur sicca. Atrabapticas uestes eo colore infectas, quoniā in eo Purpura nigresceret, aliqui appellauerūt. De ea re fabellā excogitatā his uersiculis fui cōplexus: Cæderet immerita Vitis dum crura, cecidit

Ipsē sua, & dira cæde Lycurgus obit.

Vnde prius viridis, rubet hostis sparsa cruore
Illæso Vitis stipite, & ulta nefas.

ROSEVS, Cap. IX.

Vcundissimus omnium est color Roseus, atq; humano corpori, si id formosum est, quā similimus. Itaq; os, ceruicem, papillas, digitos roseos Poete dicunt, id est candidos, rubeo sanguinis penitus diffuso cum uenustate, isq; color propriè est quem communis sermo Incarnatum uocat. Refert enim maximè omnium pueri nitorem, ac uirginis rosa, non Milesiam intelligo: quæ nimis purpurea ardere quodāmodo uidetur, nec rursus albam, sed quæ utrinq; decorē accipit, & quia corpus hominis imitatur, quod lingua uernacula carnem appellat, eadem id genus Rosarum Incarnatum nominauit. Cicero colorem hunc Suauem dixit.

PVNICEVS, Cap. X.

Phœnicibus color Phœniceus, Puniceus quoque dictus flagrat, uelut Viola flammea, atque ita à multis olim Purpura uocata fuit uiolacea, hodie penè nomen seruat: nam Paonaeus, quasi pūniceus dicitur, & si aliqui uocem hanc uernaculā à Pauonis colore factam uolunt. Phœniceum uerò alium ab hoc, Palma quæ Phœnix græcè est, à se nominauit: color hic in equo, ut iā diximus, maximè laudatur, qui modò Spadiceus, Baius

modò, Badius etiam & Balius, uarijs nominibus uocatus est. Termites enim palmarum cū fructu Spadices, & Baia Græci dicūt: unde equus ab equisonibus appellatur Baius.

FVLVVS, Cap. XI.

EX omnibus maximè lucet fuluus, quē multa iactant, Orichalcum in primis, Aurum, ipseque etiam stellæ. Quas non extinguunt venti, non nymbus aquosa Nube cadens, celsa semper sed luce coruscant.

Quare Tibullus propriè sidera Fulua appellauit. Est & aureolæ species arenæ, quam Fuluā dixit Vergilius, & genus quoddā aquilæ ab Aristotile maximè celebrarum, colore etiam Fuluo. Qui si optusus quodammodo est, atq; obscuratus, uocatur Rauus. Iamque sic Horatius lupam appellauit, cuius colorem noto magis uerbo plerique omnes Fuluum dixerunt. Tradunt aliqui Rauos oculos, quos in cane & ariete laudat M. Varro inter cæsios esse & flauos. Ornat sæpe color hic Flauus uirginum, ac puero- rum capita, atque in maturis frugibus semper elucet, nec- non pro pulchro frequenter positum uidemus. At Luteum nihil æque ostentat, ac flos Calthæ & Genistæ, ouique e- tiam uitellus. Croceo est hic perquàm similis, sed lucidior aliquanto, ab antiquis Flammeus quoque dictus, quoniā eo Flaminis uxor Flaminica utebatur. Potest hoc loco Pal- lidus poni, ac Luridus, mortui color est hic horribilis, ip- siusque mortis ut poëtæ dicunt, & Plutonis. Ille nonnun- quam uel gratus in homine, atque amabilis.

VIRIDIS, CAP. XII.

Cuiusmodi sit color Viridis, suppeditat exēplū herbarū multitudo, quarū tanta est uarietas, ut cū earum uis sit infinita, nulla tamē æque atq; ex ijs aliqua, prorsus ui- reat, sed omnes inter se discolores uideātur, id quod in reli-

quis omnibus coloribus apparet. Quare si minus est hic albus, aut niger, quàm ille, nō idcirco nomē albi amittit, aut nigri. Ex auibus autē insignis est hoc colore Esittacus, auis inde à quibusdā Viridis appellata, & qua nihil lætius est, Smaragdus. Maximè quoq; lucet uiriditas in genere quodam Scarabei, cuius ipse meminit Aristoteles. Is quoniam dorsum habet nota quadam aureola sic litum atque illustratum, ut Lunæ speciem exiguæ sustinere uideatur, non inuenustè à nobis Consentinis equus Lunæ nuncupatur, fecimus hoc iam pridem de Scarabeis iocosum epigramma.

Paruula Sisyphio gens condemnata labori

Quas figula ipsa facit, fertq; refertq; pilas.

Pars nigra, ut Aethiopum manus vsta caloribus

Regia pars viridi picta colore nitet. (horret,

Parua micat cuius dorso nota, magna minutis

Si conferre licet, Luna pusilla uelut.

Dixit equū Lunæ hinc cognomē Brutia tellus.

Quòd si bellator sic nituisset equus,

Illo capta foret non vna Semiramis. essent

Cœtauri & plures, quam genus est hominum.

Egregius est inter colores, qui uirent, Præsinus, multorum carminibus collaudatus, nunc uiride porrum ab Inferioribus uocatur.

EPILOGVS, Cap. XIII.

bet epilogum addere, uarietatem propriè de coloribus dici, ex quo uestis uaria, discolor est, diuersisq; coloribus consuta. Diuisam nunc omnes uocant, & equus uarius non totus uel candidus, uel niger, sed his, aliisque coloribus distinctus: sic & cælum uarium, cuius partes serena interlucet, par-

partes nubila tristantur. Atque alium sæpe pro alio, si inter eos affinitas est, colorem usurpant poëtae, ut lumen Minervæ Flauum dixit Vergilius pro Glauco, quò uenustatè quoque esse in oculis Deæ ostenderet, quèadmodum amictum Tyberis, cuius aquam alibi Flauam appellauit. Glauum idem esse cecinit: est enim inter hos colores similitudo & quasi uicinitas. Sicut iam dictum est, Albus pro Pallido, ac Cæruleus pro subuiridi poëtice ponitur, proq; etiam subnigro, multique præterea inuicem cedunt. Ex omnibus uerò maximè cōtrarij sunt Albus, & Niger: quare nihil æquè apparet, atque in alba papyro attramentū. Vtebātur ueteres, quod nunc etiam seruatur, cum librorum titulos notarent, colore puniceo in honorem memoriamq; Phœniciū, quos literarum tradūt fuisse inuentores.

Sunt etiam è coloribus aliqui incerti, qui intuentium oculos fallunt, ut est cæli nitor, quod cū tenebrosū quidam autument, illustratum radijs solaribus cyaneum uidetur, ut Iris, ut quas suspicimus nubes nonnūquam ignescere, ut mare ipsum, quod præter Cæruleum, modò Atrū horret, modò uirescit, interdum etiam flauum, Rauiūq; se ostendit, aut specie quadam purpurascit uiolacea. Non idem quoque decor in collo cernitur Columbæ & Pauonis, unde aues sæpe dicuntur Versicolores, quale est serici genus satis notum, quod è diuersis partibus spectanti non eundem offert coloris leporem. Discolor autem non modò pro uario sumitur, sed si quid eundem colorem uelut radios quosdam diffundit, ut

Discolor vnde auri per ramos aura refulsit.

At Decolor is dicitur, ex cuius ore color defluxit, & exanguis relictus est, atque idcirco pro deformi capitur & nigro, ut Decolor Indus: nam Concolorem eiusdem esse colo-

ris nemo ignorat. Adhæc colores bifariam diuiduntur, nã austeri uocabantur reliqui omnes, præter Minium, Purpurissum, Cinnabarim, Armenium, Chrysocollam, Indicum, quos floridos dixerunt. Sed hæc Pictores uideãt, quibus olim in usu tantum erat Melinus color, Candidus. Silaceus, qui inter cæruleos nominatur, Sinopis genus rubricæ, & atramentum. Quidam etiam Suaues dicti sunt, ut Flauus, purpureus, candidus, in primis Roseus, humanis autem oculis nihil uenusti hominis colore suauius uidetur. Inesse uerò coloribus suauitatẽ, præterquàm quod sensus ipsi iudicant, egregij Latinitatis autores ostendũt, M. Cicero, & Vergilius Maro, quorum alter suauem hominis colorem dixit, ab altero

Suaue rubens Hyacinthus

Vocatus est. Alij tristes sunt & lugubres, uelut atrum esse diximus, Pullum, Ferrugineum, & Cærulei speciem. Quin ut uidentur, sic sordidi etiam aliqui dicti sunt, ut de quibus locuti sumus Suasus & Impluiatus, is enim rei ut misericordiam apud iudices captarent, se deturbabant. Talem quoque fuisse uestitum Charontis ostendit Vergilius, cum inquit:

Sordidus ex humeris nodo pendeat amictus.
Iam uerò colores partim nominati sunt à locis, ut Puniceus, Tyrius, idẽq; Sarranus. Purpurei sunt hi, Indicũ, Sinopis, Melinus, Hispanus, Bæticus, Mutinẽsis, de quibus dictum est. Colossinus à Colosso urbe in Troade, ubi lana inficitur florem referens Cyclamini, quod tum Raptum, tum terræ malum, ac Tuber uocatur, à nobis Cosentinis Terrigena, fulget flos ille inter candorem & purpuram.

Partim à metallis nuncupati sunt, ut Plumbeus, Ferrugineus, Argenteus, Aureus. Sed à plantis nomen acceperunt

runt complures, ut præter Phœniceum, id est Palmeum, ac
 Xerampelinum. Buxeus est qui pro Pallido sumitur, pal-
 let enim præ cæteris Buxea materia. Roscus præterea
 Hyacinthinus, in quo purpura lucet subnigra, Hysginus
 ab Hysge herba Coccinus, & utrique similis Sandicinus.
 Violaceus qui & Ianthinus, ex quo Tyrianthinus, è pur-
 pura, ut nomen indicat, factus, & Violiola. Additur his
 Croceus. Vnde Crocotula uestis genus, ut à Caltha Cal-
 thula: à Byssolini genere tenuissimo Byssina: erātq; hæ o-
 mnes Luteæ, sed Byssina penè, ut aurum subgebat. Fuit in
 usu uestis à Citri similitudine, Citrofa dicta. Et quædam
 coloris candidi, Papauerata à Lucilio Satyrico, cum eam,
 ut probrum, Torquato obiecisset, nominata. Inuenitur
 quoque Galbina uestis alba à Galbano. A Maluæ itē flo-
 sculo color est Molochinus, ut à Punicæ etiam flore Balau-
 stinus. Virentis quoque Porri folia nomen ex se, ut iam di-
 ximus, fecerunt Prasimum. Multi præterea ab animalibus
 uocati sunt, ut ceruinus, murinus. Atque hi colores sunt in
 equo notissimi. Mustellinus, de quo Terentius. Ictericus,
 qui Regio morbo laborat, à Colore Galguli, quam Græci
 quem Icteron dicunt. Luteus est hic admodum. Cygnæus,
 idemq; Latine Glorinus. i. Candidus, ut contra Coraci-
 nus, niger. Adscribuntur & his Ostrin⁹, Cōchyliat⁹, Muri-
 ceus, Purpureus, ab Hercule ut fabulatur, primū inuētus.
 Feci paucos de ea re Choriābos, quos uisum est hic ponere.
 Errat dum bibulis Herculeus littoribus canis,
 Nātem fortè videt spumifero gurgite Purpurā.
 Aggressusq; ferox corripuit viscera mordicus.
 Nō pastus redijt cōmaculans gramina sanguine.
 Quem Tyro simul ac pulchra videt. nanque erat
 hæc comes.

Prolutum roseis candida sic ora coloribus,
 Alcidem alloquitur. Non alio munere te sequar,
 Quā si picta mihi Palla rubēs huic similis datur.
 Quod nūc per spolium terrificæ te rogo Belluæ,
 Inuictæq; manus robora, per tela sonantia,
 Non ignota auibus nubila translata fugacibus,
 Da ferre hæc (poteris nā oīa) nec te tenuit Maris
 Circumfusa palus, Hesperidum quo minūs aurea
 Ferres munera. Sic brachiolis fata reuinciens
 Robusta implicuit nympha, pcax colla tenaciter.
 Paret victus amans blandicijs Amphitrionius,
 Nactusq; exanimem, quam expuerat iam mare,
 purpuram

Infecit Tyrio primus ouem Murice candidam.

*A rebus denique diuersis nonnulli colores dicti sunt,
 ut Igneus, Flammeus. Sic orbis, nitōrque Solis ab Attio et
 Catullo appellatus est. Quare color Solis, & quia ita ap-
 paret, & ex illorum autoritate Flammeus propriè potest
 uocari. A cælo, ut iam principio dixi, Cœruleus est, Ma-
 rinus, & Thalassinus à Mari: ab unda Cymatilis & Cy-
 matius: idēque est in iis omnibus color. Quinetiam ab
 arcu pluuiarum nuncio, Arquatus est nominatus. Hyali-
 nus, qui & Vitreus, Niueus, Marmoreus, Lacteus, Ebur-
 neus, quo dictus fuit cognomento propter candorem cor-
 poris Fabius quidā. Amethystinus præterea, ex quo Ty-
 riamethystus in usu fuit olim. Sandaracinus, Flammeus
 est is, quibus etiam Impluviatus, sanguineus, atque Her-
 bidus adduntur. Cereus item, Piceus, Cinereus, ut Car-
 dui genus esculenti à colore, Cinara uocatum. In hoc autē
 Carduo esse etiam aliquod ipsius uirtutis simulachrum,
 pauci quos hic subieci declarant uersiculi.*

Vt

Vt vallatus acutis
Circum frondibus horret
Intus sed tamen abdit
Dulcem Carduus escam,
Cœlo missa sereno.
Sic virtus puer aspris
Ambit sentibus ipsam
Iucundam Ambrosiam Dijs.

A spumis quoque & maculis, spumeus est & maculosus: atque ij equorum sunt etiam colores, ut à guttis guttatus, cuiusmodi præter equos, canes videntur nonnulli sagaces, quos à muscarum similitudine Muscatos dicunt, velut equus scutulatus à scutulis: quem ab exiguorum pomorum specie Pomulatum vocant equisones, & si orbes sunt latiusculi, Rotatum. Videtur ad extremum natura amare Cœruleum: eo enim, ut initio diximus, mare collustravit, ac cœlum ipsum quod nunquam stellis fulgentibus ornasset, nisi eadem quoque Fuluo maximè delectaretur. Sed quia vicissim videmus terram, aut uiriditate conuestiri, aut eo ornatu spoliatam, Pullam esse, aut etiam candore niueo contegi, uiridem, pullum, atque album naturæ gratum esse nemo potest dubitare. Nigra insuper est nox, nigri sunt Indi, atque Aethyopes. Gaudet igitur rerum mater colore nigro, quam à rubro nihil abhorrere, hominum, ac cæterarum animantium sanguis facile declarat.

ANTONII THYLESII CO-
sentini de coloribus libri finis.

ARANEOLA.

HAeret Araneolæ laxis dum cassibus errans.
 Musca levis, conata fugam sese magis vltro
 Implicat, & quatiens alas stridore coruscat.
 Effugium dum quæ scrutatur, labitur ecce
 Illico Araneola, opperiens si præda feriret
 Reticulum, tenui quod stamine neuerat ipsa,
 Sub Salice, & trepidâ sæuo rapit improba morsu
 Illa iterum fremitu resonâs, pedibûsq; repugnâs
 Concutitur, sed nulla datur fuga, forcipe nanq;
 Presit atrox, vrgétq; tenax, pèrq; omnia versat.
 At tandem magno luctamine victa pusillam
 Expirans animam moritur miserabilis ales.

Callida sed quàm sit cæcas cõponere fraudes,
 Omnibus inq; locis innectere tenuia fila,
 Est operæ precium cognoscere. Rixa puellæ
 Mœoniæ vulgata diu est, quis Palladis ira,
 Seu liuore magis mutatam nescit, amaret
 Infelix dum se Cœlestibus æquiparare?

Siue in amore soror fratris deprensa Phalægis
 Casta Dææ furtim templa incestauit Arachne.
 Appula nunc etiã puer vnde per oppida passim
 Multipedem repit faciem contractus in atram.

Iâq; vetus retinēt metuēda Phalægia nomē. (rēti
 Quis tamē ipsa nouū dedit vrbs quoq; prisca Ta-

Principio ignaros rerū ne occulta merentur,
 Quicquid id est, p quod delabitur, aut spuit ore,
 Aut denso exterius ceu glomere fila reuoluit.

Quod simulac lucem suspexit Araneus ipsum
 Emittit, victumq; sibi molitur, & vsque

Nc-

Nec sit fila leui deiectus corpora saltu.

Itq; reditq; citus, sursum modò repit, & altum
Iam tenet, hinc rursus suspensus decidit, & iam
Mille vijs æquo discrimine textiit orbem.

Tū malus insidias sub opacis frōdibus abdit.
Ne si forte oculis volucrum leue cerneret agmē
Exitium, aufugeret tremefactum corda pauore.
Sic positis tandem laqueis, procul occuluit se.

Prospicit atq; plagis siquid nouus incidit auceps.

Ecce feri Culices, Muscæq; atq; id gen⁹ omne
Alituum, volat imprudens, & retibus vltro
Infertur, laxatq; sinus, atque omnia miscet.

E specula intentus raptim sese iacit alta

Explorator, & implicitas has mordicus, atq; has

Diripit, ac circumliktor ligat, atq; ita aceruat

Omnia venatu assiduo, victumq; reponit.

Sed ne fortè leues volucres, infirmæq; tantum
Hūc captare pures, tristem sub tegmina Asilum
Densa tenent, seuitq; furens detentus, at illum
Ingluue accurrens Venator conficit atra.

Quid refaram Fucos, & quicquid virus amara
Gestat acu? quoties captū fremit, ac velut ipsos
Damnatos factæ suspendit Aranea cædis.

Spectaturq; diu passim, spolia ampla, cadauer.

Voce minans quamuis immanè superbiat armis.

Quodq; venenatis fert telis, vulnus inurat.

Quin tantis etiam stimulis furit ictus edendi,
Inuolet apricos vt in ipsos sæpè lacertos.

Frenet & in casum torquens sua terga, nec vllis

Saltibus excussus, cœcis premat vndiq; vinculis.

Nec mora fit, raptet quin subterraneus illos,

Cacus ut auersos retrahebat in antra iuencos.

EIVSDEM CINCINDELA.

TAntula nocte volās voluctis micat aëre tātū,
Ardenti similis scintillæ, quam puer olim
Aequales inter metuebam tangere, ne me
Vreret, infirma est ætas cū nescia rerum.

Quæ quoniā noctu lucet, cognomē adepta est.
Aut incensa nitet quoniam, velut ignea lampas,
Cauda sit vna licet, nomen non est tamē vnum.

Hæc modò summa petēs cōmotis emicat alis.
Rursus & adductis fuluum decus aurea condit,
Ardentiq; procul fugiens levis igne coruscat.
Et quocunque volat, secum sua lumina gestat,
Lumina, quæ tenebras arcēt, quæ flamina tēnūt.

Nūc, velut obsequiosa vidētibus, aduolat atq;
Fit magis, atq; p̄pinqua magis scintillat & ante
Ora, minuta velūt candentis frustula ferri,
Verbere quæ assiduo fornacibus excutiuntur.

Ex quo rapta Ioui Stygio Proserpina, nanq;
Vna fuit comitum, veterum mutata figuram.
Quærit adhuc dominæ vestigia, & oīa lustrat.

Omni parēs Natura, hominū, rerūq; creatrix,
Difficilis, Facilis, Similis tibi, Dissimilis q;
Nulligena, Indefessa Ferax, te pulchrior ipsa.
Solāq; quæ tecum cētas, te & victa reuincis.

Omnia me nimis afficiunt, quo lumina cūq;
Verto libēs, nihil est nō mirum, Dædala quod tu
Effingis, rebusq; animam simul omnibus afflas,
Vnde vigent, quæcūq; vidētur pabula, frondes,
Et genus aligerum, pecudēsq; & squamea turba.

IN-

A lbus	cap. iij	coracinus	cap. xij
A methystin	cap. xij	croceus	cap. xi. xij
A nthracinus	cap. ij	cyaneus	cap. i
A quilus	cap. ij	cymatilis	cap. xij
A rquatus	cap. xij	D ecolor	cap. xij
A rgenteus	cap. xij	D iscolor	cap. xij
A ter	cap. ij	F lavus	cap. xi
A ureus	cap. xij	F lammens	cap. xij
A usterus	cap. xij	F lameus	cap. xi
B adius	cap. x	F errugineus	cap. vi
B æticus	cap. v	F loridus	cap. xij
B aius	cap. x	F ulvus	cap. xi
B alius	cap. x	F urvus	cap. ij
B alaustinus	cap. xij	F uscus	cap. ij
B latteus	cap. viij	G albinus	cap. xij
B urrhus	cap. vij	G ilvus	cap. vij
B uxeus	cap. xij	G laucus	cap. ij
B ysinus	cap. xij	G uttatus	cap. xij
C æsius	cap. ij	H elvus	cap. vij
C andidus	cap. iij	H erbidus	cap. xij
c andens	cap. ij	H ispanus	cap. v
c anus	cap. iij	H uacanthinus	cap. xij
c eruinus	cap. xij	H ysginus	cap. xij
c ereus	cap. xij	H yalinus	cap. xij
c inereus	cap. xij	I anthinus	cap. xij
c eruleus	cap. i	I ctericus	cap. xij
c occinus	cap. viij	I gneus	cap. xij
c olossinus	cap. xij	I mpluviatus	cap. v
c oncolor	cap. xij	I ncertus	cap. xij
c onchyliatus	cap. xij	I nsuasus	cap. v

L Eucophæus	cap. iij	Rubidus	cap. vij
Lividus	cap. iij	Rubeus	cap. vij
Luridus	cap. xi	Rufus	cap. vij
Luteus	cap. xi	Russus	cap. vij
M Aculosus	cap. xij	Russus	cap. vij
Marinus	cap. xij	Rutilus	cap. vij
Melinus	cap. xij	S Arranus	cap. xij
Molochinus	cap. xij	Sandycinus	cap. xij
Murinus	cap. xij	Sandaracinus	cap. xij
Muriceus	cap. xij	Sanguineus	cap. xij
Mustellinus	cap. xij	Scutulatus	cap. xij
Mutiniensis	cap. xij	Silaceus	cap. xij
N Arius	cap. iij. v	Sordidus	cap. xij
Niger	cap. iij	Spumeus	cap. xij
O Lorinus	cap. xij	Suasus	cap. xij
Ostrinus	cap. xij	Suavis	cap. xij
P Allidus	cap. xi	T Halassinus	cap. xij
Plumbeus	cap. xij	Tyrus	cap. xij
Phœniceus	cap. x	Tyrianthinus	cap. xij
Prasinus	cap. xij	Tyriamethystus	cap. xij
Pressus	cap. iij	V Arius	cap. xij
Pullus	cap. v	Venetus	cap. i
Puniceus	cap. x. & xij.	Versicolor	cap. xij
Purpureus	cap. vij. & xij	Violaceus	cap. xij
R Aius	cap. xi	Viridis	cap. xij
Robus	cap. vij	Vitreus	cap. iij
Rosens	cap. vij	Xerampelinus	cap. vij
Ruber	cap. vij. & vij		

PARISIIS.

Excudebat Iacobus Gazellus, Anno. 1548.

